

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KARAHİSARÎ ALİ VASFİ BAYTÂR-NÂME
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

Bengü DURMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022



©2022-Bengü DURMAZ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KARAHİSARÎ ALİ VASFİ BAYTÂR-NÂME
(REVIEW-TEXT-DICTIONARY-INDEX)

Hazırlayan

Bengü DURMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Nadir İLHAN

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Bengü Durmaz tarafından hazırlanan “Karahisarî Ali Vasfi Baytâr-Nâme (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal ŞAŞ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Bengü DURMAZ

ÖZET

KARAHİSARÎ ALİ VASFÎ BAYTÂR-NÂME

(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Bengü DURMAZ

Danışman: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2022 – Toplam Sayfa - [CCCLVII+357]

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal ŞAŞ

Genel anlamda hayvan hastalıkları ve tedavilerini ele alan baytâr-nâmeler özele inildiğinde atların hastalıklarını ve bu hastalıkların tedavilerini, atların nasıl özellikleri olması gerektiği gibi konuları işler. Bizim üzerinde çalıştığımız eserimiz atların genel özellikleri, hastalıkları ve tedavi yöntemlerini ele almaktadır. Metnimiz inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşan bir dil çalışmasıdır. Tezimizin giriş bölümünde baytâr-nâme hakkında genel bilgiler, teze konu olan metin hakkında genel bilgiler ve imla özellikleri incelenmiştir. İnceleme bölümünde ise metin ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir.

Metin bölümünde, eserin transkripsiyon alfabesine çevirisi yer almaktadır.67 varaktan ibaret olan eserde her bir varak 11 satırdan oluşmaktadır. Dizin bölümünde, transkripsiyon metnindeki tüm kelime ve kelime grupları alfabetik olarak yer almaktadır. Sözlük oluşturulurken kelimelerin metindeki anlamları dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonunda, metnin tamamının tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: At, Baytâr-nâme, At Hastalıkları, Karahisarî Ali Vasfi, İlaçlar.

ABSTRACT

KARAHİSARÎ ALİ VASFÎ BAYTÂR-NÂME

(REVIEW-TEXT-DICTIONARY-INDEX)

MASTER THESIS

Preparer: Bengü DURMAZ

Advisor: Prof. Dr. Nadir İLHAN

2022 - Total Pages - [CCCLVII+357]

Kırşehir Ahi Evran University Graduate School Of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Jury

Prof. Dr. Nadir İLHAN

Prof. Dr. Serdar YAVUZ

Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal ŞAŞ

The baytârname, which deal with animal diseases and their treatments in general, deal with the diseases of horses and their treatments, and how horses should have characteristics. The work we are working on deals with the general characteristics, diseases and treatment methods of horses. Our text, is a language study consisting of four parts: analysis, text, index and facsimile. In the introduction part of our thesis, general information about bâyarnâme, general information about the text that is the subject of the thesis, and spelling features are examined. In the analysis part, the text was examined in terms of phonetics and morphology. In the text part of the work, there is a translation of the work into the transcription alphabet.

Each leaf in the work, which consists of 67 leaves, consists of 11 lines. In the index section, all words and phrases in the transcription text are listed alphabetically. While creating the dictionary, the meanings of the words in the text were taken into account. At the end of the study, a facsimile of the entire text is included.

Keywords: Horse, Baytârname, Horse Diseases, Karahisarî Ali Vasfi, Medicines.

ÖN SÖZ

Çalışmamızda Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 8074 yer numarasıyla kayıtlı olan nüsha dil açısından incelenmiştir. İlk baytâr-nâmenin Aristo tarafından Yunanca yazıldığı bilinmektedir. Aristo'nun baytâr-nâmesi daha sonra Abbasiler Dönemi'ndeki artan çeviri faaliyetleriyle ilk olarak Arapça, Farsça ve daha sonra da Türkçeye çevrilmiştir.

17. yüzyıla ait olan eserimiz Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinin yansıtmaktadır. İncelemesini yaptığımız baytâr-nâmenin Aristoya ait olduğu düşünülmektedir. Bu eserin mütercimi Hacı Mehemmed bin 'Ali Aksarayı ve müstensihisi ise Karahisarî Ali Vasfi'dir.

Aristo'ya atfedilen eserin toplam beş nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan ilki olan *Kitābu Baytâr-nâme*, Süleymaniye Kütüphanesinde yer alır. Diğer iki nüsha Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesinde, bir tanesi Ankara Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalında bulunmakta olup tezimizin konusu olan nüsha ise Ankara Millî Kütüphanede bulunmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız eserde atların genel özellikleri, hastalıkları ve tedavi yöntemleri gibi konulardan bahsedilmektedir. Çalışmamız inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde eserin yazarı, nüshaları ve bu çalışmaya konu olan baytâr-nâmeler hakkında bilgiler verilmiş olup metin dil ile imla özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Metin bölümünde ise 11 satır ve 67 varaktan meydana gelen metin transkribe edilmiştir. Dizin bölümünde metindeki sözcükler alfabetik dizin şeklinde verilmiştir. Sözlük bölümü ise kelimelerin metindeki anlamlarına göre oluşturulmuştur.

Eğitim hayatım boyunca bana maddî ve manevî olarak destek veren annem Ayşe Durmaz'a, babam Kudret Durmaz'a çalışmam boyunca bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Nadir İlhan'a, başta dizin olmak üzere zorlandığım noktalarda her soruma sabırla cevap verip yardımcı olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal Şaş'a, çıktığım bu zorlu akademik yolda bana desteklerini her daim hissettiren hocalarım, Dr. Öğr. Üyesi Şaziye Dinçer Bahadır'a ve Doç. Dr. Maksut Yiğitbaş'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Kırşehir- 2022

Bengü DURMAZ

İçindekiler

KABUL VE ONAY	i
ÖN SÖZ	v
KISALTMALAR	xi
KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1. BAYTÂRNÂME NEDİR?	3
1.1. BAYTÂRNÂME ÖRNEKLERİ	4
1.1.1. Memlük ve Kıpçak Türkçesi Sahalarında Yazılan Baytârnâmeler.....	5
1.1.2. Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılan Baytârnâmeler.....	6
1.1.3. Osmanlı Türkçesiyle Yazılan Baytârnâmeler	6
1.2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE AT	7
1.3. BAYTÂRNÂME	13
1.3.1. Eserin yazarı	13
1.3.2. Eserin Mütercimi ve Müstensihi.....	13
1.3.3. Eserin Özellikleri ve Bölümleri	14
1.3.4. Eserin Dili	14
1.3.5. Eserin Kelime Hazinesi	14
2. METNİ KURARKEN KULLANILAN YÖNTEM	16
3. İMLÂ ÖZELLİKLERİ	17
3.1. İmlâ Özellikleri	17
3.2. Seslerin Yazımı	20
3.2.1.Harekelenme	20
3.2.2.Ünlülerin Yazılışı.....	20
3.2.2.1. A Ünlüsünün Yazımı	20

3.2.2.2. E Ünlüsünün Yazımı.....	21
3.2.2.3. I Ünlüsünün Yazımı.....	22
3.2.2.4. İ Ünlüsünün Yazımı.....	23
3.2.2.5. O Ünlüsünün Yazımı	23
3.2.2.6. Ö Ünlüsünün Yazımı	24
3.2.2.7. U Ünlüsünün Yazımı	24
3.2.2.8. Ü Ünlüsünün Yazımı	24
3.2.3.Ünsüzlerin Yazılışı	25
3.2.3.1. B ve P Ünsüzlerinin Yazımı	25
3.2.3.2. C ve Ç Ünsüzlerinin Yazımı.....	26
3.2.3.3. D ve T Ünsüzlerinin Yazımı.....	27
3.2.3.4. F Ünsüzünün Yazımı	28
3.2.3.5. G ve K Ünsüzlerinin Yazımı	28
3.2.3.6. L Ünsüzünün Yazımı	28
3.2.3.7. M Ünsüzünün Yazımı.....	29
3.2.3.8. N Ünsüzünün Yazımı.....	29
3.2.3.9. R Ünsüzünün Yazımı.....	29
3.2.3.10. S Ünsüzünün Yazımı	30
3.2.3.11. Ş Ünsüzünün Yazımı	30
3.2.3.12. V Ünsüzünün Yazımı.....	30
3.2.3.13. Y Ünsüzünün Yazımı.....	31
3.2.3.14. Z Ünsüzünün Yazımı	31
4. EKLERİN YAZIMI.....	31
5. BİTİŞİK YAZILAN KELİMELEER.....	32
BÖLÜM II	33
İNCELEME.....	33

1. SES BİLGİSİ (PHONETICS).....	33
1.1.ÜNLÜLER.....	33
1.1.1. Uzun Ünlüler.....	33
1.1.2. Ünlü Değişmeleri.....	35
1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	36
1.4. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	37
1.5. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ	37
1.6. ÜNLÜ UYUMLARI.....	37
1.6.1. Kalınlık ve İncelik Uyumu (Damak Uyumu)	37
1.6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Uyumu)	38
1.2. ÜNSÜZLER.....	42
1.2.1. Ünsüz Değişmeleri.....	42
1.2.1.1. Tonlulaşma.....	42
1.2.1.2. Tonsuzlaşma	45
1.2.1.3. Süreklileşme.....	45
1.2.2. Ünsüz Uyumu	46
1.2.3. Ünsüz Türemesi	47
1.2.4. Ünsüz Düşmesi	48
1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	48
1.2.6. Ünsüz Tekleşmesi	48
1.2.7. Hece Düşmesi	49
BÖLÜM III.....	50
1. ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)	50
1.1. İSİM ÇEKİMİ.....	50
1.1.1. Çokluk Eki	50
1.1.2. İyelik Ekleri	50

1.1.3. Hâl Ekleri.....	51
1.1.3.1. Yalın Hâl (Nominative)	51
1.1.3.4. İlgi Hâli (Genitive).....	51
1.1.3.5. Belirtme Hâli (Accuzative)	53
1.1.3.6. Yönelme Hâli (Dative).....	53
1.1.3.7. Bulunma Hâli (Lokative)	54
1.1.3.8. Çıkma Hâli (Ablative)	55
1.1.3.9. Eşitlik Hâli (Equative)	55
1.1.3.10. Yön Gösterme Hâli (Directive).....	56
1.1.3.11. Vasıta Hâli (Instrumental)	56
1.1.4. Yapım Ekleri.....	57
1.1.4.1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	57
1.1.4.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	59
1.1.4.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri	59
1.1.4.5. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	60
1.2. FİİL	60
1.2.1. Kişi Ekleri	60
1.3. FİİL ÇEKİMLERİ	62
1.3.1. Haber (Bildirme) Kipleri	62
1.3.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri.....	64
1.4. FİİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMİ.....	65
1.4.1. Hikâye	65
1.4.2. Rivayet.....	66
1.4.3. Şart.....	66
1.5. BİRLEŞİK FİİLLER.....	66
1.5.1. Birinci Unsuru İsim Olan (isim+fiil)	66

1.5.2. Birinci Unsuru Fiil Olan (fiil+fiil)	67
BÖLÜM IV	68
METİN	68
BÖLÜM V	101
DİZİN	101
BÖLÜM VI	266
TIPKIBASIM	266
SONUÇ	333
KAYNAKÇA	337
ÖZ GEÇMİŞ	341

KISALTMALAR

- : Fiil tabanına gelen ek

(?): Kökü bilinmeyen kelimeler için kullanılır

+: İsim tabanına gelen ek

Ar. : Arapça

bk.: Bakınız

Bulg. : Bulgarca

DLT: Divan-ı Lügatit Türk

DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

E.T: Erişim tarihi

Erm. : Ermenice

Far. : Farsça

İng. : İngilizce

İt. : İtalyanca

KT D: Kül Tigin Abidesinin doğu yüzü

KT K: Kül Tigin Abidesinin kuzey yüzü

Moğ. : Moğolca

Ø: Eksiz

T.: Türkçe

TDK: Türk Dil Kurumu

Yun. : Yunanca

KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	'
ا	a,e
ا	ɨ
ب	b,p
پ	p
ت	t
ث	θ
ج	c,ç
چ	ç
ح	h
خ	h
د	d
ر	r
ز	z
س	s
س	s
س	s
س	ʒ
ط	t
ظ	z
ع	'
ع	g
ف	f
ق	k
ك	k,g,ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v
ه	a,e,h
ه	la,lɛ
ي	i,i,y

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlara, bitkilere ve hayvanlara sunulmuş bir yer olan dünyada insanoğluna verilen yaşama, doğma ve büyüme gibi haklar şüphesiz ki hayvanlara da verilmiştir. Nasıl ki insanlar yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürmek adına tıptan ve doktorlardan faydalıyor ise bu hak hayvanlar için de geçerlidir. Hayvanların tedavi edilmesi ve sağlıklarının korunması veterinerler (baytarlar) sayesinde gerçekleştirilir. Bu noktada baytâr-nâmeler faydalı bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvanların hastalıkları ve tedavilerini ihtiva eden baytâr-nâmeler aynı zamanda insanların kimi hastalıklarına da çare olan bilgileri içermektedirler.

Baytâr-nâmeler hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

1987 yılında Prof. Dr. Mesut Şen “Haza Kîtabu Baytâr-Nâme” adlı yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Atlar hakkında çeşitli bilgiler veren eser "Kitabü'l-Baytara" adlı kitaptan Eski Anadolu Türkçesine çevirilmiştir. Şen, bu eserin iki nüshası üzerine tenkidli metin çalışması yapmıştır.

Prof. Dr. Mesut Şen baytâr-nâmeler üzerine hazırlanan birçok çalışmanın da danışmanlığını yapmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

2008 yılında Mustafa Ak “Mehmet B. Çerkes’in Kitabu Baytâr-nâme Tercümesi” adlı yüksek lisans tezini yazmıştır. Tez “Kitābu Baytār-nâme” isimli çeviriye ait olan iki makaleden alınarak hazırlanmıştır. Atlar ve at hastalıklarının tedavisi gibi konuları içeren ve teze konu olan makaleler imlâ, ses ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir.

2010 yılında Nilay Geyikoğlu “Hâcî ‘alî Bin Hâcî Muḥammed Aḫsarayî’nin Kitābu Baytār-Nâme Tercümesi” adlı yüksek lisans çalışmasını yapmıştır. Tezde Süleymaniye Kütüphanesinde yer alan “Kitābu Baytār-nâme” isimli tercüme eser çalışılmıştır. Geyikoğlu, atların özellikleri, hastalıkları, tedavileri gibi konuları içeren ve on bölümden oluşan eseri inceleme, metin ve dizin olarak çalışmıştır.

Nesim Aslan 2015 yılında “Aristo’ya Atfedilen Anonim Baytâr-nâme” adlı yüksek lisans çalışması yapmıştır. Çalışma Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan ve Aristo’ya ait olduğu düşünülen bir yazmanın 1b-47b varakları arasında yapılmıştır.

Atların kimi nitelikleri ve bakımlarını anlatan eser imlâ ve dil özellikleri açısından incelenmiştir.

2016 yılında Beste Küçükkaya, Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi kütüphanesinde bulunan “Kitabu Baytârname” adlı eser üzerine yüksek lisans çalışması yapmıştır. Atların özellikleri, hastalıkları ve tedavileri gibi konuları barındıran eser tez kapsamında inceleme, metin , dizin ve tıpkıbasım şeklinde çalışılmıştır.

Baytârname üzerine yapılan bir diğer çalışma ise Prof. Dr. Yakup Karasoy danışmanlığında hazırlanmış olan “Belgrâdlı Ken‘ân’ın Baytârnamesi” adlı yüksek lisans tezidir. 2010 yılında Bahar Kunul tarafından yazılmış olan tezde Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesinde bulunan bir nüshanın 1b-80b varakları incelenmiştir. Atların hastalıkları ve tedavilerini içeren eser metin, inceleme ve sözlük şeklinde çalışılmıştır.

2012 yılında Şeyma Şimşek Söylemez, Yrd. Doç. Dr. Hatice Eminoğlu danışmanlığında “Baytârname” isimli yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Teze konu olan “Hazihî Baytârname” Süleymaniye Kütüphanesi’nde yer alan 106 varaklık yazmadır. Yazmada atların beslenmesi, renkleri, hastalıkları gibi konular anlatılır. Tez, gramer incelemesi, metin ve dizinli sözlük şeklinde hazırlanmıştır.

Zehra Çalışkan’a ait olan “Anonim Bir Baytârname’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi Doç. Dr. Mustafa Nuri Türkmen danışmanlığında 2013 yılında hazırlanmıştır. Tarih anabilim dalında hazırlanmış olan tezde Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan bir el yazması çalışılmıştır. Yazma; baytarname, baytarlık ve atlar hakkında bazı bilgileri içermektedir. Tezde incelenen yazmanın transkripsiyonu yapılmıştır.

Veterinerlik gibi farklı alanlarda da baytârnameler üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda veteriner hekim Abdullah Özen “Milli Kütüphanedeki Yazma Baytarnameler Üzerinde Tarihsel İncelemeler” adlı doktora tezini 1999 yılında yazmıştır. Özen tezinde Milli Kütüphanede yer alan 13 adet yazma hakkında bilgiler vermiştir. Tezin danışmanı ise Prof.Dr. Ferruh Dinçer’dir.

Ali Yiğit 2011 yılında Prof. Dr. Aşkın Yaşar danışmanlığında “İlm-i Fûrusiyet İsimli Baytârnamenin Veteriner Hekimliği Tarihi, At Yetiştiriciliği ve Hastalıkları Açısından İncelenmesi”adlı doktora tezini hazırlamıştır. Tezde atları konu alan ve Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Tercüme-i Baytârname ile Milli Kütüphanede bulunan İlm-i Fûrusiyet adlı eserin karşılaştırılması yapılmıştır.

1. BAYTÂRNÂME NEDİR?

Baytârnâme kelimesinin anlamına bakmadan evvel *baytar* kelimesine değinmek gerekir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük baytar kelimesini *veteriner hekim* anlamına gelen Arapça bir sözcük olarak tanımlar (<https://sozluk.gov.tr/>). Kubbealtı Lugatı ise baytar kelimesinin Yunanca olduğunu ve baytar sözcüğünün anlamını “mesleği hayvan hastalıklarını teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, hayvan hekimi, veteriner.” şeklinde ifade eder (<http://lugatim.com/s/baytar>).

Baytar kelimesinin kökeni konusunda tartışmalar vardır. Baytar kelimesine eş anlam olarak *batır*, *mübeytır*, *biyatr albéitar* veya *albeitaria* gibi kelimeler de kullanılabilir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/baytarlik>). Baytar kelimesinin kullanımına dair farklılıklar olsa da kelimenin anlamı konusunda farklılık yoktur.

Baytârnâme kelimesi de en geniş anlamda hayvan hastalıklarının tedavisinde başvuru bir kaynak olarak düşünülebilir. Baytârnâmenin “atların bakımı yetiştirilmeleri, hastalıkları vs. konularda yazılmış eser.” (Pala, 2004:60) şeklinde tanımı yapılmıştır. Baytârnâmelerin oluşmasının ve sayıca fazla olmasının ardında yatan sebep özellikle Asyalıların at ile ilgili sahip oldukları kültürdür (Pala, 2004:60). Baytârnâmelerin sayıca fazla olması atların insanlar için önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Tıpla eşdeğer görülen baytarlık hayvan sağlığının korunması, hastalık ve tedavilerinin yapılması, üretim ve verimliliği artırma gibi konuları kapsamaktadır. Baytârnâmeler ise bu konuların yer aldığı kitaplardır. Baytârnâmeler genelde tüm hayvanları kapsar gibi bilinir ancak baytârnâmeler esasında atlara yönelik hazırlanmış eserlerdir. Bu kapsamda hazırlanan eserlere *feres-name* ve *esb-name* gibi adların verildiği görülmektedir (Şahin, 2007:131). Türkiye’de 1937 yılına kadar atlar ve diğer hayvanlar ile ilgili yazılmış olan manzum ve mensur eserler için baytârnâme ismi kullanılmıştır. (Kunul, 2010: 1). Genelde hayvan hastalıklarını kapsayan ve özelde atlara yoğunlaşan verilen bu özel adlandırmalardan hareketle baytârnâmelerin yazılı kültürde kendine sağlam bir yer edindiği görülür.

Baytârnâmeler evcil hayvanları -atları- hastalıktan koruma, onları tedavi etme ve binicilik üzerine kaleme alınmış eserlerdir. Baytârnâmeler İslam kaynaklı eserlerdir ve veteriner tarihi, folklor ve filoloji gibi alanlarla da ilintilidir. (Şen, 1995: 177). İnsanlar evrende yalnız değildir ve tıpkı onlar gibi hayvanlar da evreni oluşturan yapı içindedir. Bu durumdan hareketle insan ve hayvan ilişkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Türkler Osmanlı Dönemi'nde baytârâmeler meydana getirmiştir. Meydana gelen baytârâmelerin içeriklerine yüzyıl bazında bakmak gerekirse 16. yüzyılda Osmanlı baytarnameleri; hipolojik açıdan atların özelliklerini, renklerini, yaşlarını, organlarını, üremelerini, eğitimleri ve hastalıkları gibi konuları içermektedir. Ayrıca bu dönemde yazılan baytârâmelerde atların yanı sıra develer, sığırlar ve koyunlara da zaman zaman yer verilmiştir. 17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Dönemi baytârâmelerinin binicilik hastalıkları ve tedavileri gibi konuları içerdiği görülür (Gunergun, 2007:195). Osmanlılar Dönemi'nde kaleme alınan baytârâmeler, hayvancılıkla uğraşan ve göçebe bir yaşam süren Türklerin beslenme, yük taşıma ve savaş gibi durumlarda onların yanında olan büyükbaş hayvanlarına verdikleri önemin bir göstergesidir.

1.1. BAYTÂRNÂME ÖRNEKLERİ

İslam coğrafyasında 7. yüzyıl itibarıyla bilim alanında önemli gelişmeler meydana gelmiş olup bu duruma paralel olarak Yunanca, Farsça ve Hintçe gibi dillerden tercüme eserler verilmiştir. İlk baytârâmeyi Aristo yazmıştır (Şen, 1995: 177-179). Yine aynı şekilde Aristo'ya ait olan *Baytârâme* adlı eserin Arapça, Farsça ve Türkçe nüshalarının olduğu bilinmektedir. Baytârâme türünde yazılan eserlerin birçok nüshası vardır. Bu nüshaların fazla oluşu baytârâmelerin hızlı bir anonimleşme sürecine girdiğini kanıtlar niteliktedir. Bugün kütüphanelerde yer alan baytârâme türünde yazılan eserlerin Arapçadan tercüme eserler oldukları bilinmektedir. Huneyn b. İshak ve Sâbit b. Kurra gibi isimler baytârâme tercüme yapımları yapmışlardır. Muhammed b. İskender Edirnevî tarafından da Arapçadan Türkçeye baytârâme çevirisi yapılmıştır (Şen, 1995: 177-179). Muhammed İbn Hazzam'ın Türkçeye çevirisi bulunan baytârâmesi oldukça meşhurdur (Pala, 2004:60). 8. yüzyıl ortalarında Arap coğrafyasında yapılan tercüme faaliyetleri sayesinde baytarlıkla ilgili tercüme de yapılmıştır. Ubeyd b. Hammad el- Halebi'nin düzenlemesini yapıp Hz. Ali'nin seyisi Kamber'in yazmış olduğu baytârâme ilk telif eser olarak kabul edilir (Şahin, 2007:131-132).

Ayrıca bire bir at ve atçılığı konu alan eserler dışında tarihî ve edebî eserlerin kimi bölümlerinde de ata yer verilmiştir. Rubailerıyla bilinen Ömer Hayyam 'ın eseri olan ve astronomi üzerine kaleme alınan *Nevrûznâme* adlı eserde atlarla ilgili bölüm mevcuttur. Eser "dörtayaklıların/hayvanların (çaharpâyân) hiçbiri, attan daha iyi değildir. Atlar, bütün otyiyenlerin/otlayanların şâhıdır" şeklinde başlar, büyük kişilerin at üzerine söylediği sözlerle devam eder. Ayrıca Hayyam'ın eserinde atın faziletleri, isimleri, türleri, donları, iyi ve kötü özelliklerine de yer verilir (Göksu, 2009:21-24). Türk dünyası dışında yazılan

baytârname türünde örnekler zamanla Türk kültüründe de kendine yer bulmuştur. Bu bağlamda Türkler 16. yüzyıl itibariyle Arapçadan Türkçeye baytârname çevirileri yapmıştır (Gunergun, 2007:196). Türkler Memlük-Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi sahalarında baytârnameler yazmışlardır.

1.1.1. Memlük ve Kıpçak Türkçesi Sahalarında Yazılan Baytârnameler

Memlük ve Kıpçak Türkçesiyle *Kitâbü'l Hayl*, *Münyetü'l Guzât* ve *Baytaratü'l Vâzih* gibi eserler kaleme alınmıştır. Çevirisinin 14. yüzyıl sonlarında yapıldığı tahmin edilen *Baytaratü'l Vâzih*, Mahdum Tolu bey adına Arapça yazılmış olan Baytara adlı eserden çevrilmiştir. Eserin nerede ve kim tarafından çevrildiği bilinmemektedir. On bölümden oluşan eserde atların kusurları, hastalıkları ve tedavi yöntemlerinden bahsedilir. Eserin İstanbul ve Pariste nüshaları mevcuttur (Argunşah, 2016: 299-300). *Mehmet Emin Ağar* İstanbul nüshasını, *Baytaratü'l-Vâzih (İnceleme-Metin-İndeks)* adıyla yüksek lisans tezi olarak çalışmıştır. Paris nüshasını da 1988'de Can Özgür *Baytaratü'l Vâzih (Metin-İndeks)* adıyla yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır.

Kitâbü'l Hayl, 14. yüzyıl sonu 15. yüzyıl başında Farsçadan Türkçeye çevrilmiş atçılık ve veterinerlik kitabıdır. Eserin sahibi ve çevirmeni hakkında bilgiler yoktur. Eser atların kimi özellikleri, hastalıkları, ilaçları ve eğitimleri gibi konuları anlatır. İstanbul ve Paris olmak üzere iki nüshası olan eser Oğuz Kıpçak Türkçesiyle yazılmıştır (Ercilasun, 2014:395). Eser üzerine Kurtuluş Öztopçu 1993'te Türklük Bilgisi Araştırmaları adlı dergide *A Fourteenth Century Mamluk Kipchak Treatise on Veterinary Sciences: Kitâb fi-Riyâzeti'l Hayl* adlı çalışmasını yayımlamıştır. Eserin Paris nüshası üzerine ise Can Özgür, 2003 yılında *Kitâbü'l Hayl (Memlük Kıpçakcası ile Yazılmış İlk Türk At ve Atçılık Eserinin Paris Yazması)* adlı eserini yayımlamıştır. Can, eserinde dil incelemesi, tıpkıbasım ve transkripsiyonlu metin çalışması yapmıştır. Nihal Erk 1961 yılında *Dokuzuncu Yüzyıla Ait "Kitab Al-Hayl Val-Baytara" Üzerinde Bir İnceleme* adlı çalışmasını yapmıştır.

Münyetü'l Guzât ise 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın ilk dönemlerinde Arapçadan Türkçeye çevrilmiş, tercüme tarihi ve mütercimi bilinmeyen bir binicilik kitabıdır (Ercilasun, 2014: 394-395). Kitap altı konu etrafında şekillenmiş olup at binmek, süngü tutmak, kılıç kullanmak, ok atmak ve top vurmak gibi konuları içermektedir (Uğurlu, 1984:10). Eser üzerine Mustafa Uğurlu 1984 yılında *Münyetü'l Guzât (Metin Dizin)* adlı yüksek lisans çalışmasını yapmıştır. Kurtuluş Öztopçu da 1989 yılında *Münyatu'l Ghuzât, A 14th Century Mamluk Kipchak Military Treatise* adlı çalışma yapmıştır.

1.1.2. Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılan Baytârnâmeler

Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde bir tane baytârnâme örneği vardır. Adı *Hâzâ Kitâb-ı Baytârnâme* olan eseri Hacı Ali Bin Hacı Muhammed Aksarayî Farsçadan Türkçeye aktarmıştır. Eseri tercüme eden kişinin adından hareketle kendisinin Niğde- Aksaraylı olduğu düşünülmektedir. Eserin tercümesinin ne zaman yapıldığına dair bilgi olmamakla beraber (Erk, Dinçer, 1967:118) 15. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir (Kunul, 2010:3). Atın hastalıkları, renkleri, organları ve terbiyeleri gibi konuları ele alan eser, otuz bölümden meydana gelmiştir (Şen, 1987:5).

1.1.3. Osmanlı Türkçesiyle Yazılan Baytârnâmeler

Memlük- Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde tercümeleri yapılan baytârnâme türünde eserlerin Osmanlı Dönemi'nde de devam ettiği görülür. Bu bağlamda Osmanlı Türkçesiyle yazılan baytârnâmelerden bazıları şunlardır:

Baytârnâme, Hatice Şahin'in çalıştığı bir eserdir. Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesinde 1551 numarada kayıtlı olan 89 varaklık bu eserin baş kısmı eksiktir. 17. yy'a ait olduğu düşünülen yazmanın yazılış tarihi ve müstensihisi bilinmemekle beraber metin sonundaki "ve bu kitâbı bulduk bir muhtaşâr iddük muṭavvel idi ihtiyârâtın çıkarduk nitekim bir avuç buğdayı ambardan" ifadesinden hareketle eserin başka bir eserden kısaltılarak meydana getirildiği anlaşılmaktadır (Şahin, 2007:132).

Osmanlı Türkçesi ile yazılmış *Baytarnâme* adlı bir eser daha vardır. Bu eseri Ahmed ibn-i Hasan ibn-i Ahmet Arapça aslından tercüme etmiştir ancak eserin tercüme tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Eserin istinsahını 17. yüzyılda Bizzazzade Derviş Süleyman Katib Mahmud yapmış olup eser üzerine Nihal Erk çalışmıştır (Kunul, 2010:4).

Kitab-ı Baytârnâme, asıl adı *Kitabu'l Fırussiyeh ve Mu'âleceti'l Hayl* olan eseri Emîr Bedrüddîn b. Bektût Akka Kalesinde tercüme etmeye başlamıştır. Eser binicilik ve baytarlık konularını ihtiva etmektedir (Şen, 1995:184). *Kitab-ı Baytârnâme* 17. yüzyıl sonlarında Kalavun'un kütüphanesi için yazılmış olup bazı bölümlerini Mehmet bin Çerkes Türkçeye çevirmiştir. Eser üzerine Mustafa Ak ve Tahir Kemal Bulut yüksek lisans tezi hazırlamıştır (Kunul, 2010:4).

Kitâb-ı Makbûl Der Hâli'l-Huyûl Şeyh Muhammed Kadızâde tarafından telif edilmiştir (Şen, 1995:188). Eser, 17. yüzyılın ilk yıllarında II. Osman'ın *savaş meydanlarının biniciler binicisi* ünvanını alması üzerine ona ithaf edilmiştir. Eserin Türkiye, İngiltere, Mısır ve Bosna Hersek'te nüshaları mevcuttur. (Kunul, 2010:5).

Belgrâdli Kenân'ın Baytârnâmesi adlı eser Muhammed bin el-Hâc Alî bin el-Hâc Muhammed el-Belgrâdi tarafından Belgradlı Kenan Efendi'nin kendi hattıyla yazmış olduğu nüshadan istinsah edilen ve 13 bölümden oluşan bir eserdir. Eserde ilaç yapımından, atın gözünün seğirmesinden, kötü sözlerden, hastalıklardan, perilerden, cinlerden ve savaş zamanı oluşan yaralardan vb. atın korunması için boynuna asılacak dualardan ve atların iyi ve kötü alametlerinden bahsedilir (Kunul, 2010:6). Eser üzerine Bahar Kunul metin, inceleme ve sözlük şeklinde yüksek lisans çalışması yapmıştır.

1.2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE AT

Türkler tarih boyunca göçebe yaşamış ve hayvanlarıyla beraber bir yaşam sürmüşlerdir. Avcı bir toplum olan Türkler için hayvanlar bazen onları besleyerek hayatta tutmuş, bazen onlara yoldaşlık etmiştir. Türkler için en çok sevilen ve değer verilen hayvan şüphesiz ki atlardır. Atlar Türklerin yardımcısı, dostu, sırdaşı olmuştur.

Atlara karşı yakınlık besleyen ve sürekli onlarla beraber olan Türkler, atlarında var olan niteliklere göre onlara farklı adlar vermiştir. Eski Türk kavimleri hayvancılık yapmış ve at, sığır, deve ve koyun gibi hayvanlara sahip olmuşlardır. Bu sebeple evcil hayvanlar hakkında zengin bir terminolojiye sahip olan Türkler için at ile ilgili terimler oldukça çoktur. Eski Türkçede at kelimesine eş anlam olarak *yont*, *yılkı* ve *axta* gibi kelimelerin varlığı göze çarpar. Bu kelimelerden günümüz modern Türkçede en az kullanılan *yont* kelimesidir ve bu kelime Türkiye Türkçesinde *başiboş hayvan*, *hergele* anlamına gelmektedir. Yakutçada genç olan atlara *sonogos* şeklinde adlandırma yapılır. *Yılkı* kelimesi ise *yılkı halinde toplanan at*, *hergele* ve *at* anlamlarını içermektedir. Türk dillerinde de aynı anlamda kullanılan yılkı kelimesinin kimi kullanımları şu şekildedir:

Uygurca: ilki>ilka> yılkı.

Hakasca: Çılğı.

Altayca: Cılkı.

Başkurtca: Yılkı.

Özbekçe: Yilki.

Yakutça: Sılğı.

Kazakça: Jılkı (Şçerbak, 1995:31).

Axta kelimesi ise Türkiye Türkçesinde *iğdiş* olarak kullanılır. Bu kelime başka dillerde değişime uğramıştır. Örneğin Moğolcada ağta “at”, “iğdiş at”, Buryatçada ağta “at”,

“iğdiş at”, ağta “hadım”, Halha Moğolca ağt (an) “at”, “yılık”, Eski Özbekçede axta “iğdiş etmek” vb. şekildedir (Şçerbak, 1995:32). İğdiş kelimesinin anlamı “erkeklik bezleri çıkarılarak veya burularak erkeklik görevi yapamayacak duruma getirilmiş (hayvan ve özellikle at)” (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklindedir. Bu tanımdan yola çıkarak “iğdiş edilen hayvanın enerjisini başka yerlerde kullanmasının önüne geçilir. Tasarruf edilen bu enerji hayvanın göreceği işe harcanır” (Şen, 2007:129). Yani iğdiş kendisinden daha iyi faydalanmak adına bazı isteklerine müdahale edilmiş at demektir ki bu da insanların atlara kendi ihtiyaçları için müdahale ettiklerinin bir göstergesidir. Bu kelimeler içerisinde eski Türkçede “*iğdiş deve*” (Şçerbak, 1995:32) anlamına gelen at kelimesinin kullanımı çok tercih edilmiştir.

Türkler tarih boyunca atları ile anılmışlar iyi ya da kötü yaşadıkları her anda atlarıyla birlikte olmuşlardır. İslam inancı öncesi atlarıyla gömülen Türklere, İslamiyete geçmeleriyle liderleri olan peygamberlerine miraç yolunda Burak adlı ata benzer bir binek eşlik etmiştir. At demek Türk için can ve canandan sonra gelen en kıymetli varlıktır. Atlar Türklerin sözlü ve yazılı kültür ürünlerinde kendine yer bulmuştur. Baytârâmelerde yer alan atların Türk milleti için ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Savaşçı bir toplum olan Türkler için at en sadık dosttur ve kazanılan zaferler için olmazsa olmaz yoldaştır. “Türklerin at yetiştirme ve binicilikte dünyanın en önde gelen milletlerinden olduğu ilim adamları tarafından tasdik edilmiş bir gerçektir. Türkler atı ev halkından ve öz kardeşten aziz bilip sevgiye lâyık bulmuşlar, onu insandan sonra yaratılmışların en şerefli olarak kabul etmişlerdir.” (Şen, 1995: 177). Atlar Türklerin savaşlarında, düğünlerinde, kıymetli abidelerinde, mitolojik anlatılarında, hikâyelerinde vb. kültür hazinelerinde kendine yer bulmuştur:

Türk alfabesiyle yazılmış olan ve Türkler hakkında birçok bilgiyi aktaran Göktürk yazıtlarında atlar hakkında bazı bilgiler vardır. Göktürk yazıtlarında atların renklerinden bahsedildiği görülür.

“ang ilki tadıging çorung boz atıg binip tegdi. ol at anda...” (KT D32.) “İlk önce Tadık’ın Çor’un boz renkli atına binip hücum etti.”

“üçünç yigen silig beging kedimlig toruğ at binip tegdi” (KT D33) “Üçüncü olarak Yigen Silig Bey’in giyimli doru renkli atına binip hücum etti.” (Ergin, 2015:52).

“bayırkunun ak aygırına binip oplayu tegdi” (KT D 35-36) “Bayırkun ak atına binip hücum etti.” (Ergin, 2015:54).

“kül tigin alını beyaz boz aqın binip hücum etti” (KT D 37), alp şalçı atına binip hücum etti. (KT K 2-3) “Alp ak atına binip hücum etti”(Ergin, 2015:55-57).

“kül tigin azman aqıg binip tegdi” (KT K 6) “Kültigin beyaz atına binip hücum etti.”
“... ögsüz aqın binip toqız eren sançdı...” (KT K9) “... öksüz atına binip dokuz eri mızrakladı...” (Ergin, 2015:58).

Türk dili, kültürü, tarihi ve medeniyeti hakkında önemli bilgiler taşıyan Divan-ı Lügatit-Türk’te de at hakkında tanımlar ve onlara ait olan sıfatlardan bahsedilir.

Divan-ı Lügatit-Türk’te dört ayaklı hayvanların genel adı olarak *yılkı* sözcüğü kullanılır. Bu kelime *at sürüsü* anlamına gelmektedir. D.L.T’de atın ortak adı olarak *yund* kelimesi de geçmekte olup bu kelime bir tane at ya da at sürüsü anlamına gelir. Yine aynı şekilde *él*, *toruğ* ve *köçüt* gibi kelimeler de at anlamına gelir. D.L.T’de atlara ait olan kimi sıfatlara da yer verilmiştir. *Eşkin at*, uzun yola dayanan ve hızlı koşan at. *Koş at* uzak yere giden Hakan’ın kendi atı yorulunca onun yerine kullandığı yedek at. *Tuğrağ* savaş zamanı askerlerin binmiş oldukları at. *Kewel* ve *ıkılaç* at soylu at. *Yügrüg*, *erik* ve *yürügen* at çok hızlı koşan at (Çınar, 1995:148-150). Atlara verilen bu sıfatlar onların vasıflarının çokluğunu belirten önemli nişanlardır.

12 Oğuz boyunu konu alan ve Türklerin hayatlarını, savaşlarını, dinlerini, geleneklerini ve göreneklerini anlatan Dede Korkut Hikâyeleri’nde de atlar kendilerine yer bulmuştur. Hikâyelerde kahramanların atları vardır. Bu atlar kahramanlar için çok değerlidir. Atlar hikâyelerde kahramanlara yardımcı olmuştur, kahramanların güçleri, kuvvetleri atlara benzetilerek atlar yüceltilmiştir. Hikâyelerde atlar hakkında özlü sözler söylenmiş ve atların türü hakkında bilgiler verilmiştir. Atlar hakkında:

“Derin olsa batırır, kalabalık olsa korkutur.”

“ At işler, er övünür.”

“Yayan erin umudu olmaz.” (Gökyay, 2013: 84) gibi sözler söylenmiştir. Ayrıca Dede Korkut Hikâyeleri’nde atlarla kahramanlar her daim yanyanadır. Kahramanlar atlarıyla öyle bütünleşmişlerdir ki kahramanlar atlarını:

“... İki ikiz kardaşa benzer senin kulacığın!

Eri muradına erdirir senin arkacığın!

At demem sana, kardaş derim,

Kardaşımdan yeğ!

Başım beraberim,

Başıma iş geldi yoldaş derim,

Yoldaşımdan yeğ” (Gökyay, 2013: 90) şeklinde ifadelerle övmüşlerdir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde atların cinslerinden ve donlarından da bahsedilmiştir. Kahramanların atları *boz aygır*, *gök bidevi*, *ağ bidevi*, *kara aygır* şeklinde ifade edilmiş olup düşman veyahut kâfirlerin atları ise *alaca* ve *ip üzengili* olarak tarif edilmiştir (Bekki, 2016: 85).

Atlar, toplumsal olarak yaşanan olağanüstü olayların ve durumların anlatıldığı ve milletlerin ortaya çıkışı, kişilerin kahramanlıkları gibi konular etrafında şekillenen destanlarda da yer alır. Destanlarda yer alan kahramanlar fiziksel özellikleri açısından atlara benzetilmiştir. Manas destanı kahramanı olan Acıbay’ın yanakları ata benzetilmiştir. Destanlarda kahraman ve atları birbirlerinden hiç ayrılmamazlar. Bunu Köroğlu ile kır atının destan boyunca olan beraberliğinde görmek mümkündür. Köroğlu’nun kır atı sahibine kimlik kazandırır ve onun kahraman olarak yücelmesine katkı sağlar. Köroğlu için kır atı vazgeçilmez bir yoldaştır (Özdemir, 2014:5). Yine aynı şekilde Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer alan Aruz Koca At ağızlı olarak tasvir edilir (Gökyay, 2013: 67). Atlar yaratılış itibarıyla güçlü varlıklardır ve bu güçten etkilenen insanlar kendilerini atlarla bir tutma çabası içine girmişlerdir.

İnsanlar dünyada meydana gelen birtakım konu ve olayları anlama ve anlamlandırma noktasında merak içinde olmuşlardır. Evrenin meydana gelişi, insanların doğumları, ölümleri ve birtakım doğa olayları gibi çeşitli konuları mitolojik anlatılar bağlamında kendilerine açıklamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda atlar, tarih öncesinde yaşamış insanların ve toplumların inançlarını, kültürlerini inceleyen bilim (Seyidoğlu, 1995: 91) olan mitolojik anlatılarda da yer alır.

Atlar mitolojide bazen bir sembol bazen bir araç olmuş insanlara hizmet etmiş ve yol gösterici olmuştur. Türkler için mitolojide kutsal varlıklar vardır. Bu kutsal varlıklar evreni yarattığına inanılan Tengere Kayra Han, denizler için önem arz eden Yayık Han ve gökyüzünün sahibi Bay Ülgen gibi isimlerdir. Türkler bu kutsal varlıklarla iletişime geçmek istemişlerdir. Bu iletişimi “yaşanılan dünyadan öteki dünyaya, kutsal güçlerin bulunduğu dünyaya geçmek için hazırlık” (Seyidoğlu, 1995: 92) yapan şamanlar vasıtası ile gerçekleştirmişlerdir. Şamanlar birtakım ritüeller vasıtasıyla bu kutsal kişilerle iletişime geçerek

insanların sorunlarını, arzularını ve isteklerini onlara iletmişlerdir. Şamanlar yeraltı dünyasına geçerek oradaki kutsal kişilerle irtibat kurarlar. Bu süreçte şamanların üzerinde bazı nesnelere vardır. Aynalar bu nesnelere biridir ve şamanlar “dünyanın dışına çıktıkları zaman bununla dünyayı görmelerini sağlar ” (Seyidoğlu, 1995: 92). Şamanlar ayna vasıtası ile ölümlerin ruhlarını görürler hatta bazı şamanların *beyaz renkte at* gördükleri de bilinir. Atlar şamanların kullandıkları aksesuarlarda da yer alır. Örneğin “mistik seyahatine hazırlanırken şamanın yanında bulunan eşyalar arasında *at başlı bir sopa* da vardır. Buryat şamanları bu sopayı trans haline geçerken kullanırlar. Sopa'nın üzerinde dans ederler ” (Seyidoğlu, 1995: 92). Şamanizmde beyaz atların kollarının yakılmasıyla şaman at vasıtası ile dünyanın ötesine geçer. Buryat mitinde ölmüş şamanlar atlar tarafından evlerine götürülür. Yakut mitinde ise şaman çaldığı davula vurur, davul taya dönüşür ve şamanı gökyüzüne ulaştırır (Seyidoğlu, 1995: 92).

Atlar *sembolik* anlamda sezgiyi, şamanın ruhunun bedenden ayrılmasını yani onun ölümünü temsil etmektedir. Buryat inancına göre hastalanan insanların ruhlarını buldukları yerden geri çağıran şamanlar, ruhun geri gelmesi için çadır kurarlar ve etrafına çeşitli nesnelere bırakırlar. Çadıra bağlanan kır bir *at* sayesinde ruhun gelip gelmediği anlaşılır. Şamanın çağrı yaptığı ruh geri gelirse onu ilk önce at görür ve kişner. “Şaman kozmogonisinde dünya ağacı veya hayat ağacı denilen ağaç dünyanın merkezindedir ve yükselen dallar ağaç Bay Ülgen'in sarayına değer. Abakan Tatarları arasındaki mite göre yedi dalı olan huş ağacının dalları Deniz Dağı'nın tepesine uzanır. Moğol düşüncesine göre dört yönlü piramit şeklinde bir kozmik dağ vardır, obasında da bir ağaç bulunur. Tanrılar atlarını buraya bağlarlar. Şamanlar kurban olarak açık renk bir *at* seçerler ve huş ağacının dalını hayvanın arkasında saklarlar. Böylece ruhunun Bay Ülgen'e gideceğini düşünürler. Şaman çadıra girer, ateşe dalları atar, davulunu tütsüler, ruhları çağırmaya başlar, davet eder. Her biri gözüksükçe onlara ihtiyacı olduğunu söyler. Onlar da geldikçe, "Kam ben buradayım" derler. Her biri geldikçe Şaman davuluna vurur. Sonra *at* tutularak kurban edilir ve eti merasimle dağıtılır. En iyi parça da şamana kalır.” (Seyidoğlu, 1995: 94).

Atlar Türklerin kullandıkları damgalarda da vardır. Türkler “bir şeyin üzerine bir nişan, bir işaret basmaya yarayan araç” (<https://sozluk.gov.tr/>) olan damgaları “at, sığır, koç, koyun, mezar taşı, kilim, keçe, heybe, ziynet eşyası, nazarlık, kap kaçak, evin duvarları, dövmeler ve atın koşum takımlarında kullanmışlardır. Türkler damga olarak boğa, geyik, keçi, kurt ve yılan gibi hayvanları kutsal bilmiş ve onları damgalarında kullanmıştır (Gülensoy, 1995: 100-101). Türkler bu hayvanlara ek olarak damgalarında hayatlarında

kendilerine yoldaş olan, onları her türlü zorlukta, savaşta ve barışta yalnız bırakmayan, tanrılarına kurban olarak sundukları atlarına da yer vermiştir (Gülensoy, 1995:106).

İnsanlar birbirlerine olan sevgilerini ve bağlılıklarını göstermek adına birbirlerine hediyeler verirler. Eski dönemlerde Türkler bu sevgi ve bağlılıklarını iletme için birbirlerine at hediye etmiştir. Atın hediye olarak verilmesi 8. yüzyıla dayanır (Elçin, 1995: 163).“İlk devirlerden bugüne kadar at, Türklerin hayatındaki âşikâr ehemmiyetinden ötürü verilip alınan hediyelerin başında gelmiştir. Bunu istisnasız bütün Türklerin hayatında görüyoruz.” Atlar sünnet ve düğün gibi vb. merasimlerde ve birtakım olayların neticesinde hediye olarak verilmekteydi (Elçin, 1995: 161-162). Bu bağlamda atların sevgi ve bağlılığı göstermeye yarayan bir araç olduğu görülür.

Sosyal hayatta meydana gelen her olay siyaset, din ve edebiyat gibi alanlara da sirayet eder. Sosyal hayat içerisinde önemli vasıflara sahip olan atlar Divan Edebiyatı’nda da *rahşiyeler* aracılığıyla kendine yer bulmuştur. Rahşiye “Divan Edebiyatı’nda at için yazılan kaside veya mersiye denir.” Rahşiyelerde atların özelliklerine yer verilir. Rahşiye sadece Divan Edebiyatı içinde olup aynı adla ne Arap ne de İran edebiyatında vardır. Arap edebiyatında bu tür eserler *fürusiye* adıyla yer alır ve atlara yazılan şiirleri içerir. Rahşiye kelimesi ise “rahş” kelimesinden gelir ve mana olarak kırmızı veya beyaz renkte at demektir. Divan Edebiyatı’nda Nefi, üç rahşiye yazmıştır. Bunlardan ikisini IV. Murad’a diğerini de Vezir Mustafa Paşa’ya armağan etmiştir (Bilgin, 1995: 276).

Atlar Türk masallarında da yer almışlardır. Saim Sakoğlu yaptığı masal derlemelerinde atlarla ilgili motifler bulmuştur. Bunlar atların doğuşu, atların göl veya bataklıktan çıkışı, atların konuşması, atların yardımcı olması şeklindedir (Sakaoğlu,1995:282). Masallara genel olarak bakıldığında günlük hayat içerisinde insanlara yardımcı olan atların yine aynı şekilde masallardaki kahramanların yardımcısı olan bir hayvan olarak karşımıza çıktığı görülür.

Sözlü kültür ürünü ve anonim olan atasözleriyle deyimlerde atlardan bahsedilmektedir:

İş gördürdüğünüz kimselerin haklarını tam olarak vermezseniz kendilerinden yararlanamazsınız anlamında: Aç at yol almaz, aç it av almaz. Zayıf ve garipken kişiliklerini yitirmeyip görevlerini başarı ile yapanlar üstün niteliklerini o zaman belli etmiş olurlar anlamında: At arıklıkla, yiğit gariplikle. Bir çocuğu, bir işçiyi yetiştiren her bakımdan çok yorulur, yıpranır anlamında: At at oluncaya kadar sahibi mat olur. At bakımlı olduğunda

satılmalı, kız da güzelliği geçmeden evlendirilmelidir anlamında: At beslenirken kız istenirken. Her şey, onu gereği gibi kullanmasını bilene yakışır anlamında: At binenin, kılıç kuşananın. İnsanlar başlarında bulunan kişinin etkisi altında kalarak onun tutumuna göre davranırlar anlamında: At binicisine (sahibine) göre kişner (eşinir). İşçi, yöneticisinin işten anlayıp anlamadığını bilir ve çalışmalarını ona göre yürütür anlamında: At binicisini bilir (tanır). Bir işi başarabilmek için gerekli olan koşullar her zaman eksiksiz olarak ele geçmez anlamında: At bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz. Bir insanın atı daima onun yanındadır ve zor anlarında ona yardım eder anlamında: At yiğidin yoldaşdır. İş işten geçtikten sonra önlem almaya kalkışmak anlamında: At çalındıktan sonra ahırın kapısını kapamak. İyiyi kötüden ayıramayacak kadar bir karışıklık ortaya çıkmak anlamında: At izi it izine karışmak. Pek geniş, çok geniş anlamında: At koşturacak kadar. (<https://sozluk.gov.tr/>)

Yukarıda verilen bilgiler ışığında atların Türk insanı ve Türk kültürü içinde kendine sağlam bir yer edindiği görülür.

1.3. BAYTÂRNÂME

1.3.1. Eserin yazarı

VII. yüzyıldan itibaren İslam dünyasında artan tercüme faaliyetlerinin neticesinde Eski Yunancadan çevirisi yapılan ve tezin konusu olan *baytârnâme* Aristo'ya atfedilir (Şen, 1995: 178-179). Bunu metnin başında geçen rivayetten öğrenmekteyiz. Rivayete göre atları hastalanan ve helak olmaya başlayan İskender Aristo'dan yardım ister. Aristo'ya insanoğlu için hikmetlerin var hayvanlar için de bir kitap düz yolda ve izde kalan atlara sıkıntı ve hastalık geldiği vakit insanlar o kitap ile amel etsinler, atlar sağlık bulsun der. Bunun üzerine İskender'in sözünü kabul eden Aristo bir kitap yazar ve baytârnâme diye ad verir.

1.3.2. Eserin Mütercimi ve Müstensihi

İslam dünyası içinde birçok alanda farklı farklı eserler verilmiş olup bunlardan bazılarının tercüme vasıtasıyla meydana geldiği bilinmektedir. Yedinci yüzyıldan itibaren İslam dünyasında olan ilmi gelişmeler birçok telif ve tercüme eserin yazılmasına vesile olmuştur. Bu yüzyılın ortalarında Abbasiler Dönemi içerisinde yoğun şekilde tercüme eserler ortaya koyulmuştur. “Yine bu devirde tercüme edilmiş Aristo'ya ait bir eserin Arapça, Farsça ve birçok Türkçe nüshaları mevcuttur. Türkçe nüshalar baytârnâmelerin giderek nasıl anonimleştiklerini göstermesi bakımından kayda şayandır” (Şen, 1995:178-179).

Abbasiler Dönemi'nde verilen baytâr-nâme tercümelerinin ikisinin mütercimi bilinmektedir. Tez konusu olan ve Aristoya atfedilen nüshanın mütercimi *Hacı Mehmed bin 'Ali Aksarayı* ve müstensihisi ise *Karahisarî Ali Vasfî*'dir. Diğer nüshanın mütercimi ise Mehmed b. İskender Edirnevî'dir (Şen, 1995: 178-179). İncelenen nüshanın mütercimi ve müstensihisi hakkında isimleri dışında bir bilgi yoktur.

1.3.3. Eserin Özellikleri ve Bölümleri

Eser, harekeli nesihle melek filigranlı kâğıda yazılmıştır. Bablar, fasıllar ve cetveller kırmızı renktedir. Tezhibi: serlevha (başlık) sulu boya desenlidir. 11 satırdan oluşan eser 67 varaktır. Bir iki yerde olmak kaydıyla metin içinde açıklamalar da mevcuttur. Eser toplam 10 babdan meydana gelmiştir. Bablarda yer alan konular ise şöyledir:

Birinci Bab: Atların iyi ve güzel alametleri

İkinci Bab: Atların dişleri ve yaşları.

Üçüncü Bab: Atların iyi ve kötü sıfatları.

Dördüncü Bab: Atların başında olan sıkıntıları.

Beşinci Bab: Atların boynunda olan sıkıntıları.

Altıncı Bab: Atların içinde olan sıkıntıları.

Yedinci Bab: Atların ayaklarında olan sıkıntıları.

Sekizinci Bab: Atların gövdesinde olan sıkıntıları.

Dokuzuncu Bab: Atların ısıtması ve ilaçları.

Onuncu Bab: Atların terbiyeleri.

1.3.4. Eserin Dili

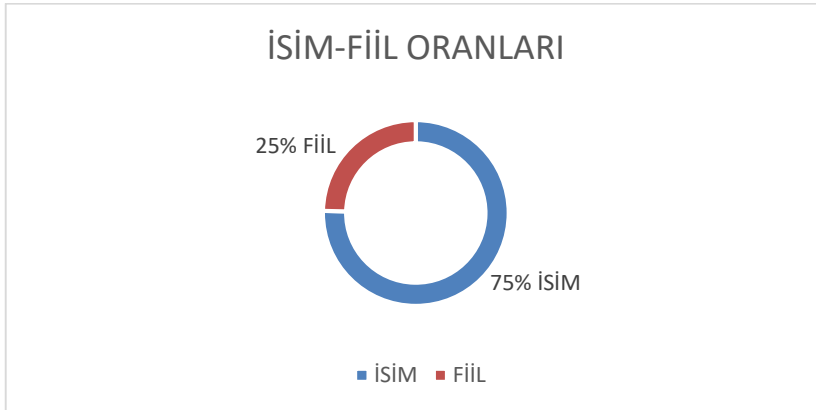
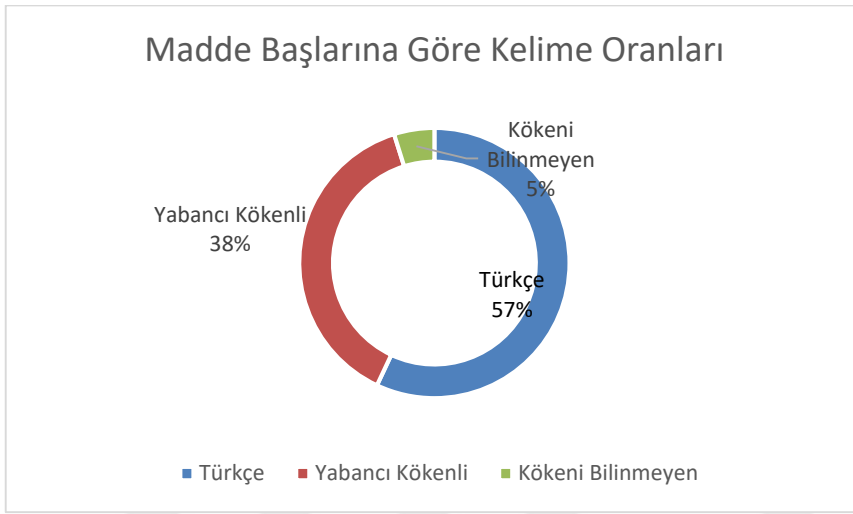
Kelime hazinesi ve dil özelliklerinden hareketle 17. yüzyıla ait bir eser olduğu düşünülen Karahisarî Ali Vasfî Baytâr-Nâme Türk dilinin dönemlerinden Eski Anadolu Türkçesi'ne uygun dil özellikleri gösteren Türkçe ile kaleme alınmıştır.

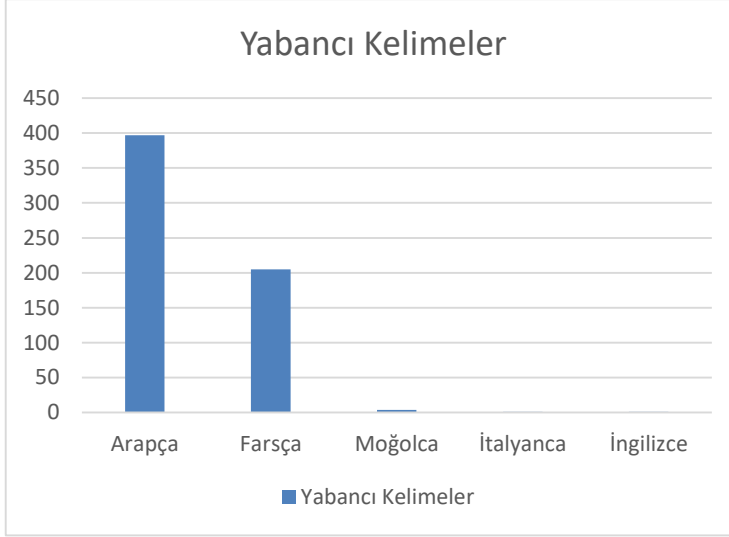
1.3.5. Eserin Kelime Hazinesi

Eserin metin bölümünde yer alan toplam kelime sayısı 10164'tür. Toplam kelimelerden 1637 tanesi madde başıdır. Madde başı olan bu kelimelerden 933 tanesi Türkçedir. Bu kelimelerden 14 tanesi Türkçe ekler almış ve Türkçe olmuştur. Türkçeleşen

kelimelerin dağılımı şu şekildedir: Arapça + Türkçe (5), Farsça + Türkçe (8), Ermenice + Türkçe (1).

Türkçe olmayan kelimelerin sayısı 625'dir. Kökeni bilinmeyen kelimelerin sayısı ise 79'dur. Metinde en çok Arapça (397) ve Farsça (205) gibi yabancı kökenli sözcükler kullanılmıştır. Diğer diller ise Yunanca (17), Moğolca (4), İtalyanca (1), İngilizce (1) şeklindedir. 1637 madde başından 272 madde başı fiil ve 1365 tane madde başı ise isimdir. Toplam fiil sayısı 2485, toplam isim sayısı 7679'dur.





2. METNİ KURARKEN KULLANILAN YÖNTEM

Metin evvela transkripsiyonlu bir şekilde okunmuştur, ardından okunan metin sayfa ve sayfadaki satır numaralarını eklemek adına dizin programına girilmiştir. Böylelikle metin ilk sayfasında 8 satır diğer sayfalarda ise 11 satır olmak üzere numaralandırılmıştır.

Eserin müellifi tarafından yazılan derkenarlar uygun oldukları şekilde eklenmiştir. Metnin sayfa numaraları köşeli parantez içinde koyu siyah şekilde yazılmış olup her sayfa ayrı ayrı belirtilmiştir. Metindeki özel isimler büyük harfle yazılmıştır.

Harekeli olarak yazılmış olan metin, harekelenmeye uygun şekilde okunmuştur. Metinde Türkçe kelimelerin yanı sıra Arapça, Farsça, Yunanca, Moğolca vb. yabancı dillerden kelimeler de yer almıştır. Metinde yer alan kelimeler Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü, Kubbealtı Lügati, Kamûs-ı Türkî, Sir J. W. Redhouse'ın Turkish and English Lexicon, Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügati ve Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü gibi kaynaklardan yararlanılarak okunmuştur.

Dizin programına alınan madde başı olan kelimelerden sonra isim ya da fiil olmalarına göre +(isim) ve – (fiil) işaretleri ile ifade edilmiştir. Metindeki yabancı kökenli kelimelerin hangi dile ait olduğu parantez içinde verilmiştir. Sözlükteki kelimelerin anlamları metinde kullanılan anlamlarına uygun şekilde yazılmıştır. Kelimenin metinde kaç defa kullanıldığı ise [=] içerisinde sayıca ifade edilmiştir.

Dizinde 1a/11 şeklinde yer alan ifadede “1a” vараğı ifade ederken 1 ile 11 arasındaki sayılar ise satır numaralarını göstermektedir. Örneğin aşağıda yer alan madde başı kelime

metinde 2 kez geçmiş olup aldığı eklerle birlikte hangi sayfa ve satırlarda kullanıldığı da gösterilmiştir. ā.+a 053b/6 şeklindeki yazımla “āhurdan” sözcüğünün 53b/6’de geçtiği gösterilmektedir.

āhur: (Far.) Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla.
[=2]

ā.+a 53b/6

ā.+dan 54a/1

3. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

3.1. İmlâ Özellikleri

17. yüzyıla ait olduğunu düşündüğümüz metnimizde Eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri görülür. Metinde yer alan ses olayları ve imlâ özellikleri yazıldığı dönemin diline uygun olsa da düzenli ve kuralı bir imlâdan söz etmek zordur.

Metin içerisindeki bazı Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler farklı yazılmıştır. Bu farklı yazımlar metin ve dizine yazmadaki şekillerine uygun olarak transkribe edilerek yazılmıştır ve ayrıca yanlış yazılan kelimelerin doğru yazılışları da dizinde gösterilmiştir. Bu kelimelerden bazıları şunlardır:

hoş > hoş 3b/5 حُوش, sāzı > sarı 5b/10 سَارِي, müretteb > merāyit 7a/7 مَرَايِث, şīrīn > şīrīn شِيرِين 11b/11, ħurzađ > ħuzrađ 13b/6 خُوزَرَقْ, rübā‘ iyyāt > bā‘ iyān 15a/3 بِأَعْيَانْ, masurı > māsıra مَاصِرَه 16a/10, hāvende > havānda 19a/4 هَوَانْدَه, ‘unnāb > ‘annāb 27b/5 عَنَّاْبْ, ħulađ > ħulak 14a/2 قَوْلَاكْ, uyħuda > uyħuda 57b/11 اُوِيْحُوْدَه.

Eski Anadolu Türkçesi imlâ olarak Uygur imlâsı ile Arap-Fars imlâsı olmak üzere iki farklı yazı geleneğini barındırır. İmladaki bu karışıklıkta ünlüler bazen hareke ile bazen elif (ا), vav (و) ve ye (ي) gibi sesler vasıtasıyla gösterilir (Şahin, 2015:37). Metnimiz, Uygur ve Arap- Fars imlâsına uygun bazı örnekleri barındırmaktadır.

a. Uygur imlâsına uygun örnekler:

1) Kalın sıradan kelimelerde س ve ت harfleri kullanılmıştır.

ısıcağ 34b/5	اِسِيْجَاكْ	arasına 11a/2	اَرَاْسِيْنَه
şarımsağ 25b/6	صَرْمَسَقْ	tavıç 26a/1	تَاوُقْ
sıçramağdan 47b/10	سِيْجَرَمَقْ دَ	torbasına 61a/9	تُوْرْبَاْسِيْنَا

2) Metin içinde bazı ünlüler hareke ve elif vav (او), ye (ي), elif (ا) ile gösterilmiştir.

buldı 3b/2	بُولْدَى	varsun 52b/11	وَارَسُون
yunarlar 38b/2	يُونَارَلَر	yazın 12b/6	يَازِين
olsun 63a/6	اُولْسُون	kışın 12b/10	قِيشِين
kirpügi 13a/7	كِرپُوكى	gözi 14a/6	كُزى
görür 10a/2	كُورُور	çuğur 14b/3	چُوكُور

3) Kimi eklerin tabandan ayrı yazılmıştır.

aşıcakla 17a/3	أَصِيحَاقُ لَهُ	yapışsa 26a/11	يَايِيشْ سَهْ
----------------	-----------------	----------------	---------------

4) ج(ç) ile پ (p) sesleri ج (c) ve ب (b) olarak kullanılmıştır.

gökçek 9b/1	كُوكْجَكْ
bırçağ 48a/1	بِرْجَقْ
ayaç 26a/8	أَيَاجْ
ağaç 41b/5	أَعَاچْ

b. Arap- Fars imlâsına uygun örnekler:

1. ڭ için ن ve ك sesi kullanılmıştır.

varsun 52b/11	وَارَسُون	ağız 30a/3	أَكِيْزْ
baña 4a/5	بَنَّا	olsun 63a/6	اُولْسُون
benzedirler 9a/1	بَنْزَدِرْلَر	deniz 7a/3	دَنْكِيْزْ
deñlü 46a/5	دَنْكُلُو	yazın 12b/6	يَازِين
siñiri 53b/4	سِيْغِرِي	şoñra 5b/11	صُغْرَا
yeñi 41a/7	يَيْكِي	toñuz 45b/3	طُوكُزْ

2) Osmanlı Türkçesine benzer şekilde kalın sıradan sözcüklerde ص (sad) sesi kullanılmıştır.

aşıcakla 43a/7	أَصِيحَاقُلَهْ	kışa 9a/5	قِصَهْ
ışlada 39b/4	إِصْلَادْ	şıcraya 10a/6	صِجْرِيَهْ
şığa 43a/4	صِغَهْ	şoğuk 48b/3	صُغُوقْ
şınanmışdur 15b/5	صِئْنِمِشْدُرْ	şagır 13b/10	صَغِيرْ

şolunca 54b/2 صَوْلُنَجْ şu 55b/5 صُو

3) Metin harekeli olduğu için bazı ünlü sesler yazılmamıştır.

şoğuk 48b/3 صُغُوْكَ yavuz 11b/6 يَآؤُزْ
çıkār 21a/1 چِقَارُ yügrük 12a/5 يُغْرُكْ
yirmi 15b/2 يِكْرِمِي hünersüz 14b/4 هُنْرَسُوْزْ
budur 9b/1 بُدُوْرُ biraz 22a/7 بِرَازْ
görür 10a/2 كُوْرُوْرُ döküle 61b/1 دُوْكُلُهْ

4) چ (ç) ve پ (b) ünlülerinin kullanımı.

Arap alfabesinde ç ve p sesleri olmadığı için ج (c) ve ب (b) sesleri kullanılmıştır.

bağlayub 62b/1 بَعْلِيُوْبُ cevāb 2b/2 جَوَابْ
getürüb 63a/5 كَتُوْرُوْبُ tobuğdan 40a/2 طُوْبُوْغْدَنْ
edüb 4a/10 اَدُوْبْ birkaç 8a/7 بِرْقَچْ
görüb 9a/8 كَفُرُبْ burcağ 46a/7 بُوْرْجَاقْ
kurub 2a/10 قُوْرُوْبْ

Fakat bazı durumlarda ise Fars dilinden “ç” ve “p” seslerinin ilave edilmesiyle kimi Türkçe kelimelerde چ (ç) ve پ (b)’nin kullanılmıştır.

kopara 26b/4 قُوْپَارْ kapağda 20a/5 قَپْغَدَهْ
çok 41b/11 چُوْكْ çeker 42b/2 چَكَرْ
eyleyüp 56b/3 اَيْلِيُوْبْ kapuları 5a/6 قَپْلِيَارِي
yapışsa 26a/11 يَپِيْشْسَ deper 34b/10 دِيْزْ
yaprağ 50b/7 يِيْرَقْ çalkalanur 13a/2 چَالْقَالَانُوْرْ

5) Kelimelere gelen ekler tabandan ayrılmamıştır.

kabağını 22b/2 قَبْغِيْ دöküle 61b/1 دُوْكُلُهْ
tobuğdan 40a/2 طُوْبُوْغْدَنْ ıssı 051a/3 اِسْسِي
kışın 12b/10 قِيْشِيْنْ eyleyüp 056b/3 اَيْلِيُوْبْ
yapışsa 26a/11 يَپِيْشْسَ kopara 26b/4 قُوْپَارْ

Metinde bazı Türkçe kelimelerin ikili yazımları da mevcuttur.

ayac 26a/8	أَيَاجُ	ağac 26a/7	أَغَاجُ
çoğ 53a/8	جُوجُ	çok 27a/1	جُوجُ
deymeyeler 54a/10	دِيمَيَالُرُ	degmez 47b/9	دَكَمْدُ
toynağları 12b/9	طوينَاقَلَرِي	toynah 36b/4	طوينَاهُ

Bugün “k” sesi ile kullanılan kimi sözcükler metin içinde güzel he ve hı x sesleriyle kullanılmıştır.

yaşduhu 29a/1	يَصْدُوخُو	toynah 36b/4	طوينَاهُ
---------------	------------	--------------	----------

3.2. Seslerin Yazımı

3.2.1. Harekelenme

Eser harekeli olarak yazılmıştır. Ötre ' - ile “o,ö, u,ü” sesleri, kesreyle - i ve ı sesleri, üstünle ´ a ve e sesleri verilmiştir.

Aynı zamanda ünlü sesler elif ا, vav و ve ye ي gibi sesler vasıtasıyla da belirtilmiştir. Cezm ° ile de harfler birbirine bağlanmıştır. Şedde ˆ ile sessiz harfler çift okutulmuştur.

3.2.2. Ünlülerin Yazılışı

Metinde Türkçe kelimeler yazılırken Türkçenin sekiz ünlüsü olan “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” sesleri kullanılmıştır. Ayrıca metinde kapalı e (é) sesini veren yazımlar mevcut değildir.

İncelenen metinde yer alan Türkçe kelimelerde uzun ünlüler mevcut olsa da günümüz Türkçesinde uzun ünlüler kullanılmadığı için transkripsiyonda gösterilmemiştir

ac 57a/5	أَجُ	şu 22a/11	صُو
ağzımı 47b/6	أَغْزِمِي	odun 18a/10	اودن
avuc 33b/1	أُوجُ	oyulu 36b/1	اؤ يُولُو
içine 34a/5	اِچِينِ	olsun 33a/9	اؤ لَسُونِ
şol 10b/3	صُولُ	yuyalar 21a/7	يويَلَرُ

3.2.2.1. A Ünlüsünün Yazımı

“a” ünlüsü kelime başında medli elif ا ve üstünlü elif ا ile gösterilmiştir ve medli elif ile gösterim azdır.

أجوغ	açug 10/3	أد	ad 6a/10
------	-----------	----	----------

أحي	acı 18b/10	أوج	avuc 33b/1
أغارسه	ağarsa 62b/5	أذتمه	azıtmaya 10b/1
أغير	ağır 31a/5	أقجه	ağça 13b/1
أغذندن	ağızından 26a/7	أچالر	açalar 22b/2
أيقلرندن	ayaıklarından 8b/5	صرالر	şaralar 26b/3
قبقده	kapakda 20a/5	چقارلر	çıkaralar 29/6
بغلیلر	bağlayalar 21/1	طتالر	tutalar 20a/6
اتلرؤك	atların 8a/10	یقالر	yağalar 58b/2
اتلرؤك	atların 8a/10	الیجاقله	ılıcaqla 31b/1
ؤرلر	vuralar 20a/5	أچالر	açalar 22b/2

Kelime sonunda “a” sesi elif ا, güzel he ve üstün ı ile gösterilmiştir.

باشین	başına 25b/9	افلسته	olsa 22a/2
بؤرنندن	burnundan 23b/9	طوقنسه	toğunsa 23b/2
صوردلر	şordılar 9a/7	أرقه	arğa 5a/7
أندن	andan 9a/9	أذتمه	azıtmaya 10b/1
قرشدؤرلر	karışduralar 26a/1	أقجه	ağça 13b/1
أكا	ağa 4b/6		
جوماق	çomak 23b/1		
صرمساق	şarımşak 25b/6		
أولماز	olmaz 11b/3		
صمان	saman 25b/7		

3.2.2.2. E Ünlüsünün Yazımı

“e” sesi kelime başında üstünlü elif ا ile yazılmıştır.

أزلر	ezeler 25b/4
أگمز	egemez 29a/5

أَكْتَدَى	egitdi 5a/9
أَكْبِز	ekiz 24b/4
أَكْسِك	eksik 24b/11

“e” sesi ortada üstün َ , elif ِ ve lam elif ِ ile gösterilmiştir.

أَذَلِر	ezeler 25b/4	كَسَالِر	keseler 18b/9
أَكْمَز	egemez 29a/5	دُكَالِر	dögeler 18b/11
أَلْكَدِن	elekden 23a/9	چَكَالِر	çekeler 26b/2
أَلْي	eleye 23a/9	اَكَالِر	ekeler 41a/8
دَلَالِر	deleler 39a/9		

Kelime sonunda “e” sesi güzel h ۛ ve üstün َ ile yazılmıştır.

كَشَيْمِيَه	kişnemeye 13b/8	أَلْي	eleye 23a/9
إِنجَه	ince 24a/9	أَنجَك	enceke 60a/9
يِرْدَه	yerde 18b/9	سِرِك	sirke 41b/2
كُرَه	göre 10a/2	كُوك	göge 48b/2
أَذَلِر	ezeler 25b/4	دَكَم	degme 56a/7
يُورِي	yüriye 10a/5		

3.2.2.3. I Ünlüsünün Yazımı

Metinde “ı” sesi kelime başında (elif, ye) اِ ve kesreli elif ِ şeklinde yazılmıştır.

إِلْجَاقْلَه	ılıcaqla 31b/1	إِسْلُدُوب	ısladub 28b/1
إِسْتَمْسِن	ışıtmasın 8b/7		

Kelime ortasında “ı” sesi ye ِ ve kesre ِ ile yazılmıştır.

إِصْرُدُوعِي	ışırduğı 49b/1	قَشِين	qışın 12b/10
إِسْتَمْسِن	ışıtmasın 8b/7	بَاتْنِين	başın 14a/7
إِلْجَاقْلَه	ılıcaqla 31b/1	يَازِين	yazın 12b/6

Kelime sonunda “ı” sesi ye ِ ile karşılanmıştır.

اولدى	oldı 5a/10	واردى	vardı 4b/11
قاپى لرى	kapuları 5a/6	اغزى	ağzını 47b/6
اراسى	arası 9b/2	اصردوغى	ışırduğı 49b/1

3.2.2.4. İ Ünlüsünün Yazımı

Metinde “ i” sesi kelime başında (elif, ye) اي, kesreli elif ل ve işaretli şekilde belirtilmiştir.

اچند	içinde 2a/4	اچردك	içerideki 15a/4
ايردى	irdi 5a/4	اىلىك	iblik 62a/10
اچرسه	içerse 57b/1		

“i” sesi kelime ortasında kesre ـ ve ye ی ile yazılmıştır.

اچردك	içerideki 15a/4	يۇرىيى	yüriye 10a/5
اىتىدى	işitdi 2b/1	اىچاقلا	aşcaqla 17a/3
اچند	içinde 2a/4	يىرىن	yerine 18b/10

Kelime sonunda “i” ye ی sesi ve kesre ـ ile karşılanmıştır.

بىدى	bildi 5a/4	بىدى	bindi 5a/3
دېدى	diledi 2b/2	آتدى	etdi 5a/3
دېشىنى	dışını 15b/7	كۆرتدى	getürtdi 5a/7

3.2.2.5. O Ünlüsünün Yazımı

Metinde “o” sesi kelime başında (elif,vav) او olarak kullanılmıştır.

اوئوز	otuz 2b/6	اوغلى	oğlı 2a/2
اؤلسون	olsun 33a/9	اۇن	on 18b/4
اولدى	oldı 5a/10	اوتلرى	otları 19a/6

Kelime içerisinde “o” sesi vav و ile yazılmıştır.

طوپراق	toprak 6b/9	چۇچۇق	çocuk 57a/10
چۇغ	çoğ 21a/5	قۇندىلار	kondılar 3a/1
شول	şol 9a/4	طوغرۇ	toğru 54b/1

3.2.2.6. Ö Ünlüsünün Yazımı

Metinde “ö” sesi kelime başında (elif,vav) او ve ötreli elif أ şeklinde kullanılmıştır.

اوديل	ödiyle 45b/7	اؤكرتمك	öğretmek 59a/3
اؤكچەسى	ökçesi 10b/6	اؤسۈرۈكى	öksürüğü 30a/7
اۆلم	ölüme 3b/9	اۋىندىن	önünden 15b/1

Kelime içinde “ö” sesi vav و ve ötre ُ ile yazılmıştır.

كۆزىن	gözine 59b/5	كۆيۈندۈرۈر	göyündürür 60a/3
كۆدەسىنى	gövdesini 60b/6	كۆكلەر	göğüller 6a/2
كۆرۈب	görüb 9a/8		

3.2.2.7. U Ünlüsünün Yazımı

Metinde “u” sesi kelime başında (elif,vav) او ve ötreli elif أ şeklinde kullanılmıştır.

اۋجىلە	ucıyla 38b/11	اۋچر	uçar 51b/11
اۋچلو	uçuklu 56/7	اۋن	un 21b/5
اۋوقلىلار	uvaklayalar 21b/5	اۋفق	ufağ 9b/3

“u” sesi kelime içinde vav و ve ötre ُ ile yazılmıştır.

قاۋولرى	kapuları 5a/6	چالقالانور	çalkalanur 13a/2
طوگۈز	toğuz 9b/5	شىنمىشدر	şınanmışdur 15b/5
اۋلسون	olsun 33a/9	اۋتوز	otuz 2b/6

Kelime sonunda “u” sesi için vav و harfî kullanılmıştır.

قارشۇ	karşu 4b/8	ادلۇ	adlu 4b/7
طۇلو	tolu 7a/9	بۇيۇلو	boylu 9a/2

3.2.2.8. Ü Ünlüsünün Yazımı

Metinde “ü” ünlüsü kelime başında (elif,vav) او ve ötreli elif أ şeklindedir.

اۋچ	üç 5a/9	أربك	ürbek 38a/2
اۋركمىيە	ürkmeye 13b/10	اۋست	üst 25b/2
اۋشنىمىلەر	üşenmeyeler 45a/7	اۋزوم	üzüm 45b/11

“ü” ünlüsü kelime içinde vav و ve ötre ُ ile yazılmıştır.

أوزوم	üzüm 45b/11	كُورِب	görüb 9a/8
كُيُنْدُرُور	göyündürür 60a/3	كُوكُلَلر	gönüller 6a/2
أولْم	ölüme 3b/9	يُورِي	yüriye 10a/5

Kelime sonunda “ü” sesi için vav و harfi kullanılmıştır.

دلُو	delü 13a/1	تِشَلُو	tişlü 13a/1
أتلُو	etlü 10b/6	يِرَلُو	yerlü 1b/4
هَيِّتَلُو	heybetlü 2a/2	بِلْكُو	bilgülü 8b/1

3.2.3. Ünsüzlerin Yazılışı

Metinde günümüz Türk yazı dilinde kullanılan b (ب), c (ج), ç (چ), d(د), f(ف), g(گ), ğ(غ), h(ه), ħ(ح), ħ(خ), k(ق), k(ك), l(ل), m(م), n(ن), p (پ), r(ر), s(س), ş(ش), t(ت), v(و), y(ى), z(ز) ünsüzleri ve Türkçeye ait olan nazan n (ن) sesi kullanılmıştır.

Metinde ayrıca Arap ve Fars alfabesinde yer alan ˆ (hemze), ˆ (ع), ˆ (ث), ˆ (ص), ˆ (ط), ˆ (ض), ˆ (ذ), ˆ (ظ) gibi ünsüzler de kullanılmıştır. Bu ünsüzlerden ˆ (hemze), ˆ (ع), ˆ (ث), ˆ (ض), ˆ (ذ) ve ˆ (ظ) ünsüzleri Türkçe kelimelerin yazımında kullanılmamıştır.

قِچِنْدِن	kıçından 32b/1	چُوغ	çoğ 21a/5
طُوغُرُو	toğru 54b/1	صَرْمَسَق	şarımsak 25b/6
صُونِك	şuyunun 3a/2	صِنْمِشْدُر	şinanmışdur 15b/5

3.2.3.1. B ve P Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde Türkçe kelimelerin yazımında (b) ب ile (p) پ harfleri kullanılmıştır.

Önseste (b) ب harfi kullanılmıştır:

بِلْگِل	bilgil 1b/6	بِنْدِي	bindi 5a/3
بَغِيرَسَق	bağırşak 47a/8	بَغْلَانُور	bağlanur 19b/2
بَاغْرِيْنَه	bağırına 63a/11	بَسَمَز	basamaz 38a/11

Farsça, Arapça ve Yunanca gibi bazı yabancı kökenli kelimelerde yer alan (p) پ Türkiye Türkçesinde “p” sesiyle kullanılan kimi sözcükler metinde (b) ب harfiyle yazılmıştır:

بَسْ	pes 8a/2	بَيُّونْدَالْبَار	peyvendleyeler 51b/6
بِرِنِج	pirinç 48b/11	بَيِّعْمَبِر	peygâmbir 2b/8
بِبَادِي	papadya 25b/5	بَارْ	pâre 28b/7

Kelime içinde “b” ile “p” seslerinin yazımına bakıldığında “b” sesinin “p” sesini de karşılandığı görülür:

b harfiyle yazılan sözcükler:

هَيِّتْلُو	heybetlü 2a/2	قَبَاغِينْ	ķabağın 15a/6
قَبَا	ķaba 14a/9	اُولُوبُونْ	olubun 4a/6
جَبَّالَر	ķabalar 38b/10	دِيْبِنْد	dibinde 24a/11

Türkiye Türkçesinde “p” harfiyle kullanılan ancak metinde “b” harfiyle yazılan sözcükler de vardır:

قَائِي لَرِي	ķapuları 5a/6	طُوبِرَاقْ	toprak 6b/9
يَايْشِنْ سَه	yapışsa 26a/11	سَبَبْ	sebeb 29a/5

3.2.3.2. C ve Ć Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde “c” ve “ĉ” ünsüzlerinin kullanımı düzensizdir. “ĉ” sesi bazen “ج” bazen “چ” ile gösterilmiştir. Metindeki kelimeler dönemin imlâsından hareketle düzensiz şekilde yazılmıştır. Metin içerisinde Türkçe sözcüklerde c sesi “ج” harfiyle belirtilmiştir. Metin latin asıllı Türk alfabesine transkribe edilirken Arapçada “ĉ” sesi olmadığı için “c” sesinin kullanımı tercih edilmiştir. Türkçe kelimeler “c” sesi ile başlamamıştır.

يُجَا	yüce 1b/2	كُوكُجَكْ	gökķek 11b/7
أَجِي	acı 18b/10	كَجَرْدِي	geçerdi 2a/3
اِجِنْدَا	içinde 2a/4	جُوجُقْ	ķocuk 57a/10
اِجْرَسَه	içerse 57b/1	جَبَّالَر	ķabalar 38b/10

Kelime sonunda ĉ sesi için “ج” harfi kullanılmıştır:

اُوج	üç 18b/7	قَلِجْ	ķılıç 28b/2
اِيچ	iç 31a/8	اُوجْ	avuç 33b/1
كِيچْ	geç 34b/6	قِيچْ	ķıç 35a/7

قِسَاچ 38b/1 kısaç 38b/1 كُوچ 47b/6 güç 47b/6

Metinde ç sesi kelimelerin önseslerinde yer almıştır:

چَكُفَب çeküp 29a/6 چَكْمَكْد çekmekde 13b/6
چُوغ çoğ 21a/5 چَلَقْ لَانُور çalkalanur 13a/2

3.2.3.3. D ve T Ünsüzlerinin Yazımı

Türkçe sözcüklerin yazımında d (د) ile t (ت) harflerinin kullanıldığı görülmektedir.

d ile yazılan sözcükler:

دِلْكَوْدَه dilküde 21a/5 كَجْرَدِي geçerci 2a/3
دَمَارِي damarı 62a/11 دَبْرَنْمِي debrenmeye 10a/11
دَمْرُورَه damzura 61b/2 دَبَالْنُور debelenür 56a/6
دَغِيرْمِيَالَر degirmeyeler 47a/11 اَلْجَنْد içinde 2a/4

t sesi ise (ط) ve (ت) harfleriyle karşılanmıştır. Kalın sıradan ünlülerle genellikle (ط) kullanılırken ince sıradan ünlülerle genel olarak (ت) sesi kullanılmıştır:

طُور tura 20a/8 تَمُور temür 34a/8
طُوتَالَر tutalar 27a/8 تَرْلَمِشْل terlemişle 22a/10
طُوغُرُو toğru 54b/1 تَرْسَلَنْور terselenür 54a/6
طُوكُوزُ toğuz 9b/5 تُوِي tüy 9b/11

Kalın sıradan harflerle yazılmış iki kelimeye (ط) harfinin yerine (ت) harfi kullanılmıştır:

تَاوِق tavıç 26a/1 تَالَس talas 13b/1

Kelime içinde ve kelime sonlarında “t” sesi için (ت) harfi kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde kelime içinde (ط) harfinin kullanımına rastlanılmamıştır.

هَيْبَتْلُو heybetlü 2a/2 اَتْلُو etlü 10b/6
اَكْلَنْمَز enletmez 57a/10 قَصَقَاتِي kaskatı 29a/8
اَتُوك atuç 29a/4 قَنْتَلَرِي katanları 29a/9

Ayrıca metindeki iki kelimeye “d” ile “t” harflerinin karışık şekilde kullanıldığı da görülmektedir:

3.2.3.4. F Ünsüzünün Yazımı

Metinde Türkçe kelimelerin yazımında f harfi için (ف) kullanılmıştır. Örnekleri oldukça azdır:

أَوْفَقُ	ufağ 9b/3
أَوْفُورَسِين	üfüresin 16a/10
يُفَقَّة	yufka 22a/6

3.2.3.5. G ve K Ünsüzlerinin Yazımı

İnce sıradan ünlülü kelimelerde g ve k sesi için ك (kef) harfi kullanırken kalın sıradan ünlülerle ğ sesi غ (gayn) ve ق (kaf) harfi kullanılmıştır:

بِلْغِل	bilgil 1b/6	بَغِيرَسَق	bağırsak 47a/8
دَكِرْمِيَالر	degirmeyeler 47a/11	بَغْلَنُور	bağlanur 19b/2
كَجَرْدِي	geçerdi 2a/3	بَاغْرِيْنَه	bağırına 63a/11
كِيْج	geç 34b/6	چُورُغ	çoğ 21a/5
دِلْكَودَه	dilküde 21a/5	قَصْفَاتِي	kaşkatı 29a/8
چَكُفْب	çeküp 29a/6	قَنْتَلَرِي	kanatları 29a/9
چَكْمَكْدَ	çekmekde 13b/6	قِيْج	kıç 35a/7
كُوكْجَك	gökçek 11b/7	قِسَاچ	kısaç 38b/1

3.2.3.6. L Ünsüzünün Yazımı

Metinde l ünsüzü ل (lam) harfi ile yazılmıştır. Bu ünsüz ile başlayan Türkçe kelime yoktur. Bu ünsüz Türkçe kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerinde yer almıştır:

دِلْكَودَه	dilküde 21a/5	قَنْتَلَرِي	kanatları 29a/9
بِلْغِل	bilgil 1b/6	بَغْلَنُور	bağlanur 19b/2
هَيْبَتْلُور	heybetlü 2a/2	آتْلُ	etlü 10b/6
جَبَالر	çabalar 38b/10	تَرَسْلَنُور	terselenür 54a/6

طَوَاتِرٌ tûtarlar 27a/8 تَرَلَمِشْلَ terlemişle 22a/10

3.2.3.7. M Ünsüzünün Yazımı

Bu ünsüz için م (mim) harfi kullanılmıştır. “m” sesi Türkçe kelimelerin başında kullanılamamıştır ancak Türkçe kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerinde yer almıştır:

تَرَلَمِشْلَ	terlemişle 22a/10	چَكْمَكْدُ	çekmekde 13b/6
دَكِرْمِيَالَر	degirmeyeler 47a/11	دَمَارِي	damarı 62a/11
تَمُورُ	temür 34a/8	بَسَمَزُ	basamaz 38a/11
صَرْمِسَقْ	şarımsaq 25b/6	صِنْتَمِشْدُرُ	şınanmışdur 15b/5

3.2.3.8. N Ünsüzünün Yazımı

Bu ünsüz için metinde ن (nun) ve ك (nazal n) harfleri kullanılmıştır. Metin içinde “n” harfi kelime başı, ortası ve sonunda kullanılmış olsa da nazal n sesi sadece kelime içlerinde ve eklerde kullanılmıştır:

نَهْ	ne 5b/3	نَسْنَهْ	nesne 18a/2
نَيْ	neyi 10a/2	نِيچْ	nice 54b/8
نَيْتَاكِم	nitekim 7a/2	قَوْلِنَهْ	kulına 3a/7
قِي نَدِلَرُ	şondılar 3a/1	صِنْتَمِشْدُرُ	şınanmışdur 15b/5

كَنْدُونُكْ	kendünün 1b/3	صُونِييُنُكْ	şuyunı 3a/2
اَكْلَتْمَزْ	eşletmez 57a/10	بِيلَكْمِيَهْ	belişlemeye 11a/11
دَنْلُو	deñlü 46a/5	اَنُوكْ	anuş 3a/8
اَكِيزُ	aşız 30a/3	اَكَا	aşa 4a/8
بَكْدِيرُلَر	beşzedirler 9a/1	بِيكْ	biş 2b/8

3.2.3.9. R Ünsüzünün Yazımı

Metinde r sesi daima ر harfi ile karşılanmıştır.

رَاقْ	yaraş 4a/1	كَنْدِيلَر	gezdiler 4a/2
طَلْدُرِدْ	şoldurdu 5a/5	سَكِرْدُرُ	şegirdür 13b/3
صِنْتَمِشْدُرُ	şınanmışdur 15b/5	سِيچَرَمَقْدُنُ	şıçramaşdan 47b/10

فَقْدِيلِرْ қондилар 3a/1 جَبَالِرْ çabalar 38b/10

3.2.3.10. S Ünsüzünün Yazımı

İncelenen metinde s sesi için ص (sad) ve س (sin) harfleri kullanılmıştır. Türkçe kelimelerin yazımında peltek s ث harfi kullanılmamıştır. Kalın sıradan ünlüler ile ص (sad) harfi kullanılırken س (sin) kalın ve ince sıradan ünlülerle kullanılmıştır.

سَنَدِيرِسُهُ	sendirirse 23b/7	صُؤْيِيْنِكْ	şuyunıñ 3a/2
سَكِرْدُرْ	segirdür 13b/3	سِجْرَمَقْدُنْ	sıçramağdan 47b/10
سُورَلَرْ	süreler 26b/2	سِجَانْ	sıçan 19b/3
سِجِرْلَرِي	siğirleri 34b/3	صِنْنِمِشْدُرْ	şinanmışdur 15b/5

Ayrıca Türkçe kelimelerde kelimenin kalın veya ince sıradan olması farketmeksizin ص (sad) ve س (sin) harfleri karışık kullanılmıştır:

يَايِشِسْ	yayıssa 26a/11	أَسِكِي	eski 18b/3
قَصَقَاتِي	kaşkatı 29a/8	نَسْنَه	nesne 18a/2
تَلَاسْ	talas 13b/1	إِجْرِسَه	içerse 57b/1

3.2.3.11. Ş Ünsüzünün Yazımı

Metinde ş sesi için ش (şın) harfi kullanılmıştır.

شُول	şol 9a/4	شِيشْ	şiş 43a/6	شَيْلَه	şöyle 1b/8
ايرِشْدُرُرْ	erişdirür 7b/7			بُيُؤ رِمِشْدُرْ	buyırmışdır 8a/3
ايشلارِينه	işlerine 3a/10			قِشِينْ	kışın 12b/10
شِيشْ	şiş 43a/6			صَوَاشْدْ	şavaşda 7b/5

3.2.3.12. V Ünsüzünün Yazımı

v ünsüzünün yazımı için و (vav) harfi kullanılmıştır.

وَرِدِسَه	varsa 2a/9	وِيرَمْ	virem 4b/6
وُرَلَرْ	vuralar 19b/4	وَرْدِي	verdi 4b/7
وَرْدِي	vardı 4b/8	وَرَسِينْ	vüresin 39b/4
أَوَهْ	eve 55b/8	أَوَاجِقْ	uvacuk 10b/5

دَوَّهْ deve 9b/3 طَوْرَ tuvara 16a/6

3.2.3.13. Y Ünsüzünün Yazımı

Metinde y sesi için ی (ye) harfi kullanılmıştır.

يُورُ yavuz 8a/11 يَجِي yeñi 2a/8
يَرَامَز yaramaz 12b/9 يُورِي yüriye 13b/11
يُورَانُر yuvarlanur 29a/7 يَمَز yimez 12b/ 8

صُورِيْنِكْ şuyunıñ 3a/2 اَيْنْدِي eytti 5b/10
بُيُورْمِشْدِر buyırmışdır 8a/3 اَيْلُوبُ eyleyüp 56b/3

3.2.3.14. Z Ünsüzünün Yazımı

Metinde Türkçe kelimelerde z sesi için ز (z) harfi kullanılmıştır. Türkçe olmayan sözcükler için “ذ, ض, ظ” harfleri kullanılmıştır.

اَزَلَر ezeler 25b/4 يَزِين yazın 12b/6
كَزْدَلَر gezdiler 4a/2 اَزْتِمِيَه azıtmaya 10b/1
كُزِي gözi 014a/6 اوتوز otuz 2b/6
دَكِيَز deñiz 7a/3 طُوْكُز çoñuz 9b/5
بَكَزْدِرَلR beñzedirler 9a/1 دَمْزُورَه damzura 61b/2

4. EKLERİN YAZIMI

Eski Anadolu Türkçesinde Arap- Fars yazı geleneğinin etkisiyle ekler bitişik yazılmıştır. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

تَشْلُي tişlü 13a/1 اِجْرَسَه içerse 57b/1
يُورَانُر yuvarlanur 29a/7 سِجْرَمَعْدُن sıçramağdan 47b/10
سِجِرَلَرِي siñirleri 34b/3 طُلْدُرِد toldurdu 5a/5
قُوندِلَر қondılar 3a/1 قَنْتَلَرِي қanatları 29a/9
دَكُزْمِيَالR degirmeyeler 47a/11 دَمَارِي damarı 62a/1

5. BİTİŞİK YAZILAN KELİMELER

Metinde “içün”, “ile”, ve “iken” gibi edatlar kendilerinden önceki kelimelerle birlikte yazılmıştır. Kelimeler yazılırken “i” sesi harekeli ve harekesiz şekilde belirtilmiştir.

أوغلاڭچۇن	oğlaniçün 5b/4	بۇدۇرمەڭچۇن	bildürmekiçün 6b/11
اچرىكن	içeriken 2a/11	گىدەرىكن	gideriken 10a/3
يۈرۈرىكن	yürüriken 14a/6	وتلارىكن	otlariken 24b/5
قۇۋۋىتىلە	qıvvetile 7b/1	گۈلىلە	güliyle 39b/11

Metinde bazı kelimeler kaynaşarak birleşmiştir.

بۇيىلە böyle 38b/6 < bu + eyle

شۇل şol 52b/8 < şu + ol

شۇيىلە şöyle 1b/8 < şu + eyle

BÖLÜM II

İNCELEME

1. SES BİLGİSİ (PHONETİCS)

1.1.ÜNLÜLER

Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri olan bu eser ünlü çeşitliliği açısından Türkçenin diğer dönemleriyle aynı özellikleri göstermektedir. Metinde “a,e,ı,i,o,ö,u,ü” sesleri kullanılmıştır. Bu sesler ayrıca Türkçenin diğer dönemlerinde de mevcuttur.

Metinde kapalı é sesini veren yazılımlar görülmemektedir. Mustafa Özkan bu konuda é sesinin var olduğunu ancak bu sesin metinlerde “i” sesi olarak okunması gerektiğini belirtir (Özkan, 1995:91). Mustafa Özkan’ın da ifade etmiş olduğu i/é hususunda metinde “i” sesinin kullanımı tercih edilmiştir: téz “tez”, érdi “erdi”, bél “bel”, vir- “vermek” gibi.

1.1.1. Uzun Ünlüler

Türkçe sözcüklerin yazılışında iki farklı imlâ olduğu için sabit bir imlâ yoktur. Bu yüzden sözcüklerde yer alan aslı ünlü uzunlukları yazılmaz fakat Arapça ile Farsça’dan alınarak kullanılan kelimelerde yer alan uzunluklar yazı içerisindeki ünlü işaretlerinden tespit edilir. Ancak Türkçe sözcüklerde yer alan ünlülerin yazımında böyle bir imlâ düzeni yoktur (İlhan, 2009:43).

Metin transkribe edilirken Türkçe sözcüklerin yazımı için uzun ünlüler kullanılmamıştır ancak Zeynep Korkmaz Eski Anadolu Türkçesi içinde yer alan kimi kelimelerde uzun ünlülerin olabileceğini belirtmektedir (Korkmaz, 1971:49-66). Bu kapsamda Zeynep Korkmaz’ın da yazısında uzun ünlülü olarak gösterdiği ve bizim metnimizde de tespit edilen uzun ünlülü kelimeler şunlardır:

ad: İsim.

“... taẓ’ if kıldu ve adını baytâr-nâme deyü ad ...” (6a/9)

“... havzile getürsünler. Belhde bir kıl vardı. Adı ...” (4b/1)

ağ, ağ :Beyaz.

“... nesne toğunub kıan çıkub ağ düşse...” (22b/5)

“... ve hünérli olur eger hâyasından ağça ağça benekleri...” (13b/1)

“... ola. Burçak unı, çiriş, demür tıvāli, yumurta ağıyla ...” (48a/1)

“... ıssı ve kıızıl olursa güli ve sirke ile ışladalar yumurta ağın atalar beze dürteler. Evvel gül yağın dürteler” (43a/2).

ağız: Ağız.

“... ve ağızından şaru şular aar ve başını yukaru ...” (43a/7)

“... yemin yimez, şamağı yumrılanur. ‘İlac budur kim ağzına ...’ (26a/6)

aş-: Asmak.

“Bābü sıracı için beze mumıyla atuş yelesine aşalar.” (58b/5,6)

at- Atmak.

“... kim boynından atar şışirleri tutar” (33a/7)

ay: Bir aylık süre.

“... yarā kıldılar. Geldiler bir ay adarı aranlık içinde ...” (4a/1)

“Bu řarīle bir ay tımār edersen begāyet semire.” (60b/2)

az: Az.

“... göñüller řādumān olsun. Düzeyin az zamān ...” (6a/2)

“Debrenmeye bir yerde tura. şu, yemini az vireler ve yemini ...” (48a/4)

baş: Baş.

“Merhem gibi baldıran yaprağı baş üstine şaralar.” (41b/11)

“Aşıcaqla şorbasına oyalar, başına ekeler.” (17a/3)

an: Kan.

“... an alalar ve andan řonra idesin. Kāfūrī...” (16a/8)

“... bişirüb şoğuqla yine, anlı ide. anlı kişiye ...” (56b/10)

aş: Taş.

“... alya ařı, zingār, ara zırnīh, bellūť güli her birinden ...” (18a/6)

“... aş ounsa burnından an gelse ...” 23b/2

var: Var.

“... bunlara beņzer şehirler varsa bir gün...” (2a/9)

“... aynadalar. şorbayı başına ekeler. Ne adar ‘illet var ise ...’ (18a/1)

iç: İç.

“... gire. Saña bir dağı gezezi budur kim bezir tava içinde ...” (17b/11)

“... ile tağlayalar. Delügi var ise demürü içine ...” (22b/4)

iki: İki.

“... hamir, havanda ezeler başına dürteler iki kez ideler...” (25b/4)

“... ve tiz görür ola. Neyi gerekse göre ve iki kıçınun arası ...” (10a/2)

od: Ateş

“... çekmiş ola. Oda bırağasın yana. Andan ...” (23a/7)

kol: Kol.

“... dirler. Göğüse iner, ikisi kola ve ikisi atdan naş ...” (35b/6)

şol: Sol.

“... şol ayağın başmaya sağ ayağın başa ve belin ...” (10b/3)

şu: Su.

“...bir şu vardır, aña abı hayat dirler.” (3b/10)

yüz: Sayı.

“... şığır yağı, yüz dirhem hamir, yigirmi dirhem zeyt yağı ...” (25a/2)

1.1.2. Ünlü Değişmeleri

Metindeki ünlü değişmeleri yuvarlaklaşma, düzleşme, daralma ve kalınlaşma şeklinde meydana gelmiştir.

Yuvarlaklaşma

Metnimizde yer alan yuvarlaklaşma örnekleri şunlardır:

bildür- 6b/11, götür- 3a/11, demür 22a/3, içür- 26a/4, geçür- 25a/10, bitür- 42a/8, kapu 5a/6, delü 13a/1, eyü 60b/9, dilkü 21a/5, kendü 62b/3, eyü 62b/9, deyü 4b/3, incük 9b/7, şayru 59a/5, ayruş 56b/7, şaru 18a/5.

Düzleşme

Metin içerisinde bazı kelimelerde yer alan yuvarlak ünlüler düz ünlüye dönüşmüş ve düzleşme olayı meydana gelmiştir.

çekirdek 19b/3, bunı 16b/4, yüri- 10a/5, bulın- 28a/1, unıt- 6a/1, delük 17a/4, delü, 13a/1, buğı 17a/4, sökil- 17a/5, yürüyüş 10b/1, büri- 30a/1, kırı 41b/9, kırı- 42a/3, buyır- 23a/4, yumrı- 26a/6, güzin 50b/10, göyün- 60a/3.

Kimi kelimelerde yer alan yapım eklerindeki ünlüler Eski Türkçe Dönemi’ndeki gibi yuvarlaklıklarını devam ettirmiştir.

açuğ 9b/9, kalduralar 22b/2, artur- 54b/4, yaruğ 19b/7, aruğ 57a/11, ayruğ 58a/2, belür- 35a/5, azdur- 53a/1, bişür- 57a/4, delük 39a/6, erişdür- 7b/7, getir- 1b/3, gezdür- 52b/6, kızdur- 52a/8, yidür- 56b/2, tamzur- 16b/3, yıldur 54a/5, etdü 8a/6.

demür 22a/3 ve kirpügi 12b/4 kelimelerindeki ünlüler b, m, p , v gibi dudak ünsüzlerinin vasıtasıyla yuvarlaklaşmışlardır.

Metinde degül 54b/1, delü 13a/1 ve şayru 59a/5 gibi içinde yuvarlak ünlü olan kelimeler de vardır. Ancak bu kelimeler Eski Türkçe Dönemi'nde görülmemektedir.

Daralma

Türkiye Türkçesinde e>i veya i>e şeklinde meydana gelen daralma Eski Türkçe Dönemi'nden itibaren vardır. “e” ile “i” sesi konusundaki karışık durum Göktürk ve Uygur Dönemi metinlerinde de var olan bir sorundur: bir-/ ber-, biş/beş, yig/yeg, it-/et-, ti-/te- .

Metinde yer alan daralma örnekleri şunlardır:

unıt-, 6a/1, yüri- 10a/8, di- 17b/7, iriş- 8a/2, irdi 4b/6, id- 8b/5, imdi 53a/11, nitekim 36a/1, niceler 17b/7, vir- 37b/9, yiyecek.49a/11, yimezse 49b/3, yidükleyin 30b/7.

Kalınlaşma

Metinde yer alan Farsça kökenli sözcükler ünlü uyumuna girerek kalınlaşmıştır.

cānavār-ları 7a/5 > (Far. cān-āver)

havan-da 21b/8 > (Far. hāven)

1.3. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Genellikle vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi şeklinde görülen düşme olayında kelimenin son hecesindeki dar ünlüler (ı,i,u,ü) kelimenin ek almasıyla düşer.

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesinin metindeki bazı örnekleri şunlardır:

beñzet- 9a/1, boynunda 9b/5, omzı 10b/8, alnı 11b/11, bögrü 11a/7, bağına 63a/11, burnı 14b/3, kırnını 29b/3, oğlı 2a/2, ağzına 26a/6.

Ayrıca “ile” edatı ve i- fiilinin zarf şekli olan “iken” kendilerinden önceki kelimelerle birleşik yazıldıkları zaman kelime başında yer alan “i” sesinin düştüğü görülür:

giderken 10a/3, içerken 2a/11, yürirken 14a/6, otlarken 24b/5, yerken 27a/2, yağıyla 27b/8, aşicağla 31b/6, şarusıyla 33b/3, şuyıyla 35a/1, bezle 42a/8, ödiyle 45b/7.

imek yardımcı fiili birleşik çekim esnasında birleşik çekimi meydana getiren ekten önceki i- kök sesi düşer:

geçerdi 2a/3, ederlerdi, 2a/9, gönderdi 5a/6, vardı 2b/8, olursa 11b/1, bırağursa 14a/8, açılmazsa 28a/6, geçmezse 29b/11, gitmezse 30b/3, kesilmezse 31b/1, varurdu 3b/7.

Metinde yer alan ve Arapça ile Farsçadan Türkçeye giren kelimelerde zayıf ünlü ortaya çıkar. Ünlü türetilen bu kelimeler ek alınca zayıf ünlü düşer ve kelime esas haline döner (İlhan, 2009:48). Bu bağlamda metin içerisinde yer alan örnekler şunlardır.

fażl 7a/8 faż(ı)l

havzile 4b/1 hav(ı)ż

şeklü 9a/3 şek(i)l

hayz 17a/6 hay(ı)z

vaqt 19b/7 vaq(i)t

hażm 57b/11 haż(ı)m

emr 3a/2 em(i)r

şükr 1b/2 şük(ü)r

1.4. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü türemeleri ünlü düşmesinin aksine kelimeyi genişletir ve yabancı kelimeleri Türkçenin ses ve yapısına uyumlu duruma getirir. Metindeki örneklerden bazıları şunlardır: şehir> şehir 2a/5, akıl>ağılla 2a/5, vaqt > vaqit 17a/11.

1.5. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Devamlı olarak birlikte kullanılmakta olan iki sözcüğün kaynaşarak yeni bir kelime ortaya çıkardığı ünlü birleşmesi, metin içinde az da olsa mevcuttur.

şu + ol > şol 9a/4, bu + eyle > böyle 38b/6, şu + eyle > şöyle 1b/8, ne + ola > nola 5b/5

Metinde iktidar fiili olan u- fiilinin ekleşmesiyle ortaya çıkan ünlü birleşmeleri de vardır:

göremezse 18a/8, egemez 28a/5, göremezse 18a/8, basamaz 38a/11, otlamazsa 54b/5

1.6. ÜNLÜ UYUMLARI

1.6.1. Kalınlık ve İncelik Uyumu (Damak Uyumu)

Kalın ve ince sıradan seslerin dil benzeşmelerine bağlı olarak ortaya koymuş oldukları kalınlık incelik uyumu, Türkçenin eski dönemlerinden beridir sağlamdır. Bu

sağlamlık incelenen metinde de mevcuttur. Metinde kalınlık incelik açısından uyumlar kelimelerin kök ile gövdelerine bakılarak incelenmiştir.

a) Kelime Kök ve Gövdelerinde

Kelime kök ve gövdelerinde yer alan kalınlık ve incelik uyumları yapım eki ve çekim eki almış kelimelerde görülür. Örnekler şu şekildedir:

var-dur 54b/8, ol-ur 55a/5, ard-ına 56a/3, çok-dur 57b/2, bas-a-lar 28b/5, bin-mek 53b/1, düş-er 26b/4, tezeg-in 58a/6, ev-de 57a/8, deniz 26a/3, baş-u 37a/1, karış-dur-a-sın 40a/1, deş-i-lür 36b/9, tur-a 26a/2, bu-dur 31a/5.

b) Eklerde

“İle” edatı yazıldığı kelimelerle birleşmiştir ve birleştiği kelimedeki seslere göre kalınlık incelik uyumlarına girmiştir:

azıgla 5a/5, yağıyla 27b/8, aşıcakla 31b/6, şarusıyla 33b/3, şuyıyla 35a/1, bezle 42a/8, ödiyle 45b/7.

Zarf fiil eki olan “iken” bugünkü kullanımlardaki gibi metinde de ince ünlüyle yazılmıştır:

içerken 2a/11, giderken 10a/3, yürürken 14a/6, otlarken 24b/5, içerken 26a/11, keserken 44a/5.

1.6.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Uyumu)

Türkçenin eski dönemlerinden itibaren görülmeye başlayan düzlük yuvarlaklık uyumu (dudak uyumu) metinde sağlam değildir.

a) Kelime Kök ve Gövdelerinde

Sözcüklerde olan yuvarlaklaşmalar çeşitli şekillerde meydana gelmiştir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Eski Türkçede olduğu gibi kelime kökündeki düz ünlüden sonra yuvarlak ünlü bulunduranlar:

gerü 40b/11, karşı 4b/8, eyü 8a/9, için 5b/5, niçün 5b/4, alunlu 9b/4.

2. Bir kısım kelimelerde b,m,p,v dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşma olmuş ve dudak uyumuna aykırı şekiller oluşturmuştur:

temür 44a/7, kirpügi 12b/8, avuç 33b/1, banbuğ 18b/3.

3. Eski Türkçede olan –ğ ve –g ünsüzünün düşerek kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırması:

kapuları 5a/6 < kapığ, şaru 25a/7 < şarığ.

b) Eklerde Uyumsuzluk

Eski Anadolu Türkçesi içerisinde düzlük yuvarlaklık uyumu açısından aykırı örnek teşkil eden birçok ek mevcuttur. Bu ekler yuvarlak ve düz ünlülü ekler olup yuvarlak ünlülü eklerin bir kısmı Eski Türkçe Dönemi'nden beridir devam etse de bu durum yerini Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmaya bırakmıştır. Düzlük ve yuvarlaklık uyumunu bozan ekleri yuvarlak ve düz ünlülü ekler şeklinde irdelemek mümkündür.

Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

Metindeki düz ünlü içeren bazı kelimelerin tabanlarına yuvarlak ünlü taşıyan ekler gelmektedir. “Bunlardan bir kısmı Eski Türkçeden beri yuvarlak ünlülüdür; bir kısmı ise sonradan yuvarlaklaşmıştır (İlhan, 2009:51).”

Eski Türkçeden Beri Yuvarlak Ünlülü Ekler:

-ArU (<-gArU) yön gösterme eki: yukaru 14a/7, gerü 19a/11.

-dUr bildirme eki: candur 4b/4, talduralar 28b/6, yerdür 41a/1, gerekdür 7a/8, vardur 15b/4, şatılacağdur 55b/8, demişdür 25b/10, erkekdür 36b/10, dişidür 36b/11, budur 37b/5, yumağdur 38a/1, oldur 41a/1, yoğdur 53b/4, yegrekdür 7b/5.

-Up/-Ub zarf fiil eki: çeküb 8a/8, görüb 9a/8, gelmeyüb 23b/7, alub 6a/3, idüb 35a/9, bağlayub 59b/5, koyub 61b/6, tormalub.32b/10, bulub 5b/8, bişirüb 62a/2, döğüb 62a/5, edüb 4a/10, virüb 33b/8, delüb 62b/1, düküb 62a/2, getirüb 63a/5, kurub 2a/10, toğunub 22b/5, çığub 22b/5, ısladub 28b/1, tağılub 34a/7, qarışub 34a/9

-hu fiilden isim yapım eki: uyğuda 57b/11.

Uk fiileden isim yapım eki: açuğ 9b/9, ayruğ 58a/2, kemük 34a/7.

-dUk sıfat fiil eki: tırduğı yerde 16a/6, olduğı vağtin 40b/1, bitdüğı yer 10b/7, istedüğı donda 63a/4.

-dUr fiilden fiil yapım eki: qarışduralar 19b/3, qalduralar 26a/7, talduralar 44b/5, azdurur 53a/1, kesdürdi 3a/3, bildürmek 6b/11, itdüresin 16a/11, gezdüreler 52b/6, yidüreler 56b/2.

-Ur fiilden fiil yapım eki: arturur 57b/9, bişirüb 62a/2, keçüre 11a/6, tamzursın 16b/3< tamız.

Ünlüsü Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler:

-(U)m; -(U)muz iyelik eki: dedüğümüz 6b/8, etduğumuz 47b/8, atlarumuza 5b/2, benüm 3a/10.

-Uñ; nUñ ilgi hali eki: atun 51a/8, bunların 7b/8, dişlerin 14b/8, yaşların 14b/8, anların 14b/11, dişinin 15a/7, anın 14b/6, şuyunun 3a/2, kıçının 9b/11, kıyruğunun 10b/11, eyegüsünün 11b/1, kendünün 19a/11.

-AIUm birinci şahıs emir eki: idelüm 8b/3, alalum 6a/1, deyelüm 48b/6.

-dU görülen geçmiş zaman eki: etdüm 8a/6, geldük 53a/11, sordular.9a/7, kılduk 23b/9.

-Ur geniş zaman eki: alur 3b/10, olur 9a/4, açılır 33b/11, oyulur 35b/1, yayılır 35a/7, yapışur 36a/1, çıkarur 36b/7, tağıdur 42b/2, taldurur 43a/8, kalursa 43b/9, gelir 5a/5, erişdürür 7b/7, irişür 8a/2, görür 10a/2, gerilür 16a/6, görülürse 15b/8, debrenürse 19b/9, belürse 35a/5, kesilürse 44a/6, ölürse 49b/7.

-vUz çokluk 1. şahıs eki: bilevüz 9a/7.

-Uz birinci çokluk şahıs bildirme eki: dedüğümüz 6b/8.

-cUk isimden isim yapım eki:

uvacuk 10b/5, birazcuk 25a/4, oğlancuklu 56b/2, küçücük 9b/8.

-IU isimden isim yapım eki: Bu ek niteleyici isimler yapar.

sinelü 9b/9, kıymetlü 10a/10, bahalu 10a/10, etlü 10b/9, iriñlüce 13a/8, renclü 35b/11, heybetlü. 2a/2, bilgilü 8b/11, dişlü 9b/3, gözlü 9b/6, incüklü 9b/7, otlu 10a/1, kanlu 56b/10, tabanlı 10b/7.

-sUz isimden isim yapım eki: çuvalsuz 59a/8, şırçasuz 21b/4, hünersiz 13a/8, dilsüz 13b/8, çulsuz 50b/10.

+k/uk/+ük fiilden isim yapım eki: açuk 9b/9, aruk 45b/6, büyük 61b/10, elekden 22b/10, şoğuk 22b/2, öksürük 30b/2, büyük 61b/10.

-mur fiilden isim yapım eki: yağmur 53a/6

-U zarf fiil eki: yuyasın 60b/1, deyü 4b/3, tılbazlayu 54a/7.

Düz ve Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler

-I; -(s)I iyelik eki: yedisinde 15a/9, yünü 20b/1, dilü 26b/10, dişü 27a/11, südi 30b/3, kuyruğı 41b/9, terbiyeleri 51b/11, eti 52a/10, delügi 22a/4, şuyı 4b/2, gövdesinde 8b/6, eyegüsinden 11a/11, çevresinde 60b/5, arçasında 14b/6, karşıusunda 63a/7.

-I -(y)I belirtme hali eki: gördügi 63a/8, çekdügi 63a/4, şuyı 4b/2, kırtları 7a/4, torbayı 18a/1, irtesi 20a/8, otları 31b/5, südi 30b/3, ödi 24b/2, kırdı 24b/7, gözleri 24b/10.

-nI belirtme hali eki: anı 3b/8, unını 22b/11, bunı 23a/3, yemini 28a/11, ağzını 47b/6, başını 54a/11, şuyını 27b/10, yerini 52b/1, issini 7b/6, kökini 19a/1, kıarnı 30a/1.

-mI soru eki: getürdi mi 3a/11, balıklı mu 7a/2.

-sIn teklik 2. şahıs eki: geçmeyesin 56a/3, etmeyesin 59b/2, viresin 61a/2, almayasın 5a/2, tokundurmayasın 60a/1, yuyasın 60b/1, kesesin 60b/6, virmeyesin 52a/8, kıatasın 33b/3, bağlamayasın 52a/5, şakınasın 52a/6, dögesin 23a/8, vurasın 33a/10, yoğurasın 33b/3.

-dI görülen geçmiş zaman eki: oldı 2b/6, eytdi 3b/2, tıtdı 4b/9, başladı 5a/11, 2b/9 yazdı, akıtdı 3a/4, getürdi 3b/2, buldı 3b/2, bildi 3b/2, gelmedi 3b/2, kığırdı 3a/9, dedi 4a/6, etdiler 5b/1, geldiler 3a/1, gezdiler 4a/2, çıkdılar 4a/2, yazdılar 4b/2, sordılar 9a/7.

-mIş öğrenilen geçmiş zaman eki: olmış 22a/2, kıalmışdır 6b/7, yaratmışdır 7a/6, kıonmışdır 7a/7, kıızmış 52a/2, gelmişdür 56a/2, demişlerdür 38b/4, buyurmuşlardur 1b/8, olmış 6b/1, bitmiş 10b/5, çekilmiş 14b/6, şınanmışdır 61b/2.

-llk;-lğ isimden isim yapım eki: kıtlık 5a/10, uzunlğınca 36b/11, düşmanlık 56a/9, kıalıklığı 38b/4, birlik 42b/7, eyerlğı 10b/10, görmeklğı 12b/11, sökellğı 26a/3.

-ncI isimden isim yapım eki: ikinci 7a/9, beşinci 8b/2, sekizinci 8b/6, yedinci 8b/4, altıncı 8b/3

-I fiilden isim yapma eki: yumrı 9b/4, kıatı 2b/1, kıurı 41b/9, yarım 22b/10.

-IcI fiilden isim yapım eki: yırtıcı 7a/4.

-mIş sıfat fiil eki: terlemiş 52a/2, döğülmüş 24b/8, güyermiş 37b/8, kıızmış 60a/11, görmemiş 44b/8, bükülmüş 62b/10.

-IcAk zarf fiil eki: binicek 10a/11, yüricek 10a/8, çıkıcak 44b/11, kaşanıcağ 11a/6, ısıcağ 34b/5, başıcağ 34b/10, bağlayıcağ 36a/1, durıcağ 18a/11, yumuşayıcağ 42b/7, olıcağ 52b/10, varıcağ 54b/2, göricek 10b/5

-IncA zarf fiil eki: basınca 21a/1, varınca 22a/5, akınca 27a/9, kızınca 30b/6, gitmeyince 34a/7, eriyince 34/9, gitmeyince 34a/7, gelince 24a/8, kalınca 16b/8, toğunınca 19b/8, varınca 22a/5, kópınca 22a/6, akınca 26a/10, karışınca 34a/9, çıkınca 46b/11.

-mAdIn zarf fiil eki: Bu ek isim fiil eki –mA ekine ayrılma hali eki –dIn ekinin birleşimiyle meydana gelmiştir: geçmedin 6a/3.

-Il edilgen çatı eki: şatılacağdur 55b/8, kesilen 18b/11, deşilür 35b/10, yarılşa 39b/3, içilen 55b/11, kesilürse 44a/7, gerilür.16a/6, gedilür 15a/8.

-In dönüşlülük eki: arınmayacak 39a/8, kaşınmaya 42a/6, bulunmazsa 53a/7.

-IsAr gelecek zaman eki: olusar 3b/5.

1.2. ÜNSÜZLER

Metinde b, c, ç, g, ğ, h, ĩ, ħ, k, k, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, ş, t, t, v ,y, z, z ünsüzleri kullanılmıştır. Bu seslerden c,f, h ve v ünsüzleri Batı Türkçesinde ortaya çıkmış olan seslerdir. Arapça ve Farsça gibi yabancı kökenli kelimelerin kullanımında Türkçede yer almayan sesler kullanılır (İlhan, 2009: 55). Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan ħ ile ŋ sesleri Eski Anadolu Türkçesini Türkiye Türkçesinden ayıran seslerdir (Özkan, 1995:99). Bu duruma paralel olarak ŋ ve ħ sesleri metinde de kullanılmıştır.

1.2.1. Ünsüz Değişmeleri

1.2.1.1. Tonlulaşma: çkpt > cgbd

a) ç>c değişimi:

Eski Türkçede Türkçe kelimelerde “c” sesi başta, ortada ve sonda kullanılmasa da bu durum daha sonra Farsça ve Arapçanın etkisiyle “ç” sesi ile yazılan kelimeler “c” şeklinde yazılmıştır (İlhan, 2009: 55). Metin içinde “ç” sesi ile yazılan kelimeler fazladır ve bu kullanımlar “ç” sesini karşılamaktadır. Ayrıca bu kullanımdan farklı olarak “ç” sesinin doğrudan kullanıldığı örnekler de vardır:

içinde 2a/4, geçirdi 2a/3, çün 2b/11, çocuk 57a/10, içerse 57b/1, üç 18b/7, çekirdek 19b/3, sıçan 19b/3, kışından 32b/1, birkaç 34a/6.

“ġ” sesinin kullanıldığı örnekler:

çeküp 29a/6, çam 18b/1, çoğ 21a/5, çalkalanur 13a/2, çekmekde 13b/6

b) k/ķ >g/ġ değişimi

k- > g değişim hadisesi Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçildiği zaman meydana gelmiştir. Bu değişim olayı sıklıkla görülür ancak bütünüyle gerçekteştiği söylenemez çünkü bugün “k” sesinin yer aldığı kelimelerde böyle bir değişimin olduğunu söylemek zordur. Arap harfi olan “ك” sesinin “k” veya “g” seslerinden hangisini belirttiğini anlama ve ayırt etmek zordur (Özkan,1995:99).

keçi 24b/2, kendünün 1b/3, kendüyü 10a/4, kiçirek 10a/10, kimi 19a/1, kişi 9a/1, kesilen 18b/11, kesik 9b/10, kemer 12a/8, keçe 39a/3, kefe 59b/1, kendir 43b/6, kütük 45b/4, kestürdi 3a/3, kiçirek 10a/10.

Metinde yer alan ve “g” sesi ile kullanımlarının kabul edildiği bazı kelimelerin örnekleri şu şekildedir:

gece 11b/9, geçirdi 2a/3, geyikleri 7a/5, gerekdür 7a/8, getürdi 1b/3, gelen 2a/1, gevşek 38b/7, geçmedin 6a/3, gelmez 56a/2, gerekse 10a/2, gelecek 10b/2, gündüzde 11b/9, gün 16b/9, güzün 6b/11, güli 18a/6, günlük 20b/2, gözine 23a/10, görmez 25a/6, gövdesinden 40a/9.

Son seste k- ķ- > g- ġ değişimi

Kimi kelimelerin sonunda yer alan “k/ķ” sesleri değişerek yerlerini “g/ġ” seslerine bırakmıştır. Bu durumun temel sebebi kelimelere ünlü ile başlayan eklerin gelerek kelime sonlarındaki tonsuz seslerin tonlu seslere dönüşmesi şeklinde izah edilebilir:

açuğ 10a/3, kıyruğı 42a/10, bırağursa 14a/8, 26a/9 yabrağın 25b/11, tudağına 25b/2, tamağına 26a/10, barmağıyla 34b/10, böceği 36a/7, dırnağı 37a/1. uzunluğınca 36b/11, iligin 38a/8, bögreği 39a/5, delüğe 39a/6.

c) t>d değişimi:

Eski Türkçe içerisinde kelimelerin başında kullanılan “t” ve “d” sesleri kalın ya da ince sıradan olmaksızın “t” ile kullanılmıştır. Eski Türkçenin son evrelerinde “t” sesi yerini zamanla “d” sesine bırakmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesi ile verilen metinlerde “t” ve “d” seslerinin kullanımı açısından ikilikler olmuş hem “t” hem de “d” sesleri birlikte kullanılmıştır. İnce sıradan kelimeler “d” ile yazılmaya başlanmış kalın sıradan kelimelerde

“t” sesi korunarak “tı” sesiyle ifade edilmiştir (Özkan, 1995:99). İncelenen metinde de t- > d- değişimleri şunlardır:

Kelime başındaki değişimler

dağı 43a/9, degin 15b/4, delü 13a/1, demürü 12a/6, delüğine 46a/9, depegen 13a/1, debrenmeye 10a/11, dırnağı 37a/1, diken 32b/2, dilsüz 13b/8, dilküde 21a/5, dilince 6b/1, dögesin 16b/9, döküle 61b/1, doymaz 52b/8, dört 57a/7, düşe 19a/10, dükelisi 10a/1, dürlü 7b/5.

Kimi kelimelerde t- ünsüzünün korunduğu görülmektedir:

ıtular 45a/2, ıtıdı 4b/9, ıtulu 7a/9, ıtıkuzuncu 8b/7, ıtıtağı 9b/4, ıtıuz 9b/5, ıtı 9b/9, ıtı 11b/7, ıtıvunbaz 13b/9, ıtıtan 14b/1, ıtırdığı 16a/6, ıtıdağında 19a/8, ıtı 19b/7, ıtımayalar 54a/9, ıtıvar 34b/9, ıtılaşık 10a/8, ıtız 2b/10, ıtıyı 50b/11.

Kelime başında “d” ve “t” seslerinin karışık kullanıldığı örnekler:

ıtolduralar 47a/1 > dolduralar 47a/1

ıtamarlar 23b/11 > damarı 63a/11

ıtemür 34a/8 > demürü 48a/1

ıtırmayalar 55a/9 > durdurmayalar 59a/8

ıtıtan 14b/1 > dutar 59b/1

ıtıanzuralar > damzurarlar 61b/8

ıtıerlemiş 52a/2 > derlemişle 17a/9

ıtışlü 13a/1 > diş 14b/10

İç seste t- > d- değişimi:

Sözcükler içinde yer alan “d” ve “t” seslerinin karışık olarak kullanıldığı örnekler vardır:

yürıdeler 29b/2 > yürıtmeyeler 53a/1, yaradı 1b/5 > yaradı 7a/2, gıde 17b/4 > gıtmezse 24a/8.

Son seste –t > d- değişimi:

Son seste –t > d- değişimi, ünsüzle biten bir kelimeye ünlüyle bir ek gelmesi durumunda meydana gelmiştir. Kelime sonundaki “t” sesinin yerini “d” sesine bıraktığı kimi örnekler şunlardır:

ķurdı 24b/7, ışlada 39b/4, ısladub 27b/11, ķurudalar 52b/3, ardında 14a/2, arıda 40b/76, beñzedirler 9a/1, debredeler 44a/2, giderken 10a/3, eridmeyince 20b/6.

Son seste –t >-d değişimi bazen kelime ek almadan da olmuştur: sũd 30a/10, od 28a/8 gibi.

Eklerde –t > -d değişimi:

Eklerde tam olarak “t” ve “d” değişimi yoktur ancak bulunma hali, ayrılma hali, gũrũlen geķmiř zaman eki ve bildirme eki gibi bazı eklerde d’li şekillerin kalıplaşmış olarak kullanıldığı olduğu sũylenebilir.

topraķdan 7a/4, kaķmaķdan 7b/4, şavaşda 7b/5, yoķuřda 10b/1, atda 11b/3, balķıķda 11b/9, cenkde 7b/5, inişde 10b/1, yoķuřda 10b/1, buyurmışlardur 1b/11, yoķdur 3b/9, erkekdũr 36b/10, oynadır 37a/2, yaratmışdır 54b/6, bitdięũ 10b/7, istediği 63a/4, gũrdũgi 63a/8, ķekdięi 63a/4.

1.2.1.2. Tonsuzlaşma

a) b- ve p- seslerinin değişimi:

Metin iķinde “b” seslerinin Eski Tũrkķede olduğu gibi korunduğu gũrũlmektedir.

baęırsaķ 47a/8, baęladıķda 62b/2, bağlanur 19b/2, baęlaķdan 33b/9, bağlaya 58a/7, bal 18a/4, balķıķ 11b/9, banbuķ 18a/9, bağır 63a/11, barmaķ 18a/8, baş 35b/9, belinlemeye 11a/11, bıķaķ 47a/7, bişe 42a/1, biřirũb 56b/10, bişmiş 37b/7, boğaza 26b/5, boğazına 27b/7, boğazlayalar 24a/8, buğday 34b/3.

1.2.1.3. Sũreklileřme

a) b > v değişimi: b > v değişimi iķ seste ve son seste meydana gelmiştir:

yavuz 35b/10, vireler 37b/9, var 40b/5, vardur 54a/2.ũ

İķ ve son seste b- > v- değişimi:

Sũzcũklerin iķinde veya sonunda olan “b” sesleri “v” sesine dũnũřmũřtur:

tavıķ 26a/1, eve 55b/8, sevse 9a/8, sevmedũgi 9a/9, tavar 34b/9, tavarşan 50a/3, yavuz 35b/10.

b) Eklerde b- > -v değişimi

Fiil ķekimi esnasında 1. ķoęul kişi eki olan ve zamirden sonra gelen –biz Eski Tũrkķede –vUz şeklinde kullanılmıştır (Timurtaş, 1981:55). Bũyle bir kullanım metin iķerisinde sadece bir örnekte yer almaktadır: bilevũz 9a/7.

1.2.2. Ünsüz Uyumu

Tonlu ünsüz ile biten bir kelimeye tonlu ünsüz, tonsuzla biten kelimeye tonsuz ünsüzle başlayan ek gelmesi gerekir ancak bu durumun metinde meydana gelmediği görülür. Ünsüz uyumunun gerçekleşmeme sebebi kimi eklerin kalıplaşmış olmalarına bağlanabilir (İlhan, 2009: 60).

-dA (bulunma hali):

yokuşda 10b/1, atda 11b/3, donda 63a/3, kulağında 62a/8, başında 61a/11, soğukda 61a/5, kışda 60b/10, karnında 27a/10, ağaçlarda 53a/8, yolda 53a/1, kazanda 51b/3, ıssılarda 50b/10, ayaklarında 49b/9, ucunda 50a/5, karda 40a/5, şuda 39b/4, günde 39b/1, dibinde 36b/8, göğüsde 35b/8, içinde 30a/9, yeminde 26b/11, yerde 25a/10, gözinde 24a/3, üstünde 20b/8.

-dAn (ayrılma hali) :

toprakdan 7a/4, atdan 35b/6, şuyından 3a/3, şubaşından 2b/7, burnından 23b/2, tamarlarından 23b/11, buğarından 24a/5, yağından 32a/2, kıçından 32b/1, banbuğdan 34a/11, yerden 35a/3, gözden 35b/1, senden 3b/4, bizden 5b/11, yilden 7a/5, öğünden 10a/7, eyegüsünden 11a/11, delüğünden 16a/4, dibinden 19b/10.

-dI (görülen geçmiş zaman eki):

yaratdı 1b/5, ağıttı 3a/4, tıttı 4b/9, bindi 5a/3, eytdi 2b/4, girdi 5a/11, uğraşdı 4a/11, içdi 6a/5, buldı. 6a/5, işitdi 2b/1, diledi 2b/2, kığırdı 2b/4, götürürdi 3b/6, ağıttı 3a/4, oldu 4a/4, şaldılar 4b/2, getürdi 3a/11, kıldılar 4a/1, çıkdılar 4a/2, yazdılar 4b/2.

-dUk (sıfat fiil) :

çekdüğü zamānda 63a/4, istedüğü donda 63a/4, gördüğü at 63a/8, bitdüğü yer 10b/7, dedüğümüz nişānlar 11b/3, tırdüğü yerde 16a/6.

+dUr (bildirme eki) :

buyurmuşlardır 1b/8, vardur 3b/10, kalmışdır 6b/7, yaratmışdur 7a/6, erişdirür 7b/10, görmekdir 7a/10, şinanmışdur 61a/6, yokdur 63a/7, candur 4b/4, gerekdür 7a/8, yegrekdür 7b/4, tendür 4b/4, dürlüdür 16a/2, buyurmuşdır 23a/4.

-dUr (ettirgen çatı) :

erişdürür 7b/7, beşizlendürür 57b/10, göyündürür 60a/2, tıldurur 43a/8, azdurur 53a/1, kıldurur.38b/1, erişdürür 7b/7.

1.2.3. Ünsüz Türemesi

> -y- türemesi:

Metinde kelime başı “y” sesinin türediği tek örnek vardır. Bu örnek, Ahmet Caferoğlu'nun Eski Uygur Türkçesi sözlüğünde de bulunan “yiğit, delikanlı” anlamlarına gelen “igid” kelimesidir ve bu kelime “y” şekliyle metinde yer almaktadır (Caferoğlu, 1968:90): yegit 7a/11.

Ünsüz türemesi sonu sesli harfle biten sözcüğe ünlü bir ses ile başlayan ek getirildiğinde araya “y” sesinin girmesiyle meydana gelmiştir:

yyüb 2a/10, çiyneye 9b/4, olmaya 9b/9, yolcuya 10a/3, almaya 10a/8, torbayı 18a/1, şuyın 30a/6, kaymaya 59b/10, bağlayalar 61b/8, taşraya 60a/11, komayasın 60b/1, yaraya 60b/8, dutmaya 59a/6, talayana 57b/3, etmeye 58a/2, işeyen 57a/1.

“ile” edatları sözcüklere eklendiği vakit edatın başında yer alan “i” sesi düşmüştür ve onun yerine “y” sesi türemiştir:

kuvvetiyle 7b/1, sebebiyledür 7b/8, süciyle 16b/7, eliyle 29b/6, güliyle 39b/1, yağıyla 39bb/11, şuyıyla 18a/7, şarusıyla 20a/10, kılıyla 19b/1, mumıyla 58b/5.

Metinde ayrıca Arapça kökenli bir kelimedede de “y” sesinin türediği görülür:

ḥalā' ıḳ > ḥalāyıḳ 3a/8

-n- türemesi:

n- türemesi olayı zamirler ve üçüncü kişi ekleriyle çekim ekleri içerisinde meydana gelen bir hadisedir. İyelik ekleri üzerine hal ekleri eklendiğinde ortaya “n” sesi çıkar nitekim bu durum Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de aynıdır (İlhan, 2009:62). Metinde tespit edilen örnekler şu şekildedir:

baña 3b/8, anuñla 26a/3, bunlara 2a/9, altuna 25b/8, bunı 27b/4, bunlar 5b/8, bunlarıñ 7b/8, burnından 17b/5, torbasına 17a/3, bezini 17a/6.

> v- türemesi:

Eski Türkçede ur- olarak kullanılan fiil metinde hem ur- şekliyle hem de v- türemesiyle birlikte vur- olarak kullanılmıştır:

vurular 19b/4, vurmayalar 20b/7, vurur 24b/10, vurmuş 48b/10, vurdurmaz 53b/2, ururlar 54a/7, urursa 57a/8, urdı 3b/1.

1.2.4. Ünsüz Düşmesi

b- > Ø

Kelime başında yer alan “b” sesi düştüğü için bol- fiili ol- şekline dönmüştür:

bol- > olubun 4a/6,olub 32b/11,olur 34a/7, olursa 41a/5, olunca 41b/3.

-I- > Ø

Eski Türkçe ile Orta Türkçede bazı kelimelerin iç sesinde yer alan “I” sesi metinde yer almamıştır:

keltür- (DLT) > getir- 45b/7, 3a/11 getirmedi.

oltur- (DLT) > otıralar 54a/8.

y- > Ø

Eski Türkçede kelime başında yer alan “y” sesi metinde ikili bir kullanımdadır.

Metinde hem “y” sesinin başta olduğu hem de “y” sesinin düştüğü örnekler mevcuttur:

yıl 5a/9, ılıcak 16b/10, yıldurmayalar 54a/5, yılanuñ 54b/9, ilig 20a/9, iblik 62b/1.

g > Ø

Eski Türkçede birden fazla heceli sözcüklerin sonunda yer alan “g” ve “ğ” sesleri bazı yapım ve çekim eklerinin başında da yer almaktaydı ancak bu sesler Eski Anadolu Türkçesi dönemine geçerken düşmüştür. Metindeki örnekler şunlardır:

kapığ > kapuları 5a/6, şarığ > şaru 17a/10, adrığ > ayruğ 29a/2.

1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Aynı ünsüzün yanyana çift tekrarına dayan ünsüz ikizleşmesinin metinde olan örnekleri şunlardır:

ıssını 24b/11, ıssılarda 12b/7, ıssıdan 12b/7, ıssıdur 60a/2, ıssını 13a/9.

1.2.6. Ünsüz Tekleşmesi

Türkçe olmayan bir kelime içinde çift “n” sesi metinde tek “n” ile ifade edilmiştir.

-nn- > Øn :kına 21a/11 < A. ħinnā; henna (kına, kına fidanı)

1.2.7. Hece Düşmesi

Ünlü düşmesi genellikle hece düşmesine sebep olabilir. Metin içerisinde hece düşmesi olayı bildirme eki olan “durur” ve “turur” yardımcı fillerin –dUr şekline dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır. Bazı örnekleri şu şekildedir:

ıssıdur 60a/2, buyurmuşlardur 1b/8, vardur 3b/10, kalmışdır 6b/7, yaratmışdur 7a/6, erişdirür 7b/10, görmekdir 7a/10, şınanmışdur 61a/6, yokdur 63a/7, candur 4b/4, buyırmışdır 23a/4, yokdur 3b/8, şatılacağdur 55b/8.

BÖLÜM III

1. ŞEKİL BİLGİSİ (MORPHOLOGY)

1.1. İSİM ÇEKİMİ

1.1.1. Çokluk Eki

Metinde çokluk eki +lAr ve +an ekleriyle karşılanmaktadır.+lAr eki Türkçenin her döneminde ve sahasında kullanılmış bir ektir. Bu ek Türkçenin eski metinlerinden itibaren görülmekte olup Türk dilinin çağdaş lehçeleri ve ağızlarında da kullanılır (İlhan, 2009: 62). Metindeki bazı örnekler şunlardır:

kapuları 5a/6, elleri 6a/1, geyikleri 7a/5, dişlerinin 8a/10, atlar 9a/10, donlar 2a/11, bunlar 14a/4, düşmanlar 24b/6, şular 25a/7.

Arapça ve Farsça gibi yabancı kökenli sözcüklerde de +lAr eki kullanılmıştır.

fâzıllar 2a/1, mi‘mârlar 2b/5, cāzūlar 5a/7, hayvānlar 5b/5, ‘alimler 2a/1, şehirler 2a/9.

oğlanaşı 49b/6 ve oğlancuķ 58/2 gibi kelimelerde Eski Türkçe Dönemi’nde de kullanılan +an çokluk eki kullanılmıştır. Bu ek “Eski Türkçe Dönemi gramerlerinde birkaç kelimedeki çokluk fonksiyonuyla kullanılan bir ek olarak kullanılmış olmasına karşın bugün bu fonksiyonunu yitirmiştir.” +an eki günümüzde çokluk fonksiyonu dışında oğlan ve eren gibi kelimelerle kaynaşmış olarak kullanılmaktadır (İlhan, 2009: 96).

1.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri isimlere gelirler ve geldikleri isimleri kişilere bağlarlayarak aitlik belirtirler.

Metinde teklik 1. ve 2. şahıs eki kullanılmamıştır.

3. Teklik şahıs, +I, +sI ve +sIn şeklindedir.

adı 4b/11, boynı 9b/5, elmacıkları 10a/10, ökçesi 10b/6, yağırını 10b/9, söñügi 10b/11, bili 11a/7, yolu 12b/1, arķasına 8a/1, gövdesinde 8b/6, arpasın 11a/9, eyegüsünüñ 11a/11, issini 7b/7, torbasına 17a/3.

Çokluk 1. şahıs, +UmUz ekleriyle yapılmaktadır: atlarımız 5b/2.

Çokluk 2. şahıs eki olan +ñUz ekinin örnekleri metinde yoktur.

Çokluk 3. şahıs eki +ları / +leri ile sağlanmıştır:

yaşlarının 8a/10, ayaklarında 8b/5, kulaıkları 9b/1, elmacıkları 10a/9, aşıkları 11a/5, kıçları 12a/4, benekleri 13b/1, dişlerinün 8a/10, terbiyelerin 8b/9, bilekleri 11a/8.

Bir kelimedede ise 3. teklik iyelik eki almış kelimedede ekin fonksiyonu kaybolmuştur ve kalıplaşmıştır. Böylece kelime üzerine yeniden üçüncü şahıs iyelik eki gelmiştir.

dükel+i+si 10a/1, bir+i+si 36b/10.

1.1.3. Hâl Ekleri

1.1.3.1. Yalın Hâl (Nominative)

+Ø (Eksiz)

Ek almayan yalın hâl sözcüklerin “kök ve tabanların yanı sıra, iyelikli şekillere de gelebilir. İyelikli kelimelerin yalın hali, genellikle yalın halin dışındaki haller görevinde kullanılır.” (Gülsevin, 1997:15). Metindeki kimi örnekleri şunlardır:

a. Kelime kök ve gövdelerinde yalın hâl:

vardur 3b/10, yokdur 63a/7, candur 4b/4, ol 36b/11, şoğan 38a/5, şıgır 38a/8, irin 39a/8, yeñi 41a/7, banbuğ 26b/3, bādem 26b/5, arpa 27b/5, bezir 28a/7, oğ 28b/2, gün 28a/9, bir 29a/10, eski 30a/4, yün 30a/9.

b. Çokluk eklerinde yalın hâl:

atlar 9a/10, donlar 2a/11, bunlar 14a/4, düşmanlar 24b/6, şular 25a/7, kişiler 56a/4, gönüller 6a/2.

c) İyelik almış kelimelerde yalın hâl:

issini 7b/7, ökçesi 10b/6, yağırını 10b/9, söñügi 10b/11, bili 11a/7, yolu 12b/1

d) Zamirlerde yalın hâl:

Bir sözcükte zamirin yalın durumunda olduğu görülür: bunlar 5b/8

Yalın hâl ayrılma eki olan +dAn ve bulunma eki olan +dA ekleri de vardır:

toprakdan 7a/4, atdan 35b/6, şubaşından 2b/7, andan 22a/5, yoğuşda 10b/1, atda 11b/3, donda 63a/3, şoğuşda 61a/5, kışda 60b/10, yerde 33a/4, göğüsde 35b/8, emirde 42a/10, evde 57a/8, güneşden 60a/5, senden 3b/4.

1.1.3.4. İlgî Hâli (Genitive)

Sözcükler arasında ilişki sağalayan ilgi hali ekleri +Üñ ve +nUñ ekleriyle meydana gelir ve ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.

Eksiz ilgi hâli: Ø

“Zülkarneyn oğlu idi ‘azm heybetlü ve kıutlu ...” (2a/2)

“Leşker bindi geldiler, Hovazem haddına kondılar.” (3a/1)

“... mu‘azzam bünyād etdiler. Ceyhun şuyından kesdürdi ... “ (3a/3)

“Acem dilince adı berāgende idi tebdil ve teħir olmuş ...” (6b/1)

“... aķ neft yağı katalar, üç baħş iderler her gün ...” (16b/3)

“... yokdur. İki çekirdek sıçan otın bal ile karışduralar.” (19b/3)

“... ballūt güli, kireç bunları şābūn şu ile ...” (21a/10)

“... bunu ideler. Şam şābūnı ve şıgır bögreği yağıla dögeler, biraz ot ...”(22a/7)

“... için ezeler bādem yağın katalar ...” (27b/1)

“... bu otı içine tolduralar. Yumurta şarusın ...” (28b/6)

“... balamut ballūt ağacın kabığı ya‘ nī keçi boynızı...” (30b/11)

“... dögeler. Bir vakte zift, yüz dirhem çam şakızı, elli dirhem ...” (31b/4)

“... dūrtesin. Üzerine süci tulumın vurasın.” (33a/10)

“... yāħūd ādem tezeğin vuralar yāħūd şarımsaķ şabın ...” (3a/3)

“... açalar. Günlük kabığı, çam kabığı, arduç şakızı, maştakī ...” (43b/10)

Ekli ilgi hali: +nuñ, +nIn, +In, +Un

a) Kelime kök gövdelerinde ilgi hâli:

atuñ yaşı 15b/2, atuñ başı 24b/4, kişinün başı 58a/1, kılun dişi 15a/7, atuñ ağzın 26b/1, ağacın kabığı 30b/11, kendinin hūşsa taynını 66a/4, kılunun evvel iki dişi 14b/9, kişinün başı 58a/1.

b) Çokluk eki almış sözcüklerde ilgi hâli:

“...‘imāretliđi bunlaruñ sebebiyledür.” (7b/8)

“... atlaruñ eyü ve gökcek ‘alāmetlerinin ...” (8a/9)

“... atlaruñ başında olan rencleri ...” (8b/1)

“... atlaruñ ayaklarında ...” (8b/5)

“... atların dişlerini ...” (14b/8)

“... ‘avratların hayz bezini ...’ (17a/6)

c) İyelik almış sözcüklerde ilgi hâli:

anın elleri 6a/1, atların dişlerinin 8a/10, kulağının arası 9b/2, kuyruğunun sönüğü 10b/11, önünden geçecek atın yaşı 15b/1, kışının iç yanından 35b/7.

d) Zamirlerde ilgi hâli

bunların sebebiyledür 7b/8, bunların gibi atlara 14b/5, onların yanından 14b/11.

1.1.3.5. Belirtme Hâli (Accuzative)

Belirtme hâli (Accuzative) eki, “cümle içinde fiilin doğrudan tesir ettiği isim belirtme (accuzative) halinde bulunur. Karşılıdığı hareket doğrudan bir isme tesir eden fiiller, geçişli fiillerdir. Belirtme hâli, ismi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan hâldir.” (Buran, 1989: 123). Belirtme hâli eklerini + Ø (eksiz) ve +I / +(y)I / +(n)I şeklinde incelenebilir. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

Eksiz Belirtme Hâli: Ø

Metinde eksiz belirtme hâli eki iyelik eklerinden sonra kullanılmıştır:

şam şakızın 22a/8, kafasının 22b/7, badem yağın 23b/10, defne yaprağın 25b/11, ağzın 26b/1, şaruşın 27b/1, başın 27b/3, arpasın 27b/11, kanın 28b/11, yemin 26a/6, ayağın 39a/11, âvâzın 13b/10, tavuk boğun 26a/1, tuluğun 35a/1, sıçan otın 35a/10.

Ekli Belirtme Hâli:

Eski Türkçede +ığ ve +ig şeklinde var olan ve isimlerin yalın hâllerine eklenen belirtme hâli eki, Eski Anadolu Türkçesinde “g” ve “ğ” seslerinin düşmesiyle birlikte +I ,+(y)I (sözcük sesli harfle biterse) ve +nI (zamir ve 3. teklik iyelik sonrası) şeklinde kullanılmıştır.

başını 11a/2, yemini 29a/11, ayağını 38a/5, içini 45b/6, anı 3b/10, kendüyü 43a/6, şuyı 4b/5, kızını 4b/5, toynağı 10b/6, bunu 66a/1, adını 6a/9, issini 7b/7, kimseyi 66a/11, yumurmayı 63b/1.

1.1.3.6. Yönelme Hâli (Dative)

“Yönelme hâli iş, hal, hareket ve nesnenin yönünü ve varacağı son noktayı belirtir. Fiilin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne, cümlede yönelme hâlinde bulunur.” (Buran, 1989:166)

Eski Türkçe Dönemi'nde +ğa/+ge ve +ke/ka olarak kullanılan yönelme hali eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde +A ve +(y)A şekline dönmüştür, metinde yer alan örnekleri şu şekildedir:

+A:

yere 25a/11, şuya 10b/2, delüğe 41a/3, göğüse 35b/6, soğuğa 29a/6, aña 16a/1, bunlara 2a/9.

+yA:

alçuya 44a/5, aşağıya 47a/8, taşraya 47a/8, yolcuya 10a/3, tarlaya 37b/5, yaraya 50a/3, yukarıya 50b/2, tahtaya 55b/2, deriye 35a/3, tilkiye 49a/8, kendüye. 53b/2, kişiye 56b/2.

Teklik 3. şahıs iyelik eki üzerine yönelme eki +A girerse araya kaynaştırma +n sesi girer:

içine 22a/4, birbirine 6b/9, burnına 25a/3, ayağına 32a/8, gözine 20a/2, gemine 66a/10, inine 57a/9, boğazına 30b/1.

1.1.3.7. Bulunma Hâli (Lokative)

Bulunma hali eki Eski Türkçede +dA ve +tA olarak kullanılmış olup Eski Anadolu Türkçesinde +dA şeklindedir.

a) Kelime kök ve gövdelerinde bulunma hâli:

havanda 21b/8, yukarıda 23b/9, emirde 24a/7, kışda 52a/5, yolda 5b/6, tamağında 26a/5, içinde 39a/4, günde 33a/1, sirkede 57a/4, beşiginde 58a/2, gününde 52a/7, başında 8b/1.

b) Çokluk eki almış kelimelerde bulunma hâli:

ayaıklarında 8b/5, issilerde 12b/7, ağaçlarda 53a/8.

c) İyelik almış isimlerde bulunma hâli 3. teklik kişi iyelik ekinden sonra araya giren “n” sesiyle beraber kullanılmıştır:

üstünde 52b/10, beşiginde 58a/2, gününde 52a/7, başında 8b/1, tamağında 26a/5, içinde 39a/4, gövdesinde 46b/3, yüzünde 45a/10, dizinde 44a/10, arçasında 46a/4.

Bulunma hâli eki zaman bildiren “gün”, “zaman” ve “an” kelimelerinde gelmiş ve zaman zarfı da yapmıştır:

Günde iki kez çaşagusın eksik etmeyeler. 53b/11

“... üç günde ya bir kez bineler.” (52b/6)

“... eski banbuğ ile günde iki kez vuralar.” (47a/6)

“... ayakıda çekdügi zamānda istedügi donda olan ...” (63a/4)

“... kavuğdağı taşı eride anda atuğ cigerini ...” (56b/9)

1.1.3.8. Çıkma Hâli (Ablative)

Bir yerden ayrılma anlamı veren çıkma hâli eki Eski Anadolu Türkçesinde +dAn ve nadiren de +dIn şeklinde kullanılmıştır:

a) Kelime kök ve gövdelerinde çıkma hâli eki:

burnından 49b/9, buñarından 24a/5, şudan 25a/4, kıçından 10a/6, ayağından 11a/6, ağızından 25a/7, dibinden 19b/10, bizden 5b/11, senden 3b/4, öninden 15b/1, yanından 15a/2.

b) Çokluk eki almış kelimelerde çıkma hâli eki

Metin içerisinde çokluk eki almış çıkma hâli eki 3. tekil iyelik ekinden sonra gelmiş ve araya “n” yardımcı sesi gelmiştir.

ayağlarından 32a/7, tamarlarından 23b/11, gözlerinden 51a/3.

c) Zamirlerde çıkma hâli eki:

“... söker getürür ve iki bu ‘illet bundan mücerreb nesne ...” (18a/3)

“... hāzır olmazsa bundan geñezi bağırsağı döğeler.” (28b/9)

“... bundan yirmi dirhem sülügen, beş dirhem mürdeseng ...” (37a/10)

“... maşlahtdür kim bizden şonra gelene yādigār kıala.” (5b/11)

“... iپیyle dibinden berk bağılayalar. Ondan işleyeler, bağıce ...” (43b/8)

1.1.3.9. Eşitlik Hâli (Equative)

Göre, gibi ve kadar gibi anlamlara gelen eşitlik eki metinde +cA şeklinde kullanılmıştır:

a) Kelime kök ve gövdelerinde eşitlik hâli eki:

irinlüce 18a/4, yeşilce 53a/7, alaca 12a/2, kıaraca 15a/10, hünerlüce 12a/6.

b) İyelik eki almış sözcüklerde eşitlik hâli eki:

yerince 1b/4, dilince 6b/1, ardınca 61a/5.

1.1.3.10. Yön Gösterme Hâli (Directive)

Eski Türkçede +GArU şeklinde olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde +ArU, ve +rA şeklinde kullanılmıştır. Yön gösterme ekleri kelimelerle kaynaşarak isim hâl eklerini almışlardır:

yuşaru 10b/11, yuşarudan 14b/10, soşra 16a/8, taşra 14a/11, taşraya 47a/8, üzerine 5a/4, içerdeki 15a/4.

1.1.3.11. Vasıta Hâli (Instrumental)

“Fiilin ne ile, kim ile, ne zaman ve nasıl yapıldığını” (Buran, 1989:279) belirtmeye yarayan vasıta hâli eki Eski Türkçeden beridir +(I)n şeklindedir, metindeki kimi örnekleri şunlardır:

tezegin 52b/2, kışın 12b/10, yazın 12b/6, güzün 6b/11, yidükleyin 30b/7.

Metinde vasıta hâli farklı şekillerle de karşılandığı örnekler de vardır:

a) “ile” edatıyla vasıta hâli

“... kāmış ile burnına üfürsin ...” (61a/1)

“... za‘ ferān ile dögesin ...” (16a/9)

“... delüb ol iblik ile bağlayub ...” (62b/1)

“... tuz ile dolduralar bağlayalar ...” (62b/7)

“...leşker virdi, vardı Hüsrev ile uğraşdı ...” (4b/11)

“... kitāb ile ‘amel kılurdu.” (5b/7)

“... toz güyagü otı bunları hamir ile kaynadalar.” (17a/2)

b) +(y)lA şeklinde vasıta hâli

“... dirhem süciyle kaynadsın...” (16b/7)

“... tersi eliyle çıkaralar ...” (29b/6)

“... südiyle za‘ ferānı ezeler ...” (32a/5)

“... uşakī sirkeyle hal idüb ...” (35a/9)

“... şığır ödüyle ...” (45b/7)

“... şābūn ile ılıcaş suyla ...” (37b/5)

“... kibrit şâbūnuyla ...” (38a/3)

“Anı nacağ ucuyla açalar ...” (38b/11)

c) birle ve bile edatlarıyla vasıta hâli

birle 1b/4, bile 2b/2.

d) +IA şeklinde

azığla 5a/5, aşıcağla 17a/3, soğanla 17b/2, bezle 61b/8, dezekle 46a/10, tuzla 45b/7.

1.1.4. Yapım Ekleri

Kelimelerin kök ya da gövdelerine gelerek mevcut olandan farklı anlamda kelimeler oluşturmaya yarayan ekler yapım ekleridir. Metinde tespit edilen yapım ekleri ve örnekleri şunlardır:

1.1.4.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+AK: Organ isimleri yapan ektir.

bögregi 22a/7.

+ArU: Yön bildiren eklerdir.

yuğaru 14a/7, yuğarudan 14b/10, .

+cAğ: Sıfat ve zarf görevinde kelimeler meydana getirir.

Sıfat görevinde: ılıcak 16b/10, gökcek 8a/9, ısıcağ 24a/8.

Zarf görevinde: çıkıcak 44b/11, binicek 10a/11, tézcek 11a/1, turuncağ 33b/11, kaçanıcağ 11a/6.

+cİ: Bu ek meslek ve işi yapmanı bildirmek için kullanılır.

yırtıcı 7a/4, bitürücü 41a/8.

+cUK: Küçültme yapan bir ektir.

küçücük 9b/8 örneğinde “k” sesinin düşmesiyle birlikte görülen bu ekin diğer örnekleri şunlardır: oğlancuğlı 57b/2, uvacuğ 45b/5, birazcuğ 25a/4.

+cUGAz: Küçültme ekidir.

kırtcuğazlar 45a/4.

+CA: Eşitlik eki olarak kullanılır. Bazı anlamlara gelen kelimeler türetir. Çeşitli şekillerde kullanılır.

a. Yakınlık, benzerlik ve eşitlik gibi anlamlar:

yeşilce 53a/7, alaca 12a/2, qaraca 15a/10, yerince 1b/4, dilince 6b/1.

b. Kavram isimleri:

hünerlüce 12a/6, irinlüce 18a/4.

c. Millet isimlerinden dil adları:

‘Arabca 19a/8, Türkîce 17b/6, Pârsîce 24a/3

+daş: Ortaklık ve birliktelik ifade eden bir ektir

qardaş 23b/4.

+düz: Zaman zarfı yapar:

gündüz 32b/9.

+II: İsimden isim türetir:

qızıl 24a/2, yeşilce 53a/7.

+(I)ncI: İsimden isim yapar:

altıncı 8b/3, beşinci 8b/2, sekizinci 8b/6, yedinci 8b/4, toquzuncu 8b/7, onuncu 8b/8.

+kek: Kalıplaşmış olarak tek kelimedede bulunur:

erkek 36b/10.

+IIK: Türkçe ve yabancı kökenli kelimelere gelerek isimden isim türeten bir ektir:

almalıqa 5a/9, kıtlıq 5a/10, pâdişâhlıq 7a/6, bārānlıqı 7b/1, uzunlıqınca 36b/11, birlik 42b/7, eyerligi 10b/10, iblik 62b/1.

+IU: Türkçe ve yabancı kökenli kelimelere gelerek isimden isim yapar.

hızlu 11b/2, arqalu 10b/8, bahālu 10a/10, ‘ayublu 14b/1, qutlu 2a/2, dişlü 9b/9, kuvvetlü 16b/4, irinlüce 18a/4, renclü 35b/11, hünerlüce 12a/6, heybetlü 2a/2, ‘azametlü 3b/4, şüretlü.9a/4, boylu 9a/2, incüklü 9b/7, āvāzlu 9a/3, endāmlu 9a/5.

+mİş: Sayı sonuna gelen bir ektir.

altmış 30a/10.

+rA: Yön gösteren bir ektir.

şonra 5b/11, taşra 14a/11.

+rAK: Karşılaştırma eki olarak kullanılan bir ektir.

kiçirek 10a/10, yigrek.18b/9.

+süz: Türkçe ve yabancı kökenli kelimelere gelerek isimden olumsuz sıfat yapar.

hünersüz 13a/8, dilsüz 13b/8, şırçasuz 21b/4, çuvalsuz 59a/8, çulsuz 50b/10, payvansuz 52b/2, na'lsuz. 53a/5.

1.1.4.2.İsimden Fiil Yapan Ekler

+A-: Geçişli ve geçişsiz fiiller yapan bir ektir.

benzer 53b/9, gevşeyüb 31a/7, oynadır 37a/2, kaçanamaz 29a/8, yaşar 15a/5.

+Ar- : İsimlere eklenir ve fiil yapan bir ektir.

açar 16a/5, ağarsa 62b/6, kabardır 47a/10,

+IA: Geçişsiz fiiller yapar.

otlayacak 25a/8, uvaklayalar 21b/5, boğazlayalar 24a/8, çullayalar 29b/2, terleye 29b/3.

+IAn: +la ekinin –n- ile genişlemesiyle meydana gelmiştir.

hastalanmış 52a/1, kemerlenür 21a/4, yumrılanur 26a/6, yoğunlanur 15a/9, iriçlenür 35a/6.

1.1.4.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-(U)k: Fiilden isim yapan bir ektir örnekleri şunlardır:

açuk 9b/9, büyük 50b/6, öksürük 30b/2, aruk 57a/11, ayruk 58a/2.

-l : Geçişsiz fiilden sıfat ve zarf yapar.

dükelisi 10a/1.

-mAz: -mAz eki, -r, -Ar, -Ir/-Ur sıfat-fiil eklerinin olumsuzudur. Bu ekler fiillerin kökleri ile gövdelerine gelirlerek fiillere süreklilik ve olumsuzluk anlamı katarlar, onlardan geçici sıfatlar meydana getirirler ve isimlerin önünde kullanılırlar (Korkmaz, 2014:164). Metindeki örnekler şunlardır:

yaramaz 12b/9, yumaz 48a/10, doymaz 52b/8, gelmez 9a/6, bilmez 13a/2, görmez 14a/1.

-mur: Fiilden isim yapım eki olan ektir ve geçişsiz fiile gelmektedir.

yağmurdan 52a/6, yağmur 59b/7.

-U: Eski Türkeçede –ıg ve –ig şeklinde olan ve zamanla “g” sesinin düşmesiyle yuvarlaklaşan bir ektir. Kimi örnekleri şunlardır:

ölüme 3b/9, açuk 9b/9, aruk 57a/11, ayruk 56b/7.

1.1.4.5. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-T-: Ettiren çatı ekidir kimi örnekleri şunlardır:

eytdi 2b/4, ağıtdı 3a/4, berkitdi 5a/6, kabardır 47a/10, debretmez 32a/11.

+Ar-: Ettirgen çatı ekidir.

kovarur 19a/11, çıkarur 36b/5, virürler 24b/7, durur 3a/7, çıkaralar 21a/3, gidereler 20a/8.

-Ur-: Ettirgen çatı ekidir.

arturalar 54b/4, arturur 57b/9, yidüreler 56b/7, gezdüreler 52b/6, kalduralar 24a/10.

-dUr-: Ettirgen çatı ekidir.

ıldurdı 5a/5, azdurur 53a/1, kalduralar 24a/10, erişdürür 7b/10, beñzirlendürür 57b/10, göyündürür 60a/2.

-(I)I-: Edilgen çatılı fiiller türetir.

açılmazsa 28a/6, tağıılmazsa 43a/7, çekilmez 49b/1, tağıılmazsa 42b/5, oyulmaya 14a/1, deşilür 46b /4, kesilürse 44a/6, kesilen 18b/11, kesilicek 57a/3.

1.2. FİİL

1.2.1. Kişi Ekleri

Eski Anadolu Türkçesinden kip ve zaman eklerinden sonra eklenen ve kişi anlamı veren kişi ekleri zamir kökenli ve iyelik kökenli olmak üzere ikiye ayrılır.

Zamir Kaynaklı Kişi Ekleri

1. teklik: -m, -Am, -In:

düzem 6b/3, düzeyin 6a/2

2. teklik: -sIn:

alasin 23a/6, viresin 39b/4, buyurursin 5b/3, idesin 16a/8, üfüresin 16b/10, ezessin 16b/3, dögesin 16b/1, içersin 4a/10.

3. teklik: Eksiz şekilde yapılır.

yaratdı 7a/3, etmişdür 2a/5, ide 10a/4, dilettdi 3b/5, bilürdi 3b/6, dedi 2b/5, eytdi 3b/2, çıktdı 4b/8, tuttdı 4b/9, bulamadı 5a/9.

1. çokluk: -Uz ve -vUz:

bilevüz 9a/7, dedüğümüz 11b/3.

2. çokluk: -lAr:

unıtmayalar 6a/1, alalar 16a/8, koyalar 17a/3, kaynadalar 17a/2, süzeler 17b/2, ideler 16b/11, dürteler 18a/8, erideler 20b/4, bisküreler 22b/3.

İyelik Kökenli Kişi Ekleri

1.teklik: -m:

idelüm 8a/11, etdüm 8a/6.

2.teklik: -ñ şeklindedir ancak metinde örneği yoktur.

3.teklik: -sı(n):

dünyasını 3a/7, şufrasında 46a/8, kaşagüsünü 53b/5.

1.çokluk: Metinde örneği yoktur.

2.çokluk: Metinde örneği yoktur.

3.çokluk: -lAr:

etdiler 2b/1, dirler 23b/4, kondılar 3a/1, çıktılar 4a/2, kıldılar 4a/1, geldiler 4a/1, getürmüşler 11b/5, yürideler 17a/7.

Emir Kipi Kişi Ekleri

1.teklik: AyIn:

düzeyin 6a/2.

2.teklik: -ğıl/gil ve eksiz şekilde yapılır.

düz 6a/7, bilgil 1b/6.

3.teklik: -sUn ile yapılır.

gelsün 3b/3, virsün 4b/5, etsün 4b/5, dursun 61a/10.

1.çokluk: -alum ve -elüm:

idelüm 8a/9, diyelüm 59a/6, alalum 6a/1.

2.çokluk: -ñ ve -ñUz ekleri ile olur ancak metinde örnekleri yoktur.

3.çokluk:- sUnlAr:

etsünler 2b/5, gelsünler 2b/5, getürsünler 4b/1.

1.3. FİİL ÇEKİMLERİ

1.3.1. Haber (Bildirme) Kipleri

1.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Bu zamanda kullanılan ekler -dı ve -du'dur. 2. teklik ve 2. çokluk ekinin metinde örneği yoktur.

1. teklik: etdüm 8a/6.

3. teklik: kıldı 6b/10, virdi 4b/11, uğraşdı 4b/11, etdi 5a/1, getürtdi 5a/7, yaratdı 7a/3, işitdi 2b/1, diledi 2b/2.

1. çokluk: dedüğümüz 6a/8, etdigümüz 47b/8, kılduğ 24b/9.

3.çokluk: gezdiler 4a/2, geldiler 5b/1, kıldılar 6a/1, buyurmuşlardır 1b/8, kondılar 3a/1, kıldılar 4a/1, etdiler 2b/1.

Görülen geçmiş zamanın olumsuz şekli -mA ile yapılır:

getürmedi 3a/11, gelmedi 3b/3, virmedi 4a/3, bulamadı 5a/9.

1.3.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Daha önce olmuş bir olayı, durumu vb. anlatmak için kullanılan anlatılan geçmiş zamanın eki -mİş'tir. Bu ek metinde -mİş ekinin sonuna -dUr eki getirilerek ihtimal ve kesinlik anlamlarını da sağlayarak kullanılmıştır. Bu ek metinde 3. teklik ve 3.çokluk dışında kullanılmamıştır.

3. teklik: şınanmışdur 61a/6, demişdür 25b/10, buyırmışdır 23a/4.

3.çokluk: şu' arā buyırmışdur 8a/3, buyurmuşlardır 1b/8, demişlerdür 38b/4.

Anlatılan geçmiş zamanın olumsuz şekli ise -mA ile belirtilmiştir.

görmemiş 44b/8.

1.3.1.3. Gelecek Zaman

Metinde fiilin belirttiği işin gelecek zamanda olacağı -AcAk ve -(y)A ekleri ile belirtilmektedir. 1. çokluk, 2. çokluk, 3.çokluk, 1. teklik ve 2. tekliğin örnekleri mevcut değildir.

3. **teklik:** satılacaktır 55b/8, gelecek 10b/2.

Gelecek zamanı belirten diğer kipler

Metinde gelecek zaman anlamının istek kipi vasıtasıyla da sağlandığı görülür.

... şıçraya geyik gibi ve öñi kıçından uzun olmaya ve ... 10a/6

... ve yüricek kıçını çekälele almaya ... 10a/8

Gelecek zamanın olumsuz şekli -mA ile belirtilmiştir.

arınmayacak 39a/8.

1.3.1.4. Geniş Zaman

Fiilin belirttiği işin sürekli yapıldığını belirten geniş zaman -(V)r ekiyle kullanılmıştır.

1. **teklik:** Metinde örneği yoktur.

2. **teklik:** içersin 4a/10, olırsın 4a/11, buyırırısın 5b/3, .

3. **teklik:** durur 7b/1, çıkarur 26a/11, virür 8a/2, olur 10a/10, rişdürür.7b/7, gelür 8a/1, gerilür 16a/6, getürür 18a/2.

1. **çokluk, 2.çokluk:** Metinde örneği yoktur.

3.**çokluk:** kıatarlar 24b/8, açarlarsa 29a/2, yunarlar 38b/2, dirler 40a/7, beñzedirler 9a/1, olurlar 14b/4.

Geniş zamanın olumsuzu -mAz ile yapılmıştır.

vermez 4b/4, durmaz 44b/3, vurdurmaz 53b/2, inmez 53b/11, gelmez 9a/9.

1.3.1.5. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman Türkiye Türkçesinde kullanılan –yor zaman eki vasıtasıyla karşılanır. Bu kullanım metinde bir örnekte vardır:

“... atlarumuza maraž vāki’ oldı helāk oluyorlar.” (5b/2)

1.3.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

1.3.2.1. İstek

İstek eki -A eki ile yapılır.

1. **teklik:** göreyim 6a/7, düzem 6b/3.

2. **teklik:** dögesin 16a/9, üfüresin 16a/10, şamzurdasın 16a/11, idesin 16b/8, ezesin 16b/3, dürtesin 33a/10, şaşınasın 23a/11, vurasın 33a/10, alasin 23a/8, getüresin 3b/11.

3. **teklik:** ide 10a/4, gide 11a/3, şura 17b/10, şala 11a/1, göre 10a/2, keçüre 11a/6, gire 17a/6.

1. **çokluk:** bilevüz 9a/7.

2. **çokluk:** Metinde örnek yoktur.

3. **çokluk:** dutalar 19a/1, basalar 24a/9, vuralar 18b/8 , karşıdurular 18b/7, arturalar 54b/4, süreler 18a/9, geçüreler 24a/10, getüreler 27b/3.

İstek kipinin olumsuz -mA ekiyle yapılır:

doğunmaya 23a/11, olmaya 9b/10, başmaya 10b/3, azıtmaya 10b/1, kaçınmaya 47a/7, kızmaya 52a/4, virmeyesin 52b/8, egmeye 11a/8, gitmeye 11a/11, ürkme 13b/10.

1.3.2.2. Gereklilik

Eski Anadolu Türkçesinde gereklilik kipini belirtmek adına sabit ek kullanımı mevcut değildir. Metinde ise gereklilik kipi “gerek” sözcüğü ile karşılanmıştır:

tağlamak gerek 41a/7, binmek gerek 53b/1, vurmak gerek 41a/4, müretteb gerekdür 7a/8.

1.3.2.3. Emir

Metinde emir kipinin ekleri kişilere göre farklılık göstermiştir:

1. **teklik:** -eyin:

düzeyin 6a/2.

2. **teklik:** -gİl:

bilgil 8a/5.

3. **teklik:** - sUn:

gelsün 3b/3, olsun 63a/6, etsün 4b/5, virsün 4b/5, dursun 61a/10.

1.çokluk: -AlUm:

alalum 6a/1, idelüm 8a/9.

2.çokluk: Metinde örneği yoktur.

3.çokluk: -sUnlAr:

etsünler 2b/5, getsünler 2b/5, getürsünler 4b/1.

1.3.2.4. Dilek – Şart

Fiilin belirttiği işi dilek yoluyla tasarlar ve -sA ekiyle yapılır.

1. teklik: Metinde örneği yoktur.

2. teklik: Metinde örneği yoktur.

3. teklik: olsa 7b/10, aksa 22a/3, tırmasa 23b/3, debrenmezse 19b/11, düşse 62a/4, etse 8a/1, sevse 9a/8, yise 26b/3.

1. çokluk: Metinde örneği yoktur.

2. çokluk: Metinde örneği yoktur.

3. çokluk: yedürseler 56b/11, kıosalar 58a/1, kıatsalar 58a/4, keseler 45/7, gömseler 58a/8, vursalar 58a/7, yiseler 56b/4, dürtseleler 57b/3.

Dilek- şart kipinin olumsuz çekimi -ma ekiyle yapılır:

tırmasa 24b/3, debrenmezse 19b/11.

1.4. FİİLLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMİ

“Bildirme ve tasarlama kiplerinin ekleriyle gerçekleştirilen fiillerin basit çekimi, i- fiilinin yardımıyla farklı çekimlere girer. i- fiilinin katkısıyla gerçekleştirilen ve Türkçede anlatım zenginliğine büyük katkısı bulunan bu yapılar dilbilgisi içinde birleşik çekim olarak adlandırılır.” (Şahin, 2015: 69).

1.4.1.Hikâye

Metin içinde anlatılan geçmiş zaman ve şimdiki zamanın hikâyesiyle ilgili örnekler yoktur. Geniş zaman ve istek kipinin hikâyesiyle ilgili örnekler vardır.

Geniş Zamanın Hikâyesi

varurdu 3b/7, geçerdi 2a/3, bilürdi 3b/6, götürürdi 3b/6.

İstek Kipinin Hikâyesi

olmayaydı 5b/8, düzeydiñ 5b/5.

1.4.2. Rivayet

Rivayet birleşik çekimi için i- yardımcı fiili ve geçmiş zaman eki -miş eki kullanılır. Metinde tek örneği vardır.

Geniş Zamanın Rivayeti

çıkarmış 55b/11.

1.4.3.Şart

i- yardımcı fiili ve –sA ekinin birleşimiyle oluşan şart birleşik çekiminin metindeki örnekleri duyulan geçmiş zaman ve geniş zamanın şartında vardır.

Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

geçmişse 42b/3.

Geniş Zamanın Şartı

sendirirse 50bb/11, inerse 23b/8, geçerse 38b/7, şişerse 42b/10, titirse 51b/1, çiynerse 54a/4, olursa 61a/6, tırursa 32b/10, gelürse 10a/5, gözükürse 18a/8.

1.5. BİRLEŞİK FİLLER

Bir fiille ismin ya da fiilin beraber kullanılmasıyla ortaya çıkan yapılar birleşik fiillerdir. Birleşik fiilleri “isim+fiil” ve “fiil+fiil” şeklinde iki gruba ayırabiliriz:

1.5.1. Birinci Unsuru İsim Olan (isim+fiil)

İsim + fiil şeklinde olan birleşik fiillerde fiil olan kısım "it-, eyle-, ol-, kıl- " gibi yardımcı fiiller vasıtasıyla oluşur. Metindeki örnekleri şunlardır:

eksik it- 52b/6, can eyle- 3b/8, çäre ol- 3b/11, helāk ol- 4a/5, kabul kıl- 6a/8, beraber ol- 10a/7, dermān edüb 4a/10, maḥbūs it- 4b/9, ḥaber it- 2b/6.

Bazı örneklerde yardımcı fiil olmayan kimi fiiller de isimlerle birlikte kullanılarak birleşik fiilleri meydana getirmişlerdir:

şıḥḥat buldu 6a/5, ğazaba geldi 4b/6, vücūda getürdi 1b/3, ḥaber itdiler 2b/6, biti yazdılar 04b/2, şu virmeyeler 31a/6, berk bağlayalar 31b/9, ḳan inerse 24b/10, havanda dögeler 32a/8.

1.5.2. Birinci Unsuru Fiil Olan (fiil+fiil)

Her iki unsur da fiil olan birleşik fiillerin “yapısında asıl fiil yardımcı fiile zarf-fiil ekleriyle bağlanmaktadır.” Bu şekilde kullanılan birleşik fiiller süreklilik, yeterlik, tezlik ve yakınlık gibi fonksiyonlarda kullanılır (İlhan, 2009: 106).

Süreklilik Bildirenler

Süreklilik fiilleri yapılan işin sürekliliğini belirtirler. Fiilin zarf-fiil biçimine göre gör-, gel-, git-, kal-, tur-/dur- ve it- gibi yardımcı fiillerin eklenmesiyle yapılır. Metindeki kimi örnekleri şunlardır:

şala gider 11a/3, tura gidereler 21b/2, kuruya gide 35b/2.

Tezlik Bildirenler

Metinde örneği yoktur.

Yeterlik Bildirenler

Yeterlilik bil- yardımcı fiiliyle meydana gelmektedir. Metinde bir örneği vardır:

şıçrayabilesin 31a/6.

Metinde yeterlilik anlamı u- yardımcı fiilinin kullanılarak sağlandığı örnekler de vardır:

bulamadı 5a/9, bağlamayalar 25a/1, göremezse 18a/8, egemez 29a/5, yürimez 34a/6.

BÖLÜM IV

METİN

[1b]

(1) Hāzā kitāb bismillāhirrahmānirrahīm baytār-nāme. (2) Şükri bî-ḥad şıfatı bî'ad ol yüce Hālika kim 'ālemi ketm (3) 'ademden şahrāyı vücūda getürdi ve kendünün (4) sağlığı birle cemī' şey' yerlü yerince laṭif ve şerīf (5) yaratdı. Vesselātū vesselām' alā muḥammedin (6) ve ālihī emmā ba' du bilgil ammā kim bu (7) kitabı baytār-nāme taşnīf olduğına (8) sebep şöyle buyurmuşlardır: kim müteḳaddiminden

[2a]

(1) gelen 'ālimler ve fāzıllar kim İskender 'aleyhisselām (2) Zülkarneyn oğlu idi 'azm heybetlü ve ḳutlu (3) pādīşāh idi. Şarḳa ve ğarba ḥükmi geçerdı. (4) Bu resme salṭanat içinde dört yüz (5) bin mu'azzam şehir bünyād etmişdür kim aḳılla şehri (6) İslāmbol ve Dār-ı Cinā ve Ekāzüyā ve Nesterīn (7) ve Ummat ve Keşmir ve Hıṭāy ve Semerḳand ve Heri (8) ve Mışır ve İskenderriye ve Anṭaḳḳıyye yeni ve nekim (9) bunlara beşzer şehirler varsa bir gün (10) Keşān vilāyetinde meclīs ḳurub yiyüb (11) içerken Harezem vilāyetiniñ ābu hevāsın

[2b]

(1) ve ḳazāsın ḳatı medḥ etdiler. İşitdi ziyāde (2) begendi diledi kim cevāb virende daḫı (3) bir mu'azzam şehir bünyād ede. Derḥāl Arestāṭālis (4) vezīri ḳıgırdı eytdi: cemī' leşker yarāḳ (5) etsünler ve mi'mārlar gelsünler dedi. Şubaşılara (6) ḥaber etdiler. Otız iki şubaşı cemī' oldı. (7) Her şubaşından otızar (8) eri vardı ve on iki bin peygamber içerisinde (9) bile yazdı. Hızr İlyās muṭbaḥa ḥıdmat ederlerdi. (10) Her gün yüz mut toz işlerine ḥarc olurdu (11) çün nekim İskender 'azm yırāğın ḳıldı.

[3a]

(1) Leşker bindi geldiler, Hovazem ḥaddına ḳondılar. (2) Emr etdi ceyḥun şuyınınḳatında bir şehir (3) mu'azzam bünyād etdiler. Ceyḥun şuyından kesdürdi, (4) şehrinḳine aḳıtdı ve ma'mūra ābādāt etdi. (5) Bu şehri ve leşkeri ve kendünün (6) 'azametini gördi te'accub ḳıldı. Dedi: kim zehī (7) kerīm pādīşāh kim bir ḳuluna cemī' dünyāsını bağışlar (8) ve cemī' ḥalāyıḳı anuḳ maḥḳūmunda ider bu te'accub (9) içinde iken Arestāṭālis ḥakīm ḳıgırdı, dedi: (10) yā ḥakīm ḥaḳtebārek ve te'ālā benüm gibi (11) pādīşāh dünyā serāyına getürdi mi veyā getürmedi mi?

[3b]

(1) dedi. Ares̄atālis remil urdı, usturlāb (2) getürdi buldı ve bildi eytdi: yā kim şāhı cihān (3) senüñ gibi pādīşāh gelmedi. Velī gelsün nekim aña Dāvūd (4) oğlı şultān Süleymān ‘aleyhisselām senden ‘azametlü (5) olusar ve cemī‘ tıyūr hoş ve ins ve cinni dilettdi. (6) Bilürdi ve tahtını yil götürürdi ve şarka ve ğarba (7) bir sā‘atde varurdu. İskēn’den çün bunı işitdi. (8) Dedi: baña bir can eyleñ ölmeyem anı görem ħakīm (9) dedi. Ölümē çāre yoĸdur velī ħasıranlıĸ içinde (10) bir şu vardur, aña ābı ħayāt dirler. Anı alur (11) getüresin içersin ölmemeye çāre oldur, emr etdi

[4a]

(1) yarāk kıldılar. Geldiler bir ay ħadarı ħaranlıĸ içinde (2) gezdiler. Āħir ol emir Ĥızr’a müessir oldı çıĸdılar. (3) Kimseye nişānın ve ħaberin virmedi. Bu melüllikedē (4) İskēn tayru oldı areşatālis ħakīm (5) kıĸırdı, dedi: baña dermān iken yoĸsa helāk (6) olubun dedi. Āres̄atālis ħakīm eytdi: (7) bu senüñ rencüñ esmā renci dirler. Belĥ şehriñ (8) içinde bir çeşme vardur, aña deva‘ul çevşeni buħari (9) dirler kırĸ lülesi vardur. Eger ol şudan (10) dermān edüb getürseñ içersin bu rencden (11) ħoronı olırsın dedi, eytdi: ħekīm adının

[4b]

(1) ħavzile getürsünler. Belĥde bir ħul vardı. Adı (2) Ĥüsrev biti yazdılar ādam şaldılar ol şuyı (3) ve rabbi deyü āħir ve beni Ĥüsrev’de erdi bildi kim (4) İskēn tendür ve bu candur dedi, ve virmezın beni. (5) Āzād etsün ve kıızını baña virsün. Tā ki bu şuyı (6) aña virem. Ĥaber İskēn irdi ğazaba geldi. (7) İrāc adlu bir pādīşāh vardı, aña leşker virdi (8) gönderdi. Ĥaber Ĥüsrev vardı ħarşu çıĸdı, (9) uğraşdı İrāc Şıd’ı tıtdı maĥbūs etdi. (10) Tāymus adlu bir pādīşāh vardı. Aña daĥı (11) leşker virdi, vardı Ĥüsrev ile uğraşdı Tāymus’ı

[5a]

(1) Şıd’ı maĥbūs etdi, ħaberi İskēn’e erdi. (2) Dedi: kim ya‘nī ħul benüm gibi fužulluĸnı kılıram (3) etdi cemī‘ leşker bindi ħaber Ĥüsrev’e (4) irdi. Bildi kim ħarınca üzerine şultān Süleymān (5) gelür yat u yarāk etdi, ħişārı azıĸla tıldurdu. (6) Ĥapuları berkitdi ħūhi Dimāvat’da ħaber gönderdi. (7) Cāzūlar getürtdi arħa indi çünkim (8) İskēn erişdi ħala-i ħişār etdi. El kışşa (9) üç yıl yalĥı egitti almaĸlıĸa çāre bulamadı. (10) kıtlıĸ oldı çeri za‘if oldı vehm (11) atlan renc girdi atlar helāk olmaĸa başladı.

[5b]

(1) Leşker İskender'e geldiler. Şikâyet etdiler, pâdişâh cihân (2) atlarumuza maraz vâki' oldı. Helâk oluyorlar (3) ne buyırırsın? dediler. Arestâţâlis hâkîm kığır etdiler, (4) bu hâl dediler: Âdem oğlan için hikmet taz' if (5) kıldu. Nola? bu hayvânlar için dağı bir kitâb düzeydi. (6) Yolda ve izde ata bir renc vâki' olucağ ol (7) kitâb ile 'amel kıldurdu. Ol at şıhhat (8) bulub helâk olmayaydı egerçe bunlar şâmitdür (9) ve bî-emire fermân berdârdur hem şapâhinüñ (10) sarı ve âleti atdur. Arestâţâlis vezîr eytdi: (11) maşlahatdür kim bizden şonra gelene yâdigâr kıala.

[6a]

(1) Anuñ elleri bizi du' âdan unıtmayalar. Belğ alalum, (2) gönüller şādumân olsun. Düzeyin az zamân (3) geçmedin, dedi andan şonra Belğ şehrini alub (4) Hüsrev'i helâl kıldılar ve ol şudan (5) İskender 'aleyhisselâm içdi şıhhat buldı. Çün (6) ferâgat olundı. Arestâţâlis hâkîm (7) kığırdı, dedi: ol kitâbı düz göreyim. (8) dedi. Pâdişâh sözi kabul kıılıb bu kitâb (9) taz' if kıldu ve adını baytâr-nâme deyü ad (10) virdü. Va'llâhu 'âlemi velî ve bu za' ifi nañifi (11) Hâcı Mehemmed bin 'Alî Aqsarayî bu kitâbnı elüne girdi.

[6b]

(1) 'Acem dilince adı berâgende idi tebdil ve teñir olmış (2) ve hem içinde haylî müşkülât atlar kıomışlar. Dilerem kim (3) ben de dağı 'alâqadar 'uğul bu kitâbı Türkice düzem, (4) mübtedilere âsân ola ve hem okuyanlar bizi (5) du' âdan unıtmayalar. Bieavnallahate'ala ammâ bilgil kim (6) Hâğ te' âlî bugün mekânı ve bekâyı 'âlemi 'anâşuru (7) erba'dan mürekkeb kıalmışdır. Bu dört tabi'at (8) dedüğümüz ma' ruf ve meşhürdur. Ot (9) şu yıl toprak bu dördü cem' eyledi. Birbirine (10) muğalif iken âdemi bünyâd kıldı. Cemî'nden şerif (11) ve güzin yaratdı. Kendünüñ şân' ligin bildürmek için.

[7a]

(1) Fetebârekallahu ahsenül-halîkîn ammâ bilgil kim (2) falân şey'i 'anâşuruñ müfredinden yarattı. Nitekim balıklı mu (3) ve deñiz canâvarların şudan yaratdı ve yerde duran (4) kırtları toprağdan ve cemî' yırtıcı canâvar (5) ottan ve kıuşları ve geyikleri ve atları yilden (6) yaratmışdır. İmdi bilgil kim pâdişâhlık düzgünü (7) dört dürlü merâyit üzerine kıomışdır. Evvel (8) 'âlîme 'âkîl ve fazl ve müretteb gerekdür ve hem (9) şefkatlü ikinci hâzîne tolu mâl gerekdür. Üçünci (10) ri' âyet düz ve pâdişâhdan şefkat ve mihrîbânluğ görmekdir. Bir (11) dördünci sipâhî kıavî tûvâna yegit yarağanlu

[7b]

(1) gerekdür ammā hazîne bārānlığı ru‘iyyet kuvvetiyle durur. Hem (2) ru‘iyyet sipāhī kuvvetiyledür, sipāhī kuvveti sāzu (3) silāh atıladur. Ammā hazîne ābādānlığı ru‘iyyet (4) sipāhī bunlardan at yegrekdür. Koğmagan ve kaçmağdan (5) cenkde ve savaşda ve ‘ıyşde ve her dürlü (6) hâlde at ādeme gerekdür. Zirā kim murāddur, (7) issini murādına erişdürür ve hem dünyānün (8) ‘imāretliği bunların sebebiyledür. Bu (9) i‘tibārca kim bir kişinün bir uzak yere maşşudı (10) olsa ol atı ol maşşudına erişdürür. (11) Maşşudını ‘imāret eder ve eger bir pādişāh

[8a]

(1) bir iklīme kaşd etse leşker at arkaşına gelür, (2) irişür cihānı ħarāba virür. Pes imdi bu i‘tibārca (3) beher hāl at ādeme gerekdür. Bir nitekim şu‘arā buyırmışdır, (4) bu beyti budur: “irdi maşşudına ol ki bindi at (5) er gerekdür kim cihānda bindi at imdi bilgil kim” (6) bu baytār-nāme on bāb üzerine etdüm ve her (7) bābını birkaç fazla müşt Emil etdüm. Yā mübtedī zaħmet (8) çeküb bī-ħuzūr olmaya. Bābı evvel atların (9) eyü ve gökcek ‘alāmetlerinin beyān idelüm. İkinci bāb (10) atların dişlerinin ve yaşlarının beyān idelüm. (11) Üçüncü bāb eyü yavuz şıfatlarının beyān idelüm.

[8b]

(1) Dördüncü bāb atların başında olan renkleri (2) beyān idelüm. Beşinci bāb atların boynında (3) olan renkleri beyān idelüm. Altıncı bāb atların (4) içinde olan renkleri beyān idelüm. Yedinci bāb (5) atların ayaklarında olan renklerin beyān idelüm. (6) Sekizinci bāb atların gövdesinde olan renkleri (7) beyān idelüm. Toğuzuncu bāb atların ısıtmasını (8) ve ‘ilāclarının beyān idelüm. Onıncı bāb atların (9) terbiyelerin ve tarīkaların beyān idelüm. Va’llāhu ‘ālem (10) el bābü’l evvel atların eyi ‘alāmetlerinin (11) beyān idelüm: Eyü atı bilgilü zireklü atı

[9a]

(1) gökcek ādeme beşzedirler. Kişi kim yüzi gökcek ola. (2) Heybetlü ve kuvvetlü ve uzun boylu ħüb şüretlü (3) ve laţif şeklü ve hoş āvāzlu olsa ħüyı gökcek (4) olur ve şol kişi kim zışt şüretlü ve çirkin siretlü (5) ve kışa boylu ve za‘if endāmlu āvāzlu olsa (6) andan hergiz eyü ħüy gelmez. ‘Alī’ye razi’allāhu’anhu (7) sordılar kim eyü yavuz ādemi neden bilevüz eytdi? Her kişi (8) göz görüb gönül sevse andan fayda bulunur (9) ve gönül sevmedigünü andan herkez fayda gelmez. Bil ki (10) ziyān gelür.

Bes imdi atlar dađı bu i' tībārca ola (11) gerekdūr ammā bilgil kim atlaruđ eyü
‘alāmetleri

[9b]

(1) budur ki. Yüzi gökcek ve tomalıç gözlü ve kulağları (2) ince kaşı yapraklı ola.
Velī kulağının arası kik (3) ola ve ufağ dişlü ola. Deve dişlü olmaya. Gemini (4) kıtı
çıyneye, uzun tuşaklı ola ve yumrı alunlu (5) ola ve boynı uzun ola düz ola. Toņuz
süksünlü (6) olmaya. Yelesi kıyruğı uzun ola, geyik gözlü (7) ola ve yoğun incüklü
ve yüce ve uyluğu (8) tolu küçücük böğürlü ola. O ki kübr ola ve sinesi (9) aчуқ ola
tar olmaya ve geyik sinelü ola (10) ve yüksek dağı olmaya ve kesik olmaya meyāne
ola (11) ve ĥāyası yerinde tüy olmaya. Kıçınuğ arası ve kirpikleri

[10a]

(1) ve eņegi ardı dükelisi kara ola ve it otlı ola (2) ve tiz görür ola. Neyi gerekse göre
ve iki kıçınuğ arası (3) iken aчуđ olmaya ve tar dağı olmaya ve yolcuya giderken (4)
iřāret ide iki kulağıyla ve hem kendüyi terazüleyüb (5) şakını yüriye ve hem o öņine
ırmak gelürse derĥāl (6) şıçraya geyik gibi ve öņi kıçından uzun olmaya ve (7) ve
kıçı öņinden uzun olmaya. İki beraber ola (8) ve yüricek kıçını çekālek almaya,
göyük göyük başa tolařuқ (9) yürimeye ve elmacıkları yumrı olmaya. Ba' zı atlaruğ
(10) bir elmacığı kıçirek olur anuğ gibi at kıymetlü ve bahālu (11) olur. Üstine
binicek kāhel debrenmeye. şu gibi

[10b]

(1) düz yüriye inişde ve yoқuřda yüriyişin azıtmaya (2) ve tiz tiz şuya meyl olmaya
ve şuya gelecek (3) şol ayağın başmaya şağ ayağın başa ve bēlin (4) eymeye. Hem
bili ince āvāzı tiz ola ve kısrak (5) göricek kışneye ve kıolağ yerinde uvacuқ kııl bitmiş
(6) ola. Toynağı uzun etlü ola ökçesi gird (7) ola. Deve şabanlu olmaya ve bili bitdüği
yer ince (8) ola. Boyunıyla omzı düz ola ve balık arķalı ola (9) ve yağırını etlü ola ve
ĥurdaları yoğun ola. Arķası (10) yumrı olmaya düz ola. Eyerligi alçak olmaya. (11)
Kıyruğınuğ söņüđi kısa ola ve kıyruğı yuқaru götürcek

[11a]

(1) tizcek aşağa şala ve şuğrasunuğ iki yanı arasına (2) yumruқ şığar ola. Tar olmaya
ve yolda başını şala (3) şala gide öņ ayağın yuқaru götürcek kıoyucaқ (4) tiz ayağın
berk başa. Bilekleri ince olmaya, miyāne (5) ola. Aşıkları yumrı olmaya. İki kıçı iki
öņ (6) ayağından keçüre ve kıařanıcaқ iki öņ ayağın dike (7) ve bili uzun olmaya.
Böğri igen toқ olmaya (8) ve bilekleri berk ola ve yüricek kıyruğın egmeye (9) ve

arpasın kıatı kıyneye. Kıaşanıcaķ bilini egmeye (10) ve yolda izde iken şaķ ola ve ne kim öñine gelürse (11) belinmeye ve kıaķan gitmeye ve egeri şaķ eyegüsinden

[11b]

(1) şol eyegüsünün biri eksik olursa anuñ (2) gibi at yügrük ve hızlı olur. Anuñ gibi atuñ bahāsı (3) olmaz ammā bu dedüğümüz nişānlar cemī^c bir atda nadir (4) bulunur. Bu cemī^c ^c alāmetlerinden atuñ yürüyişi a^c lā (5) getürmüşler ve va'llāhu ^c ālem el bābü's şānī (6) atlarıñ eyü ve yavuz şıfatların beyān idelüm: (7) Ŧorı at gökçe olur. Yelesi kıuyruğı uzun (8) olursa ğāyet eşkün ve yügrük yolda ve izde (9) balçıķda berk olur ve hem gece ve gündüzde şaķ (10) olur. Ħurmāvī Ŧorı at gökcek olur, göze (11) şirīn olur. Alnı ve iki kıaşı sigil olursa beğāyet

[12a]

(1) ħüb olur. Kıatı eşkün yurğa ve hem (2) hünerlü olur. Alaca at laŦif ve küçük olur. (3) Başı küçük yelesi kıuyruğı uzun ve tiz āvāzlu olur (4) ve iki kııçları sigil olursa bī-nāzīr olur. Eşkün (5) ve kıatı yügrük olur ve ba^c zısı daħı yorğa çıkar, (6) hünerlüce olur. Demürü boz at boylu olursa (7) kıarası ağından çok olursa yelesi kıuyruğı (8) uzun olursa boynı kemer olursa eşkün (9) ve kıatı yorğa olursa ve berk olur iger (10) boynı düz olursa kıatı yügrük ve hünerli olur. (11) Yolda ve izde kıatı şaķ olur ve donlar ile gezer

[12b]

(1) olur. Yolu eñir at göze ħür gibi olur (2) ammā eyü olur, ğāyet yürigen olur ve hem yügrük olur (3) ve ħaylī hünerlüce olur. Boz at gökcek (4) olur. Yelesi ve kıuyruğı kırpügi kıara olursa (5) ğāyet gökcek olur eşkün yurğa ve yügrük (6) olur ve hem bahālu kıymetlü olur ve yazın (7) ıssılarda yolda berk olur. Issıdan (8) kıayd yimez ve eger kırpügi ve yelesi ve kıuyruğı (9) ve Ŧoynakları aķ olursa ħiç yaramaz. Yolda ve izde (10) kāhel olur ve balçıķda ünüñ şalar ve kıışın ħür (11) kıarda görmekligi za^c if olur. kıara at

[13a]

(1) delü olur ışırgan ve depegen ve kıatı tişlü olur. (2) Ğavĝā olucaķ çalkalanur. Bilmez ne kııldığını (3) ammā eşkün ve kıatı muĥkem yügrük olur ve hem yüke (4) berk olur. Kıurt kıula at yelesi ve kıuyruğı (5) kıara olursa eşkün olur ve ğāyet ^c azamet (6) yorğa olur ve berk olur. Yürekli olur (7) ve ba^c zısı yügrük olur ve eger kırpügi ve yelesi (8) ve kıuyruğı aķ olursa kāhel olur hünersüz (9) olur. Uzaķ yolda issini kıor.

Çil at (10) yelesi kıyruğı uzun olursa tırnağı kara (11) olursa gāyet eşkün ve yürigen ve katı yügrük

[13b]

(1) ve hünerli olur eger hāyasından akça akça benekleri (2) anā ne bahā sis at yürigen olur (3) ve katı segirdür. Yolda berk olur katı aşar (4) eger iki kıçı tırnaqları sigil olursa kıymetlü (5) olur ve hünerli olur. Şıçan tüylü at (6) göze huzrak olur ammā yük çekmekte yolda (7) berk olur ve yürigen olur ammā şol at kim (8) kısrak göre kişnemeye. Ol at dilsüz olur (9) ve dağı şol at kim taş velākin ve tavlunbaz (10) āvāzin eşidib ürkmeye şağır olur (11) ve şol at kim talas üzerinde yüriye

[14a]

(1) oyulmaya. Ol at gece görmez olur ve şol (2) at yağırın ardında ya hāyası altında ya kulak (3) yerinde ya dizi altında kirpügi üstünde kıl (4) bitmiş ola anuğ gibi at ki şom olur. (5) Şol at kim şol gözi çağır ola şomdur. İki (6) gözi olursa kayurmaz ve şol at kim yürirken (7) başın yukarı götürmezse ya balçıkda süksüni (8) birağursa katı ‘ayublu olur. İt kıyruklı (9) ve kaba kıyruklı at yaramaz olur ve toruğını (10) kısa at yaramaz olur. Şol at kim öni iki kıçından (11) uzun ola sürcek olur ve ülpin taşra

[14b]

(1) tutan at kelşek olur ‘ayublu olur ammā (2) hıng ve peleng ve çapār ve carad ve cırd (3) ve baras felh burnı sıyruğ ve çukur (4) gözlü bunlar cemī‘ hünersüz yaramaz olurlar. (5) Bunların gibi atlara emek çekmeyeler ammā şol atun kim (6) arkasında bir elif hattı çekilmiş ola anuğ atı ve āleti (7) şakar at issine gāyet mübārek ve kıtlu olur. El bābü’s şālīs (8) atların dişlerün yaşların beyān (9) idelüm. Ammā bilgil kim kulunun evvel iki dişi (10) aşığıdan çıkar ve iki diş dağı yukarıdan çıkar. (11) Evvel dişlere ibtidāyyāt dirler ve iki dağı anların

[15a]

(1) yanından çıkar. Aşağı ve yukarı anlara vāsītāt (2) dirler. İki dağı anların yanından çıkar aşağı (3) ve yukarı anlara bā‘ iyān dirler. Tamām öni on iki (4) diş olur. Kılan içindeki dişler ile kırk iki (5) diş olur. Üç yaşar olunca kulun dişini (6) kabağın açar. Dördüne sürer beşinde birer kulun (7) dişi birağur. Kulun dişinün dibi bu yoğunlanur elüni (8) bir dağıka yanı gedilür. Ammā zih dağı berk olur, (9) yoğunlanur. Yedisinde bir dağıka dağı gedilür, (10) içi karaca olur. Sekizinde yirmi şakrağlanur. (11) Toğuzunda çukur çukur olur arpa şıgar.

[15b]

(1) Onunda tamām düpedüz siler. Öninden geçecek (2) atun yaşı ma' lüm degüldür. At yirmisine (3) ve otızına erdügi ' acayıbdür. Ammā evvel at kim (4) cevherinde vardır. Yirmi yaşına degin kımaz. (5) Zeyrek kişiler ve şınamışdur. Atun yaşı arpadur (6) ve hem olur kim deve dişlü olur. Yaşı (7) ma' kûm olmaz. Çekeler atun dişini aña bile (8) düzerler, yaşlu olduğı ma' lüm olmaz görölürse... (9) Hı' kûr at kıarı olur ve va' llāhu ' ālem. El bābü' r rābi' (10) atların başında olan rencleri (11) beyān idelüm: El faşlü' l evvel bilgil kim atun

[16a]

(1) başında bir ' illet olur aña regāyîç dirler, ya' nî (2) Türkîce sa' kâğu. Ammā bu iki dürlüdüdür biri (3) se' kâğu ve biri se' narğu dirler. Ammā se' kâğunun (4) nişānı budur kim burnunun iki delüğinden irin gibi (5) a' kar. Başını aşığa tutar ve burnını tuvara sürer (6) ve burnunun iki kınadı gerilür ve turduğı yerde (7) hırlar. ' İlāc budur evvel boynunun iki yanından (8) kıan alalar ve andan şonra idesin. Kāfûrî (9) za' ferān ile dögesin. A' şam namāzı va' ktinde (10) māşıra ile burnına üfüresin. Üstine (11) menefşe yağın tāmzurdasin, gitmezse itdüresin.

[16b]

(1) Anduzı dögesin, bir dirhem kıadarı bir dirhem (2) za' ferān burnına üfüresin. Üzerine (3) yarım dirhem kāfûr ezesin, tāmzursın. ' İlet (4) kıuvvetlü olursa bunu idesin. Çörek otı (5) ve zencefil oğlanaşı ' üdü kıarğa her birinden (6) ikişer dirhem za' ferān bir dirhem bunları iki yüz (7) dirhem süciyle kıaynadasın süzesin tamām. (8) Üç ba' şından bir ba' ş kıalınca bir dirhem (9) a' k neft yağı kıatalar, üç ba' ş iderler her gün (10) bir ba' ş burnından dökeler. Ilıca' k bir zamān (11) başını yukarı tutalar gitmezse bunu ideler.

[17a]

(1) Yarpuz, defne yaprağı, rāziyān, kerefûs, şaman, (2) toz güyagü otı bunları hamîr ile kıaynadarlar. (3) Aşıca' kla torbasına kıoyalar, başına çekeler (4) tā kim ol buğı burnı delüğinden gire tā ol (5) ' illet sökile ine. Bir dağı ge' nezçe āsān budur kim (6) ' avratların hayz bezini alalar üç şabāh (7) dutudalar, bineler kıatı yürideler kıza. Ammā ol (8) bir ol nev' ine kıımas dirler ya' nî sa' karāğu. Sebeb (9) derlemişle şoğuğa kıomadan olur. Nişān (10) budur kim şaru şu a' kar, tîz tîz tîşğurur. (11) Va' kt olur dem' i gālîz gelür burnını

[17b]

(1) ayağına sürer. ‘İlâc budur kim şarımşağı dögeler, (2) aķ şoğanla bu ikisini ħamîr ile kaynadalar süzeler. (3) İçine şusam yağın koyalar yâĥûd zeyt yağın (4) kaynadalar tâ kim ħamîr gide yağ kıala. İki dirhem neft (5) yağı kıatalar, birkaç kez burnından dökeler defî‘ ola. (6) Olmazsa bunu ideler ‘Arabca‘ leylemi dirler. Türkîce (7) kökükat kıumla dirler ‘Acemde taķ dirler ve bir niceler (8) şındıķ dirler. Anuĥ erkânunĥ alalar, toĥrayalar. (9) Torbasına koyalar başına çekeler, çok zamân (10) başında tura tâ ol otuĥ kıoķusu burnına (11) gire. Saĥa bir daĥı geĥezi budur kim bezir tava içinde

[18a]

(1) kaynadalar. Torbayı başına çekeler. Ne kıadar ‘illet var ise (2) söker getirür ve iki bu ‘illet bundan mücerreb nesne (3) yoķdur. El faşlü’s şânî atuĥ burnı içinde (4) bevâsır olsa nişânı budur kim irinlüce (5) şaru aķar. ‘İlâc budur ki nişâdırı, (6) kıalya taşı, zingâr, kıara zırnîĥ, ballût güli her birinden (7) birer dirhem kireç suyuyla yoĥuralar. Melhem gibi ola (8) gözüdürse barmaķ ile dürteler eger göremezse (9) bir ağaca banbuķ şaralar dürteler, şoķalar, süreler. (10) Odun koyalar. İrtesi bir daĥı ideler üç güne (11) deĥin andan şoĥra tereyaĥın dürteler mîĥ kıopa.

[18b]

(1) Andan bu merhemi ideler. Zift, dane çadır, mum, çam (2) şaķızı, bezir, zift bunları kaynadalar, merhem ola. (3) Günde iki kez eski banbuķ ile dürteler. Olmazsa bunu (4) ideler: Beş dirhem sirke, on dirhem bal kaynadalar. (5) Bal gide, beş dirhem zingâr, üç dirhem ‘anzarût, (6) isfiyâc, iki dirhem iki dirhem mürdeseng, (7) üç dirhem sülügen ol balı kıarışduralar merhem (8) gibi ola. Günde iki kez vuralar. Ĥoş ola ve eger (9) görünür yerde ise bundan yigrek yoķdur kim keseler (10) yerine şarımşak tozu ile acı sade yağı (11) dögeler. Merhem gibi ola kesilen yere vuralar. Bir zamân

[19a]

(1) dutalar. Kimi ol bevâsıruĥ kökünü yaķa, andan şoĥra (2) bu merhemi edeler: Sülügen, yirmi dirhem mürdesenc, (3) on dirhem zeyt, otiz dirhem sirke, yirmi dirhem (4) vaşak, on dirhem bunları ĥavânda saĥķ edeler. (5) Ĥalîz olunca ol vaşakı sirke andan şoĥra kıalan (6) otları kıatalar. Günde iki kez eski banbuķ ile vuralar (7) tâ bitince... El faşlü’s şâlîş atuĥ burnı üstünde (8) ya tudaĥında ya eĥegi altında sigil olsa ‘Arabca (9) aĥa şâlil dirler. ‘İlâc budur kim bâdincân dögeler, (10) merhem gibi

ola. Anuñla odun uralar, birkaç kez düşe (11) kıovarur eger eskiden olursa gerü kendünün

[19b]

(1) kıuyruğı kıılıyla berk bağlayalar, gelürse düşer. ebrüşum (2) ile dağı eyle bağlanur düşmezse bundan geñezi (3) yokdur. İki çekirdek sıçan otın bal ile kıarışduralar. (4) Banbuķ ile üzerine vuralar üç güne degin düşer, (5) yerine gül yağın dürteler. El faşlü'r rābi' (6) atuñ gözi kıatında ya yüzinde tüşe olsa. (7) Ya' nī tut gibi yaruķ yaruķ olur ve vaķt (8) olur nesne toķunınca kıanar. ' İlāc (9) budur kim eger debrenürse ebrüşum ile yāhūd (10) kendü kıılıyla bağlayalar, dibinden düşe. Yerine yağ (11) dürteler eger debrenmezse bu ' ilācı

[20a]

(1) ideler. Şaru zırnīh, kıalya, kıreç, nışādır, (2) dikyerdik ya' nī sıçan otı bunları dögeler. (3) Bal ile kıarışduralar üzerine vuralar, eger gözine (4) yaķın olursa ihtiyat ideler. Ot gözine (5) girmeye. Aşağı kıapaķda olursa başın (6) aşağı kıutalar, yukaru olursa gözine (7) üsfünger kıoyalar. Zırā kim ne gelürse kendüye (8) olur. Bir gün kıura, irtesi gidereler. Yerine (9) murdār ilig ile hāmır dögeler, yumurta (10) şarusıyla kıarışduralar. Günde iki kez (11) vuralar tā kim düşe andan bu merhemi ideler: Kıoyun

[20b]

(1) yüni gül ile yirmi dirhem mürdeseng, on (2) dirhem günlük, beş dirhem şıgır yağı, on (3) dirhem zeyt yağı, yirmi dirhem mum, on beş (4) dirhem bu yağları mum ile erideler. Bu otları (5) kıarışduralar. Günde iki kez eski banbuķ (6) ile vuralar ammā dibi gāyet eridmeyince merhem (7) vurmayalar. Bunun ekşeri göze yaķın olur. (8) El faşlü'l hāmıs, atuñ (9) burnı üstinde kıuya olsa Türkıce (10) terkī temregi dirler. Her yana yayılır. Boz renk (11) olur kim atuñ gözine yaķın varur.

[21a]

(1) Hem bu renc ādemiñ yüzinde çıkar. Basınca' iz gibi (2) yayılır. Tımār olmayıncaķ göze girür hemān ki nāşür (3) oldu, çabuk tımār olmaz meger oyalar kııkaralar. (4) Atuñ dağı hem mecnūna ider kemerlenür ekşer (5) bu renc dilküde ve buzağuda çoğ olur. (6) ' İlāc budur, evvel emirde anı ' Irākī şābün (7) ve tuzlu şu ile gāyet yuyalar kim renk (8) döne, andan bu merhemi ideler. Kıara zırnīh (9) ve şaru zırnīh kıalya, Frengi, nışādır, (10) ballūt güli, kıreç bunları şābün şu ile (11) yoğuralar, ol yere kıına gibi yaķalar. üzerine yaprak

[21b]

(1) koyalar. Bağlayalar gözünü şakınalar, ot gözine girmeye. (2) Bir gün ve bir gece tura gidereler. Andan sonra gül yağın, (3) kıyruğ yağı dürteler andan sonra bunu kesib ideler. (4) Kurşun erideler, şırçasuz çanağa dökeler. Bir (5) kilim pāresiyle uvaklayalar un gibi olur. Yigirmi dirhem (6) bundan, on dirhem rastık taşı, beş dirhem mürdeseng, (7) on dirhem isfidāc, beş dirhem sülükün, kırk dirhem (8) zeyt yağıla havanda saḥḥ ideler. Ğalīz olunca (9) saf sirke kıatalar. Saḥḥ ideler, yigirmi dirhem (10) olunca ondan günde iki kez eski banbuḡ (11) ile vuralar ve hem qarşu ılıcaḡ şü ile yuyalar.

[22a]

(1) El faşlü's sādīs, atun eḡegi altında şaru (2) olmuş cirāḡat olsa irin ve şaru şü (3) aḡsa. 'İlāc budur kim evvel cirāḡati demür (4) ile taḡlayalar. Delügi var ise demürü içine (5) şoḡalar yerine varınca andan sonra üzerine murdār (6) ilik vuralar tā mīḡ kıopinca andan bunu ideler. Şam (7) şābūnı ve şıḡır böḡregi yağıla döḡeler, biraz ot (8) kıurumuş bal kıatalar ḡavān döḡeler ve Şam şaḡızın (9) kıatalar. Günde iki kez eski banbuḡ ile vuralar, şifā bula. (10) Eḡer atun gözinde kesbī olsa sebep terlemişle (11) şü virmekden olur. Nişānı budur kim

[22b]

(1) vuralar, bağlayalar ve eḡer kıan tolarısa gözünü (2) açalar. Kıabaḡını kıalduralar, şoḡuḡ şü boḡazına (3) bisküreler birkaç kez, aḡızla çapaḡı olur şavar. (4) El faşlü't tāsi' atun gözine (5) nesne toḡunub kıan çıkub aḡ düşse, (6) yeyni yufḡa olursa 'ilāc budur kim (7) Ādem başınun kıafasın döḡesin mīl (8) ile iki üç kez çekesin aç ve eḡer kıalıḡ (9) olursa bunu idesin. Bir dirhem kıaranfil, (10) yarım dirhem ḡardal döḡesin elekden geçüresin (11) beş dirhem arpa unını ḡamīr idesin bunları

[23a]

(1) güneşe çıkarsın. İçinden gerü döḡesin. Üç (2) gün gözine ekessin açar ve eḡer kıalıḡ olursa (3) bunu idesin nāfi' ola. Bir dürlü daḡı (4) ammā Epikrat bu 'ilācı geḡez buyırmışdır kim (5) Toḡan boḡınun ayaḡı yeşil olmaya, andan (6) üç dirhem alasin baḡır aḡa deg (7) çekmiş ola. Oda bıraḡasın yana. Andan (8) iki dirhem alasin döḡesin ḡavānda bir (9) dirhem za' ferān kıatasın elekden (10) eliyessin her gün gözine māşıra ile üfüresin. (11) Ot şaḡınasın alnına doḡunmaya 'azm.

[23b]

(1) El faşlü'l 'aşer, atun başına çomaḡ (2) taş toḡunsa burnundan kıan gelse (3) tırmasa. 'İlāc; 'anzarūt, şamḡ 'Arabī (4) Türkice ekiz dirler ve iki kıardaş kıanı

bunları (5) dögeler. Kendü kınyyla ezerler, başını yukaru tıptalar (6) ılıcağ idüb dögeler. Bir zamān başını (7) koyvirmeyeler ve eger kın gelmeyüb başını sendirirse (8) ve gözine kın inerse ol ‘ilāc idelüm kim (9) yukaruda yaz kılduğ. Burnına menefşe yağı (10) ya bādem yağını tımturalar biraz za‘ferān (11) ve maştakī bile ve eger boynı tımtarlarından kın alursa

[24a]

(1) hūb ola ve eger kın kıra gelürse bağılamayalar (2) koyalar aqa, tā kızıl gelince dutalar. El faşlü’l hādī ‘aşer, (3) atıñ gözinde tuğra olsa Pārsice (4) nāhne dirler. Ol bir ‘illetdür kim gözüñ (5) buñarından gelür. Ayağ yağ çuğarı gibi tımār (6) olmazsa gözi örter görmez olur. (7) ‘İlāc budur kim evvel emirde ğoruz (8) boğazlayalar, kınını ısıcağ gözine tımturalar gitmezse (9) atı basalar. İnce igne ile ādem saçın ucuna (10) geçüreler kılduralar ğopar zīrā ‘arız cilddür. (11) Dibinde ne kim göz buñarı ucudur leşter ile

[24b]

(1) güzelce keseler, yerine bunı dögeler. ‘Anzarūt, (2) sabrı Şaķūturi, günlük bir dirhem dögeler keçi ödi ile (3) ezeler dağı isti‘māl ideler. Mücerreb el faşlü’s şānī ‘aşer, (4) atıñ başı şişse sebep (5) budur kim otlarken cānavar şoķar yāhūd (6) düşmanlar atı helāk olsun deyü ağılu (7) ot virürler. Kıraca ot gibi ya bāneybel kırdı (8) gibi dögölmiş ağı yabrağı gibi yemine kıatarlar. (9) Nişān budur hiç sebebsiz nāgehān at kendüni (10) yere vurur. Dik dik şişrar ve başını sendirir, titrer gözleri (11) yaş ile dolar nefesi ıssı olur ve tız tız nefes alır,

[25a]

(1) burnıñ kınatları doķınur. ‘İlāc elli dirhem eski (2) şığır yağı, yüz dirhem ğamīr, yigirmi dirhem zeyt yağı, (3) üç dirhem tiryāk-ı erba‘ ezeler burnına dökeler. (4) Ayılmazsa birazcuğ anıñ şudan içüreler. (5) Eger canāvar ışırduğından olursa (6) bir dürlü dağı budur kim başı şişse burnına (7) ve ağızından şaru şular aķar ve başını yukaru (8) götürmez. Yaramaz ot dağı otlayacağ vāķi‘ olur. (9) Ol ota ‘Arabca biş dirler. Yabrağı kıvağ yabrağına (10) beñzer. Taşlu ol kırlu yerde biter. Kıoyun ve şığır yiyecek (11) şişer helāk olur. At bir yerde otlamayıncağ bir yere

[25b]

(1) dağı eleteler. İmdi atıñ bir dürlü budur. Evvel emirde (2) alt ve üst tıdağın ger bile beş on yerde (3) ğacāmat ideler. Tiryāk-ı erba‘ beş dirhem, otız dirhem (4) ğamīr, havanda ezeler başına dürteler iki kez ideler. (5) Bir dürlü dağı ayva, tāne papadya,

yarpuz haţmi, (6) ekber, üzerlik, şarımşak şabı, defne yaprağı, (7) eski şaman tozu bunları süciyle kaynadalar. Ol kab (8) atun başu altuna koyalar. Başını bürimeyeler kim (9) buğı başına yayıla. Ammā Epikrat hekīm (10) demişdür kim şarımşak dögeler, acı sağ yağı (11) ile defne yaprağın katalar beziri şıgır boquyla

[26a]

(1) tavık boğun karışduralar. Bunları katalar birbirine kına (2) yaçar gibi başına kalın yaqalar. Bir gün ve bir gice tura. (3) Rāziyān kaynadalar. Deñiz tuzun katalar, anuñla yuyalar sökelligi (4) gide. Ğāyet mücerrebdür el faşlü's şālīs 'aşer, atun (5) tamağında kulağ olsa ya' nī eni kopsa nişān budur; (6) yemin yimez, tamağı yumrılanur. 'İlāc budur kim ağzına (7) ağac şoqalar. Başını kalduralar, çuvalduz yā berk (8) ayac bunlar biz gibi dağı ol arayı bir iki yerden muhkem (9) deleler. Kan çıka, tuz dürteler katı katı şıgayalar ondan (10) kan akınca ... El faşlü'r rābi' 'aşer, atun tamağına (11) şu içerken sülük yapıssa nişān budur kim dilin çıkarur,

[26b]

(1) yalanur, başını şallar, aşğa tutar. 'İlāc, atun ağzın (2) açalar yaqın ise tuz süreler çekeler kopa ve eger içerek (3) ise ağaca banbuq şaralar. Tuz yise işledeler, şoqalar, (4) vireler kopara düşer yāhūd çengel ile çıkaralar (5) ve eger boğaza yaqın ise bādem yağıyla beziri karışduralar. (6) İçine sağ toz katalar atun boğazına dökeler. Bir dürlü (7) dağı sezāb u ustūhūvahdur Türkice kara başlu ayva (8) dane süciyle kaynadalar. Tuz katalar, atun boğazına (9) dökeler başın aşğa tutalar derhāl gelür düşe. (10) El faşlü'l hāmīs 'aşer, atun dilü şişe (11) ve ol bir 'illetdür kim başından iner, yā yeminde yaramaz

[27a]

(1) ot bulunur ya dilin ıştırur. Çok olur kim (2) yemin yerken dilin ıştırur, keser. 'İlāc budur kim evvel (3) emirde iki öninden kan alalar, andan hıyārşenbe (4) için alalar ve kişniç ve turaq otın kaynadalar. (5) Şuyıla hıyārşenbe ezeler içine ak hardal ve büre (6) katalar. Yarımşar dirhem koz yağın dağı katalar. Atun (7) ağzın açalar, ağac şoqalar ılıcaq diline süreler (8) birkaç kez nāfi' ola. Gitmezse dilini tutalar, altında (9) birkaç leşter ile deleler kan akınca yerine menefşe (10) yağın ya şusam yağın dürteler. (11) El faşlü's sādīs 'aşer, atun dişü ağırsa. Sebeb oldur kim

[27b]

(1) için ezeler bādem yağın katalar, birkaç yumurta (2) şarusın katalar. Çalkalayalar ılıcaq edeler atun (3) başın yukaru getüreler dağı boğazına dökeler. (4) İki gün emin

olmazsa bunu ideler. Kıvıl üzüm (5) çekirdegi çıkmış incir ‘annāb bunları döğölmiş arpa (6) ile kıaynadalar süzeler. Bādem yağın, şusam (7) yağın kıatalar, biraz şeker kıatalar ılıcaķ boğazına dökeler. (8) Bir kaç kerre lāleden zeyt yağıyla erideler, boynına ılıcaķ (9) dürteler. Kıaruşunca vireler ve hāşıl vireler (10) tā kıurtılınca şuyını dağı şoğuk kıirmeyeler (11) ve arpasın ıkladub vireler. El faşlü’s sādīs ‘aşer,

[28a]

(1) atıñ boynı tovicā olsa sebeb terlemişle (2) şoğuga kıomağdan olur. Dağı boynı kıanar ‘arab (3) ol rence intişār der. Nişān budur kim boynı (4) toğrılır, kıuru ağac gibi egilmez ve dönmez ve başını (5) aşaga egemez. ‘İlāc evvel emirde iki kıolından ya (6) boynınıñ iki yanından kıan alalar. Açılmazsa (7) oğlanaşın bezir ile kıaynadalar içine döğölmiş (8) şarımsaķ kıatalar. Biraz nefk kıatalar od üstinde (9) gerü ılıcaķ ideler boynına dürteler. Birkaç gün ve eger (10) defī‘ olmazsa eti başalar. Kıaz ayağ tağ vuralar (11) irtesi acı yağıyla bezir dürteler. Andan şonra yemini

[28b]

(1) ıkladub vireler. El faşlü’s şālīs atıñ boynına (2) kıılıç ya ok toķunub tamar kesilse kıanı tırmasa. (3) ‘Anzarūt, maştakī, çam şakızı, zāc, kıızıl boya (4) bunları döğeler. Eski banbuķ üzerine yumurta (5) şarusın dürteler. Ol tamaru iki yanından basalar, (6) bu otı içine tolduralar. Yumurta şarusın (7) üzerine kıoyalar bir pāre yaşşırak taşı üstine (8) vuralar. Bez ile berk bağlayalar, on beş gün tura. (9) Andan açalar, üzerine kıatran vuralar. Bu otlar (10) hāzır olmazsa bundan geñezi bağırsağı döğeler. (11) Kendü kıanın kıatalar, un özi ile yoğuralar. Ol tamar üzerine

[29a]

(1) eski banbuķ ile vuralar. Üzerine bir kıalıñca yaşduğı (2) kıoyalar, muhkem bağlayalar. Ayruķ açmayalar açarlarsa ılıcaķ (3) süciyle yuyalar, ıslana açalar. El bābü’s sādīs, (4) atıñ içinde olan renleri beyān idelüm. El faşlü’l evvel, (5) atıñ içi şanculansa sebeb derlemişle (6) şu kıirmekden ya yol çeküb şoğuga kıomağdan (7) olur. Nişānı budur kim yuvarlanur, kıarnı (8) şışer, böğri kıaşkatı olur, kıaşanamaz ve burnıñ (9) iki kıanatları kıalkar ve kıatı şolur. Başını yere (10) döğer. Kıuvvetlü at bir gün duyar, ‘ilāc budur kim (11) hāş tiryāk süciyle ezeler içine zeyt yağın

[29b]

(1) kıatalar. İlıcaķ idüb atıñ başını yukaru götüreler, (2) burnından dökeler. Kıalıñ çullayalar ve bineler kıatı yürideler (3) kim terleye, kıaşana ve kıarnını iki kışi ağacla şığayalar. (4) Muhkem terselemeze eliyle şābün alalar dürteler. (5) Ya zeyt ya bezir

dağı olur sağrasına şokalar, bulunan (6) tersi eliyle çıkaralar. Şabün şak gibi yuyalar, (7) sağrasına şokalar. Bir dürlü dağı şogan dögeler, (8) şuyın şıklar, içine âdem bevlın katalar ve sağ tuz (9) koyalar. Ilıcağ burnına dökeler fi'lhâl kaşana yâhüd ülpini (10) çıkaralar. Tavuş kıyruğı şokalar yâ âdem bitin şokalar kaşana. (11) Eger ditredügi geçmezse eski şaman kaynadalar süciyle atun

[30a]

(1) karnı altına koyalar. Atı büriyeler ne kim terleye. Bir dürlü (2) dağı iki dirhem za' ferân, üç dirhem cevüz, iki dirhem anduz, (3) beş dirhem ağız, on dirhem kimyon, dört dirhem (4) bunları dögeler eski süciyle kaynadalar, süzeler. Atun burnına (5) dökeler, bineler katı yürideler. Terleye, kaşana yemini yaş idüb (6) ve şuyın az vireler ve şoğuk şu virmeyeler. El faşlü's şānī, (7) atun öksürügi olsa 'Arabca sâ' il dirler. (8) Sebeb şoğuk şu virmekden olur. Yâhüd yeminiğ (9) içinde yün bulunur. Yem bile ile yir bir andan vâki' olur. (10) 'İlâc altmış dirhem şıgır yağı, yüz dirhem süd (11) ve yüz dirhem süciyle od üzerine koyalar tâ kim yağ

[30b]

(1) eriyince ılıcağla atun boğazına şabâh dökeler. (2) Bilgil kim öksürük atun öykeninde olur. Şıgır (3) südi katı fayda eder. Gitmezse dürlü dağı o alayın (4) dibini Türkice labada dirler ve şu kerdimesi za' ferân süciyle (5) kaynadalar, içine şıgır yağın katalar. Atun boğazına dökeler. (6) Bineler, kızınca yürideler. El faşlü's şālīş, atun (7) içi geçse sebeb şoğuk çekmekden ya yemin yidükleyin (8) tiz şu virmekden olur. 'İlâc evvel emirde kıyruğunu (9) dibinden berk bağlayalar. Ol gün ol gice yemini virmeyeler (10) ve şu virmeyeler ve eger tırmazsa mersin toğmın, (11) balamut ballüt ağacın kabığı ya' nī keçi

[31a]

(1) boynızı. Bunları havanda dögeler. şıgırın iç (2) yağın katalar, yoğuralar yuvalacığ edeler. Boğazına tökeler (3) defi' olmazsa şoğuk şuya çekeler. Bir zamân tura. (4) El faşlü'l hāmīş, at kan kaşansa sebeb (5) budur kim ağır yük vuralar yâ katı bineler ya katı (6) segirdeteler ya yümsek yerden şıçraya. Bilesin (7) kim bili gevşeyüb durur. Ol kan bilinden gelür. (8) 'İlâc evvel emirde iki kıçınun iç yanından (9) kan alalar çok ağıtmayalar. Göksen dibi, za' ferân, (1) temür tikenı ve kara çalunun toğmını bunları süciyle kaynadalar (11) süzeler. İçine bir dirhem hâş tiryāk ezeler.

[31b]

(1) Burnundan dökeler, kesilmezse biline bu melhemi ideler. İt (2) üzümü ‘ arabca mevîzec dirler. Zencebîl, büber, cevzi bevvâ (3) ve dârı fülful, aķ ĥardal bunlardan beşer dirhem. Bunları (4) dögeler. Bir vaķte zift, yüz dirhem çam şaķızı, elli dirhem (5) bezir, çölmek içinde erideler. Andan bu otları kıatalar. Bir (6) kıalın beze vireler. Aşıcakla biline yaķa kıoyalar. Geçmezse (7) āĥir iki üç yerde taĥ göge şalalar. (8) El faşlü’s sādîs, at kıatı şolĥan (9) olsa sebep budur kim kıatı segirtmekten içinde (10) taĥaĥı ya öykeni yıl kıutar. ‘ İlāc budur kim kepeĥi (11) kıuraķ otıyla incir, kimyon kıaynadalar süzeler on dirhem

[32a]

(1) Şamşaqızın dögeler kıatalar. Elli dirhem şıĥıruĥ iç (2) yaĥından erideler. On dirhem bezir kıatalar. Atuĥ burnından (3) dökeler ve yemin yaş idüb vireler. Şuyını şoĥuķ virmeyeler. (4) Işıcak tutalar. Yonca ve ĥāşıl vireler, kıarşı geĥezi inek (5) südiyle za‘ ferānı ezeler. Ilıcak burnından dökeler. (6) Mücerrebdür el bābü’s sābî‘, atlaruĥ (7) ayaklarından olan rencleri beyān ider. (8) El faşlü’l evvel bilgil kim atuĥ iki öĥ ayaĥına (9) mādde dökülse aĥa nafca dirler. Ol bir māddedür, atuĥ (10) başından iner. Nişān budur kim kıavalı (11) şışer yoĥun olur. Ayakların debretmez ‘ ilāc

[32b]

(1) budur kim evvel iki kııçından kıan alalar. Ĥatmi yaprak, (2) babatya, ışırĥan, diken, kepek, şarımşak şabı bunları (3) sirke ile kıaynadalar. Sirke gide. Işıcak bu otları ayaĥına (4) şaralar. Bir gice tura eger gitmezse kıaşnanî, oĥlanaşı, (5) şarımşak, süciyle kıaynadalar. Kıuvvetin ile alalar. İçine bezir (6) kıatalar. Şaĥ kıuz kıatalar kıaynadalar kim ne kim süci kese kıavî ola. (7) Aşıcakla ayaĥına dürteler. Bir kıaç kez yāĥūd debinir kıuĥulız (8) kıuzıyla süciyle ĥaşlayalar. Işıcak ayaĥına şaralar, (9) bir gice kıura. Gündüz kıurdurmayalar bineler. Ol sā‘ atde (10) bir yere cemî‘ olub kıomalub kıurursa leşter ile (11) deşeler. Üzerine yumurta şarusıyla un kıarışdurular

[33a]

(1) ol cirāĥat üzerine vurular, berk baĥlayalar. Beş altı günde (2) işlaĥa gelür ve eger bir kıararda kıurursa kıuluĥu (3) üzerinden birkaç yerde taĥ ideler. Andan ota kıoyı (4) vurular, işleye ol mādde gide. El faşlü’s şānî, (5) atuĥ ayaĥı intişār olsa ya‘ nî şıĥırleri gerilse (6) nişānı budur kim yürimez depelenür. Ol bir ‘ illetdür (7) kim boynından atar şıĥırleri kıutar. ‘ İlāc şaĥ (8) kıuz, süd ile kıaynadalar ĥāyet kıavî ola. Kıiz kıavî (9)

olsun dirsej nişâşda kıatasın ıssıyla ayaklarına (10) dürtesin. Üzerine süci tulumın vurasın, (11) berk bağlayasın. Açılmazsa atun dizinun üst yanında

[33b]

(1) bir ince tamar olur andan kan alsın. Bir avuc arpa unı, (2) şabrı Şakūturi, haṭmi toḥmu, günlük bunları dögesin, (3) birbirine kıatasın. Beş yumurta şarusıyla yoğurasın (4) ma^c cün gibi olur bir päre beze kıoyasın. Ol tamar (5) üzerine vurasın, berk bağlayasın bir hafta tura. (6) Atı bağılu kıutasın sonra şuya çekesin bir zamān (7) tura. El faşlü's şālīs, atun ayağına (8) şu inse sebep budur terlemişle şu virüb (9) yürütmeden bağlamağıdan olur. 'İlācı iki (10) ön ayağınuñ üstleri şişer, yumrı olur, (11) yürimez ba^c zısı yüricek açılır turuncağı kıutulur.

[34a]

(1) 'İlācı kepek sirke ile kıaynadalar, sağ tuz kıatalar, bezin (2) üstine dökeler. Aşuğına berk bağlayalar, bir gice tura (3) yāḥūd ādem tezeğın vuralar yāḥūd şarımşak şabın (4) kıaynadalar. Toz bezir ile vuralar yā ağı ḥardal şarımşak (5) ile döğeler içine ādem bevlın kıatalar, arpa unın kıatalar. (6) Işıcağı edüb vireler, geçmezse bir kaç tağı vuralar işleye (7) ve hem olur kim ol şu tağılub gitmeyince kemük gibi olur. (8) Anı yumrı temür ile iki yanından tağılayalar. Şöyle kim kemüğe (9) eriyince deleler. Kıarışub yağ vuralar kıarışınca kıara arbağı. Ya^c nī (10) kıaraca otı döğeler. Şalāmāsī kıatalar, 'asel bal kıarışduralar. (11) Eski banbuğıdan fitil ideler ol delüğe şoğalar üç kez

[34b]

(1) ol kemük gibi olan şuyı eridür döker. Andan sonra (2) üzerine füyü vireler. El faşlü'r rābi^c, atı arpa (3) kıutsa ya çok buğıday yise nişānı budur kim siñirleri (4) derḥāl kıutulur, yürimez. 'İlācı iki ön ayağından (5) kan alalar. Sade yağnun ayaklarına vurasın. Bezir alalar ısıcağı (6) ayaklarına dürteler. Yemin geç vireler ve şuyın dağı geç (7) vireler ve hem şoğık şuya çekeler. Bir zamān tura ammā (8) kan almadan çekeler. El faşlü'l ḥāmis, atun (9) omzu şişe sebep yā 'illet olur ya tavar (10) deper. Nişānı budur kim ağısar, barmağıyla başıcağı yacanur. (11) İki ön ayağından kan alalar geçmezse beynir

[35a]

(1) tuluğun kıaynar kepek şuyıyla ḥaşlayala, ısıcağı vuralar bağlayalar. (2) Bir gice tura sonra melhem vuralar. On gün tura, geçmezse (3) üç yerden tağılayalar deriye işleye. Üzerine yağ (4) vuralar. El faşlü's sādīs, atun ayaklarında sıraca (5) belürse

nişānı budur kim başcuğazlar gibi çıkar. (6) İriñlenür tūmār olmayıcağ yanında bir dağı çıkar (7) yayılır ayağı şişer aqşar ve hem kıç ayağından (8) dağı olur. Şeker ile tağlayasın eger görölmezse (9) uşakī sirkeyle hāl idüb kavī ola. Bir deng (10) sıçan otın kıatalar eski banbuğ ile üzerine (11) bağlayalar, bir gice tura açalar yağ dürteler. Ol

[35b]

(1) cirāhat oyulur düşer andan yerine arduç (2) kıatranı vuralar bir kaç kez kıuruya gide. El faşlü's sâbī', (3) atun ayağlarında ħunnām olsa (4) ol bir māddeür kim atun kıulağı ardındağı (5) tamaradan dökülür. Ol tamaralara ' uruğ-ı mücevvef (6) dirler. Göğüse iner, ikisi kıola ve ikisi atdan naşş (7) olur kıārnı altında iki kıçınun iç yanından ayağına (8) iner. Yoğun tamarlar olur. Bünye göğüsde olur, (9) iter ayağa iner ve uyluğa çıkın çıkın baş olur. (10) Deşilür iriñ aqar ve çoğı yavuz gözden (11) olur ve hem anun gibi renclü atun yanına

[36a]

(1) bağlayıcağ sirāyet eder, yapışur nitekim uyuz ādeme. (2) ' İlac ol çıkar cirāhat bununla yaqalar. Şaru (3) zırnıñ kıatlaya. Nişādır, kireç, büre birer dirhem yarım (4) dirhem sıçan otı bunları dögeler. Següt güli (5) ile yoğuralar merhem gibi ola. Her cirāhate dürteler. (6) Bir gice tura açalar. Yağ dürteler tā kıoyunca sümüklen (7) böcegi ve kiremit, Şam şābūnı, yumurta şarusı (8) şıgır yağı ile havanda dögeler merhem gibi ola. Günde (9) iki kez vuralar. ' İlac kıatranı yedi kez (10) soğuk şu ile yuyalar. Zencār, ' anzarūt, günlük, (11) çam şakızı, ikişer dirhem zeyt yağı, yigirmi dirhem

[36b]

(1) sade yağı, on dirhem bunları erideler. Otları (2) kıaralar, merhem ola. Günde iki kez vuralar. El faşlü's şāmin, (3) atun ayağında ğazzal olsa ya' nī (4) Türkice tabağ toynah. Şol yanından olur. Tīmār (5) olmazsa sürer tırnağı çıkarur, (6) ādemde dağı vāki' olur. Yurluğan dirler, (7) dırnağı çıkarur eger (8) dırnağda olmazsa dibiñde olur. (9) Deşilür iriñ ve şu aqar ammā bu renc iki nev' idür. (10) Birisi erkek ve birisi dişi olur. Ol kim erkekdür (11) şöyle uzunlığınca olur ve ol kim dişidür

[37a]

(1) ince olur dırnağı çepçevre tutar ve başu bert (2) olur. Dırnağı oynadır sürer çıkar. ' İlac (3) māzū unı, zāc, beş dirhem ebū cehlkarbuzun (4) içi, bir dirhem ' anzarūt bunları dögeler. (5) Bal ile yoğuralar. Ayağını şābūn ile ılıcağ şuyla (6) yuyalar

sileler, dağı dürteler. Üç gün dura (7) gitmezse bunu ideler. Kireç keten bezine koyalar, (8) şu içinde ezeler ol şu süd gibi olunca (9) koyalar, tā kim tura. Ol şuyı dökeler, yedi kez yuyalar. (10) Bundan yirmi dirhem sülügen, beş dirhem mürdeseng, (11) on dirhem istidaç, kibrit, zencār, rasuhit

[37b]

(1) beşer dirhem, zeyt elli dirhem. Havanda sađđ edeler. (2) Karřu řarf sirke şamzurular, ğalış olunca günde iki (3) kez dürteler. Üç dört gün andan şonra (4) yağın dürteler. El faşlü't tāsi', atuđ (5) ayağı bıçılğān olsa. 'İlāc budur şarlara yürideler. (6) Berk berk depeler andan şonra řābūn ile yuyalar. (7) Kozı yağalar havanda dögeler. Biřmiř şabı, (8) zencār, tuz, ot, kömür, güyermiş bal ile yoğuralar (9) dağı dürteler şatı şatı vireler. Günde iki kez ya mum bezir (10) zift erideler içine neft katalar dürteler yā şonuz (11) yağı ile bir kaç kez ovalar gide yegrek tīmār,

[38a]

(1) her gün yumağdur. El faşlü'l 'āřir, (2) atuđ ayağında ürbek olsa uyuz gibi yayılır, (3) dizindeki tüyin döker. 'İlāc kibrit řābūnuyla (4) yuyalar tā kıızıl olunca sileler. Bađa şanın dürteler yāhūd (5) ađ şoğan, incirde persiyā, Türkice üvelek (6) dirler ve hem labada dirler. Bunları süciyle şaynadalar, (7) koyu olunca havanda dögeler merhem gibi ola. Paça (8) yağın ve zeyt yağın ve şığır incügünün iligin (9) katalar, şarışdurular. Günde iki kez dürteler, (10) El faşlü'l hādī 'ařer, atuđ dırnağına mīđ gidse. (11) Niřānı budur, ayağın yere basamaz sürçer durıcağ ayağın

[38b]

(1) yuşaru şaldurur. Kısaç ile berk tütalar, řanđı (2) yana basa şocınur. Olur kim şatı yunarlar ve muğkem (3) na' llanur şağı yaşar na' llanur dırnağı şorur. (4) Demiřlerdür kim şoğan şabığı şalınlığı dırnağ (5) on na' lndan yegredür. Hıřūřā kim řāřırđamıř (6) ola, şatı yunarlar eđer böyle olursa kim na' lını (7) çekeler, geveşek na' llayalar. Göreler iki üç günde geçerse (8) febihā geçmezse bileler kim ol dırnağınuğ māyasına (9) mīđ ermişdür. Na' lın gidereler, kısaç ile dırnağı (10) dürteler eđer mīđdan ise yeri dutacağ çabalar. (11) Anı nacağ ucuyla açalar tā kim

[39a]

(1) řan çıka. Olur kim şarşu sünger ile şanın (2) alalar. Tavadan erideler içine ışıcağ tuz ile (3) şatran şarışdurub tölduralar keçe ile şaralar. (4) şudan şağınalar beř altı günden şonra şığırığ (5) bögreği yağıyla çam şağızın ve řam řābūnıđ (6) havanda dögeler, merhem gibi ola. Ol delüğe tölduralar. (7) İki günden şonra keçe koyalar.

Yumuşak na' l vuralar eger (8) arınmayacak olursa iriñ tolar yaçar (9) ve dırnağ zihinden batmār olmazsa dırnağı düşürür. (10) Anı dañı açalar iriñ aşığa yol bula işleye. (11) Ol zīrā cirāhatına şap ve māzū ve kızıl boya

[39b]

(1) ve kaçran ile yoğuralar. Günde iki kez dürteler. (2) El faşlü's şānī 'aşer, atun dırnağı şak (3) olsa ya' nī yarılma. ' İlāc kuru incir (4) şuda ıslada, bir gün bir gice el viresin, (5) ovasın herse gibi ola. Zırnīh kireç ve būre (6) ve zencār bunları dögesin karışdurasın. (7) Şakākı ılıcağ şuyla yuyasın. Bundan (8) bir pāre beze yaçasın üzerine vurasın, (9) komayasın kim ayağın şuya başa. Bir dürlü (10) dañı böğürtlen yaprağın dökesin yağa, (11) kabığınun güliyle kıtasın şıgırın böğrek yağıyla

[40a]

(1) karışdurasın. Günde iki kez dürtesin, eger şakāk (2) tobuğdan yukaru olursa bunı ideler. Tuz (3) ve zencefīl ve kızıl boya, şaru zırnīh bunları dögeler. (4) Sirke ile bal ile karışduralar günde iki kez yuyalar, (5) dürteler eger kışın olursa kıarda bī-ħad (6) yürüder. El faşlü's şālīş 'aşer, at tobuğın (7) çelse geyik kayışına aşuk dirler, tobuğna (8) bağlayalar bir kaç gün. Bunlar ol hūyı keser. El bābü's şāmin, (9) atların gövdesinden olan renkleri (10) beyān ider. El faşlü'l evvel, atun omzı (11) yağır olsa sebep derlemişle egerin almağdan omzu kalker.

[40b]

(1) ' İlāc olduğı vaktin bir pāre bevl ideler. Şağ (2) tuz ekeler, üzerine vuralar egerin berk çekeler. (3) Bir gice tura, kepek kaynadalar vireler. ' İlāc iger basub (4) yağır olur yuyalar şoğuk şu ile. Yağırın (5) çürük eti var ise erideler eski banbuğ vuralar, (6) sünger vuralar arıda pāk ide. Mersin yabrağı, (7) benbil otı, kiremit otı, bağa kabığınun küli, kına, (8) çam şakızı bunları dögeler un gibi üzerine (9) ekeler. Günde iki kez vuralar. Yerinden debretmeyeler. Dā'im ılıcağ (10) şu ile yuyalar. ' İlācı azub ħarāb çıdavı olursa (11) çok oñulmaz, hoş dañı olursa binmeye yaramaz, gerü

[41a]

(1) açulur. Zīrā omuz oynar yerdür. ' İlācı oldur kim (2) atı omuzunıñ iki yanın altından deleler. Bir delüğden (3) bir delüğe at kılm geçüreler. Üzerine melhem vurmak (4) gerek. İriñ ve şu aşığandan yol bula işleye. (5) Ammā yürütmeyeler eger gāyet eskide olursa (6) birkaç yerde tağ vuralar. Ol cirāhat üzerini (7) gāyet tağlamak gerek kim yeñi cirāhat ola. Andan şonra (8) bitürücü otlar ekeler. Karşu yuyalar, eski

(9) banbuğ ve üstünü dağı bitirür bögrek yağı. (10) ‘İlac bunıñ gibidür ammā bögrek yağırı binilmekte geç (11) oñulur. Meger egerin düzeler ya na‘ lıñ tegeldüsin oyalar.

[41b]

(1) El faşlü’s şānī, at uyuz olsa ‘ ilācı, segeregi (2) göyündereler eski incir şaf sirke kaynadalar. Qavī (3) olunca havanda dögeler, merhem gibi ola. Evvel kepek (4) ile tuz ile yuyalar bunları dürteler. ‘İlacı (5) şaru ağac ve labada dibi, büre, kızıl boya (6) ve sağ tuz ve ağı yaprağı -‘ Arabca difl dirler- (7) zencār dögeler. Şaf sirke ile qarışduralar yāhūd yoğurt (8) ile dürteler bir iki kez, defi‘ ola. El faşlü’s şālīs, (9) atıñ qurı giçigi olsa ve hem ve kıyruğı (10) giçigden dökülse. ‘İlacı budur, keten toğmın dögeler. (11) Merhem gibi baldıran yaprağı baş üstine şaralar,

[42a]

(1) oda gömeler bişe. Anı dağı dögeler. Bunları birbirine (2) qatalar, anı ‘İrāki şābūnla gāyet yuyalar, qoyalar kim (3) ol şuyı qurıya. Andan dürteler bir dürlü (4) dağı kurum ve şab ve tuz ve qara nef ve zırnıñ (5) yumuşaq dögeler. Qara çamur ile qarışduralar andan dürteler. (6) Gövdesine başını bağlayalar kim kendüyi qaşınmaya ve iki (7) kıçınıñ iç yanından alalar. El faşlü’r rābi‘, (8) atıñ göğüsünde ya qarında bezle vāqī‘ olsa (9) Türkice çerime dirler. Nişānı budur kim yumrı (10) ve süvri olur şişer. ‘İlac evvel emirde atı kıyruğı (11) üstünde biz ile deleler. Qaraşar bitı ya‘ nī qaraca ot

[42b]

(1) dirler. Anı ol biz yerine şoqalar. Ne qadar ‘ illet olsa (2) gövdesinde cemī‘ in çeker götürür, tağıdur ve eger üç (3) dört gün geçmişse ādem tersin dürteler. Bir gice (4) tura, tağılmazsa kepegi sirke ile kaynadalar tuz qatalar (5) vuralar yāhūd kil ile sirke vireler. Tağılmazsa (6) şarımsağı dögeler, şıgır yağıyla qarışduralar. Bir (7) iki gün yaqalar yumuşayıcak birlik yerde leşter ile (8) dürteler. Şaru şu aqar, üzerine tağan dürteler (9) ya bezir ya şıgır yağı... El faşlü’l hāmīs, atıñ (10) ülpı şişerse. ‘İlac budur kim yıllamış tuzlu (11) sade yağın dürteler ve iki kıçından qan alalar ve eger

[43a]

(1) ıssı ve kızıl olursa güli ve sirke ile işladalar yumurta (2) ağıñ qatalar beze dürteler. Evvel gül yağın dürteler. (3) Andan vuralar yāhūd kernüb ya‘ nī aql-u kelem içini oyalar. (4) Şol kim ülpı şıga içine bezir qoyalar, oda gömeler (5) bişe. Ilıcaqla ülpini içine qoyalar bez ile bağlayalar. (6) Bir gice tura, şiş gitmezse laden, şaru şabr, (7) bezir ile kaynadalar aşıcakla dürteler. Tağılmazsa (8) tıldurur yumuşağraq olduğı ve

vaqtin leşter ile (9) bir iki yerde hacāmat gibi çizeler. Qan dağı çıqarsa (10) dağı fayda ider. El faşlü's sādīs, atuñ (11) ülpinde tel'ıl olsa Türkīce sigil dirler.

[43b]

(1) Epikrat hekīm ider kim sigile bazincān dögeler, (2) merhem gibi ola ol sigil üzerine vuralar. Helāk (3) ide düşüre ya temür ile baqur ile yaqalar. (4) El faşlü's sābī', atuñ gövdesinde (5) sal' a olsa Türkīce ur dirler. Nişānı (6) budur kim qoz gibi olur. Evvel bir kendir incerek (7) ipiyle dibinden berk bağlayalar. Ondan işleyeler, baqce (8) qoçağı olur yerine sađ tuz talduralar. (9) Köki qalursa, tuz yaqar bir gün ve bir gice tura (10) aqalar. Günlük qabığı, qam qabığı, arduq şaqızı, maştaķī (11) dögeler. İçine qarşu ekeler yāhūd bir merhem ideler.

[44a]

(1) Mürdeseng on dirhem, sülügen on beş dirhem, elli dirhem (2) zeyt yağıyla qaynadalar. Ağac ile debredeler, qavī olunca (3) günlük, zift onar dirhem, aq neft bir dirhem, qatalar (4) ve havanda sahq ideler. Eski banbuq ile isti' māl (5) ideler eger keserken qan qoq aqarsa alçuya (6) kıızıl boya qatalar. Berk bağlayalar, tamarda kesilürse (7) temür ile qam şaqızı ile tağlayalar tura. (8) El faşlü's şāmin, atuñ gövdesinde serātān (9) olsa ya' nī yengeç gibi nişānı budur. Şalgam gibi (10) qatı olur, debrenmez eger atuñ dizinde ya kıç ayağınuñ (11) iç yüzinde olursa çıqarması muhātadarur.

[44b]

(1) Zīrā tamarlara muttaşıldur. ' İlāc atı, hācek yereler. (2) Tađlađuç oda hāzır ola, tiz tağlamağa zīrā (3) atuñ qanı qoq aqar tiz durmaz. Fi'lhāl qam (4) şaqızı ile tağlayalar içine qaynar qatran (5) talduralar, eski banbuq vuralar berk bağlayalar. Üç (6) gün tura, aqalar içini sileler otlar kim et bitirür. (7) Talduralar ' anzarūt, günlük, qam şaqızı, maştaķī, (8) od görmemiş bal gibi. El faşlü't tāsī', (9) atuñ sağrası çıqsa. Sebeb ağır yük vurmaqdan (10) olur. ' İlācı mersin yaprağı süciyle qaynadalar. Şağra (11) çıqıcak yuyalar andan bunı ideler: Māzū, şab, eyşi nar

[45a]

(1) qabığı, şabrı Şaqūturi bunları dögeler. Şağra asıcaqla (2) vuralar. Bir zamān tatalar defi' ola ve hem biline melceme (3) vuralar ve hem olur kim sađrasınıñ iç yüzinde (4) aqça qurtcuğazlar olur. Anı çekecek sağra taşra çıqar. (5) Büyür qavın gibi olur rengi kıızıl dutacaq yarulur, (6) Şaru şular aqar. ' İlāc budur kim quyruğunu yuqaru (7) getüreler. Dibinden keseler, qorqmayalar, üşenmeyeler bir iki kez (8)

şafirasından kan gelür. Hemân irtesi bineler ırkun (9) ırkun yürüder. ‘İlâcî kanı tûrmazsa zâc-ı (10) Kıbrısî, şab-ı Yemânî, mâzû, ‘anzarût, maħmûde, serv, (11) kozi dögeler ağac bez tolayalar bal dürteler

[45b]

(1) bu ota bulayalar. Şağrasına şoğalar, bir kez kifâyet (2) ider. El faşlü’l ‘aşir, atun kuyruğı dibinde (3) toğuz kılı belürse. Nişânı budur kim ol (4) kıllar yoğun olur, kütük olur çekecek (5) dibi aq yumrı olur. Götünü tuvara ve ağaca sürer (6) atı ħarâb ider aruq eyler. ‘İlâc anı (7) çekeler. Yerine şaru şabr tuzla şıgır ödiyle (8) karışduralar, dürteler, ovarlar ayruq olmaya. Ya kireç (9) şuyın dürteler. El faşlü’l ħādî ‘aşer, at terselerken (10) şağrası yarılssa. ‘İlâc kara dut ağacınun kabığı, (11) selvi kozi, kara üzüm, mersin yaprağı bunları

[46a]

(1) süciyle kaynadalar, süzeler. Bezir katalar, gerü kaynadalar (2) galiz olunca şabr-ı Sükuṭri koyalar dağı dürteler. (3) Bir iki kez ideler defî‘ ola. El faşlü’ş sâni ‘aşer, (4) atun omzunda ya arqasında kelef olsa. Nişânı (5) budur kim kel baş gibi aya deñlü kepek gibi (6) dökülür. ‘İlâc ol yaraya ħırızma vuralar ya gepre ile (7) kazıyalar pāk ideler. Burcaq unı, mercamek unı, (8) sağ tuz, zâc bunları dögeler. Şıgır keşin (9) sirkeyle ezeler kavî olunca bunları karalar kına (10) yaqar gibi yaqalar. Gitmezse bunı ideler; dezekle (11) zencâr aq it boğı bunları dögeler acı yağ ile

[46b]

(1) karışduralar. Ol yarayı şarf sirke ile yuyalar sileler. (2) Bunı dürteler bir iki kez vuralar gide. El faşlü’ş sâni ‘aşer (3) atun gövdesinde nâşır olmuş çıban olsa. (4) Ol dağı bir ‘illetdür kim çıban gibi çıkar deşilür. (5) Bir iki yıl işler şaru şular aqar. ‘İlâcî (6) budur kim uşakî sirke ile işladalar havânda saħk (7) ideler. Kavî olunca yarım dirhem sıçan otını saħk (8) edeler. Eski banbuq ile fitil ideler bundan dürteler. (9) Ol cirâhatin delüğine şoğalar bir gün tura. (10) Fitili çıkaralar üzerine yumurta şarusın (11) vuralar tā ol renc düşüb çıkınca eski banbuq

[47a]

(1) dolduralar. İki üç gün ol cirâhat tamir ola (2) andan bu merhemi ideler. Dane çadırı, mum ile maşakî (3) ile erideler ince zift katalar çam şakızı katalar (4) tam eriycek az az zeyt yağın ve bezir katalar. (5) Andan isti‘ māl ideler eger cirâhat açuq ise (6) eski banbuq ile günde iki kez vuralar. El faşlü’r râbi‘ ‘aşer, (7) ana bıcaq veyâ kılıç toqunub bağırsağı (8) taşraya çıkssa göreler eger bağırsağ sağ ise aşığıya (9)

alalar. Zeyt yağıyla süci kaynadalar ılıcağ ol çıkan (10) bağırsağı şu ile yumayalar şayed hava kabardır. Dırnağ (11) degirmeyeler içine koyalar igne ile ebrüşum ile dikeler.

[47b]

(1) Aşağı yanından biraz yer koyalar kim çirki ve hava şu gele. (2) Ol cirāhat üzerine budur maħmūde ve maştakī ile ekeler (3) daħı üzerine yumurta şarusın koyalar. Beş (4) on gün tura açalar yağ çalalar ve eger yara küçük (5) olub bağırsağ katı hareketden çok çıkarsa (6) gerü girmezse güç itmeyeler. Ol yaranuñ ağızını (7) bıcağ ile açalar bağırsağı gerü içine koyalar. Yukarıda (8) beyān etdügümüz gibi ideler. Ammā bilesin kim atun (9) bağırsağı degme nesneden degmez berk olur. El faşlü'l ħāmis 'aşer, (10) at katı sıçramağdan bügrisi yarılrsa yumrı (11) olsa. 'İlāc tēzcek temür boğın dögeler un gibi

[48a]

(1) ola. Bircak unı, çiriş, demür tıvālī, yumurta ağıyla (2) karışduralar. Bir pāre beze kalın dürteler. Üzerine yapışduralar (3) ol deñlü yaşsı taş koyalar uzun bez ile bağlayalar. (4) Debrenmeye bir yerde tura. Şu, yemini az vireler ve yemini (5) buğday vireler içi katı olmaya eger gök var ise yonca (6) ve ħāşıl vireler. On beş gün tura açalar, üzerine (7) melhem vurular. El faşlü's sādīs 'aşer, ata yolda (8) ıssı geçse ya yolda miş olsa. Nişānı budur, (9) yemini kāhel yer ve şuyı çok içir. Yatur, başını (10) yere vurur ve ağızını yumaz ve nefesi tiz tiz olur. (11) 'İlāc ol emirde iki öjinden kan alalar. Arpa unını

[48b]

(1) süd ile ezeler gövdesine dürteler. Şusam yağı ile daħı (2) olur andan şonra göge şalalar. Gövdesine yoğurt (3) çalalar. El faşlü's sābī' 'aşer, ata şoğuk geçse. (4) Nişānı budur titrer tüyleri ubarır yemini kāhel yer (5) ve kulağlarının bırağur ve dişlerinüñ birbirine vurur. (6) 'İlāc deyelüm üç dirhem hıznağ, iki dirhem nişādır, (7) on dirhem arpa unı, beş dirhem büber, şeker yigirmi (8) dirhem, şıgır yağı bunları karışduralar yuvalağ (9) ideler ceviz gibi ola. Günde üçin buğazına bırağalar. (10) Ammā yakārat ider ıssı şoğuk vurmış ata bundan (11) geñezi yokdur. Tereyağı, pirinç unı, arpa unı, süd, şeker

[49a]

(1) karışduralar. Atın boğazına dökeler ve her gün ılıcağ (2) şuyı gövdesin yuyalar. Işıcağ dutalar ve ħuğne (3) daħı müfiddür. Yüz dirhem şu, iki dirhem şusam (4) yağı,

elli dirhem şığır yağı ılıcağ ideler. Hukne dögeler (5) bir iki kez. El faşlü's şāmin 'aşer, atı kuduz (6) ya kurt ya kuduz it talasa. Ammā kuduz (7) itdügünden ma' lüm ola bu renc kurda veyā (8) tilkiye ve çaçala ve kelebekde vāki' olur. Nişānı (9) budur kim gözleri kızarur, dili şarkar, şalyası (10) açar, başını aşaya tutar, arkası göz olur, (11) yiyecek yimez ve şu dağı içmez öksürük gibi olur.

[49b]

(1) Sürçer, vuricağ çekilmez 'alāmetleri budur. Işırdığı (2) yere kız içini vuralar, etmege karışduralar. Tavuğa (3) vireler eger yimezse yāhūd yiyüb ölürse kuduzdur. (4) 'İlacı evvel emirde ol yeri ustura ile hacāmat (5) ideler. Şişe çekeler yāhūd koyalar karnı aça. Şarımşağı, (6) şoğanı, oğlanaşını, tuzı süciyle dögeler merhem (7) gibi ola. Ol cirāhate vuralar, tiryāk süciyle ezeler, tavık (8) boğun katalar. Şığır südin izāfāt ideler atun (9) burnından dökeler eger ayaklarında olursa, cirāhat (10) üst yanından berk bağlayalar. Sirāyet edüb ol (11) ağı içine yürimege zīrā atun derisi mücevvef

[50a]

(1) olur. Bir dağı tavık getürelar. Ol cirāhate dübürini (2) tutalar, tavık helāk olursa kurtulur. Bunı (3) yaraya vuralar; tavşan māyisi, sezāb, çörek (4) otı, şarımşağ dögeler şığır yağıyla karışduralar. (5) Bir iki kez ol yere vuralar ammā bir ucunda tura. (6) Karşu gözedeler, kırk güne degin. El faşlü't tāsī' 'aşer, (7) at tuğme olsa sebep çok (8) içmekden yāhūd çok yem yimekten olur. Nişānı (9) budur ki karnı şişer yatur, kāhel olur. 'İlac (10) yüz dirhem eski süci, elli dirhem sirke, on dirhem (11) gügercin boğı ve on şoğan şuyı, elli dirhem

[50b]

(1) şığır yağı bunları birbirine karışduralar. Atun (2) başını yukarıya tutalar boğazına dökeler. Uyanın (3) başından çıkarmayalar. Kana koyalar iki gün yem virmeyeler. (4) Buğday ısladalar, az az vireler şuyını dağı (5) az vireler. Üç dört günden sonra yemin çekeler keylemeye. (6) Eger karnı büyük şişerse olursa, çükündür (7) yaprağın kaynadalar. Şuyına şusam yağın ve bezir (8) sağ tuz katalar, hukne döge defi' ola. El bābü't tāsī', (9) atı sıtma tutsa sebep budur kim yaz (10) ıssılarda bağlarlar çulsuz ya güzin yalnızcağ yağmurda (11) koyalar. 'İlacı budur kim sendirer, titrer, tüyi uçar

[51a]

(1)  turur, yemini az yir, başını aşağa  tutar.  kulağları (2) aşağıya bırağur ve nefesi  atı olur. Burnınuğ  anatları (3) a ulur. Nefesi ıssı olur ve g zlerinden yaş gel r. (4) Şuya meyl eyler.   İl cı kıızıl Şandal on dirhem, (5) sirke beş dirhem, kişnir toğımı on dirhem, havu  toğımı (6) on dirhem, g gercin boğu iki dirhem bunları (7)  aynadalar, s zeler. Elli dirhem tereyağın  atalar atığ (8) boğazına birbiri  stine    g n d keler. H kne, (9)   k nd r yabrağın, yaban fesilikni ile  aynadalar Şırlağan (10) yağı ile  arıŐduralar. Ilıcağ atığ ŐaĐrasından d keler. (11) Amm  evvel emirde iki ol ayağından  an alalar  omazsa.

[51b]

(1)   İl c meŐg l olalar eger titirse bunı ideler. Defne (2) yaprağı, mersin yaprağı, yarpuz, g y k otı, papadya, (3) ŐarımsaĐ Şabı, Şaman,  uz bunları  azanda s ci (4) Şu ile  aynadalar. Birbiri  ukur  ukur ideler ol (5)  azanı ol  ukura Şoğalar. Atı  zerine get reler. (6) Ayağlarını peyvendleyeler,  azanı altından alalar y riyeler (7) ol buğ atığ g vdesine yayıla. Nefesi  ıkacağ (8) yer  oyalar derleye ve yemini tam ideler ve ot vağtı (9) ise yonca vireler ve hem tiry k ile s ci ezeler. (10) Bir  ağ kez i reler n fi  ola biiznill hi te l  (11) El b b 'l   aşir, atlarığ terbiyeleri bey n idel m.

[52a]

(1) El faŐl 'l evvel, yolda ve izde  almıŐ ve  astalanmıŐ (2) ve  ızımıŐ ve terlemiş atığ egerin almayalar. H Ő Ő  (3)  ıŐ g ni ola ve yolda inesin egerin alasığ, (4) bir  ağ kez ger  egerin  ekesin. ArĐası  ızmaya (5) ve tutu eze ve oda yağın bağlamayasın ve  az n ve  ıŐda (6) yağmurdan ŐaĐınasın ve uzağ yola gidicek iki (7) kez Şu viresin ve arpa bir buğday az vire. Yaz g ninde (8)  ara arpa virmeyesin. Issı olur  ızdurur yaÇar. (9) Amm  ŐoĐuĐda ve  ıŐda ey d r ve bir ot eze  ubb z  (10) dirler T rkice ebem g meci dirler eti g yet semird r (11) ve yulaf ile beslenen at semir r. Amm  gevşek

[52b]

(1) olur atığ besisi budur. Kim yerini temiz dutalar. Sidigin (2) ve tezegin basmaya ve payvansuz  omayalar ve kend n Ğ tezegin (3)  urudalar. YumuŐaĐ ideler, alına d keler.  aŐancaĐ bevlene (4)  ab  tular ve yemini ne g n virirs n o g n vireler ve  aba (5)  uŐluk ve vağtinde ılıcağ Őoyalar yuyalar ve  aŐaĐusınıĐ (6) eksik etmeyeler ve    g nde ya bir kez bineler. Biraz gezd reler, (7) ayağları a alar ve uyansız  omayalar. Amm  bu resme beslenen (8) at segirtmege ve  atı yola doymaz. Amm 

şol at kim (9) arpalu ola yükün ve yoldan kaydatmaz. Ammā yolda (10) atıñ üstinde olıcağ söylemeyeler. Zırā ki atu (11) semi' u fehm varsun muqayyed olur. Yürişin

[53a]

(1) azdurur, kâhel olur. Atı yolda kâhel yürütmeyeler. (2) At hem eri uyluğundan bilür ve konağ yerinden. (3) Şuyın ve yemin tiz virmeyeler tā kendü uşramayınca (4) biraz şulıyalar andan yemin çekeler. Ammā atı taşlu (5) yerde çatı yürütmeyeler, taşır' av Hüşüşā ki na' lsuz (6) ola bunı dağı demişlerdür kim zārūrī yerde (7) na' lsuz ola. Bulınmazsa bir qurbağa olur yeşilce (8) ağaclarda çoğ olur anı dürteler qarnını yaralar (9) atıñ dırnağına dürteler, berk olur. Beş on gün (10) bula. Duyar meşhürdur kim beriyye quminuñ na' lsuz (11) bunı isti' māl ideler. Biz geldük imdi dārū'l harbda

[53b]

(1) yağıra binmek gerek. Eger yağı arasında qalursa issine (2) oqu zaħm vurduramaz. Kendüye ne qadar oğ ve kılıç (3) toqunsa o kılıç dağı olsa düşmez. İssini selāmet (4) yere çıkarur. Meger siñiri çalina yoqsa çāre yoqdur (5) düşmana ve yolda berk olur. Ammā segirtmeye atıñ (6) tedbiri budur kim atı bir qaranlıq āhura bağlayalar. On (7) gün yemini biraz keseler ve uyanın başından çıkarmayalar, (8) qazalar. Zırā demişlerdür kim at gemiye beñzer, (9) uyanın dumana beñzer ikisiniñ dağı hūkmī yil iledür. (10) İrtesi gün yemini dağı biraz keseler şuyını az vireler. (11) Günde iki kez qaşaqusın eksik etmeyeler. İrtesi gerü inmez

[54a]

(1) dağı az vireler. Āhurdan çıkarmayalar. Her gün qulağına (2) şıklıq vireler, ol atıñ kimi hūneri vardur. Bilür kim (3) yarış vardur. Çıqaralar göreler kim qanıqmış gözleri (4) qurda dönmüş. Uyanın çatı çiynerse bir yere tırmazsa (5) yarış yerine varınca binmeyeler ve yıldurmayalar. Ol at (6) kim cevherlüdür yarışa varıncak fi'lhāl terselenür. (7) Kendü yıyladur yanından tulbazlayu ururlar (8) hay huyı qoğaralar atıñ omzundan gerü oturalar. (9) Biraz egileleler dik tırmayalar. Ayaqların aşaya şalmayalar (10) ve qarnıña deymeyeler ve dizinüñ evvel hamlende (11) qoyvirmeye. Bir kez qamçıyla işāret vire. Hamlenden soñra başını qoyu vire.

[54b]

(1) Qamçı iki yanına şala, çoğ degül dizgini toğru tuta. (2) Meydāna varıcağ tırdurmayalar, çuvallayalar. Şolunca (3) yürüderler yemini ve şuyını geç vireler. Az az günde (4) yemini arturalar qarnına degin. Ammā at bir yerde (5) otlamazsa bir yere dağı ileteler zırā Hāq te' ālī (6) üç biñ dürlü ot yaratmışdur. Biñin ādem (7) için,

ins biñin ve cin için biñin hayvānlar (8) için nice otlar vardır kim tiryāk vardır kim (9) tiryāk olur. Nitekim yılanuñ tiryāk vardır. (10) Düşmanlar için ağısı vardır. Düşmanlar için (11) hem cünān otlar dağı içilen düz velī bir ot

[55a]

(1) vardır. Aña ʿ Arabca biş dirlər. Şu aķar eniñde, (2) kumsal yerde biter. Yabrağı kavaķ yabrağına beñzer, (3) yayılır. Boynızları olur koyun dağı yicek (4) helāk olur. Köküni etmege it yerse helāk (5) olur. Andan şaķınalar. El faşlü's şānī, (6) eger dilersenñ kimi atı eneyesin, üç beşer olacaķ. (7) Güz faşlında anı yıķarlar, dört ayağın bağlayalar (8) hāyasın avuķ ile tutalar. Biziñce olur kim bir (9) hāyası bügri dik olur. Kasağı yumrıķ ile başalar (10) gelür, çıkar, gerile. Üzerinden yaralar, hāyasın (11) çıkaralar. Hāyada bir uzun aķ kiriş gibi bendi olur.

[55b]

(1) Kırmuzı ebrüşum ile dikeler ve berk bağlayalar. İki tahta arasına (2) koyalar. Tađlađuķ ile çam şaķızı ekeler. Karşu tahtaya (3) şıķarlayu keseler. Tahta gidereler körükçi innesiyle kırmuzı (4) ile dikeler. Alt yanından bir delüğeķ koyalar. (5) Şu çıkar aķa, bineler hezin hezin yürüderler. İki üç gün (6) karışuķ bezir dürteler ya aķ soğan bezir ile kaynadalar (7) dürteler. El faşlü's şāliš, atı dilersenñ kim şatasın. (8) Bir eve koyasın ol gün kim şatılacaķdır. Yemin azraķ (9) viresin. Kamaçıyla ađac ile muħkem dögesin fi 'lhāl (10) çalıķ olur. Bir gün üzerine gečecek gerü hünerin (11) komaz. Nitekim kırt çobanı göresin dilin çıkarmış

[56a]

(1) yalanur ve uyanın kıatı çiyner. Bilesin kim ol belā atuñ (2) başına gelmişdür. Almayasın ve hūyının bilmedigün atuñ (3) ardına geçmeyesin, alub kendüzü kamū itmeyince. Ammā (4) bilgil kim çok kişiler at almaķ maşlaħatı çün sağrasına (5) toñuzlan kıurdın şoķarlar. Derhāl at düşer, (6) debelenür sancı tutmış gibi olur. Sehel bahāyla (7) alır, degme kişi at kıatına götürmeyeler. Zīrā kim atuñ (8) düşmanı çok olur. Yemin yirken olur kim (9) düşmanlık ider. Kıızıl zırnīh birağur atı helāk (10) ider. El faşlü'r rābi', atuñ münāf illerin zıkr (11) idelüm. Ammā bilgil kim atuñ beynini çi bal ile

[56b]

(1) karışduralar, za'if göze çekeler. Kıuvvetile şar' alu (2) kişiye bir dirhem ur. Ayruķ açuķ tutmaya, ođlancuķlı (3) buçuķ dirhem, atuñ dilini biryān eyleyüb (4) bal ile yiseler afaķan rencin gide. Atuñ (5) sağ gözün şeker ile kıurıdalar götüreler. Halk

içinde (6) şerîf ola. Atuñ yüregini qurudub (7) döğeler bir mişkâl uçuklu kişiyeye yidürelere. Ayruq (8) tutmaya ve bal ile qarışduralar. Bir mişkâl yerlerse (9) kavıqdağı taşı eride anda atuñ cigerini (10) bişirüb soğukla yene, kanlu ide. Kanlu kişiyeye (11) yidürseler gider. Atuñ ödi, mürve sünbül,

[57a]

(1) günlük, tabalaq ile qarışduralar. Kan işeyen âdeme (2) bir bucuq deng yidürelere. Qatı' ola ve ' avrat (3) hayz çok görse, ' özri kesilicek atuñ (4) talağını eski sirkede bişürelere. Bir gün ve bir gece (5) koyalar, her gün ac qarna mişkâl yise talağı (6) gide. Atuñ hāyasın ve tuz ile döğeler (7) naqris rencine vuralar, bal ile dürteler sākin ide. (8) Hem evde qarınca urursa bezir sirke ile (9) ezeler. İnine dökeler, eşeri qalmaya. Atuñ (10) südini qarında çocuk eñletmez ' avrat dört (11) beş gün içse hāmile ola. Aruq kişi

[57b]

(1) içerse semire, beñizlene. Dıqnefes olana sancuya (2) faydası çokdur. Atuñ qanını kuduz it (3) tala yana dürteler fayda ide ve ā' zāsı şiş olana (4) fayda ide. Bend kişiler ağrısı gidere. Taban ve el (5) yarılduğuna dürteler bitüre ve dai 'el şaleb renci kim (6) saç ve şaqal dökülürse bunu dürteler, bitüre. (7) Atuñ sidüğünü büre ile tuz ile ezib (8) dürteler, defi' ide. Şulu kel başlara dürteler, (9) qurıda. Atuñ eti şehvet arturur, (10) cimā' ı kuvvet virür, âdemi beñizlendürür. Ammā (11) ağır gıdādur geç hazm olur. Atuñ dişini uyğuda

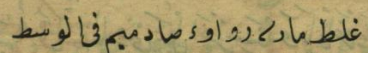

[58a]

(1) horlayan kişinün başı altına qosalar, kese. (2) Ayruq etmeye ve oğlanuqların beşiginde (3) başı altına qosalar emin ola. Atuñ (4) tezegine soğan şuyın qatsalar, şıqsalar, gül (5) yağın qatsalar ılıcaqla şancılı qulağına tamzuralar (6) hoş ola. Atuñ quru tezeğin qan (7) aqan yere vursalar bağlaya tuta. Atuñ dırnağını (8) ota gömseler, ol evde sihr düşmanlıq kār (9) qalmaya. Atuñ yağını bil ağrısına ve yan ağrısına (10) dürteler, şızısını gidere. Atuñ tüyünü (11) yaqalar, külün alalar burnı tomurana vuralar

[58b]

(1) ve tamar qanın bağlayalar ve yaraya ekeler bitüre. (2) Atuñ kemüğünü yaqalar apaq ola, döğeler un (3) gibi ola. Yumurta şarusıyla içi geçene (4) yidürelere, tuta. Allahü a'lem bi-s-savab (5) Bābü sıraca için beze mumıyla atuñ yelesine (6) aşalar. Mücerrebdür.

(7) La ve men hāmır (8)  (9)

 (10) Bismillâhirrahmânirrahîm  (11) ma kata'tüm min liynetin ev terektumûha kaimeten 'alâ usuliha

[59a]

(1) Allah'ın izni ile fasıklardan kurtuluş için bizi koru (2) gönderilmişlerin efendisi Muhammed sav hakkı için faşlı diger, atlar dehre dürlü (3) renc 'illet kim olur. Her birinin dermânı vardır. (4) Ata binen kişiye bilüb öğretmek vâcibdür. (5) İnşâ'llâh te'âlî bildirürüz. At şayru olmaya (6) ve sıtma dutmaya dermân diyelüm. Ata kızgunla (7) şu virmeşeler ve dağı kızmış atı ve hastalanmış (8) atı bir yerde durdurmayalar, gezdüreler. Atı çuvalsız (9) kıomayalar. Her atı yaz ve kış çuvalsız kıomayalar. (10) Atdan enceke varasın. Seferde kalmış ve hastalanmış, (11) kızmış atı eyerin almayasın. Kış günü dağı

[59b]

(1) olsa derhâl sıtma dutar. Ata kış gününde kefe (2) kaşağıla, ayağın oğmağ eksik etmeyesin. (3) Yaz gününde durmuş atı hamîn almayınca katı (4) sürüb sekiret dizmeyesin. Atı evde yıkayın, (5) bağlayub tutuna dağı düşmeyesin. Gözine ziyân (6) vardır. Hazân ve kışda atı yağmurda bağlayasın. (7) Hazân yağmur sıtma getirür. Bir at güneşe durmuş (8) olsa aña tiz şu virmeşeler. Dağı seferde bir iki (9) gün karşı itesin, debredesin tâ kim arkası (10) kıymaya. Dağı atı üstünde çok süblamayasın. (11) At kâhel olur anı yaz güneşine ve gecesi

[60a]

(1) soğuga tokundurmayasın, ziyân vardır. (2) Ata kara arpa virmeşesin. Katı ıssıdır, (3) göyündürür ve dağı atı semirtmek dilersen yazın (4) çok çuvalın gidermeyesin. Yağmurdan ve güneşden (5) şakınasın. Yerin mu' tedil eyleyesin. Hoş dâ'im (6) yemini ısladub viresin, her dâ'im yemini virdüğünde (7) beş dürlü nesne ile viresin. Biri yonca, (8) ülef arpa, buğday, az çok biri ebemgümece. (9) Her birinde yüz otız dirhem viresin. Mecnû'in (10) eledüb viresin. Şuyın ve yemin yerinde viresin. (11) Her gün taşraya çıkarmayasın. Günde bir kez şuyınuğ

[60b]

(1) ayakların yuyasın. Bâkî hizmetinde kısur kıomayasın. (2) Bu tārîkle bir ay tîmâr edersen beğâyet semire, (3) Binmeyeler şatalar. Atı kim dırnağı katı yunulmuş ola. (4) Na'l vurmağa yaramaya dermân budur kim dırnağınuğ (5) çevresinde dîvâr

idesin. Hamīrden kurbağanuñ (6) başın ayağın kesesin, gövdesini ortasına koyasın. (7) Kurbağanuñ yağını dırnağına söker eyü ola na^ç la (8) yaraya. Bir at saqāgu olsa ādem tūmağısına (9) beñzer. ^ç Alāmet budur yemin eyü yimeye, qatı qatı (10) nefes vire, alnın dīvāre süre eger qışda olsa (11) tīmārı budur. Kāfūr za^ç ferān ile dögesin her aḥşam

[61a]

(1) kāmıñ ile burnına üfürsin. Üstine menevşe yağın (2) damez viresin. Üç güne degin hoş ola ve eger (3) olmazsa anduzı qaza daḥı eze çok burnınuñ (4) delüğine vire. Ardınca biraz kāfūr daḥı vire daḥı (5) ardınca biraz gül şuyın qoya hoş ola. Qatı soğuqda (6) olursa menefşe yağı qoya, şınanmışdur. (7) Eger yaz güninde olursa bir ot vardır. (8) Ba^ç zılar ḥandalık dirler. Anuñ aşağa yapraq zarın (9) kese yukaru yanın atuñ torbasına qoya. (10) Az çok zamān dursun. Qoqusı burnına (11) gide ne qadar başında renci var ise burnından

[61b]

(1) gele döküle. Andan başından torbasın gidere. Yüzine (2) künced yağın damzura, hoş ola şınanmışdur, (3) mücerredür. Bāb-ı bir atuñ söñügi olsa. (4) Söñüg olan yeri tıraş idüb ba^ç de üzerine (5) ḥacāmat idüb. Ba^ç de bir tüfenk finduğın bāb (6) yaşşı idüb üzerine döğülmiş tuz koyub. (7) Ba^ç de ol tüfenk finduğın üzerine koyub (8) bir uzun bezle bağlayalar. Üç gün veyāḥūd ziyāde (9) tura, defi^ç ola biiznillahi te^ç ali nāfi^ç ola. Behak (10) içün nāfi^ç dür. Yeşil büyük keleri boğazlayub (11) qanın behak olan yere bir kaç def^ç a süreler biiznillahi te^ç ali.

[62a]

(1) Eger defi^ç olmazsa keleri boğazlayub, bir nesne içine (2) koyub, bişirüb yağın alub, bir ḥuqne içine (3) koyalar. Bir kaç def^ç a behak ola. Nar süreler nāfi^ç ola, (4) mücerredür. Atuñ gözine aq düşse. Deve kuşı (5) yumurdasının qayğın muḥkem döğüb nebāt (6) şekeri ile atuñ gözine bir maḍde üfüreler. (7) Defi^ç ola mücerredür. Bir at sıraca olsa, ^ç ilācı (8) budur ki on dirhem zebuh getürüb, beş bucuq (9) dirhem zebuh atuñ burnına, beş bucuq dirhem mısır, (10) burnına koyub ba^ç de beş şabu gök iblik (11) getürüb atuñ iki qulağı dibinde olan damarı

[62b]

(1) delüb ol iblik ile bağlayub her birine üçer (2) düğüm düküb her düğümü bağladıqda birer iḥlāş (3) oquya ve ol iblikleri kesmeyeler tā kendüsi çözüdür (4) düşse, ḥalāş ola. Bir atuñ sağ gözi ağarsa sol qulağı döğülmiş tuz (6) dolduralar. Sol

gözi ağarsa sağ kulağını (7) tuz ile dolduralar bağlayalar. Allahu te'ala (8) hâlâz ola. Kulağında tuz eriyince tura (9) tā ki gözi eyü ola. Bir at sıracaya uğrasa. (10) Percemin kaldurub altında bükülmiş tügün (11) üzerine mızrâk temirin âteşde kızdurub

[63a]

(1) başalar. Allahu te'ala begâyet hâlâş ola. Bir kimse isterse (2) kırsrağı alnı çaçal yâhūd torı veyâ bicümle (3) her ne donda olmağ murâd iderse, kırsrağı (4) ayakıda çekdügi zamânda istedügi donda olan (5) atı kırsrağuş karşusına getürüb göstere. (6) Aygır her ne donda olursa olsun hâzarı (7) yokdur. Ol kırsrağuş begâyet Allahu te'ala karşusunda (8) gördügi at ne donda ise kırsrağuş kolunı (9) ol dona ola. Def' âtle şinanmışdur. (10) Bir at yağır olsa, 'ilâcı sâç-ı Kıbrızî dögeler, (11) atuş bağırına iki üç def' a ekeler, defi' ola.

[63b]

(1) bir at nazar uğrasa yumurtaı yuyub ba' de ihlâş (2) şerif yazalar atuş alnuna (6) Bismillahirrahmanirrahim. (7) Sübhanellezi esra bi abdihi leylem minel mescidil harami (8) lel mescidil aksallezi barakna havlehu li nuriyehu min ayatina (9) innehu hüves semul besiyir. Subhanellezi sehharalena haza (10) ve ma kunna lehu mugrinine ve inna. Yekâdullezîne keferû le yuzlikûneke (11) bi ebsârihim lemmâ semiûz zikra ve yekûlûne innehu le mecnûn. Ve mâ huve

[64a]

(1) illâ zikrun lil âlemîn. Allahım şu mübarek atı hastalıktan illetlerden delilikden cüzzamdan muhafaza eyle

(2) Kafhayaaynsad (Meryem suresinin ilk ayeti) hakkı için

(3) Daha (Taha suresinin ilk ayeti) hakkı için

(4) Yasin (yasin suresinin ilk ayeti) hakkı için

(5) İyyake nabidu ve iyyake nestein (Fatıha suresinin ayeti) hakkı için

(6) Ey Allah'ım şu atı göz şerrinden nazar serrinden

(7) insan şerrinden kılıç serrinden ok serrinden

(8) lisan şerrinden ağaç şerrinden taş şerrinden muhafaza eyle

(9) şalāvāt illahi 'aleyhim ecma' in yâ Allah

(10) yâ Raḥman yâ Raḥim ya Ğāffaryā Settār yâ

(11) Ḥannān yâ Sübhān yâ Sulṭān yâ Dā'im.

[66a]

(1) Sıraca için bunu yazalar. Feresiñ boğazına bağlayalar, (2) şifā bula. Ğāyet mücerredür. Bismillāh Allah izzeti için (3) Allah kudreti için (4) Allah azameti için sakinleş (5) peygamber hakkı için sakin ol (6) onlara karşı Allah sana yeter (7) hazā du‘a-ı feres (8) Bismillahirrahmanirrahim.(9) sana sığınırım bu at (10) senin izzetine kudretine celaline güzel yardımına muhtaç (11) bütün afetlerden hasetçinin hasetinden gözkoyanın gözünden

[66a]

(1) nefsinden her şer sahibi her hile sahibinin (2)göz şerrinden nazar şerrinden (3)cin ve insan şerrinden (4) bakara yedinci ayet hakkı için (5) bakara on sekizinci ayet hakkı (6) için Allahım sen (7) bu atı muhafaza eyle (8) Bāb bir atıñ sidügi tuğılsa, ‘ilāc budur ki (9) bir miqdār kaçran getirüb atıñ gemine sürüb (10) başına vuralar. Yaladukça gemine kaçran halāş ola. (11) Bir kimseyi yılan veyā ‘akreb soğsa ‘ilācı oldur ki

[66a]

(1) kıara çörek otı, incir yaprağı bu ikisini (2) karışduralar. Ol yılan soğan yere çalalar, ğāyet (3) mücerredür. Bāb bir at bağa getirse, kendinin hüşşa (4) taynını çıkarub ya‘nī daşasını çıkarub (5) ekmek içine koyub bağa getirüb (6) hayvānuñ ağızına soğalar, (7) yidürelar. Ğāyet mücerredür (8) gaflet olunmaya. (9) Ketebe ‘Alī Vasfı (10) bī-medineti Kıara (11) Hişārī

BÖLÜM V

DİZİN

DİZİN VE SÖZLÜK

A

āb: (Far.) Su.[=2]

ā.-ı hayat 003b/10

ā.-u hevāsın 002a/11

ābādān: (Far.) Bayındır, mamur.[=1]

ā.+lığı 007b/3

ābādāt:(Ar.)Bayındırlar, mamurlar. [=1]

ā.003a/4

ac: Yemek yeme isteği ve ihtiyacı duyan.[=1]

a.057a/5

‘**acayib:** (Ar.) Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik.[=1]

‘a.+dür 015b/3

‘**acem:** (Ar.) İran'ın Hint-Avrupa ırkından olan halkı ve bu halktan olan kimse, İranlı. [=2]

‘a.006b/1

‘a.+de 017b/7

acı: Sert, keskin, hoş olmayan. [=4]

a.018b/10, 025b/10, 028a/11,
046a/11

aç-: Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak.[=25]

a.-a 022b/8

a.-alar 026b/2, 027a/7, 028b/9,
029a/3, 035a/11, 036a/6,
038b/11, 039a/10, 043b/10,
044b/6, 047b/4, 047b/7, 048a/6

ayaqları a.-alar 052b/7

gözünü a.-alar 022b/2

a.-ar 015a/6, 023a/2

a.-arlarsa 029a/2

a.-ılmazsa 028a/6, 033a/11

a.-ılır 033b/11

a.-mayalar 029a/2

a.-ulur 041a/1, 051a/3

açuğ: bk. açuğ. [=1]

a.010a/3

açuğ: Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumda olmayan, açılmış. [=3]

a.009b/9, 047a/5, 056b/2

ad: Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim. [=7]

a. virdü 006a/10

a.+ı 004b/1, 006b/1

a.+ını 006a/9

a.+ının 004a/11

a.+lu 004b/7, 004b/10

‘**adem:** (Ar.) Hiçlik, yokluk. [=1]

‘a.+den 001b/3

ādem: (Ar.) İnsan, beşer.[=21]

ā.005b/4, 054b/6, 004b/2,
022b/7, 024a/9, 029b/8,
029b/10, 034a/3, 034a/5,
042b/3, 060b/8

ā.+e 008a/3, 009a/1, 036a/1,
057a/1, 007b/6

ā.+i 006b/10, 009a/7, 057b/10

ā.+de 036b/6

ā.+üñ 021a/1

afakan: (Ar.) 1.Yürek oynaması, çarpıntı, helecen, tasa, iç sıkıntısı, hafakan. 2. Öfke, sinir. 3. Nefesi kesen sürekli öksürük.[=1]

a.056b/4

ağac: Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste ve odun olmaya elverişli, uzun ömürlü bitki. [=14]

a.026a/7, 027a/7, 028a/4,
041b/5, 044a/2, 045a/11,
055b/9

a.+a 018a/9, 026b/3, 045b/5

a.+ın 030b/11

a.+ınuñ 045b/10

a.+la 029b/3

a.+larda 053a/8

ağar-: Ak olmak, beyazlaşmak.[=2]

a.-sa 062b/5, 062b/6

ağır: Tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan. [=3]

a.031a/5, 044b/9, 057b/11

ağız: Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk. [=8]

a.+ından 025a/7

a.+la 022b/3

a.+ın 026b/1, 027a/7

a.+ına 026a/6, 066a/6

a.+ını 047b/6, 048a/10

ağrı-: (Vücutun herhangi bir yeri) Ağrılı olmak, insana ıstırap ve acı vermek.[=1]

a.-sa 027a/11

ağrı: Vücutun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen, sürekli acı ve ıstırap, sızı. [=3]

a.+sı 057b/4

a.+sına 058a/9	a.-ar 016a/5, 018a/5, 025a/7, 035b/10, 036b/9, 045a/6, 046b/5
aġu: Zehir. [=5]	a.-arsa 044a/5
a.024b/8, 041b/6, 049b/11	şalyası a.-ar 049a/10
a.+lu 024b/6	şu a.-ar 017a/10, 042b/8, 055a/1
a.+sı 054b/10	қан a.-ınca 026a/10, 027a/9
āġir: (Ar.) Son, sonuncu, en sonra olan. [=3]	a.-ıtdı 003a/4
ā.004a/2, 004b/3, 031b/7	a.-ıtmayalar 031a/9
aĥsenü'l-ĥalıķ: (Ar.)Yaratılanların en güzeli. [=1]	a.-sa 022a/3
a.-ül-ĥalıķın 007a/1	aķ: Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı. [=19]
aĥşam: Güneşin batma zamanı, günün sonu. [=2]	a.012b/9, 013a/8, 016b/9, 017b/2, 027a/5, 031b/3, 034a/4, 038a/5, 044a/3, 045b/5, 046a/11, 055a/11, 055b/6
a.016a/9, 060b/11	a. düşse 022b/5, 062a/4
āĥur: (Far.) Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla. [=2]	a.+ar 044b/3
ā.+a 053b/6	a.+ça 013b/1, 045a/4
ā.+dan 054a/1	a.+ın 043a/2
aķ-: Sıvılar için, bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek. [=21]	a.+ından 012a/7
a.-a 024a/2, 055b/5	aķıl: (Ar.) Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us. [=2]
kanı a.-a 049b/5	a.+la 002a/5
a.-an 058a/7	

a.+u 043a/3	a.-ur 003b/10, 056a/7
‘ ākīl : (Ar.) Akıllı kimse. [=1]	a.-asın 023a/6, 023a/8, 052a/3
‘ā.007a/8	қан a.-madan 034b/8
‘ akreb :(Ar.)Örümcekgillerden, kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehiri vücuda bırakan tehlikeli küçük hayvan. [=1]	a.-mağdan 040a/11
‘a.066a/4	a.-mağ 056a/4, 005a/9
aқsa- : bk. aқsa-. [=1]	a.-maya 010a/8
a.-r 034b/10	a.-mayalar 052a/2
aқsa- : Bir ayağın kısa veya sakat olması sebebiyle hafifçe topallamak. [=1]	a.-mayasın 056a/2, 059a/1, 059a/10
a.-r 035a/7	a.-mayınca 059b/3
al- : Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak. Bir şeyi kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak. Beraberinde götürmek veya getirmek. [=43]	қан a.-sın 033b/1
a.-alar 017a/6, 017b/8, 027a/4,029b/4, 032b/5, 034b/5, 039a/2, 042a/7, 047a/9, 051b/6, 058a/11	a.-ub 006a/3, 056a/3, 062a/2
қан a.-alar 016a/8, 027a/3, 028a/6, 031a/9, 032b/1, 034b/5, 034b/11, 042b/11, 048a/11, 051a/11	nefes a.-ur 024b/11
beliğ a.-alum 006a/1	a.-ursa 023b/11
	a‘lā : (Ar.) Daha yüksek, en yüksek, pek yüce. [=1]
	‘ā.011b/4
	alaca : Karışık renkli, ala, açık koyulu. Üzerinde yer yer başka renkten benek ve lekeler bulunan. [=1]
	a.012a/2
	‘ alāqadar : (Ar./Far.) Elden geldiğince, olabildiğince, anlamındaki ibare. [=1]
	a.006b/3
	‘ alāmet : (Ar.) İşaret, belirti, nişan, emare. [=6]
	‘a.060b/9

‘a.+leri 009a/11, 049b/1	‘a.006a/11, 066a/9
‘a.+lerinden 011b/4	‘a.+ye 009a/6
‘a.+lerinin 008b/10, 008a/9	‘ âlim : (Ar.) İlim sahibi olan, bilici, bilen.[=2]
alay : (Yun.) Bütünü, hepsi. [=1]	‘â.+e 007a/8
a.+ın 030b/3	‘â.+ler 002a/1
alçak : Yerden mesafesi az, yere yakın. [=1]	alt : Bir şeyin yere bakan yüzü. [=14]
a. olmaya 010b/10	a.025b/2, 055b/4
alçu : Sıva yapımında kullanılan madde. [=1]	a.+ına 058a/1, 058a/3
a.+ya 044a/5	a.+ında 014a/2, 014a/3, 019a/8, 022a/1, 027a/8, 035b/7, 062b/10
‘ âlem : (Ar.) Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat. [=6]	a.+ından 041a/2, 051b/6
‘â.008b/9, 011b/5, 015b/9	a.+uğa 025b/8
‘â.+i 001b/2, 006a/10, 006b/6	altı : Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı. [=3]
âlet : (Ar.) Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine. [=2]	a.033a/1, 039a/4
‘â.+i 005b/10, 014b/6	a.+ncı 008b/3
alın : Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı. [=7]	altmış : Elli dokuzdan sonra, altmış birden önce gelen sayının adı. [=1]
a.+ı 011b/11, 063a/2	a.030a/10
a.+ın 060b/10	‘ amel : (Ar.) Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil. [=1]
a.+ına 023a/11, 052b/3	‘a. kıldurdu 005b/7
a.+una 063b/2	ammâ : (Ar.) Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin. [=42]
a.+lu 009b/4	
‘ Alî : Özel isim. [=3]	

a.001b/6, 006b/5, 007b/1, 037b/6, 041a/7, 042a/3,
007b/3, 009a/11, 011b/3, 042a/5, 043a/3, 043b/7,
012b/2, 013a/3, 013b/6, 044b/11, 047a/2, 047a/5,
013b/7, 014b/1, 014b/5, 048b/2, 053a/4, 055a/5, 061b/1
014b/9, 015a/8, 015b/3,
016a/2, 016a/3, 017a/7,
020b/6, 023a/4, 025b/9,
034b/7, 036b/9, 041a/5,
041a/10, 047b/8, 048b/10,
049a/6, 050a/5, 051a/11,
052a/9, 052a/11, 052b/7,
052b/8, 052b/9, 053a/4,
053b/5, 054b/4, 056a/3,
056a/11, 057b/10

ana: ona [=1]

a.047a/7

‘**anāşır:** (Ar.) Unsurlar. [=2]

‘a.-u erb‘ adan 006b/7

‘a.+uŋ 007a/2

anda: Onda (zamir) [=1]

a. 056b/9

andan: Ondan (zamir) [=40].

a.006a/3, 009a/6, 009a/8,
009a/9, 016a/8, 018a/11,
018b/1, 019a/1, 019a/5,
020a/11, 021a/8, 021b/2,
021b/3, 022a/5, 022a/6,
023a/5, 023a/7, 027a/3,
028a/11, 028b/9, 030a/9,
031b/5, 033a/3, 033b/1,
034b/1, 035b/1, 037b/3,

anduz: (Far.) Nemli yerlerde yetişen, parlak sarı veya turuncu çiçekli, halk tarafında nev ilacı olarak kullanılan, sert kokulu uzun ömürlü, her mevsime dayanıklı otsu bitki; andız otu.[=3]

a.030a/2

a.+ı 016b/1, 061a/3

anı: Onu (zamir) [=12].

a.021a/6, 034a/8, 038b/11,
039a/10, 042a/1, 042a/2,
042b/1, 045a/4, 045b/6,
053a/8, 055a/7, 059b/11

anlar: Onlar (zamir) [=4].

a.+a 015a/1, 015a/3

a.+ıŋ 015a/2

a.+uŋ 014b/11

‘**annāb** / ‘**unnāb:** (Ar.) İki çenekliler sınıfının cehrigiller familyasından, sarı çiçekli, dikenli yaprakları uzun ve mızrak biçiminde, boyu 8–10 metreyi bulan, ufak ağaç veya çalı şeklindeki bitki, çiğde. [=1]

a. 027b/5

Antakıyye: Yer ismi. [=1]

a.002a/8

anun: Onun (zamid) [=13].

a.003a/8, 006a/1, 010a/10,
011b/1,011b/2, 014a/4,
014b/6, 017b/8, 025a/4,
035b/11, 061a/8
a.+la 019a/10, 026a/3

‘**anzarüt:** (Ar.) Baklagiller familyasından, geven cinsinden, sarı çiçekli ve dikenli, çokyillik, bodur çalı göz otu ve bu bitkiden çıkarılan, çiban ve yara tedavisinde kullanılan bir reçinesi. [=8]

‘a.018b/5, 023b/3, 024b/1,
028b/3, 036a/10, 037a/4,
044b/7, 045a/10

ana: Ona (zamid) [=14].

a.003b/3, 003b/10, 004a/8,
004b/6, 004b/7, 004b/10,
013b/2, 015b/7, 016a/1,
019a/9, 023a/6, 032a/9,
055a/1, 059b/8

anız: Ekinin, biçildikten sonra tarlada kökün üstünde kalan birkaç santimlik kısmı, saman sapı. [=1]

a.030a/3

apağ: Bembeyaz. [=1]

a.058b/2

ara: İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe. [=7]

a.+sı 009b/2, 009b/11, 010a/2

a.+sına 011a/1, 055b/1

a.+sında 053b/1

a.+yı 026a/8

‘**Arab:** (Ar.) Arap kavminden olan kimse. [=1]

‘a.028a/2

‘**Arabca:** (Ar.) Sami dilleri ailesine giren ve Arap ülkelerinde kullanılan dil. [=8]

‘a.+ca 019a/8, 025a/9, 030a/7,
031b/2, 041b/6, 055a/1,
063a/1, 017b/6

‘**Arabî:** (Ar.) bk. ‘Arabca. [=1]

‘a.+î 023b/3

arbağ: (?) Karacaotu. [=1]

a.034a/9

ard: Arka, geri. [=6]

a.+ı 010a/1

a.+ına 056a/3

a.+ınca 061a/4, 061a/5

a.+ında 014a/2

a.+ındağı 035b/4

arduç: Kozalaklılar sınıfının çamgiller familyasından, yapraklarını kışın da dökmeyen, çeşitli türleri bulunan ağaç veya ağaççık. [=2]

a.035b/1, 043b/10

Arestatâlis: Yunan bir filozof.[=8]

a.002b/3, 003a/9, 003b/1,
004a/4, 004a/6, 005b/3,
005b/10, 006a/6

arid-: Temizlemek, temiz duruma
getirmek, paklamak. [=1]

a.-a 040b/6

arın-: Temizlenmek. [=1]

a.-mayacak 039a/8

‘**arız:** (Ar.) Asılda mevcut olmayıp
sonradan ortaya çıkmak. (Hoş
olmayan bir durum veya bir hastalık)
Görölmeye başlamak, gelip çatmak,
musallat olmak. [=1]

‘ā.024a/10

arka: Vücutun, hayvanlarda arka
bacakların üstünde bulunan kısmı;
geri, kış. [=8]

a.005a/7

a.+sı 010b/9, 049a/10, 052a/4,
059b/9

a.+sına 008a/1

a.+sında 014b/6, 046a/4

arkalu: Herhangi bir biçimde veya
özellikte arkası olan. [=1]

a.+lu 010b/8

arpa: Buğdaygillerden, taneleri ekmek
ve bira yapımında kullanılan,
hayvanlara yem olarak verilen tahıl
cinsi. [=17]

a.015a/11, 022b/11, 027b/5,
033b/1, 034a/5, 034b/2,
048a/11, 048b/7, 048b/11,
052a/7, 052a/8, 060a/2, 060a/8

a.+dur 015b/5

a.+lu 052b/9

a.+sın 011a/9, 027b/11

art-: Sayıca ve miktarca çoğalmak,
fazlalaşmak. [=2]

a.-uralar 054b/4

a.-urur 057b/9

aruğ: Zayıf. [=2]

a.057a/11

a. eyler 045b/6

aş-: Bir şeyi yüksek bir yere ilştirip
sarkıtmak. [=1]

a.-alar 058b/6

āsān: (Far.) Kolay. [=2]

ā.006b/4, 017a/5

‘**asel:** (Ar.) Bal. [=1]

‘a.034a/10

asıcağ: bk. aşıcağ. [=1]

a.+la 045a/1

aşıcağ: Askı. [=4]

a.+la 017a/3, 031b/6, 032b/7,
043a/7

aş-: Yüksek bir yerin üzerinden geçip
arka tarafına inmek, Bir yeri boydan

boya geçmek, katetmek. Üzerinden atlamak. [=1]

a.-ar 013b/3

aşağa: Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı. [=11]

a.011a/1, 015a/1, 015a/2,
016a/5,020a/6, 026b/1, 026b/9,
028a/5, 039a/10, 061a/8

a. tutar 051a/1

aşağı: bk. aşağı. [=6]

a.020a/5, 047b/1

a.+dan 014b/10

a.+ndan 041a/4

a.+ya 047a/8, 051a/2

aşaya: bk. aşağı.[=1]

a.049a/10, 054a/9

‘**aşer:** (Ar.) On. [=20]

‘a.023b/1, 024a/2, 024b/3,
026a/4, 026a/10, 026b/10,
027a/11, 027b/11, 038a/10,
039b/2, 040a/6, 045b/9,
046a/3, 046b/2, 047a/6,
047b/9, 048a/7, 048b/3,
049a/5, 050a/6

‘**āşir:** (Ar.) Onuncu. [=3]

‘ā.038a/1, 045b/2, 051b/11

aşık: Çift tırnaklı hayvanların ön dizlerinde bulunan bir eklem kemiği.

[=1]

a.+ları 011a/5

a.+ına(aşuğına) 034a/2

aşuk: bk. aşık. [=1]

a.040a/7

at:Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.

[=262]

a.005b/7, 007b/4, 007b/6,

008a/1, 008a/3, 008a/4,

008a/5, 010a/10, 011b/2,

011b/7, 011b/10, 012a/2,

012a/6, 012b/1, 012b/3,

012b/11, 013a/4, 013a/9,

013b/2, 013b/5, 013b/7,

013b/8, 013b/9, 013b/11,

014a/1, 014a/2, 014a/4,

014a/5, 014a/6, 014a/9,

014a/10, 014b/1, 014b/7,

015b/2, 015b/3, 015b/9,

024b/9, 025a/11, 029a/10,

031a/4, 031b/8, 040a/6,

041a/3, 041b/1, 045b/9,

047b/10, 050a/7, 052a/11,

052b/8, 053a/2, 053b/8,

054a/5, 054b/4, 056a/4,

056a/5, 056a/7, 059a/4,

059b/7, 059b/11, 060b/8,

062a/7, 062b/9, 063a/8,
063a/10, 063b/1, 066a/3

a.+a 005b/6, 048a/7, 048b/3,
048b/10, 059a/5, 059b/1,
060a/2

a.+a binen 059a/3

a.+da 011b/3

a.+dan 035b/6, 059a/9

a.+dur 005b/10

a.+ı 007b/10, 008b/11, 014b/6,
024a/9, 024b/6, 030a/1,
033b/6, 034b/2, 041a/2,
042a/10, 044b/1, 045b/6,
049a/5, 050b/9, 051b/5,
053a/1, 053a/4, 053b/6,
055a/6, 055b/7, 056a/9,
059a/6, 059a/7, 059a/8,
059b/4, 059b/6, 060a/3, 063a/5

a.+ıñ 049a/1, 059b/3

a.+lan 005a/11

a.+lar 005a/11, 006b/2,
009a/10, 059a/1

a.+lara 014b/5

a.+ları 007a/5

a.+larumuza 005b/2

a.+laruñ 008a/8, 008a/10,
008b/1, 008b/2, 008b/3,
008b/5, 008b/6, 008b/7,
008b/8, 008b/10, 009a/11,

010a/9, 011b/6, 014b/8,
015b/10, 040a/9

a.+u 052b/10, 032a/6, 051b/11

a.+uñ 011b/2, 011b/4,
014b/5, 015b/2, 015b/5,
015b/11, 018a/3, 019a/7,
019b/6, 020b/8, 020b/11,
021a/4, 022a/1, 022b/4, 023b/1
062a/11, 062b/4, 063a/11,
063b/2, 066a/1, 066a/2,
015b/7, 022a/10, 032a/9,
043b/4

at-: Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa
doğru fırlatmak, koymak. [=2]

a.-ar 033a/7

a.-ıladur 007b/3

āteş: (Far.) Odun, kömür vb.
maddelerin tutuşup yanması ile beliren
ışık. [=1]

a.+de 062b/11

āvāz: (Far.) Ses, seda. [=5]

ā.+ı 010b/4

ā.+ın 013b/10

ā.+lu 009a/3, 009a/5, 012a/3

‘avrat: (Ar.) Kadın. [=3]

‘a.057a/2, 057a/10

‘a.+laruñ 017a/6

avuc: Elin iç kısmı. [=2]

a.033b/1, 055a/8

ay: Başlangıç kabul edilen herhangi bir tarihten itibaren yaklaşık olarak 30 günlük zaman parçası. [=2]

a.004a/1, 060b/2

aya: Elin iç tarafında bilekle parmaklar arasında kalan düz kısım, avuç içi. [=1]

a.046a/5

ayac: bk. ağaç.[=1]

a.026a/8

ayaq: Vücutun, bacadan ayak bileği ile ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı. [=14]

a.024a/5, 028a/10

a.+a 035b/9

a.+ı (ayağı) 023a/5, 033a/5, 035a/7, 037b/5

a.+da 063a/4

a.+ın (ayağın) 010b/3, 011a/3, 011a/4, 011a/6, 038a/11, 039b/9, 055a/7, 060b/6

a.+ın (ayağın) oğmağ 059b/2

a.+ına (ayağına) 017b/1, 032a/8, 032b/7, 032b/8, 033b/7, 035b/7

a.+ına (ayağına) şaralar 032b/3

a.+ında (ayağında) 036b/3, 038a/2

a.+ından (ayağından) 011a/6, 034b/4, 034b/11, 035a/7, 051a/11

a.+ını (ayağını) 037a/5

a.+ının (ayağının) 044a/10, 033b/10

a.+ları açalar 052b/7

a.+ların 032a/11, 054a/9, 060b/1

a.+larına 033a/9, 034b/5, 034b/6

a.+larında 008b/5, 035a/4, 049b/9, 035b/3

a.+larından 032a/7

a.+larını 051b/6

aygır: Damızlık erkek at. [=1]

a.063a/6

ayıl-: Baygınlıktan veya sarhoşluktan kurtulup kendine gelmek. [=1]

a.-mazsa 025a/4

ayruk: Ayrılmış, ikiye bölünmüş. Artık, bundan sonra. [=5]

a.029a/2, 045b/8, 056b/2, 056b/7

a. etmeye 058a/2

‘**ayub:** (Ar.) Kusur. [=2]

‘a.+lu 014b/1

‘a.+lu olur 014a/8

ayva: (Far.) İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, kışın yaprakalarını döken, iri pembe çiçekli, yapraklarının altı tüylü, taze filizleri, çekirdek ve tohumları çeşitli hassalar taşıyan küçük ağacın iri armut biçiminde meyvesi. Cydonia oblonga. [=2]

a.025b/5, 026b/7

az: Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan. [=16]

a.006a/2, 030a/6, 047a/4,
050b/4, 052a/7, 054a/1,
054b/3, 060a/8, 061a/10

a. vireler 048a/4, 050b/4,
050b/5, 053b/10

a. yir 051a/1

az-: Yara için bozulmak, değişmek. [=2]

a.-durur 053a/1

a.-ub 040b/10

ā' zā: (Ar.) Vücudu meydana getiren parçalar, organlar. [=1]

ā.+sı 057b/3

āzād: (Far.) Serbest bırakma, serbestlik. [=1]

ā. itsün 004b/5

‘azamet: (Ar.) Büyüklük, ululuk. [=2]

‘a.013a/5

‘a.+ini 003a/6

‘azametlü: (Ar./T.) Büyük, ihtişamlı. [=1]

‘a. 003b/4

azıg: Yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yemek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevâle. Yenecek şey, besin, gıdâ, erzak. [=1]

a.+la 005a/5

azıt-: Baştan çıkmak, doğru yoldan ayrılmak, yolunu şaşırma. [=1]

a.-maya 010b/1

‘azm: (Far.) Kararlı, niyetli, azimli. [=3]

‘a.002a/2, 002b/11, 023a/11

azrak: Daha az. [=1]

a.055b/8

B

bāb: (Ar.) Bir kitabın ana bölümlerinden her biri.[=26]

b.-1 evvel 008a/8

b.008a/6, 008a/9, 008a/11,
008b/1, 008b/2, 008b/3,
008b/4, 008b/6, 008b/7,
008b/8, 061b/5, 066a/1,
066a/3, 061b/3,
058b/5,008b/10, 051b/11,

029a/3, 032a/6, 011b/5,
014b/7, 040a/8, 050b/8015b/9

b.+ını 008a/7

babātya: (Yun.) bk. papadya. [=1]

b.032b/2

ba' de: (Ar.) Başına geldiği kelime ve tamlamalara “sonra” anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar. [=5]

b.061b/4, 061b/5, 061b/7,
062a/10, 063b/1

bādem: (Far.) İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5-12 metre boyunda ağaç. [=4]

b.023b/10, 026b/5, 027b/1,
027b/6

bādincān: (Ar.) Patlıcangiller familyasından, kalın saplı uzunca yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki.[=1]

b.019a/9

bağa: Kaplumbağalar takımından, küçük, kafatasında şakak çukuru bulunmayan, küremsi bedenli, üyeleri enine yönelimli, kısa kuyruklu, pullarla kaplı kemiksi bir bağayla ve boynuzsu bir gagayla donanan sürüngen; kaplumbağa. [=4]

b.038a/4, 040b/7, 066a/3,
066a/5

bağırsağ: Sindirim borusunun, mîdenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı. [=3]

b.047a/8, 047b/5

b.+ı 047a/7, 047a/10, 047b/7,
047b/9, 028b/10

bağla-: İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye tutturmak, birleştirmek, raptetmek. [=37]

b.-dıkda 062b/2

b.-mağdan 033b/9

b.-mayalar 024a/1

b.-mayasın 052a/5

b.-nur 019b/2

b.-rlar 050b/10

b.-ya 058a/7

b.-yalar 019b/10, 021b/1,
022b/1, 029a/2, 040a/8,
043a/5, 048a/3, 053b/6,
055a/7, 058b/1, 061b/8,
062b/7, 066a/, 035a/1, 035a/11

başını b.-yalar 042a/6

berk b.-yalar 019b/1, 028b/8,
030b/9, 033a/1, 034a/2,

043b/7, 044a/6, 044b/5,
049b/10, 055b/1

b.-yasin 059b/6

berk b.-yasin 033a/11, 033b/5

b.-yıcak 036a/1

b.-yub 059b/5, 062b/1

bağlu: İp veya başka bir araçla bir
şeye, bir yere bağlanmış olan. [=1]

b. tutasın 033b/6

bağır: Ciğer, göğüs. [=1]

b.+ına 063a/11

bağışla-: Bir şeyi yarar gözetmeden
karşılıksız olarak vermek, ihsan
etmek. [=1]

dünyāsını b.-r 003a/7

bahā: (Far.) Değer, fiyat, eder. [=5]

b.013b/2

b.+lu 010a/10, 012b/6

b.+sı 011b/2

b.+yla 056a/6

bağs: (Far.) Pay, hisse, parça.[=4]

b.016b/8, 016b/9, 016b/10

b.+ından 016b/8

bağce: (Far.) Bahçe (bahçe) [=1].

b. 043b/7

bağır: Dövme, haddeleme ve döküm
yoluyla kolayca işlenip levha, tel ve

çeşitli şekiller verilebilen, kalay, çinko
vb. madenlerle karıştırılıp tunç, pirinç
haline getirilerek kap kaçak yapımında
ve elektriği çok iyi ilettiğinden elektrik
sanayisinde kullanılan, tabiatta serbest
ve birleşikler halinde bulunan,
kırmızıya çalar renkte, yoğunluğu
8,93, erime derecesi 1083°, atom
ağırlığı 63,54, atom numarası 29,
sembölü Cu olan metal element. [=1]

b.023a/6

bākī: (Ar.) Ebedî, ölümsüz, kalımlı. [=1]

b.060b/1

bağur: bk. bağır. [=1]

b.043b/3

bal: Arıların çiçeklerden topladıkları
bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi
beyazdan esmere kadar değişen, koyu
kıvamda tatlı madde. [=16]

b.018b/4, 018b/5, 019b/3,

020a/3, 022a/8, 034a/10,

037a/5, 037b/8, 040a/4,

044b/8, 056a/11, 056b/4,

056b/8, 057a/7

b. dürteler 045a/11

b.+ı 018b/7

balamut: bk. bälluṭ. [=1]

b.030b/11

balçık: Koyu kıvamda, özlü ve
yapışkan çamur. [=3]

b.+da 011b/9, 012b/10, 014a/7

baldıran: (?) Maydanozgiller familyasından, nemli yerlerde yetişen, analjezik etkisi nedeniyle özüt ve yakı şeklinde kullanılan, zehirli bir bitki; ağü otu. [=1]

b.041b/11

balık: Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı. [=2]

b. arkalu 010b/8

b.+lu 007a/2

ballüt: (Ar.) Meşe türlerinin uzunca, findığa benzeyen, sert ve pürüzlü, bir yüksük içinde bulunan, tane bakımından zengin meyvesi, pelit. [=3]

b.021a/10, 030b/11, 018a/6

banbuq: Ebegümeçigillerden,koza durumundaki meyvesi üç dört veya beş dilim hâlinde açılan, büyümesi sırasında bol su isteyen, otsu veya odunsu tropikal bitki. [=19]

b.018a/9, 018b/3, 019a/6,
019b/4, 020b/5, 021b/10,
022a/9, 026b/3, 028b/4, 029a/1,
035a/10, 040b/5,
041a/9, 044a/4, 044b/5, 046b/8,
046b/11, 047a/6

b.+dan 034a/11

bāneybel kırdı / penbe kırdı: (?)

Pamuk ve bamyta tarlalarında zarara yol açan, kırmızımsı tırtıl.

Pectinophora gossypiella. [=1]

p. 024b/07

bārān: (Far.) Yağmur. [=1]

b.+lğı 007b/1

baras: (Ar.) Vücutta yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı. [=1]

b.014b/3

barmak: İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri. [=2]

b.018a/8

b.+ıyla 034b/10

bas-: Ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemîne yâhut herhangi bir yere koymak. [=7]

b.-a 038b/2

b.-alar 024a/9, 028b/5

b.-amaz 038a/11

b.-ınca 021a/1

b.-maya 052b/2

b.-ub 040b/3

baş-: bk. bas-. [=9]

b.-a 010a/8, 010b/3, 011a/4,
039b/9

b.-alar 028a/10, 055a/9, 063a/1

b.-ıcağ 034b/10

b.-maya 010b/3

baş: İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa. [=57]

b.035b/9, 041b/11, 046a/5

b.+ı 024b/4, 025a/6, 058a/1,
058a/3

b.+ın 014a/7, 020a/5, 027b/3,
060b/6

b.+ına 017a/3, 017b/9, 018a/1,
023b/1, 025b/4, 025b/9,
026a/2, 066a/3

b.+ına gelmişdür 056a/2

b.+ında 008b/1, 015b/10,
016a/1, 017b/10, 061a/11

b.+ından 026b/11, 032a/10,
050b/3, 053b/7, 061b/1

b.+ını 011a/2, 016a/5, 016b/11,
023b/5, 023b/6, 023b/7,
025a/7, 025b/8, 026a/7,
028a/4, 029a/9, 029b/1,
048a/9, 049a/10, 050b/2,
051a/1, 054a/11

b.+ını bağlayalar 042a/6

b.+ını sandırar 024b/10

b.+ınuğ 022b/7

b.+ıñ 026b/9

b.+lara 057b/8

b.+lu 026b/7

b.+u 012a/3, 025b/8, 037a/1

b.+ını 026b/1

başcuğaz: Küçük beze. [=1]

b. +lar 035a/5

başla-: Olur, yürür ve işler duruma gelmek, hareket haline geçmek. [=1]

b.-dı 005a/11

baytâr-nâme: (Yun.) Veteriner hekim kitaplarına verilen ad. [=4]

b.001b/1, 006a/9, 008a/6

kitâb-ı b.001b/7

bâ' iyân / rübâ' iyyât : (Ar.) Tay doğduktan bir ay sonra, orta kesici dişlerin yanından çıkan dişler; orta yan kesici dişler. [=1]

r. 015a/3

ba' zı: (Ar.) Birtakım, kimi. [=5]

b.010a/9

b.+lar 061a/8

b.+sı 012a/5, 013a/7, 033b/11

bazincân: (Ar.) Patlıcangiller familyasından, kalın saplı, uzunca

yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki. [=1]

b.043b/1

begāyet: (Far./Ar.) Son derece, pek çok, fazlasıyla. [=4]

b.011b/11, 060b/2, 063a/1, 063a/7

begen-: İyi ve güzel bulmak, takdir etmek. [=1]

b.-di 002b/2

behak: (Ar.) Sam lekesi. Atlarda burun ucunda görülen beyazlık. [=3]

b.061b/9, 061b/11

b. ola 062a/3

beher: (Far.) Her bir. [=1]

b.008a/3

bekā: (Ar.) Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedîlik. [=1]

b.+y1 006b/6

bil: Hayvanlarda omuzla sağrı arası, bel. [=11]

b.058a/9

b.+i 010b/4, 010b/7, 011a/7, 031a/7

b.+in 010b/4

b.+inden 031a/7

b.+ine 031b/1, 031b/6, 045a/2

b.+ini 011a/9

belā: (Ar.) Dert, hastalık. [=1]

b.056a/1

Belḡ: Şehir adı. [=3]

b.004a/7, 006a/3

b.+de 004b/1

belḡ: (Far.) Bazan, sivâ (gayri) manasını ifade eder. [=1]

b. alalum 006a/1

beliḡle-: Korkuyla sıçramak. [=1]

b.-meyer 011a/11

belür-: Meydana çıkmak, görünmek, zuhur etmek, tezahür etmek. [=2]

b.-se 035a/5, 045b/3

ben: Tekil birinci şahıs zamiri. [=7]

b.006b/3

b.+a (baḡa) 003b/8, 004a/5, 004b/5

b.+i 004b/3, 004b/4

b.+üm 003a/10, 005a/2

benbil otu: Sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen otsu veya çalı türü bir bitki. [=1]

b. 040b/7

bend: (Far.) Bağ. [=2]

b.057b/4

b.+i 055a/11

benek: Herhangi bir şey üzerindeki ufak leke; nokta, puan. [=1]

b.+leri 013b/1

benizlen-: Yüzün, yüzün renginin yerine gelmesi; kanlanıp canlanmak, sağlığına kavuşmak.[=1]

b.+e 057b/1

benizlendür-: Yüzünün rengini yerine getirtmek; sağlığına kavuşturmak. [=1]

b.+lendürür 057b/10

benze- : Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran. [=7]

b.-dirler 009a/1

b.-r 002a/9, 025a/10, 053b/8, 053b/9,055a/2, 060b/9

beraber: Birlikte. [=1]

b.-ola 010a/7

berāgende: (Far.) Birbirinden ayrı, dağınık, darmadağınık. Malın bütünüyle ve toplu olarak değil parçalar hâlinde veya teker teker satılması sūretiyle yapılan (satış) [=1].

b.006b/1

berdār: (Far.) Darağacına çekilmiş, asılmış. [=1]

b.+dur 005b/9

beriyye: (Ar.) Çöl sahra. [=1]

b.053a/10

berk: Sağlam, kuvvetli. [=31]

b.011a/4, 011a/8, 026a/7, 037b/6

b. bağlayalar 019b/1, 028b/8, 030b/9,033a/1, 034a/2, 043b/7, 044a/6, 044b/5, 049b/10, 055b/1

b. bağlayasın 033a/11, 033b/5

b. çekeler 040b/2

b. olur 011b/9, 012a/9, 012b/7, 013a/4, 013a/6, 013b/3, 013b/7, 015a/8,

047b/9, 053a/9, 053b/5

b. tütalar 038b/1

berkit: Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek. [=1]

kapuları b.-di 005a/6

bert: Bereli, incinmiş. [=1]

b.037a/1

bes: (Far.) Yeter, yetişir, elverir, kâfi. [=1]

b.009a/10

besi: Besleyici ve doyurucu gıdalarla besleme veya beslenme işi, yedirip içirme, yiyip içme. [=1]

b.+si 052b/1

besle-: Yedirip içirmek, karnını doyurmak. [=2]

b.-nen 052a/11, 052b/7

beş: Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı. [=32]

b.018b/4, 018b/5, 020b/2,
020b/3, 021b/6, 021b/7,
022b/11, 025b/2,

025b/3, 028b/8, 030a/3,
033a/1, 033b/3, 037a/3,
037a/10, 039a/4, 044a/1,
047b/3, 048a/6, 048b/7,
051a/5, 053a/9, 057a/11,
060a/7, 062a/8, 062a/9,
062a/10

b.+er 031b/3, 037b/1, 055a/6

b.+inci 008b/2

b.+inde 015a/6

beşik: Bebeklerin içine yatırılıp uyutulduğu, tahta veya demirden yapılmış, ayaklı bir çeşit küçük sallanır karyola. [=1]

b.+inde (beşiginde) 058a/2

bevāsır: (Ar.) Kaşınma, sulanma, kızarıklık gibi belirtilerle kendini gösteren, 78 bulaşıcı olmayan; fakat kolay geçmeyip genellikle uzun süre devam eden yaygın deri hastalığı; mayasillar, basurlar. [=2]

b.018a/4

b.+uñ 019a/1

bev1: (Ar.) İdrar. [=4]

b.040b/1

b.+in 029b/8

b.+in kıtalar 034a/5

b.+ine 052b/3

beyān: (Ar.) Açıklama, anlatma, söyleme. [=19]

b.014b/8

b. idelüm 008a/9, 008a/10,
008a/11, 008b/2, 008b/3,
008b/4, 008b/5, 008b/7,
008b/8, 008b/9, 008b/11,
011b/6, 015b/11, 029a/4,
051b/11

b. ider 032a/7, 040a/10

b. itdügümüz 047b/8

beyin: Sinir sisteminin merkezi durumunda olup kafatasının içinde yer alan, yumuşakça, beyazımsı, üç tabakadan meydana gelmiş, kalın bir zarla örtülü organ. [=1]

b.+ni 056a/11

beynir: (Far.) Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp katılaştırılması sûretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek. [=1]

b.034b/11

beyt: (Ar.) Divan edebiyatında nazım birimi olarak kabul edilen iki mısradan ibaret nazım parçası. [=1]

b.+i 008a/4

bez: (Ar.) İnce pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma. [=15]

b.028b/8, 043a/5, 048a/3

b. tolayalar 045a/11

b.+e 031b/6, 033b/4, 039b/8,
043a/2, 048a/2, 058b/5

b.+in 034a/1

b.+ine 037a/7

b.+ini 017a/6

b.+le 042a/8, 061b/8

bezir: (Ar.) Keten tohumundan çıkan yağ. [=22]

b.017b/11, 018b/2, 028a/7,
028a/11, 029b/5, 031b/5,
032a/2, 032b/5, 034a/4,
034b/5, 037b/9, 042b/9,
043a/4, 043a/7, 046a/1,
047a/4, 050b/7, 055b/6, 057a/8

b.+i 025b/11, 026b/5

bıçak: Bir sap ve kesici bir mâdenî kısımdan meydana gelen kesme âleti. [=2]

b.047a/7, 047b/7

bıçılğân: Hayvanların ayaklarında hâsıl olan yara, çatlak. [=1]

b. olsa 037b/5

bıraç-: Koymak. [=7]

b.-alar 048b/9

b.-asın 023a/7

b.-ur 015a/7, 048b/5, 051a/2,
056a/9

b.-ursa 014a/8

bî' ad: (Ar.) Bir hükümdârın, büyük bir kimsenin hâkimiyetini, hüküm ve yetki sâhibi olduğunu tasdik edip ona tâbi olmayı kabul etme ve bunun için yapılan merâsim. [=1]

b.001b/2

bî-emir: (Far./Ar.) Emirsiz. [=1]

b.005b/9

bî-ğad: (Far./Ar.) Sınırsız.[=2]

b.001b/2, 040a/5

bî-ğuzûr: (Far./Ar.) Huzursuz. [=1]

b.008a/8

bîmâr: (Far.) Hasta.[=1]

b.039a/9

bî-medineti: (Far./Ar.) Şehirsiz. [=1]

bî-nâzîr: (Far./Ar.) Eşsiz, benzersiz. [=1]

b.012a/4

bil-: Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak; o şeyi öğrenmiş bulunmak. [=28]

b.009a/9

b.-di 003b/2, 004b/3, 005a/4

b.-dirürüz 059a/4

b.-dürmek 006b/11

b.-eler 038b/8

b.-esin 047b/8, 056a/1, 031a/6

b. evüz 009a/7

b.-gil 001b/6, 006b/5, 007a/1,
007a/6, 008a/5, 009a/11,
014b/9, 015b/11,

030b/2, 032a/8, 056a/4,
056a/11

b.-gilü 008b/11

b.-medigün 056a/2

b.-mez 013a/2

b.-üb 059a/3

b.-ür 053a/2, 054a/2

b.-ürdi 003b/6

bile: İle (edat). [=5].

b.002b/9, 015b/7, 023b/11,
025b/2, 030a/9

bilek: Atın bacağıyla ayağının birleştiği yer. [=2]

b.+leri 011a/4, 011a/8

bin: bk. biñ. [=2]

b.002a/5, 006a/11

bin -: Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp ayakları sarkıtarak oturmak, sürmek. [=20]

b.-di 003a/1, 005a/3, 008a/4,
008a/5

b.-eler 017a/7, 029b/2, 030a/5,
030b/6, 031a/5, 032b/9,
045a/8, 052b/6, 055b/5

ata b.-en 059a/3

b.-icek 010a/11

b.-ilmekde 041a/10

b.-mek 053b/1

b.-meyer 040b/11

b.-meyeler 054a/5, 060b/3

biñ: Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı. [=5]

b.002b/8, 054b/6

b.+in 054b/6, 054b/7

bir: Sayıların ilkinin adı. [=202]

b.002a/9, 002b/3, 003a/2,
003a/7, 003b/7, 003b/8,
003b/10, 004a/1,

004a/8, 004b/1, 004b/7,
004b/10, 005b/5, 005b/6,
007a/10, 007b/9, 007b/11,

008a/1, 008a/3, 010a/10,
011b/3, 014b/6, 015a/8,

015a/9, 016a/1, 016b/1, 052b/6, 053a/7, 053b/6,
016b/6, 016b/8, 016b/10, 054a/4, 054a/11, 054b/4,
017a/5, 017a/8, 017b/7, 054b/5, 054b/11, 055a/8,
017b/11, 018a/9, 018a/10, 055a/11, 055b/4, 055b/8,
018b/11, 020a/8, 021b/2, 055b/10, 056b/2, 056b/7,
021b/4, 022b/9, 023a/3, 056b/8, 057a/2, 057a/4,
023a/8, 023b/6, 024a/4, 059a/7, 059b/7, 059b/8,
024b/2, 025a/6, 025a/11, 060a/11, 060b/2, 060b/8,
025b/1, 025b/5, 026a/2, 061a/7, 061b/3, 061b/5,
026a/8, 026b/6, 026b/11, 061b/8, 061b/11, 062a/1,
027b/8, 028b/7, 029a/1, 062a/2, 062a/3, 062a/6,
029a/10, 029b/7, 030a/1, 062a/7, 062b/4, 062b/9,
030a/9, 031a/3, 031a/11, 063a/1, 063a/10, 063b/1,
031b/4, 031b/5, 032a/9, 066a/1, 066a/2, 066a/4, 066a/3
032b/4, 032b/7, 032b/9, b.+biri 051a/8, 051b/4
032b/10, 033a/2, 033a/6, b.+birine 006b/9, 026a/1,
033b/1, 033b/4, 033b/5, 042a/1, 048b/5, 050b/1
033b/6, 034a/2, 034a/6, b.+birine kıtasın 033b/3
034b/7, 035a/2, 035a/6, b.+er 015a/6, 018a/7, 036a/3,
035a/9, 035a/11, 035b/2, 062b/2
035b/4, 036a/6, 037a/4, b.+i 011b/1, 016a/2, 016a/3,
037b/11, 039b/4, 039b/8, 060a/7, 060a/8
039b/9, 040a/8, 040b/1, b.+inde 060a/9
040b/3, 041a/2, 041a/3, b.+inden 016b/5, 018a/6
041b/8, 042a/3, 042b/3, b.+ine 062b/1
042b/6, 043a/6, 043a/9, b.+inin 059a/2
043b/6, 043b/9, 043b/11, b.+isi 036b/10
044a/3, 045a/2, 045a/7, b.+lik 042b/7
045b/1, 046a/3, 046b/2,
046b/4, 046b/5, 046b/9,
048a/2, 048a/4, 049a/5,
050a/1, 050a/5, 051b/10,
052a/4, 052a/7, 052a/9,

biraz: Bir parça, azıcık. [=13]

b.022a/7, 023b/10, 027b/7,
028a/8, 047b/1, 052b/6,
053a/4, 053b/7,
053b/10, 054a/9, 061a/4,
061a/5
b.+cuğ 025a/4

birkaç: Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır, üç beş tâne kadar, az sayıda. [=10]

b.008a/7, 017b/5, 019a/10,
022b/3, 027a/8, 027a/9,
027b/1, 028a/9,
033a/3, 041a/6

birle: İle. [=1]

b.001b/4

biryân: (Ar.) Kebab. [=1]

b. eyleyüb 056b/3

biskür-: Ağızdaki sıvı veya toz hâlindeki bir şeyi hızla ve sesle dışarı atmak. Şiddetle etrâfa saçmak.[=1]

b.-eler 022b/3

biş: (Ar.) Zencefile benzeyen zehirli bir ot. [=1]

b.025a/9

biş-: Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek. [=6]

b.-e 042a/1, 043a/5

b.-irüb 056b/10, 062a/2

b.-miş 037b/7

b.-üreler 057a/4

bit: İnsan ve birçok hayvan vücûdunda dış asalak olarak yaşayıp kanlarını emen, renksiz, sert derili, ısırıcı, tifüs, hummâ, vebâ gibi tehlikeli hastalıkları aşıl原因, vücutta yerleştiği yere göre baş biti, kasık biti, vücut biti gibi isimler alan kanatsız ufak böcek, kehle. [=2]

b.-i 029b/10

bit-: Sona ermek, tamamlanmak. [=13]

b.-dügi 010b/7

b.-er 025a/10, 055a/2

b.-ince 019a/7

b.-irür 044b/6, 041a/9

kıll b.-miş 010b/5, 014a/4

b.-üre 057b/5, 057b/6, 058b/1

biti: Yazılmış şey, mektup, berat. [=2]

b.042a/11

b. yazdılar 004b/2

bitürücü: Sona erdirici, tamamlayıcı, tedavi edici. [=1]

b.041a/8

biz: Çoğul birinci şahsı gösterir. [=7]

b.026a/8, 042a/11, 042b/1,
053a/11

b.+den 005b/11

b.+i 006a/1, 006b/4

biz-: Uzun süre suda kalan el, ayak buruşmak. [=1]

b.+içce 055a/8

boğaz: Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım. [=16]

b.+a 026b/5

b.+ına 022b/2, 026b/6, 026b/8, 027b/3, 027b/7, 030b/1, 030b/5, 031a/2, 048b/9, 050b/2, 051a/8, 066a/1

b.+ına dökeler 049a/1

boğazla-: Boğazından keserek öldürmek. [=2]

b.+yalar 024a/8

b.+yub 061b/10, 062a/1

boğ: 1. İnsan veya hayvan vücudundan bağırsaklar yoluyla atılan madde, dışkı.[=7]

b.+ı 046a/11, 050a/11

b.+ınuş 023a/5

b.+u 051a/6

b.+un 026a/1, 049b/8

b.+uyla 025b/11

2. Testereyle biçilen veya rende, matkap, törpü vb. araçlarla işlenen bir

şeyden dökülen kırıntılar, talaş, maden posası.

b.+ın (temür boğu) 047b/11

bol -: Olmak, meydana gelmek.[=1]

şihhat b.-ub 005b/7

boy: Bir şeyin iki ucu arasındaki uzunluğuna mesâfe, uzunluk. [=3]

b.+lu 009a/2, 009a/5, 012a/6

boya: Üzerine sürüldüğü, içine katıldığı şeye renk veren ve bu maksatla kullanılan mâdenî, bitkisel veya sentetik madde.[=5]

b.028b/3, 039a/11, 040a/3, 041b/5, 044a/6

boynuz: Bazı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silahı olarak kullandıkları, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazen da çatallı çıkıntı. [=2]

b.+ı 031a/1

b.+ları 055a/3

boyun: Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı. [=14]

b.+ı 023b/11, 028a/2, 012a/10, 012a/8, 028a/3, 028b/1

b.+ına 028a/1, 027b/8, 028a/9

b.+ında 008b/2

b.+ından 033a/7

b.+ınuş 016a/7, 028a/6

b.+ıyla 010b/8

boz: Açık toprak rengi, kül renginin adı. [=3]

b.012a/6, 012b/3, 020b/10

böcek: Hayvanlar âleminin en geniş sınıfı olan, vücutları baş, göğüs, karın olmak üzere eklemli üç parçadan ibâret, başları göğüslerinden biraz ayrı, göğüs kısımları üç halkalı, bacakları altı tâne ve çeşitlerine göre zar kanatlı, yarım kanatlı, düz kanatlı, çifte kanatlı olabilen eklem bacaklıların ortak adı. [=1]

b.+i 036a/7

bögrek: Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesaneye veren, son kaburgalar hizasında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri. [=5]

b.039b/11, 041a/9, 041a/10

b.+i 022a/7, 039a/5

bögür: Vücutun İki yanında kaburgalarla kalça kemiği arasında kalan kısım.[=1]

b.+lü 009b/8

b.+i 011a/7, 029a/8

bögürtlen: Her çeşit toprak ve iklimde yetişebilen, dere, tarla, hendek ve yol

kenarlarında kendiliğinden biten, çok arsız, yabânî dikenli çalı. [=1]

b.039b/10

böyle: Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan. [=1]

b.038b/6

bu: En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.[=193]

b.001b/6, 002a/4, 003a/5,

003a/8, 004a/3, 004a/7,

004a/10, 004b/4, 004b/5,

005b/4, 005b/5, 006a/8,

006a/10, 006a/11, 006b/3,

006b/7, 006b/9, 007b/9,

008a/2, 008a/4, 008a/6,

009a/10, 011b/3, 011b/4,

015a/7, 016a/2, 017b/2,

018a/2, 018b/1, 019a/2,

019b/11, 020a/11, 020b/4,

021a/1, 021a/5, 021a/8,

023a/4, 028b/6, 028b/9,

031b/1, 031b/5, 032b/3,

036b/9, 045b/1, 047a/2,

049a/7, 052b/7, 060b/2, 066a/1

b.+dur 008a/4, 009b/1, 016a/4,

016a/7, 017a/5, 017a/10,

017b/1, 017b/11, 018a/4,

018a/5, 019a/9, 019b/9,

021a/6, 022a/3, 022a/11,

022b/6, 024a/7, 024b/5,

024b/9, 025a/6, 025b/1,

026a/5, 026a/6, 026a/11,
027a/2, 028a/3, 029a/7,
029a/10, 031a/5, 031b/9,
031b/10, 032a/10, 032b/1,
033a/6, 033b/8, 034b/3,
034b/10, 035a/5, 037b/5,
038a/11, 041b/10, 042a/9,
042b/10, 043b/6, 044a/9,
045a/6, 045b/3, 046a/5,
046b/6, 047b/2, 048a/8,
048b/4, 049a/9, 049b/1,
050a/9, 050b/9, 050b/11,
052b/1, 053b/6, 060b/4,
060b/9, 060b/11, 062a/8,
066a/1

b.+ndan 018a/2, 018b/9,
019b/2, 021b/6, 028b/10,
037a/10, 039b/7, 046b/8,
048b/10

b.+nı 003b/7, 016b/4, 016b/11,
017b/6, 018b/3, 021b/3,
022a/6, 022b/9, 023a/3,
024b/1, 027b/4, 037a/7,
040a/2, 044b/11, 046a/10,
046b/2, 050a/2,

051b/1, 053a/6, 053a/11,
057b/6, 066a/1

b.+nın 041a/10

b.+nlar 005b/8, 026a/8, 040a/8,
.014b/4

b.+nlara 002a/9

b.+nlardan 007b/4, 031b/3

b.+nları 017a/2, 018b/2,
019a/4, 020a/2, 021a/10,
022b/11, 023b/4, 025b/7,
026a/1, 028b/4, 030a/4,
031a/1, 031a/10, 031b/3,
032b/2, 033b/2, 036a/4,
036b/1, 037a/4, 038a/6,
039b/6, 040a/3, 040b/8,
041b/4, 042a/1, 045a/1,
045b/11, 046a/8, 046a/9,
046a/11, 048b/8, 050b/1,
051a/6, 051b/3, 016b/6, 027b/5
b.+nların 007b/8, b.+nların
014b/5

b.+nın 020b/7

b.+nınla 036a/2

buçuk: Yarım. [=4]

b.056b/3, 057a/2, 062a/8,
062a/9

buğ: Buğu, buhar. [=3]

b.051b/7

b.+ı 017a/4, 025b/9

buğday: Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki. [=5]

b.034b/3, 048a/5, 050b/4,
052a/7, 060a/8

bugün: İçinde bulunulan gün. [=1]

b.006b/6

bul-: Elde etmek, kazanmak.[=15]

b.-a 053a/10

şifâ b.-a 022a/9, 066a/2

yol b.-a 039a/10, 041a/4

çâre b.-amadı 005a/9

b.-ayalar 045b/1

b.-dı 003b/2

şihhat b.-dı 006a/5

b.-ınur 027a/1, 030a/9

fayda b.-ınur 009a/8

b.-ınan 029b/5

b.-ınmazsa 053a/7

nadir b.-ınur 011b/4

bull-: Sallamak. [=1]

b. -mış ol-048a/8

bırcak/burcağ: (?) Baklagillerden, yuvarlak ve mercimeğe benzeyen, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bitki. [=2]

b.046a/7, b.048a/1

büre: (Far.) Tabiatda beyaz tuz billurları halinde bulunan lehimlemeyi kolaylaştırıcı tozların cam, sır, suni elmas, sabun gibi birçok maddenin ve antiseptiklerin yapımında kullanılan maden, bora. [=5]

b.027a/5, 036a/3, 039b/5,
041b/5, 057b/7

burun: Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.[=35]

b.+ı 014b/3, 017a/4, 018a/3,
019a/7, 020b/9, 058a/11

b.+ına 016a/10, 017b/10,
025a/3, 029b/9, 030a/4,
061a/1, 061a/11, 062a/10

b.+ından 016b/10, 017b/5,
023b/2, 029b/2, 032a/2,
032a/5, 049b/9, 061a/11,
031b/1

b.+ını 017a/11

b.+ını sürer 016a/5

b.+ınıñ 016a/6, 051a/2,
016a/4, 061a/3, 025a/1

b.+ına 016b/2, 023b/9, 062a/9,
025a/6

b.+ın 029a/8

buyır-: Söylemek, demek. [=4]

b.-mıŝlardır 001b/8

b.-mıŝdır 008a/3, 023a/4

b.-ırsın 005b/3

buzağı: Sütten kesilmemiş inek yavrusu. [=1]

b.+da 021a/5

büber:(Yun.) Biber.[=2]

b.031b/2, 048b/7

bügrî: Kambur, tümsek, eğik.[=2]

b.055a/9

b.+si 047b/10

bük-: Kıvırmak, burmak. [=1]

b.-ülmiş 062b/10

bünyâd:(Far.) Yapı, bina.[=4]

b. ede 002b/3

b. etdiler 003a/3

b. etmişdür 002a/5

b. kıldı 006b/10

bünye:Vücut yapısı, beden. [=1]

b.035b/8

büri –:Sarmak, örtmek. [=2]

b.-meyeler 025b/8

b.-yeler 030a/1

büyü-: Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak. [=1]

b.-r 045a/5

büyük: Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan, azîm, cesim, kebir. [=2]

b.050b/6, 061b/10

C

can:(Far.) İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat. [=2]

c. eyleş 003b/8

c.+dur 004b/4

cānavar/cānavār:(Far.)Yırtıcı hayvan. [=4]

c.024b/5, 025a/5

c.+ları 007a/4

c.+ların 007a/3

carad:(Far.) (Dört ayaklılar için) Dış görünümü bozacak bir leke ya da hastalığa sahip. [=1]

c.014b/2

cāzū:(Far.) Büyücü. [=1]

c.+lar 005a/7

cem^c:(Ar.) Bir araya getirme.[=1]

c. eyledi 006b/9

cemī^r:(Ar.) Bütün, hep, cümle. [=14]

c.001b/4, 002b/4, 003a/7, 003a/8, 003b/5, 005a/3, 007a/4, 011b/3, 011b/4, 014b/4

c. oldı 002b/6

c. olub 032b/10

c.+in 042b/2

c.+nden 006b/10

cenk:(Far.) Silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe. [=1]

c.+de 007b/5

cevâb:(Ar.) Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı

veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt. [=1]

c. virende 002b/2

cevher:(Ar.) Yaratılıştan gelen değer, fitrî kâbiliyet, iyi ve kıymetli maya, değer, kıymet. [=1]

c.+lüdür 054a/6

cevher:(Ar.) Var olan bir şeyin özü, esası, varlığındaki maya. [=1]

c.+inde 015b/4

cevüz/ceviz:(Ar.) Ceviz ağacınının sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici, yağlı ve nişastalı meyvesi, koz. [=2]

c.048b/9, 030a/2

cevz-i bevva:(Ar.) Küçük Hindistan cevizi ağacı. [=1]

c. 031b/2

Ceyhun:(Ar.) Amu Derya'ya Arapların verdiği ad. [=2]

c.003a/2, 003a/3

cird:(Far.) Kısa tüylü ya da tüyü dökülmüş; tüysüz. [=1]

c.014b/2

ciger:(Far.) Karaciğer ve akciğerin ortak adı. [=1]

c.+ini 056b/9

cihân:(Far.) Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat, kosmos. [=4]

c.005b/1

şâh-ı c.003b/2

c.+da 008a/5

c.+ı 008a/2

cild:(Far.) İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten. [=1]

c.+dür 024a/10

cimâ':(Ar.) Cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme. [=1]

c.+ı 057b/10

cin:(Ar.) İnsanlar tarafından görülmeyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bazı işleri yapacak güce sahip bulduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim. [=2]

c.054b/7

c.+ni 003b/5

cirâhat:(Ar.) Kanın damar dışına sızmasıyla vücut dokularında meydana gelen, akyuvarların hâkim olduğu donuk renkli birikinti, irin. [=16]

c.022a/2, 033a/1, 035b/1, 036a/2, 041a/6, 041a/7, 047a/1, 047a/5, 047b/2, 049b/9

c.+e 036a/5, 049b/7, 050a/1

c.+ına 039a/11

c.+i 022a/3

c.+in 046b/9

cümle: (Ar.) Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamamı. [=2]

b.063a/2

cünān:(Far.) Öyle, onun gibi. [=1]

c.054b/11

Ç

çaba:Bir işi yapmak için güç harcama; harcanan güç, gayret, ceht. [=1]

ç.+lar 038b/10

çabuk:(Far.) Hızlı, süratli. [=1]

ç.021a/3

çadır: Maydanozgillerden, öz suyu hekimlikte kullanılan, kan ve lenf damarlarını genişletici, ağrı dindirici, mikrop öldürücü hassalara sahip bir bitki; çadır uşağı. [=2]

ç.018b/1

ç.+1 047a/2

çaķal:(Far.) Et oburlardan, geceleri sürü hâlinde ve uluyarak gezen, kuyruğu tilkiye, rengi kurta benzer, memeli yabanî hayvan. [=2]

ç.063a/2

ç.+a 049a/8

çakır: (Göz için) Mavi hâreli. [=1]

ç.014a/5

çal –:1. Sürmek. [=4]

ç.-alar 066a/2

yağ ç.-alar 047b/4

yoğurt ç.-alar 048b/3

2. Almak yok etmek.

ç.-ına 053b/4

çalık: At için çok sıçrayan, rahat durmayan, asi. [=1]

ç.055b/10

çalķala-: Sulu şeyleri sallamak, karıştırmak.[=2]

ç.-nur 013a/2

ç.-yalar 027b/2

çalu: (?) Böğürtlen, ahududu gibi küçük, dalları dibinden çatallanan ve sapları odunsu bitki. [=1]

ç.+nuğ 031a/10

çam: (Ar.) Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı. [=12]

ç.018b/1, 028b/3, 031b/4,
036a/11, 039a/5, 040b/8,
043b/10, 044a/7,

044b/3, 044b/7, 047a/3, 055b/2

çamur: (?) Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık. [=1]

ç.042a/5¹

çanak: Pişirilmiş topraktan yapılmış yayvan kase. [=1]

ç.+a 021b/4

çapak: Göz pınarında ve göz kapaklarının kenarında birikip katılaştıran sarımsı akıntı. [=1]

ç.+1 022b/3

çapār: (Far.) Karışık renkli, noktalı, benekli hayvan veya bitki. [=1]

ç.014b/2

çāre: (Far.) İlaç, deva, tedbir. [=4]

ç.003b/9, 053b/4

ç. bulamadı 005a/9

ç. oldur 003b/11

çek-: 1. İnsan ve hayvan için, bazı organlarının bulunduğu durumu değiştirerek gövdesine yaklaştırmak, büküp toplamak. [=30]

ç.-ecek 045a/4, 045b/4

ç.-eler 015b/7, 017a/3, 017b/9, 018a/1, 026b/2, 031a/3, 034b/7, 034b/8, 038b/7, 045b/7, 050b/5, 053a/4

ç.-dügi 063a/4

ç.-er 042b/2

berk ç.-eler 040b/2

2. Bir yere birşeyi sürmek.

göze ç.-eler 056b/1

ç.-esin, 033b/6, 033b/6, 052a/4

3. Dizmek, sıralamak.

şişe ç.-eler 049b/5

4.-e katlanmak,-e tahammül etmek.

emek ç.-meyeler 014b/5

yol ç.-üb 029a/6

zahmet ç.-üb 008a/8

şoğuk ç.-den 030b/7

ç.-ilmez 049b/1

5. Kurumak

ç.-miş 023a/7

6. Meydana gelmek olmak.

haç ç.-ilmiş 014b/6

7. Taşımak.

ç.-mekde 013b/6

çekālek: (Far.) Sert şeylerin, özellikle silah, bıçak vb.nin birbirine çarpmasından çıkan ses. [=1]

ç.010a/8

çekirdek: Meyvelerde bulunan, sayısı bir veya daha fazla olabilen, sert kabuklu tohum. [=2]

ç.019b/3

ç.+i 027b/5

çel-: Vurmak, çarpmak, atmak. [=1]

ç.-se 040a/7

çengel: (Far.) Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca. [=1]

ç.026b/4

çepçevre: Bütün çevresini, her tarafını kuşatacak şekilde. [=1]

ç.037a/1

çeri: Asker. [=1]

ç.005a/10

çerime: Atın gövdesi ya da karnının altında yumru şeklinde oluşan, akıntılı hastalık. [=1]

ç.042a/9

çeşme: (Far.) Su kaynağı. [=1]

ç.004a/8

çevre: Etraf, muhit. [=1]

ç.+sinde 060b/5

çıban: Vücudun herhangi bir yerinde ve deri üzerinde meydana gelen iltihaplı kabartı. [=2]

ç.046b/3, 046b/4

çıdavi: (Far.) Derin, işleyen yara, büyük çıban. Genellikle at ve eşeklerde görülür. [=1]

ç.040b/10

çık-: 1. Bulunduğu yerden dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek. [=48]

қан ç.-a 026a/9, 039a/1

nefesi ç.-acağ 051b/7

ç.-an 047a/9

ç.-ar 012a/5, 014b/10, 015a/1, 015a/2, 021a/1, 035a/5, 035a/6, 036a/2, 037a/2, 045a/4, 046b/4, 055a/10

şu ç.-ar 055b/5

ç.-aralar 021a/3, 026b/4, 029b/6, 029b/10, 046b/10, 054a/3, 055a/11

ç.-arması 044a/11

ç.-armayalar 050b/3, 053b/7, 054a/1

ç.-armayasın 060a/11

ç.-armış 055b/11

ç.-arsa 043a/9, 047b/5

ç.-arsın 023a/1

ç.-arub 066a/4

ç.-arur 026a/11, 036b/5, 036b/7, 053b/4

ç.-dılar 004a/2

ç.-ıcak 044b/11

ç.-ınca 046b/11

ç.-miş 027b/5

ç.-sa 044b/9, 047a/8

kan ç.-ub 022b/5

2. Kabul etmemek.

karşu ç.-dı 004b/8

çıkın çıkın: Çıkık çıkık. [=2]

ç.035b/9

çi: Pişirilmemiş. [=1]

ç.056a/11

çil: Beyaz ve kır benek veya lekeleri olan (hayvan). [=1]

ç.013a/9

çiriş: (Far.) Çiriş otu kökünün öğütülmesi sonucu elde edilen bir tozla yapılan yapıştırıcı macun, bir nevi tutkal. [=1]

ç.048a/1

çirk: (Far.) Kir, pas, pislik, murdarlık.

[=1]

ç.+i 047b/1

çirkin: (Far.) Göze ve kulağa hoş gelmeyen. [=1]

ç.009a/4

çiyne- : Bir şeyi ağıza alıp dişler arasında ezmek, öğütmek. [=4]

katı ç.-r 056a/1

ç.-rse 054a/4

ç.-ye 009b/4, 011a/9

çiz-: (Bir şeyin üzerinden sert ve sivri bir şey geçirerek) çizgi hâlinde berelemek, üzerinde çizik peyda olmasına sebep olmak. [=1]

ç.-eler 043a/9

çoban: (Far.) Koyun, keçi, manda, sığır gibi ehlî hayvan sürülerini güdüp otlatan kimse. [=1]

ç.+1 055b/11

çocuk: Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu. [=1]

ç.057a/10

çoğ: bk. çok. [=3]

ç.021a/5, 053a/8

çok: Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade. [=22]

ç.012a/7, 017b/9, 027a/1,

031a/9, 034b/3, 040b/11,

044a/5, 044b/3, 047b/5,

048a/9, 050a/7, 050a/8,

054b/1, 056a/4, 056a/8,

057a/3, 059b/10, 060a/4,

060a/8, 061a/3, 061a/10

ç.+dur 057b/2

ç.+1 035b/10

çomak: Değnek.[=1]

ç.023b/1

çölmek: Süzölmüş çamura istenen Şekil verildikten sonra piŐirilmele suretiyle elde edilen tencere, küçük kÖp vb. kaplara verilen isim, çömlök. [=1]

ç.031b/5

çörek otu: (?) DÖğÖn çiçeğigillerden, çiçekleri saplarının ucunda ve tek tek bulunan, süs bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık otsu bitki. [=3]

ç. +otu 016b/4, 050a/3, 066a/1

çöz-: Bağlı, dÖğÖmlÖ, sarılı veya ilikli durumdan çıkarmak, açmak. [=1]

ç.-ÖlÖr 062b/3

çuğar: (?) VÖcutta pek derin olmayan girintili yer. [=1]

ç.+1 024a/5

çukur: bk. çuğur. [=1]

ç.014b/3

çuğur: (?) Çevresine göre daha aşağı seviyede bulunan yer. [=5]

ç.015a/11, 051b/4

ç.+a 051b/5

çul: (Far.) Hayvanların Özerine konan kıl, kenevir veya yÖnden yapılmış ÖrtÖ. [=1]

ç.+suz 050b/10

çulla-: (Far.) Hayvanın Özerine çul koymak. [=1]

ç.-yalar 029b/2

çuval: (Far.) Erzak, Öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyafından veya naylon iplikten yapılmış bÖyÖk torba. [=3]

ç.+ın 060a/4

ç.+sız 059a/7

ç.+suz 059a/8

çuvalla-:(Far./T.) Çuvala sarmak.[=1]

ç.-yalar 054b/2

çuvalduz: (Far.) Çuval ve bunun gibi kaba dokumaları dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğrice, kalın, bÖyÖk dikiŐ iğnesi. [=1]

ç.026a/7

çÖkÖndÖr: (Far.) Pancar. [=2]

ç.050b/6, 051a/9

çÖn: (Far.) ÇÖnkÖ. [=4]

ç.002b/11, 003b/7, 006a/5, 056a/4

çÖnkim: (Far./T.) ÇÖnkÖ. [=1]

ç.005a/7

çÖrÖk: Çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevİ deėiŐikliėe uğrayıp bozulmuş olan. [=1]

ç.040b/5

D

dahı: Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü. [=74]

d.002b/2, 004b/10, 005b/5,
006b/3, 009a/10, 009b/10,
012a/5, 013b/9, 014b/10,
014b/11, 015a/2, 015a/8,
015a/9, 017a/5, 017b/11,
018a/10, 019b/2, 021a/4,
023a/3, 024b/3, 025a/6,
025a/8, 025b/1, 025b/5,
026a/8, 026b/7, 027a/6,
027b/3, 027b/10, 028a/2,
029b/5, 029b/7, 030a/2,
030b/3, 034b/6, 035a/6,
035a/8, 036b/6, 037a/6,
037b/9, 039a/10, 039b/10,
040b/11, 041a/9, 042a/1,
042a/4, 043a/9, 043a/10,
046a/2, 046b/4, 047b/3,
048b/1, 049a/3, 049a/11,
050a/1, 050b/4, 053a/6,
053b/3, 053b/9, 053b/10,
054a/1, 054b/5, 054b/11,
055a/3, 059a/6, 059a/10,
059b/5, 059b/8, 059b/10,
060a/3, 061a/3, 061a/4

d. olmaya 010a/3

dai³: (Ar.) Duâ eden kimse, duâcı. Olmasına, meydana gelmesine sebep olan şey. [=1]

d.-el-şaleb renci 057b/5

dâ'im: (Ar.) Devam eden, devamlı, sürekli. [=4]

d.040b/9, 060a/5, 060a/6

daķıķa: (Ar.) 360 dereceye ayrılan dâirenin 1 derecesinin ayrıldığı 60 kısımdan her biri. [=2]

d.015a/8, 015a/9

damar: Canlı varlıkların vücûdunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal. [=1]

d.+ı 062a/11

damez ver-: bk. damzur-. [=1]

d.061a/2

damzur -: Damlatmak. [=1]

d.-a 061b/2

dane / dâne: (Far.) Tohum, habbe.[=3]

d.018b/1, 026b/8, 047a/2

dār: (Ar.) Ağaç. [=1]

d.-ı fülful 031b/3

Dār-ı Cinā: Özel isim. [=1]

d.002a/6

dārü'l-ħarb: (Ar.) Harp sahası, savaş alanı. [=1]

d.+da yağıra 053a/11

daşak: Erkeklik bezi, haya, husye. [=1]

d.+ını 066a/4

Dāvūd:Özel isim. [=1]

d.003b/3

de -: Bk. di-. [=25]

d.-di 002b/5, 003a/6, 003a/9,
003b/1,003b/8, 003b/9,
004a/5, 004a/6, 004a/11,
004b/4, 005a/2, 006a/3,
006a/7, 006a/8

d.-diler 005b/3, 005b/4

d.-düğümüz 006b/8, 011b/3

d.-mişdür 025b/10

d.-mişlerdür 038b/4, 053a/6,
053b/8

d.-r 028a/3

d.-yelüm 048b/6

d.-yü 024b/6

debelen-: Bir acının etkisiyle veya bir baskıdan kurtulmak için çırpınmak. [=1]

d.-ür 056a/6

debin-: Olduğu yerde ayaklarını hızla yere vurup durmak. [=1]

d.-ir 032b/7

debre- : Bk. debren-. [=4]

d.-deler 044a/2

d.-desin 059b/9

d.-tmeyeler 040b/9

d.-tmez 032a/11

debren-: Harekete gelmek, kımıldamak. [=5]

d.-meye 010a/11, 048a/4

d.-mez 044a/10

d.-mezse 019b/11

d.-ürse 019b/9

def a: (Ar.) Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bazı, bu, çok gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamanını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer. [=3]

d.061b/11, 062a/3, 063a/11

def ätle: (Ar.) Defalarca. [=1]

d.063a/9

defi^c: (Ar.) Savma, savuşturma, kovma. [=12]

d.050b/8

d. ide 057b/8

d. ola 017b/5, 041b/8, 045a/2,
046a/3, 061b/9, 062a/7,
063a/11

d. olmazsa 028a/10, 031a/3,
062a/1

define: (Ar.) Çok zaman önce gömülmüş, artık sâhibinin kim olduğu bilinmeyen mal, para, altın, gümüş vb. değerli şeyler, gömü. [=3]

d.017a/1, 025b/11, 051b/1

defne: (Yun.) İki çeneklilerden, yağı veteriner hekimliğinde ve tuvalet sabunlarında, sert, yeşil, güzel kokulu ve baharlı yaprakları et ve balık yemeklerinde kullanılan, açık sarı ve üzümü meyvesinde ve kabuklarında mide düzeltici, barsakları yumuşatıcı, idrar söktürücü ve terletici hassalar bulunan, yaz kış yeşil, taflan cinsinden ağaç veya ağaççık. [=1]

d.025b/6

deg: bk. degin. [=1]

d.023a/6

degin: Bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir. [=6]

d. 015b/4, 018a/11, 019b/4, 050a/6, 054b/4, 061a/2

degir-: Yaklaştıırıp dokundurmak, değdirmek. [=1]

d.-meyeler 047a/11

degme: Rastgele, sıradan, herhangi bir. [=2]

d.047b/9, 056a/7

deg-: Aralık kalmayacak kadar yaklaşıp dokunmak, temas etmek. [=1]

d.-mez 047b/9

degül: Cümlenin anlamını olumsuz hale getiren kelime. [=2]

d.054b/1

d.+dür 015b/2

dehre: (Far.) Tahra kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. [=1]

d.059a/1

del-: Üzerinde delik açmak. [=16]

d.-eler 026a/9, 027a/9, 034a/9, 041a/2, 042a/11

d.-üb 062b/1

d.-ügcek koyalar 055b/4

d.-üğden 041a/2

d.-üğe 039a/6, 041a/3

d.-üğe şoqalar 034a/11

d.-ügi 022a/4

d.-üğinden 016a/4, 017a/4

d.-üğüne 046b/9, 061a/4

delü: Akli dengesini kaybetmekten ötürü kendisine ve çevresine zararlı davranışlarda bulunan, intibakını yitirmiş, aklını kaçırmış, çıldırmış. [=1]

d. olur 013a/1

dem^ç: (Ar.) Gözyaşı. [=1]

d.017a/11

demür: Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, incelmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış veri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı

55,85, atom numarası 26 ve sembolü
Fe olan element, demir. [=4]

d.022a/3, 048a/1

d.+ü 012a/6, 022a/4

deng: (Far.) Dirhem'in dörtte biri
miktarındaki eski bir ağırlık ölçüsü,
danik. [=2]

d.035a/9, 057a/2

deñiz: Yer yüzünün büyük bir kısmını
kaplayan tuzlu su kütlesi. [=2]

d.007a/3, 026a/3

deñlü: Kadar. [=2]

d.046a/5, 048a/3

dep-: Hayvan için arka ayağı ile
vurmak, çifte atmak. [=3]

d.-elenür 033a/6

d.-eler 037b/6

d.-er 034b/10

depegen: Hayvan için çok tepen. [=1]

d.-013a/1

der: Deriden sızan, kendine has
kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.
[=1]

d.-leye 051b/8

derle-: Bir şeyin üzerinde buhar olarak
yoğunlaşmak. [=1]

d.+miş 017a/9, 029a/5,
040a/11

derhāl: (Far./Ar.) O anda, hemen, hiç
vakit geçirmeksizin. [=6]

d.002b/3, 010a/5, 026b/9,
034b/4, 056a/5, 059b/1

deri: İnsan ve hayvan vücudunu bir
örtü gibi saran koruyucu tabaka. [=2]

d.+si 049b/11

d.+ye 035a/3

dermān: (Far.) İlaç, şifa, deva. [=5]

d.004a/5, 059a/5, 060b/4

d. edüb 004a/10

d.+ı 059a/2

deş-: Oymak, delmek, yazmak, yara
açmak, içini açmak, karıştırmak,
kazmak. [=4]

d.-eler 032b/11

d.-ilür 035b/10, 036b/9, 046b/4

deva' -ul çevşen-i buqari: (Ar.) Belh
şehrinde bir çeşme. [=1]

d. 004a/8

deve: Geviş getiren memelilerden, sırtı
bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü
içilen, bacakları ve boynu çok uzun
yük ve binek hayvanı. [=4]

d.009b/3, 010b/7, 015b/6,
062a/4

dey -: bk. deg-. [=1]

d.-meyeler 054a/10

deyü: Diyerek, deyip. [=2]

d.004b/3, 006a/9

dezek: Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş sığır dışkısı. [=1]

d.+le 046a/10

dık nefes: (Ar.) Nefes alma güçlüğü olan, güçlkle nefes alan. [=1]

d.-057b/1

dırnaq: İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka, tırnak. [=18]

d.038b/4, 039a/9, 047a/10

d.+da 036b/8

d.+ı 036b/7, 037a/1, 037a/2,
038b/3, 038b/9, 039a/9,
039b/2, 060b/3

d.+ına 038a/10, 053a/9, 060b/7

d.+ınu 058a/7

d.+ınuş 038b/8, 060b/4

di-: Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek. [=38]

d.-rler 003b/10, 004a/7,
004a/9, 014b/11, 015a/2,
015a/3, 016a/1, 016a/3,
017a/8, 017b/6, 017b/7,
017b/8, 019a/9, 020b/10,
023b/4, 024a/4, 025a/9,
030a/7, 030b/4, 031b/2,
032a/9, 036b/6, 038a/6,

040a/7, 041b/6, 042a/9,
042b/1, 043a/11, 043b/5,
052a/10, 055a/1, 061a/8,
035b/6

d.-rseş 033a/9

d.-yelüm 059a/5

dib: 1. Çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü. [=15]

d.+i 015a/7, 020b/6, 031a/9,
041b/5, 045b/5

d.+inde 024a/11, 045b/2,
062a/11

d.+inden 019b/10, 030b/9,
043b/7, 045a/7

d.+ini 030b/4

d.+iñde 036b/8

2. Vücudun üstüne oturlan yeri, makat, dübür.

göksen d.+i 031a/09

difl: (Ar.) Zehirli ot. [=1]

d.041b/6

diger: (Far.) Öbür, başka. [=1]

d.059a/1

dik-: Bir şeyi iğne iplikle kumaş, deri vb. şeyler üzerine tutturmak veya kumaş, deri vb. şeylerin parçalarını, sökülük, yırtık yerlerini birbirine eklemek. [=4]

d.-e 011a/6

d.-eler 047a/11, 055b/1,
055b/4

dik: Bulunduğu yere göre insanın ayakta durma biçimine benzer şekilde dosdoğru vaziyette duran, bir tarafa doğru eğikliği olmayan. [=4]

d.024b/10

d. olur 055a/9

d. şıçrar 024b/10

d. тұрмайalar 054a/9

diken: Bazı bitkilerde bulunan ucu sivri, sert, batıcı çıkıntı. [=1]

d.032b/2

dikyerdik: Sıçanotu. [=1]

d.020a/2

dil: 1. Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli uzun ve hareketli organ. [=11]

d.+i şarqar 049a/9

d.+in 026a/11, 027a/1, 027a/2,
055b/11

d.+ini 027a/8, 056b/3

d.+süz 013b/8

d.+ü 026b/10

d.+ine 027a/7

2. Lisan.

d.+ince 006b/1

dile-: Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek. [=6]

d.-di 002b/2

d.-rem 006b/2

d.-rsej 055a/6, 055b/7, 060a/3

d.-tdi 003b/5

dilkü: bk. tilki. [=1]

d.+de 021a/5

Dimāvat: Özel isim. [=1]

d.+da 005a/6

dirhem: (Ar.) Okkanın dört yüzde biri miktarındaki ağırlık ölçüsü. [=106]

d.016b/1, 016b/3, 016b/6,

016b/7, 016b/8, 017b/4,

018a/7, 018b/4, 018b/5,

018b/6, 018b/7, 019a/2,

019a/3, 019a/4, 020b/1,

020b/2, 020b/3, 020b/4,

021b/5, 021b/6, 021b/7,

021b/9, 022b/9, 022b/10,

022b/11, 023a/6, 023a/8,

023a/9, 024b/2, 025a/1,

025a/2, 025a/3, 025b/3,

027a/6, 030a/2, 030a/3,

030a/10, 030a/11, 031a/11,

031b/3, 031b/4, 031b/11,

032a/1, 032a/2, 036a/3, 036a/4,

036a/11, 036b/1, 037a/3,

037a/4, 037a/10, 037a/11,

037b/1, 044a/1, 044a/3,
046b/7, 048b/6, 048b/7,
048b/8, 049a/3, 049a/4,
050a/10, 050a/11, 051a/4,
051a/5, 051a/6, 051a/7,
056b/2, 056b/3, 060a/9,
062a/8, 062a/9

diş: Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri. [=18]

d.014b/10, 015a/4, 015a/5

d.+i 014b/9, 015a/7

d.+ini 015b/7, 057b/11

d.+inün 015a/5, 015a/7

d.+ler 015a/4

d.+lere 014b/11

d.+lerinün 008a/10, 048b/5

d.+lerün 014b/8

d.+lü 009b/3, 015b/6

d.+ü 027a/11

dişi: Canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi. [=2]

d.036b/10

d.+idür 036b/11

ditre-: (Vücut veya bir organ) kasların kasılması sonucu hızlı ve küçük hareketlerle sarsılmak. [=1]

d.-dügi 029b/11

dīvār: (Far.) Bir binanın bedenini meydana getirmek, bir yeri çevrelemek, bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlamak, toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla taş, tuğla, kerpiç, ahşap vb. malzemeden gereken kalınlıkta örülen ve diklemesine yükselen yapı. [=2]

d.060b/5

d.+e 060b/10

diz: Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım. [=5]

d.+i 014a/3

d.+inde 044a/10

d.+indekin 038a/3

d.+inün 033a/11, 054a/10

dizgin: Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idâre etmeye yarayan kayış. [=1]

d.+i 054b/1

diz-: Belirli bir düzene göre sıraya koymak, sıralamak. [=1]

d.-yesin 059b/4

doğın-: Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek. [=1]

d.-ur 025a/1
dol-: Bir yere iyice yayılmak,
kaplamak. [=1]

d.-ar 024b/11
doldur-: Boş bir şeyi dolu hale
getirmek, dolmasını sağlamak. [=3]

d.-duralar 047a/1, 062b/6,
062b/7
don: At tüyünün rengi. [=6]

d.+a 063a/9
d.+da 063a/3, 063a/4, 063a/6,
063a/8
d.+lar 012a/11

doy-: Açlık duygusu gidinceye kadar
yemek, tok hâle gelmek. [=1]
d.-maz 052b/8

dög-: Ufalamak, ezmek, parçalamak,
karıştırmak, temizlemek, bastırmak,
sıkıştırmak vb. maksatlarla bir şeyin
üzerine arka arkaya vurmak.[=67]

d.-e 050b/8
d.-eler 016b/10, 017b/1, 018b/11,
019a/9, 020a/2, 020a/9, 022a/7,
022a/8, 023b/5, 023b/6, 024b/1,
024b/2, 025b/10, 028b/4, 028b/10,
029b/7, 030a/4, 031a/1, 031b/4,
032a/1, 034a/5, 034a/10, 036a/4,
036a/8, 037a/4, 037b/7, 038a/7,
039a/6, 040a/3, 040b/8, 041b/3,
041b/7, 041b/10, 042a/1, 042a/5,

042b/6, 043b/1, 043b/11, 045a/1,
045a/11, 046a/8, 046a/11, 047b/11,
049a/4, 049b/6, 056b/7, 057a/6,
058b/2, 063a/10

şarımsak d.-eler 050a/4

d.-er 029a/10

d.-esin 016a/9, 016b/1,
022b/7,022b/10, 023a/1, 023a/8,
033b/2, 039b/6, 060b/11

muhkem d.-esin 055b/9

d.-üb 062a/5

dögül-: Ufalanmak, ezilmek,
karıştırmak, temizlenmek,
sıkıştırmak gibi maksatlarla üzerine
arka arkaya vurulmak.[=5]

d.-miş 024b/8, 027b/5, 061b/6,
062b/5,028a/7

dök-: Sıvı veya tane halindeki şeyleri
buldukları yerden başka bir kaba
boşaltmak. [=33]

d.-eler 016b/4, 017b/5, 021b/4,
025a/3,026b/6, 026b/9,
027b/3, 027b/7, 029b/2,
029b/9, 030a/5, 030b/1,
030b/5, 032a/3, 032a/5,
034a/2, 037a/9, 049b/9,
050b/2, 051a/8, 051a/10,
052b/3, 057a/9

boğazına d.-eler 049a/1

d.-ülür 046a/6, 035b/5

d.-er 034b/1, 038a/3

d.-esin 039b/10

d.-üle 061b/1

d.-ülse 032a/9, 041b/10

d.-ülürse 057b/6

dön-: Kendi mihveri veya başka bir şey etrafında hareket etmek. [=3]

d.-e 021a/8

d.-mez 028a/4

d.-müş 054a/4

dört: Üçten sonra beşten önce gelen sayının adı. [=13]

d.002a/4, 006b/7, 007a/7,
030a/3,037b/3, 042b/3,
050b/5, 055a/7, 057a/10

d.+ü 006b/9

d.+üncü 007a/11, 008b/1

d.+üne 015a/6

du'ā: (Ar.) Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Alah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını istemek maksatlı yazılmış ibare. [=2]

d.+dan 006a/1, 006b/5

dudak: Ağzın yüze göre daha kırmızı renkteki dolgun ve etlice alt ve üst iki kenarından her biri. [=1]

d.+ında 019a/8

duman: Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamamıyla yanmamış katı zerreler ve buğu bulunan gaz. [=1]

d.+a 053b/9

dur -: 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak. [=9]

d.-a 037a/6

d.-an 007a/3

d.-durmaya 059a/7

d.-ıcağ 038a/11

d.-maz 044b/3

d.-muş 059b/3

d.-sun 061a/10

d.-ur 007b/1, 031a/7

2. Kalmak, beklemek.

güneşe d.-miş 059b/7

duṭ-: 1. Elle kavramak, elde bulundurmak.[=9]

d.-acağ 038b/10, 045a/5

d.-alar 019a/1, 024a/2, 052b/1

d.-udalar 017a/7

2. Bir hastalığa yakalanmak.

sıtma d.-ar 059b/1

sıtma d.-maya 059a/5

3. Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak.

ışıcağ d.-alar 049a/2

duy-: Hissetmek, dayanmak,
katlanmak. [=2]

d.-ar 029a/10, 053a/10

dübür: (Ar.) Makat, anüs. [=1]

d.+ini 050a/1

dügüm: İp, iplik vb. kolay bükülebilen
şeylerin kendi üzerine dolanması veya
iki ucunun birbirine bağlanmasıyla
meydana gelen boğum. [=2]

d.062b/2

d.+ü 062b/2

dük -: Dikmek. [=1]

d.-üb 062b/2

dükel: Tam, bütün. [=1]

d.+isi 010a/1

dünyā: (Ar.) İçinde yaşamakta
olduğumuz yeryüzü. [=3]

d.003a/11

d.+nün 007b/7

d.+sını bağışlar 003a/7

düpedüz: Çok düz ve doğru bir
biçimde, dümdüz olarak. [=1]

d.015b/1

dür: Tür. [=16]

d.+lü 007a/7, 007b/5, 023a/3,
025a/6, 025b/1, 025b/5,
026b/6, 029b/7, 030a/1,

030b/3, 039b/9, 042a/3,
054b/6, 059a/1, 060a/7

d.+lüdür 016a/2

dürt-: Sürmek. [=62]

d.-eler 018a/8, 018a/9, 018a/11,
018b/3, 019b/5, 019b/11, 021b/3,
025b/4, 026a/9, 027a/10, 027b/9,
028a/9, 028a/11, 028b/5, 029b/4,
032b/7, 034b/6, 035a/11, 036a/5,
036a/6, 037a/6, 037b/3, 037b/4,
037b/9, 037b/10, 038a/4, 038a/9,
038b/10, 039b/1, 040a/5, 041b/4,
041b/8, 042a/3, 042a/5, 042b/3,
042b/8, 042b/11, 043a/2, 043a/7,
045b/8, 045b/9, 046a/2, 046b/2,
046b/8, 048a/2, 048b/1,
053a/8, 053a/9, 055b/6, 055b/7,
057a/7, 057b/5, 057b/6, 057b/8

bal d.-eler 045a/11

d.-esin 033a/10, 040a/1

d.-seler 057b/3, 058a/10

düş-: Yerinden çıkmak, kopmak. [=18]

d.-e 019a/10, 019b/10,
020a/11, 026b/9, 062b/4

d.-er 019b/1, 019b/4, 026b/4,
035b/1, 056a/5

d.-meyesin 059b/5

d.-mez 053b/3

d.-mezse 019b/2

ağ d.-se 022b/5, 062a/4

d.-üb 046b/11

d.-üre 043b/3

d.-ürür 039a/9

düşman: (Far.) Birine karşı iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, hasım. [=6]

d.+a 053b/5

d.+ı 056a/8

d.+lar 024b/6, 054b/10

düşmanlık: (Far./T.) Düşmanca davranış, husumet. [=1]

d.056a/9, 058a/8

düz-: Yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek. [=5]

d.-eler 041a/11

d.-em 006b/3

d.-erler 015b/8

kitâb d.-eydiñ 005b/5

d.-eyin 006a/2

düz: Girintisi çıkıntısı olmayan, doğru. [=7]

d.006a/7, 007a/10,

010b/1, 010b/8,

010b/10, 054b/11

d. ola 009b/5

düzgün: Pürüzsüz, düz. Eğrilip bükülmeden devam eden, çarpık ve eğri olmayan, doğru.[=1]

d.+i 007a/6

ebem gümeçi: (?) İki çenekliler sınıfının ebegümeçigiller familyasından, her yerde kendiliğinden yetişen, kökü ve çiçekleri özellikle yumuşatıcı hassaları sebebiyle tıpta kullanılan, kalsiyum, demir, A ve C vitamini taşıyan, yaprakları sebze olarak yenen bitki. [=2]

e.052a/10, 060a/8

ebrüşum / ebrüşüm: (Ar.) Bükülmüş ipekten iplik. [=5]

e.019b/1, 019b/9, 047a/11, 055b/1, 055b/4

ebücehl karbuzu: (?) Kabakgillerden, elma büyüklüğündeki meyvesi çok acı ve iç sürdürücü, ishal yapıcı bir bitki. [=1]

e.+n 037a/3

eg-: Düz duran bir şeyi biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek, eğik duruma getirmek, bükmek. [=5]

e.-emez 028a/5

e.-ileleler 054a/9

e.-ilmez 028a/4

e.-meye 011a/8, 011a/9

eger: (Far.) Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir. [=53]

e.004a/9, 007b/11, 012b/8,
013a/7, 013b/1, 013b/4,
018a/8, 018b/8, 019a/11,
019b/9, 019b/11, 020a/3,
022a/10, 022b/1, 022b/8,
023a/2, 023b/7, 023b/11,
024a/1, 025a/5, 026b/2,
026b/5, 028a/9, 029b/11,
030b/10, 032b/4, 033a/2,
035a/8, 036b/7, 038b/6,
038b/10, 039a/7, 040a/1,
040a/5, 041a/5, 042b/2,
042b/11, 044a/5, 044a/10,
047a/5, 047a/8, 047b/4,
048a/5, 049b/3, 049b/9,
050b/6, 051b/1, 053b/1,
055a/6, 060b/10, 061a/2,
061a/7, 062a/1

eger: Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne. [=7]

e.+i 011a/11
e.+in 040a/11, 040b/2,
041a/11, 052a/2, 052a/3,
052a/4

egerçe: (Far.) Her ne kadar, ise de, gerçi. [=1]

e.+çe 005b/8

egit-: Bir hayvanı istenilen bâzı hareketleri yapabilecek tarzda yetiştirmek. [=9]

e.-tdi 005a/9

ek-: Serpmek. [=9]

e.-eler 040b/9, 041a/8,
043b/11, 047b/2, 055b/2,
058b/1, 063a/11

tuz e.-eler 040b/2

e.-esin 023a/2

Ekāzüyā: (?) Özel isim. [=1]

e.002a/6

ekber: (Ar.) Kasnı bitkisi; güneşber ve bu bitkinin köklerinden elde edilen yağlı zambak, reçine. [=1]

e.025b/6

ekiz: Bir seferde doğan iki kardeş. [=1]

e.023b/4

ekmek: Unun su ile yoğrulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek. [=1]

e.066a/5

ekşer: (Ar.) Çok fazla, en çok, birçok. [=1]

e.021a/4

e.+i 020b/7

eksik: Bulunması gerekirken bulunmayan, mevcut olmayan. [=4]

e.053b/11

e. etmeyeler 052b/6

e. etmeyesin 059b/2

e. olursa 011b/1

el: Kolun bilek mafsalsından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı. [=74]

e.005a/8, 008b/10, 011b/5,
014b/7, 015b/9, 015b/11,
018a/3, 019a/7, 019b/5,
020b/8, 022a/1, 022b/4,
023b/1, 024a/2, 024b/3,
026a/4, 026a/10, 026b/10,
027a/11, 027b/11, 028b/1,
029a/3, 029a/4, 030a/6,
030b/6, 031a/4, 031b/8,
032a/6, 032a/8, 033a/4,
033b/7, 034b/2, 034b/8,
035a/4, 035b/2, 036b/2,
037b/4, 038a/1, 038a/10,
039b/2, 040a/6, 040a/8,
040a/10, 041b/1, 041b/8,
042a/7, 042b/9, 043a/10,
043b/4, 044a/8, 044b/8,
045b/2, 045b/9, 046a/3,
046b/2, 047a/6, 047b/9,
048a/7, 048b/3, 049a/5,
050a/6, 050b/8, 051b/11,

052a/1, 055a/5, 055b/7,
056a/10, 057b/4

e. viresin 039b/4

e.+üni 015a/7

e.+iyle 029b/4, 029b/6

e.+leri 006a/1

e.+üne 006a/11

elek: Sallanarak kullanıldığı zaman üzerine konan maddenin incelerini altına geçiren, bu şekilde taneli ve toz halindeki şeyleri irilerinden ve içlerindeki yabancı maddelerden temizlemekte kullanılan, tek tarafına ufak delikli tel, kıl veya bez gerilmiş tahta bir kasnaktan ibaret eleme aleti. [=2]

e.+den 023a/9

e.+den 022b/10

elet –: İletmek, yollamak. [=2]

e.-eler 025b/1

e.-düb 060a/10

eli-: Bir maddeyi eleğe koyup sallamak suretiyle içindeki yabancı öğelerden temizlemek, irisini ufağından ayırmak, elekten geçirmek. [=1]

e.-yesin 023a/10

elli: Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayının adı. [=9]

e.025a/1, 031b/4, 032a/1, 037b/1,
044a/1, 049a/4, 050a/10, 050a/11,
051a/7

elmacık Yüzün yanakla göz arasında kalan, az veya çok çıkıntılı kısmı. [=2]

e.+cıkları 010a/9

e.+cığı 010a/10

emmā ba'du: (Ar.) Bundan sonra, manasına olup bir başlangıç hitabından sonra söylenir. Buna fasl-ı hitab denir. [=1]

b.001b/6

emek: Bir işin yapılması için harcanan beden veya kafa gücü. [=1]

e. çekmeyeler 014b/5

emin: (Ar.) Güvenilir, inanılır, îtimat edilir kimse.[=2]

e. ola 058a/3

e. olmazsa 027b/4

emir: (Ar.) Bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk. [=12]

e.004a/2

e.+de 021a/6, 024a/7, 025b/1,
027a/3, 028a/5, 030b/8,
031a/8, 042a/10, 048a/11,
049b/4, 051a/11

emr: (Ar.) bk. emir. [=2]

e. etdi 003a/2, 003b/11

en: Neticede, en sonunda, önünde sonunda. [=1]

e.+iñde 055a/1

encek: Kedi, köpek gibi memeli hayvan yavrusu, enik, inik. [=1]

e.+e 059a/9

endām: (Far.) Beden, vücut. Vücut biçimliliği, boy bos. [=1]

e.+lu 009a/5

ene -: İğdiş etmek. [=1]

e.-yesin 055a/6

eñ: Atın kafatası ile çenekemiğinin eklem yeri, oynak yeri. [=1]

e.+i 026a/5

eñeg: Çene. [=3]

e.+i 010a/1, 019a/8, 022a/1

eñir: (?) Bir çeşit yaban mersini. [=1]

e.012b/1

eñlet-: Genişletmek (büyütmek) [=1].

e.-mez 057a/10

Epikrat: (?) Özel isim. [=3]

e.023a/4, 025b/9, 043b/1

er: Erkek. [=2]

e.008a/5

e.+i 002b/8

er-: Belli bir yere, bir noktaya varmak, vasıl olmak, erişmek, ulaşmak. [=7]

e.-di 004b/3, 005a/1

e.-düğü 015b/3

e.-işdi 005a/8

e.-ışdürür 007b/7, 007b/10

mıh e.-mişdür 038b/9

erba^c: (Ar.) Dört, dördüncü. [=3]

e.025a/3, 025b/3

ʿanāşır-u e.+dan 006b/7

eri-: Katı bir cisimin ısı etkisiyle sıvı durumuna gelmesi. [=4]

e.-ycek 047a/4

e.-yince 030b/1, 034a/9,
062b/8

erit-: Katı bir cismi ısı etkisiyle sıvı durumuna getirmek. [=13]

e.-meyince 020b/6

e.-e 056b/9

e.-eler 020b/4, 021b/4, 027b/8,
031b/5, 032a/2, 036b/1,
037b/10, 039a/2, 040b/5,
047a/3

e.-ür 034b/1

erkān: (Ar.) Âdet, yol yöntem, usûl, âdap. [=1]

e.+uñ 017b/8

erkek: Canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi, er. [=2]

e.036b/10

e.+dür 036b/10

eşer: (Ar.) İz, nişan, işaret. [=1]

e.+i 057a/9

eski: Zamanın etkisiyle veya kullanıla kullanıla yıpranmış, bozulmuş, yeniliğini kaybetmiş. [=25]

e.018b/3, 019a/6, 020b/5,

021b/10, 022a/9, 025a/1,

025b/7, 028b/4, 029a/1,

029b/11, 030a/4, 034a/11,

035a/10, 040b/5, 041a/8,

041b/2, 044a/4, 044b/5,

046b/8, 046b/11, 047a/6,

050a/10, 057a/4

e.+de 041a/5

e.+den 019a/11

esmā: (Ar.) İsimler, adlar. [=1]

e.004a/7

eşid: (Ar.) Kulak yoluyla duymak. [=1]

e.-ib 013b/10

eşkün: Atın dört naldan daha rahat ve daha az sıçrayarak düzenli adımlarla yürüme biçimini anlatır; tırıs. [=8]

e.011b/8, 012a/1, 012a/4, 012a/8,
012b/5, 013a/3, 013a/5, 013a/11

et -: Bir işi yapmak. [=31]

ayruḡ e.-meye 058a/2

bünyād e.-diler 003a/3

bünyād e.-e 002b/3

bünyād e.-müşdür 002a/5

dermān e.-üb 004a/10

e.-di 003a/4, 005a/3, 005a/5

e.-eler 019a/2, 027b/2, 031a/2

e.-elüm 014b/9

eksik e.-meyeler 052b/6

eksik e.-meyesin 059b/2

emr e.-di 003a/2, 003b/11

e.-düm 008a/6

e.-meyeler 053b/11

e.-sünler 002b/5

fayda e.-er 030b/3

ḡıdmat e.-erlerdi 002b/9

ıřıcaḡ e.-üb 034a/6

‘imāret e.-er 007b/11

ḡaşd e.-se 008a/1

ḡıḡır e.-diler 005b/3

medḡ e.-diler 002b/1

maḡbūs e.-di 004b/9, 005a/1

müştemil e.-düm 008a/7

saḡḡ e.-eler 019a/4, 037b/1,
046b/8

sirāyet e.-er 036a/1

sirāyet e.-üb 049b/10

tımār e.-ersen 060b/2

et: İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasındaki kısmı. [=7]

e.044b/6

e.+i 028a/10, 040b/5, 052a/10,
057b/9

e.+lü 010b/6, 010b/9

et- bk. it- [=4]

ḡaber e.-diler 002b/6

řikāyet e.-diler 005b/1

beyān e.-dügümüz 047b/8

āzād e.-sün 004b/5

etmeg: bk. ekmek. [=2]

e.+e 049b/2, 055a/4

ev: Bir ailenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanan, ikamet edilen yer, mesken, hane. [=4]

e.+de 057a/8, 058a/8, 059b/4

e.+e 055b/8

evvel: (Ar.) Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce

bulduğunu veya olduğunu anlatır,
önce. [=28]

e.007a/7, 008b/10, 014b/9,
014b/11,015b/3, 015b/11,
016a/7, 021a/6, 022a/3,
024a/7, 025b/1, 027a/2,
028a/5, 029a/4, 030b/8,
031a/8, 032a/8, 032b/1,
040a/10, 041b/3, 042a/10,
043a/2, 043b/6, 049b/4,
051a/11, 052a/1, 054a/10

bāb-ı e.008a/8

ey-: Düz duran bir şeyi biraz öne veya
bir yana doğru meylettirmek,
çevirmek, eğik duruma getirmek,
bükme. [=1]

e.-meye 010b/4

eyegü: Sırttan omurgaya, ön taraftan
göğüs kemiğine bitişerek göğüs
kafesini meydana getiren yassı ve
kavisli kemiklerden her biri. [=2]

e.+sinden 011a/11

e.+sünü 011b/1

eyer: Binicisinin, üzerine oturması için
binek hayvanlarının sırtına konulan
nesne. [=1]

e.+in 059a/10

eyerlik: Atların, üstüne eyer
yerleştirilen sırt bölümü. [=1]

e.+gi 010b/10

eyi: bk. eyü. [=1]

e.008b/10

eyle-: Etmek, yapmak, anlamında
yardımcı fiil. [=7]

e.019b/2

cem^c e.-di 006b/9

can e.-η 003b/8

aruğ e.-r 045b/6

meyl e.-r 051a/4

mu^c tedil e.-yesin 060a/5

biryān e.-yüp 056b/3

eyşi: Ekşi. [=1]

e.044b/11

eyt -: Söylemek. [=6]

e.-di 005b/10, 009a/7, 002b/4,

003b/2, 004a/6, 004a/11

eyü: Beğenilecek, makbûle geçecek
nitelikleri olan, kendisinde bulunması
gereken vasıfları taşıyan. [=12]

e.008a/9, 008a/11, 008b/11,

009a/6, 009a/7, 009a/11,

011b/6, 012b/2,060b/9, 062b/9

e. ola 060b/7

e.+dür 052a/9

ez-: Bir şeyi üzerine el, ayak veya bir
aletle basmak veya bütün ağırlığı ile
üstünden geçmek suretiyle yassılamak,

çiğnemek, ufalamak, parçalamak.
[=20]

e.-e 052a/5, 052a/9, 061a/3

e.-eler 024b/3, 025a/3, 025b/4,
027a/5, 027b/1, 029a/11,
031a/11, 032a/5, 037a/8,
046a/9, 048b/1, 049b/7,
051b/9, 057a/9

e.-erler 023b/5

e.-esin 016b/3

e.-ib 057b/7

F

falān: (Ar.) Belirtilmesi gerekli
görülmeyen imlerin önüne getirilerek
onları belirsiz şekilde niteler. [=1]

f.007a/2

faşl: (Ar.) Bir kitabın bölümlerinden
her biri. [=59]

f.+ı 059a/1

f.+ında 055a/7

f.+ü'l 020b/8, 023b/1, 024a/2,
026b/10, 029a/4, 031a/4,
032a/8, 034b/8, 038a/1,
038a/10, 040a/10, 042b/9,
045b/2, 045b/9, 047b/9, 052a/1

f.+ü'r 019b/5, 026a/10,
034b/2, 042a/7, 047a/6,
056a/10

f.+ü's 022a/1, 027a/11,
027b/11, 031b/8, 035a/4,
035b/2, 043a/10, 043b/4,
048a/7, 048b/3

f.+ü's 018a/3, 019a/7, 024b/3,
026a/4, 028b/1, 030a/6,
030b/6, 033a/4, 033b/7,
036b/2, 039b/2, 040a/6,
041b/1, 041b/8, 044a/8,
046a/3, 046b/2, 049a/5,
055a/5, 055b/7

f.+ü't 022b/4, 037b/4, 044b/8,
050a/6

f.+ü'1 015b/11

fayda: (Ar.) İşe yarama, işe yaramanın
meydana getirdiği iyi durum, olumlu
sonuç, yarar. [=7]

f. bulunur 009a/8

f. eder 030b/3

f. gelmez 009a/9

f. ide 057b/3, 057b/4

f. ider 043a/10

f.+sı 057b/2

faż: (Yun.) Birbiri ardınca gelen
değişikliklerin her biri, safha. [=1]

f.+la 008a/7

fāzıl: (Ar.) Bir kimsede bulunan şahsî
kıymet ve meziyet, değer. [=1]

f.+lar 002a/1

fażl: (Ar.) Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lütuf, kere. [=1]

f.007a/8

febihā: (Ar.) Pek âlâ, ne iyi, tamam. [=1]

f.038b/8

feh̄m: (Ar.) Anlama, anlayış, idrak. [=1]

f. 052b/11

fēlh: (Ar.) Yarmak. [=1]

f.014b/3

ferāgat-: (Ar.) Hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme. [=1]

f. olundı 006a/6

feres: (Ar.) At, beygir. [=1]

f.+iη 066a/1

fermān: (Far.) Emir, buyruk. [=1]

f. 005b/9

fetebārekallahu: (Ar.) Allah mübarek etsin, hayırlı ve mübarek olsun, anlamına gelen ibare. [=1]

f.007a/1

finduk: (Far.) Kuzey yarım kürenin ılık ve serin bölgelerinde ve yurdumuzun Karadeniz bölgesinde yaygın olarak yetişen, kışın yapraklarını döken ve aynı isimdeki meyveyi veren ağaççık. Bu ağacın sert bir kabuk

içindeki yağlı, nişastalı, yuvarlak veya beyzî meyvesi.[=2]

f.+ın 061b/5, 061b/7

fi'lhāl: (Ar.) O anda, hemen. [=3]

f.029b/9, 044b/3, 055b/9

filhāl: (Ar.) bk. fi'lhāl. [=1]

f.054a/6

Frengi: (İt.) Avrupalılara özgü bir bitki. [=1]

f.021a/9

fitil: (Ar.) Kanamayı durdurmak, cerahati boşaltmak için derin yaraların içine sokulan, ilaçlı veya ilaçsız steril bez. [=3]

f.046b/8

f. ideler 034a/11

f.+i 046b/10

fuzulluk: (Ar.) Haddini bilmeme, fodulluk. [=1]

f.+nı 005a/2

fülful: (Ar.) Karabiber. [=1]

dār-ı f.031b/3

füyü: (?) Dünya genelinde popüler bir hurma. [=1]

f.034b/2

G

ğaflet: (Ar.) Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe,

dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, gâfillik.[=1]

ğ. olunmaya 066a/8

ğalîz: (Ar.) Kalın, sık, yoğun, kesif. [=5]

ğ.017a/11, 021b/8

ğ. olunca 019a/5, 037b/2, 046a/2

ğarb: (Ar.) Dört ana yönden güneşin battığı yön, batı. [=2]

ğ.+a 002a/3, 003b/6

ğavğâ: (Far.) Şiddetli tartışma veya dövüş, mücadele. [=1]

ğ. olucağ 013a/2

ğāyet: (Ar.) Çok, pek, pek çok, son derece. [=17]

ğ.011b/8, 012b/2, 012b/5,
013a/5, 013a/11, 014b/7,
020b/6, 021a/7, 026a/4,
033a/8, 041a/5, 041a/7,
042a/2, 052a/10, 066a/2,
066a/2, 066a/7

ğāzab: (Ar.) Aşırı hiddet, intikam alma duygusu iße karışık öfke, kızgınlık. [=1]

ğ.+a geldi 004b/6

ğazzal: (Ar.) Picornaviridae ailesinde, aftovirüs cinsinde yer alan virüsün çift tırnaklı hayvanlarda özellikle ağız ve tırnaklar arasında

kabarcıklar görünmesi ve yüksek ateşle beliren, genellikle arıza bırakan bulaşıcı hastalık; dolama, etyaran, kurlugan. [=1]

ğ.036b/3

gece: Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman. [=3]

g. 011b/9, 014a/1

g.+si 059b/11

geç-: 1. (Zaman için) Aşmak, geride bırakmak, harcamak. [=17]

g.-medin 006a/3

gün g.-mişse 042b/3

2. Etkisini kuvvetle hissettirmek, işlemek, nüfuz etmek.

hükümü g.-erdi 002a/3

3. Son bulmak, hükümü ve etkisi kalmamak, ortadan kalkmak.

g.-mezse 029b/11, 031b/6,
034a/6, 034b/11, 035a/2,
038b/8

4. Bir miktarı, bir sınır veya haddi aşip ilerisine gitmek.

g.-meyesin 056a/3

5. Etkisini kuvvetle hissettirmek, işlemek, nüfuz etmek.

içi g.-ene 058b/3

ıssı g.-se 048a/8

İçi g.-se 030b/7

şoğuk g.-se 048b/3

6. Etkisi altına almak.

g.-erse 038b/7

g.-ecek 055b/10, 015b/1

geç: Belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra. [=5]

g.054b/3, 057b/11, 041a/10

g. vireler 034b/6, 034b/7

geçür-: Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek. [=1]

g.-eler 024a/10, 041a/3

g.-esin 022b/10

ged-: bk. git-[=2]

g.-ilür 015a/8, 015a/9

gel-: 1. Bir şey veya kimse konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesafe katedip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak. [=35]

g.-diler 003a/1, 004a/1, 005b/1

g.-dük 053a/11

g.-e 047b/1, 061b/1

g.-ecek 010b/2

g.-en 002a/1

g.-ene 005b/11

g.-ince 024a/2

g.-medi 003b/3

g.-meyüb 023b/7

g.-mez 009a/6

g.-sün 003b/3

g.-sünler 002b/5

g.-ür 005a/5, 008a/1, 009a/10, 017a/11, 024a/5, 026b/9, 031a/7, 055a/10

g.-ürse 010a/5, 011a/10, 019b/1, 020a/7, 024a/1

2. İsimlerin yönelme haliyle Etmek yardımcı fiili yerine kullanılır.

ğazaba g.-di 004b/6

Fayda g.-mez 009a/9

Başına g.-mişdür 056a/2

İşlağa g.-ür 033a/2

3. Sıvılar için çıkıp akmak.

қан g.-se 023b/2

қан g.-ür 045a/8

yaş g.-ür 051a/3

gem: Zaptetmek veya istenilen tarafa çevirmek için atın ağzına takılan demir alet. [=3]

g.+ine 066a/2, 066a/3

g.+ini 009b/3

gemi: Su üstünde giden büyük taşıt. [=1]

g.+ye 053b/8

gevez: Kolay. [=7]

g.023a/4

g.+çe 017a/5

g.+i 017b/11, 019b/2, 028b/10,
032a/4, 048b/11

gepre: Hayvan, tımar edildikten sonra
tozunu silmeye yarayan kıl kese.
Kaşığı. [=1]

g. 046a/6

ger: Edat. [=1]

g.025b/2

gerək: Herhangi bir şeyin
yapılabilmesi veya olabilmesi için şart
olan şey. [=10]

g.041a/4, 041a/7, 053b/1

g.+dür 007a/8, 007a/9, 007b/6,
008a/3, 008a/5, 009a/11,
007b/1

g.+se 010a/2

geril-: Gergin bir durum almak,
kasılmak, takallüs etmek. [=3]

g.-e 055a/10

g.-se 033a/5

g.-ür 016a/6

gerü: Yine, tekrar. [=11]

g.019a/11, 023a/1, 028a/9,
040b/11, 046a/1, 047b/6,

047b/7, 052a/4, 053b/11,
054a/8, 055b/10

getür- 1. (Daha uzak bir yerden)
Bulunulan yere gelmesini sağlamak,
gelmesine sebep olmak, iletmek,
nakletmek. [=22]

g.-di 003a/11, 003b/2

g.-esin 003b/11

g.-medi 003a/11

g.-müşler 011b/5

g.-se 066a/3

g.-señ 004a/10

g.-sünler 004b/1

g.-tdi 005a/7

g.-üb 062a/8, 062a/11, 066a/2,
066a/5

g.-ür 018a/2, 059b/7

2. (Yardımcı fiil olarak) ... etmesini
sağlamak, ... durumuna gelmesine
sebep olmak.

vücūda g.-di 001b/3

g.-cek 011a/3

karşısına g.-üb 063a/5

yuğaru g.-elr 027b/3, 045a/7

tavıķ g.-eler 050a/1

üzerine g.-eler 051b/5

gevşek: Gevşek. [=2]

g.-038b/7, 052a/11

gevşe-: Gevşemek. [=1]

g.-yüb 031a/7

geyik: Çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geniş getirici, memeli hayvan. [=5]

g.009b/6, 009b/9, 010a/6,
040a/7

g.+leri 007a/5

gez-: Bir yeri görmek, incelemek için veya belli bir maksatla dolaşmak. [=4]

g.-diler 004a/2

g.-düreler 052b/6, 059a/7

g.-er 012a/11

ğdā: (Ar.) Canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besi. [=1]

ğ.+dur 057b/11

gibi: Bir kimsenin bir işi kendisine benzetildiği kimse tarzında yaptığını veya bir işin kendisine benzetildiği şeydeki biçimde olduğunu göstermek için kullanılır. [=63]

g. 003a/10, 003b/3, 005a/2,
010a/6, 010a/10, 010a/11,
011b/2, 012b/1, 014a/4,
014b/5, 016a/4, 018a/7,
018b/8, 018b/11, 019a/10,
019b/7, 021a/1, 021a/11,
021b/5, 024a/5, 024b/7,

024b/8, 026a/2, 026a/8,
028a/4, 029b/6, 033b/4,
034a/7, 034b/1, 035a/5,
035b/11, 036a/5, 036a/8,
037a/8, 038a/2, 038a/7,
039a/6, 039b/5, 040b/8,
041b/3, 041b/11, 043a/9,
043b/2, 043b/6, 044a/9,
044b/8, 045a/5, 046a/5,
046a/10, 046b/4, 047b/8,
047b/11, 048b/9, 049a/11,
049b/7, 055a/11, 056a/6,
058b/3

g.+dür 041a/10

gice: bk. gece. [=15]

g.021b/2, 026a/2, 030b/9, 032b/4,
032b/9, 034a/2, 035a/2, 035a/11,
036a/6, 039b/4, 040b/3, 042b/3,
043a/6, 043b/9, 057a/4

giçig: Kaşınma, kaşıntı, uyuz hastalığı.
[=2]

g.+den 041b/10

g.+i 041b/9

gir-: Dışarıdan içeriye geçmek,
varmak, dahil olmak. [=8]

g.-di 006a/11

renc g.-di 005a/11

g.-e 017a/4, 017b/11

g.-meye 020a/5, 021b/1

g.-mezse 047b/6

g.-ür 021a/2

gider-: Ortadan kaldırmak, yok etmek, izale etmek. [=8]

g.-e 057b/4, 058a/10, 061b/1

g.-eler 020a/8, 021b/2, 038b/9, 055b/3

g.-meyesin 060a/4

gird: (Far.) Yuvarlak. [=1]

g.010b/6

git-: Bir şey veya bir kimse konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak. [=26]

g.-e 033a/4, 011a/3, 017b/4, 018b/5, 026a/4, 032b/3, 035b/2, 037b/11, 046b/2,

056b/4, 057a/6

g.-er 056b/11

g.-erken 010a/3

g.-icek 052a/6

g.-se 038a/10

g.-meye 011a/11

g.-meyince 034a/7

g.-mezse 016a/11, 016b/11, 024a/8, 027a/8, 032b/4, 037a/7, 043a/6, 046a/10, 030b/3

göp-: Yerinden ayrılmak, bağlı bulunduğu yerle bağlantısı kesilmek. [=1]

ğ.-ar 024a/10

gögüs: Vücûdun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü. [=3]

g.+inde 042a/8

g.+de 035b/8

g.+e 035b/6

gök: 1. Gökyüzü rengi, yeşile çalan mavi.[=5]

g.048a/5, 062a/10

g.+çe 011b/7

2.Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk.

g.+e şalalar 031b/7, 048b/2

gökcek: Güzel, şirin, hoş, latif. [=7]

g.+008a/9, 009a/1, 009a/3, 009b/1, 011b/10, 012b/3, 012b/5

göksen: Zehirli kertenkele. [=1]

g.031a/9

göm-: Bir şeyi üzerini kapatıp örtecek şekilde toprak vb. şeylerin içine sokup yerleştirmek. [=3]

g.-eler 042a/1

oda g.-eler 043a/4

g.-seler 058a/8

gönder-: Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak. [=2]

g.-di 004b/8

haber g.-di 005a/6

gönlül: İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü. [=3]

g.009a/8, 009a/9

g.+ler 006a/2

gör-: Gözle ve ışık yardımı ile bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek. [=22]

g.-di 003a/6

g.-digi 063a/8

g.-e 010a/2, 013b/8

g.-eler 038b/7, 047a/8, 054a/3

g.-em 003b/8

g.-emezse 018a/8

g.-esin 055b/11

g.-eyim 006a/7

g.-icek 010b/5

g.-mekdir 007a/10

g.-mekligi 012b/11

g.-memiş 044b/8

g.-mez 014a/1, 024a/6

g.-se 057a/3

g.-üb 009a/8

g.-ülmezse 035a/8

g.-ülürse 015b/8

g.-ür 010a/2

görün-: Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükme, zuhur etmek. [=1]

g.-ünür 018b/9

göster-: Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak. [=1]

g.-e 063a/5

göt: Kalın bağırsağın dışarıya açılan deliği ve vücudun kuyruk sokumu bölgesi için kullanılan kaba söz, makat, dübür, anüs. [=1]

g.+üni 045b/5

götür-: Bir şeyi hareket ettirip belli bir yere koymak. [=8]

g.-cek 010b/11

g.-eler 029b/1, 056b/5

g.-meyeler 056a/7

g.-mez 025a/8

g.-mezse 014a/7

g.-ür 042b/2

g.-ürdi 003b/6

gövde: Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım. [=12]

g.+sin 049a/2

g.+sinde 008b/6, 042b/2,
043b/4, 044a/8, 046b/3

g.+sinden 040a/9

g.+sine 042a/6, 048b/1,
048b/2, 051b/7

g.+sini 060b/6

göyük: (?) Doğru, düzgün. [=1]

g. g. baş-010a/8,

göyük otu: (?) Sarızambak, dağ
pırasası, yabani pırasa, çiriş, kırkiş otu,
kırkiç ve çiviş isimleri ile de bilinen,
zambakgiller ailesinden olan, sarı
çiçekli, çok yapraklı bir bitki çeşididir.
[=1]

g. 051b/2

göyündür-: (?) Yakmak. [=2]

g.-eler 041b/2

g.-ür 060a/3

göz: 1. İnsanda ve hayvanda görme
organı. [=41]

g.009a/8, 024a/11, 049a/10

g.+e 011b/10, 012b/1, 013b/6,
020b/7, 021a/2

g.+e çekeler 056b/1

g.+i 014a/5, 014a/6, 019b/6,
024a/6, 062b/4, 062b/6, 062b/9

g.+ine 020a/3, 020a/4, 020a/6,
020b/11, 021b/1, 022b/4,

023a/2, 023a/10, 024a/8,
062a/6

g.+ini 021b/1

g.+ini açalar 022b/2

g.+leri 024b/10, 049a/9,
054a/3

g.+lerinden 051a/3

g.+in 056b/5

g.+inde 022a/10, 024a/3

g.+ine 023b/8, 059b/5, 062a/4

g.+iñ 024a/4

2. Bazı kimselerin bir şeye, bir
kimseye kıskançlık veya hayralıkla
baktıkları zaman bakışlarının o şey
veya kimse üzerinde meydana
getirdiği etkiye yorulan ve kötü
olaylara sebep olan uğursuzluk,
terslik, nazar.

g.+edeler 050a/6

g.+den 035b/10

gözlü: Herhangi bir biçimde veya
renkte gözü olan. [=3]

g.+lü 009b/1, 009b/6, 014b/4

göz buvarı: Gözyaşı bezlerinin
salgıladığı sıvıyı toplayan, gözün
burun tarafındaki bölümü. [=2]

b.+ı 024a/5, 024a/11

gözük-: bk. görün-. [=1]

g.-ürse 018a/8

güç: Kendini zorlayarak, gayret ve kuvvet sarf ederek, güçlkle, zorla. [=1]

g.047b/6

gügercin: Pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyânın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücudu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tâne ve meyve ile beslenen tünek kuşu. [=2]

g.050a/11, 051a/6

gül: (Far.) Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği. [=11]

g.019b/5, 020b/1, 021b/2,
043a/2, 058a/4, 061a/5

g.+i 018a/6, 021a/10, 036a/4,
043a/1

g.+iyle 039b/11

gün: Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası. [=82]

g.002a/9, 002b/10, 016b/9,
020a/8, 021b/2, 023a/2,
023a/10, 026a/2, 027b/4,
028a/9, 028b/8, 029a/10,
030b/9, 035a/2, 037a/6,
037b/3, 038a/1, 039b/4,

040a/8, 042b/7, 043b/9,
044b/6, 046b/9, 047a/1,
047b/4, 048a/6, 049a/1,
050b/3, 051a/8, 052b/4,
053a/9, 053b/7, 053b/10,
054a/1, 055b/5, 055b/8,
055b/10, 057a/4, 057a/5,
057a/11, 059b/9, 060a/11,
061b/8

g. geçmişse 042b/3

g.+de 018b/3, 018b/8, 019a/6,
020a/10, 020b/5, 021b/10,
022a/9, 033a/1, 036a/8,
036b/2, 037b/2, 037b/9,
038a/9, 038b/7, 039b/1,
040a/1, 040a/4, 040b/9,
047a/6, 048b/9, 052b/6,
053b/11, 054b/3, 060a/11

g.+den 039a/4, 039a/7, 050b/5

g.+e 018a/10, 019b/4, 050a/6,
061a/2

g.+i 052a/3, 059a/10

g.+inde 052a/7, 059b/1,
059b/3, 061a/7

gündüz: Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman. [=2]

g.032b/9

g.+de 011b/9

güneş: Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi

veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız. [=4]

g.+den 060a/4

g.+e 023a/1

g.+e durmuş 059b/7

g.+ine 059b/11

günlük: Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi. [8]

g.+lük 020b/2, 024b/2, 033b/2, 036a/10, 043b/10, 044a/3, 044b/7, 057a/1

güyagü:(Far.)Ballıbabagiller familyasından, pembe ya da beyaz çiçekli, çokyıllık otsu bitki, keklikotu. [=1]

g.017a/2

güyer-: Yeşillenmek. [=1]

g.-miş 037b/8

güz: Yazın bitimi sayılan 22 Eylül'de başlayıp kışın başlangıcı sayılan 21 Aralık'ta sona eren mevsim, sonbahar, hazan. [=2]

g.055a/7

g.+in 050b/10

güzel: Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren. [=1]

g.+ce 024b/1

güzin: (Far.) Seçkin, seçilmiş. [=1]

g.+006b/11

H

haber: (Ar.) Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dair orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz. [=7]

h.004b/6, 004b/8, 005a/3

h. gönderdi 005a/6

h. itdiler 002b/6

h.+i 005a/1

h.+in 004a/3

hacamat: (Ar.) Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma. [=4]

h.043a/9

h. ideler 025b/3, 049b/4

h. idüb 061b/5

hacek: (?) Bir yere delik açmaya yarayan, ince, sivri uçlu çubuk. [=1]

h.044b/1

Hacı Mehemmed bin 'Alî Akşarayî: Metnin yazarı. [=1]

h.006a/11

hadd: (Ar.) Sınır. [=1]

h.+ına 003a/1

ḥādī: (Ar.) Birinci. [=3]

ḥ.024a/2, 038a/10, 045b/9

hafta: (Far.) Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü. [=1]

h.033b/5

Ḥak: (Ar.) Allah, Tanrı, Huda. [=2]

ḥ.006b/6, 054b/5

ḥakīm: (Ar.) Varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakikatlerini akli ile bilen kimse. [=7]

ḥ.003a/9, 003a/10, 003b/8,
004a/4, 004a/6, 005b/3, 006a/6

ḥāl: (Ar.) Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. [=4]

ḥ.005b/4, 008a/3, 035a/9

ḥ.+de 007b/6

ḥalāş: (Ar.) Kurtulma, kurtuluş. [=3]

ḥ. ola 062b/4, 063a/1, 066a/3

ḥalāyık: (Ar.) Yaratılmış olanlar, mahlûkat, insanlar. [=1]

ḥ.+1 003a/8

ḥalāz: (Ar.) bk. ḥalāş. [=1]

ḥ. ola 062b/8

Ḥalīk: (Ar.) Yaratıcı, yaratan. [=1]

ḥ.+a 001b/2

ḥalk: (Ar.) İnsanlar, yaratılmış olanlar.

[=1]

ḥ.056b/5

ḥāmīle: (Ar.) Karnında yavru bulunan, gebe, iki canlı, yüklü. [=1]

ḥ. ola 057a/11

ḥam: (Far.) Veteriner hekimliği folklorunda soğuk ve sert apse. [=1]

ḥ.+in 059b/3

ḥamīr: (Ar.) Hamur, maya. [=8]

ḥ.017a/2, 017b/2, 017b/4,
020a/9, 022b/11, 025a/2,
025b/4

ḥ.+den 060b/5

ḥāmīş: (Ar.) Beşinci. [=6]

ḥ.020b/8, 026b/10, 031a/4,
034b/8, 042b/9, 047b/9

ḥamle: (Ar.) İleriye doğru atılma, atılış. [=2]

ḥ.+de 054a/10

ḥ.+den 054a/11

ḥandalık / ḥandekuk: (?) Baklagiller familyasından çayır ve nemli topraklarda yaşayan çok yıllık otsu bir bitki türü. [=1]

ḥ.061a/8

ḥarāb: (Ar.) Kötü durumda, bitik, perişan. [=3]

ḥ.040b/10

ḥ. ider 045b/6

h.+a 008a/2

harc: (Ar.) Bir şeyin yapılmasında kullanılan öteberi.[=1]

h. olurdu 002b/10

hardal: (Ar.) Turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki. [=4]

h.022b/10, 027a/5, 031b/3,
034a/4

hareket: (Ar.) Bir şeyin, bir nesnenin bütününe veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma. [=1]

h.+den 047b/5

Harezmi: Yer adı. [=1]

h.002a/11

hāş: Katışksız, en iyi cinsten, saf. [=2]

h.029a/11, 031a/11

hāşıl: (Ar.) Yeşilken hayvanlara yedirilmek için erken ekilen ekin. [=3]

h.027b/9, 032a/4, 048a/6

hastalan-: (Far./T.) Sağlığı bozulmak, esenliği yerinde olmamak, rahatsızlanmak, hasta olmak. [=3]

h.-miş 052a/1, 059a/6, 059a/9

haşla-: (Erm./T.) Kaynar suda pişirmek, kaynar suya batırmak, üstüne kaynar su dökmek. [=2]

h.-yala 035a/1

h.-yalar 032b/8

haṭ: (Ar.) Çizgi. [=1]

h.+tı 014b/6

haṭmi: (Ar.) İki çeneklilerin ebegümecigiller familyasından, pembe beyaz çiçekli, bataklıklarda, sulak çayırarda yetişen, çiçeği yumuşatıcı, kurutulmuş kökünün kaynatılmış suyu tenkiye ve gargara olarak kullanılan otsu bitki. [=3]

h.025b/5, 032b/1, 033b/2

hava: (Ar.) Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz. [=2]

h.047a/10, 047b/1

havān / hāven: (Far.) Toz hâline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya madenden çukur kap. [=10]

h.+da 025b/4, 031a/1, 036a/8,
037b/1, 037b/7, 038a/7,
039a/6, 041b/3, 044a/4,

046b/6, 021b/8, 019a/4,
022a/8, 023a/8

havuç: (Far.) Maydanozgillerden,
uzun ve sivri kökü sebze olarak yenen,
vitamin bakımından zengin, besleyici,
yetişmesi kolay otsu bitki. [=1]

h.051a/5

havz: (Ar.) Havuz, tekne, su tankı.
[=1]

h.+ile 004b/1

hayhuy: (?) Her ağızdan bir ses
çıkmasından meydana gelen gürültü,
patırtı.[=1]

h.054a/8

hāya: (Far.) Er bezi. [=8]

h.+da 055a/11

h.+sı 009b/11, 014a/2, 055a/9

h.+sın 055a/8, 055a/10, 057a/6

h.+sından 013b/1

hayāt: (Ar.) Organların, canlının
varlığını devam ettirecek şekilde
işlemesi ve canlıların, organlarının
gösterdiği faaliyet sonucunda
varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp
giden yaşama, canlı olma, dirilik. [=1]

āb-1 h.003b/10

haylī: (Far.) Oldukça fazla, çokça,
epey. [=2]

h.006b/2, 012b/3

hayvān: (Ar.) Hizmete yarayan at,
eşek, katır cinsinden yaratık. [=3]

h.+lar 005b/5, 054b/7

h.+uḡ 066a/6

hayz: (Ar.) Kadınlarda aybaşı. [=2]

h.017a/6, 057a/3

hāzā: (Ar.) Bu, şu, o anlamında olup
Türkçede kalıplaşmış bazı Arapça
kullanılışların içinde geçer. [=1]

h.001b/1

hazān: (Far.) Sonbahar. [=3]

h.052a/5, 059b/6, 059b/7

hazar: (Ar.) Güvenlik. [=1]

h.+ı 063a/6

hāzır: (Ar.) Bir iş yapmak için gereken
her şeyi tamamlamış olan, anık,
amade, müheyya. [=2]

h. ola 044b/2 h. olmazsa
028b/10

hazīne: (Ar.) Toplu halde bulunan
altın, gümüş, mücevher, para vb.
maddî değeri yüksek şeylerin bütünü.
[=3]

h.007a/9, 007b/1, 007b/3

hazm: (Ar.) Yiyecekleri vücutta
sindirmek. [=1]

h. olur 057b/11

hekīm: (Ar.) Mesleği hastalıkları teşhis ve tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip.[=3]

h.004a/11, 025b/9, 043b/1

helāk: (Ar.) 1. Mahvolmak, yok olmak. [=11]

h. olmağa 005a/11

h. olmayadı 005b/8

h. olsun 024b/6

h. olubun 004a/6

h. olur 025a/11, 055a/4, 055a/5

h. olursa 050a/2

h. oluyorlar 005b/2

2. Mahvetmek, yok etmek.

h. ide 043b/2

h. ider 056a/10

helāl: (Ar.) Yaptığı veya verdiği şeyi cân ü gönülden bağışlamak, verdiği kimsenin hakkı olarak kabul etmek. [=1]

h. kıldılar 006a/4

hem: (Far.) Kullanıldığı cümleye üstelik, bir de, şu da var ki, zaten mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir. [=31]

h.005b/9, 006b/2, 006b/4,

007a/8, 007b/1, 007b/7,

010a/4, 010a/5, 010b/4,

011b/9, 012a/1, 012b/2,

012b/6, 013a/3, 015b/6,

020b/11, 021a/1, 021a/4,

021b/11, 034a/7, 034b/7,

035a/7, 035b/11, 038a/6,

041b/9, 045a/2, 045a/3,

051b/9, 053a/2, 054b/11,

057a/8

hemān: (Far.) Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden. [=2]

h.021a/2, 045a/8

her: (Far.) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir,-nin hepsi, bütün, cümle.

[=25]

h.002b/7, 002b/10, 007b/5,

008a/6, 009a/7, 016b/5,

016b/9, 018a/6, 020b/10,

023a/10, 036a/5, 038a/1,

049a/1, 054a/1, 057a/5,

059a/2, 059a/8, 060a/6,

060a/9, 060a/11,060b/11,

062b/1, 062b/2, 063a/3, 063a/6

hergiz: (Far.) Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde. [=1]

h.009a/6

Heri: Herat şehri. [=1]

h.002a/7

herkez: (Far.) Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar. [=1]

h.009a/9
herse: Çok pişmiş, lapa. [=1]
h.039b/5
hevā: (Ar.) Keyif, arzu, istek, heves.
[=1]
āb-u h.+sın 002a/11
heybetlü: (Ar./T.) Büyük, ulu,
azametli. [=2]
h. 002a/2, 009a/2
hezin hezin: Yavaş yavaş, sakin sakin.
[=1]
h.yürideler 055b/5
hıdmat: (Ar.) Bir kimsenin yapmakla
sorumlu tutulduğu iş, kendisine
verilen görev. [=1]
h. ederlerdi 002b/9
hıng: (Far.) Gri at. [=1]
h.014b/2
hırızma: (?) Tüy dökücü bileşim. [=1]
h. vuralar 046a/6
hırıla-: Hırıltıyla ses çıkarmak. [=1]
h.-r 016a/7
Hıřāy: Yer adı. [=1]
h.002a/7
hıyārşenbe: (Far.) Baklagillerden,
siyah renkte olan meyvelerinin içinde
çekirdeklerden başka hekimlikte

kullanılan bir öz bulunan bitki, Hint
hıyarı, Çin tarçını.[=2]

h.027a/3, 027a/5

hız: (?) Çabuk, süratli. [=1]

h. lu olur 011b/2

Hızır: (Ar.) Ab-ı hayat içtiği için
ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil
ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına
yetiştğine inanılan, bir görüşe göre
peygamber, bir görüşe göre veli olan
zat. [=2]

h.002b/9

h.+a 004a/2

hıznaç: (?) Çabuk, süratli.[=1]

h.048b/6

hiç: (Far.) Olumsuz cümlelerde ve
soru cümlelerinde anlamı
kuvvetlendirir, kat'iyen, asla. [=2]

h.012b/9, 024b/9

hikmet: (Ar.) Hâkimlik, bilgelik. [=1]

h.005b/4

hişār: (Ar.) Bir şehrin veya önemli bir
yerin korunması için taştan yapılmış,
yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde
hendekler bulunan küçük kale,
kermen, germen. [=3]

h.005a/8

h.+ı 005a/5

bi-medineti kara-h.066a/11

hizmet: (Ar.) bk. hıdmat. [=1]

h.+inde 060b/1

horla-: Uyku sırasında soluk alırken boğaz ve burundan gürültülü sesler çıkarmak, horuldamak. [=1]

h.-yan 058a/1

horuz: (Far.) Tavuk cinsinin dişisine göre daha iri ve gösterişli, renkleri parlak, ibiği büyük olan erkeği. [=1]

h.024a/7

hoş: (Far.) bk. hoş. [=1]

h.003b/5

hoş: (Far.) Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif. [=8]

h.009a/3, 040b/11, 060a/5,
061a/5

h. ola 018b/8, 058a/6, 061a/2,
061b/2

Hovarzem: Yer adı. [=1]

h.003a/1

hüb: (Far.) Güzel, hoş, iyi. [=3]

h.009a/2

h. ola 024a/1

h. olur 012a/1

hubbāzā: (Ar.) İki çenekliler sınıfının ebegümeçigiller familyasından, her yerde kendiliğinden yetişen, kökü ve çiçekleri özellikle yumuşatıcı hassaları

sebebiyle tıpta kullanılan, kalsiyum, demir, A ve C vitamini taşıyan, yaprakları sebze olarak yenen bitki.

[=1]

h.052a/9

hukne: (Ar.) Kalın bağırsağı anüs yoluyla özel ilaçlı su fişkırtarak boşaltma, lavman, tenkiye. [=5]

h.049a/2, 049a/4, 050b/8,
051a/8, 062a/2

hukūr: (Ar.) Değersiz, itibarsız, küçük. [=1]

h.015b/9

hunnām: (Ar.) At, eşek ve katırlarda görülen bir hastalık; bulaşıcı, akıntılı bir tür çıban.

[=1]

h.035b/3

hūr: (Ar.) Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, hūri. [=1]

h.012b/1

hor: (Far.) Güneş. [=1]

h.012b/10

hurda: (Far.) Atın bacağına bukağı vurulan yeri. [=1]

h.+ları 010b/9

huzrak / hurzad: (?) Güzel. [=1]

h.013b/6

hurmāvi: (Far.) Hurma renkli. [=1]

h.011b/10

hūṣṣa tayn: (?) Atın cinsel organı. [=1]

h. taynını 066a/3

huṣūṣā: (Ar.) Bilhassa, hasseten, özellikle. [=3]

h. 038b/5, 052a/2, 053a/5

hūy: (Far.) Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç. [=4]

h.009a/6

h.+ı 009a/3, 040a/8

h.+ının 056a/2

hük̄m: (Ar.) Hâkimiyet. [=2]

h.+i 053b/9

h.+i geçerdi 002a/3

hüner: (Far.) Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, maharet. [=2]

h.+i 054a/2

h.+in 055b/10

hünerlü: (Far.) Hüneri olan, marifet ve maharet sahibi. [=6]

h. olur 013b/1, 013b/5, 012a/2,
012a/10

h.+ce olur 012a/6, 012b/3

hünersüz: (Far./T.) Hüneri olmayan. [=2]

h. süz 014b/4

h. olur 013a/9

Hüsrev: Özel isim. [=6]

h.004b/2, 004b/8, 004b/11

h.+de 004b/3

h.+e 005a/3

h.+i 006a/4

I

ılıcağ: Ilıkça, az ılık. [=23]

ı.016b/10, 021b/11, 023b/6,

027a/7, 027b/2, 027b/7,

027b/8, 028a/9, 029a/2,

029b/1, 029b/9, 032a/5,

037a/5, 039b/7, 040b/9,

047a/9, 049a/1, 051a/10,

052b/5

ı. ideler 049a/4

ı.+la 030b/1, 043a/5, 058a/5

‘**İrākī:** (Far.) Irak denen memleketle ilgili. [=1]

ı.042a/2

ı. 021a/6

ırķun ırķun: (?) Sallana sallana. [=2]

ı.045a/9

ı. yürideler 045a/9

ırmak: Doğrudan doğruya denize dökülen büyük akarsu. [=1]

ı.010a/5

ısıcağ: bk. ışıcağ. [=2]

1.034b/5, 024a/8	1.-dub 027b/11
ışıcak: Sıcak. [=7]	1.-na 029a/3
1.032b/3, 032b/8, 035a/1, 039a/2,	ışlah: (Ar.) İyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme. [=1]
1. dutalar 049a/2	1.+a gelür 033a/2
1. edüb 034a/6	ışsı: Sıcak. [=11]
1. tutalar 032a/4	1.024b/11, 043a/1, 048b/10, 051a/3
ışır-: Dişler arasına alıp sıkmak, dişlemek. [=4]	1. geçse 048a/8
1.-duğı 049b/1	1. olur 052a/8
1.-duğından 025a/5	1.+dan 012b/7
1.-ur 027a/1, 027a/2	1.+dur 060a/2
ıřırđan: Isırgangillerden, terkinde formik asit bulunan, sert tüylerle kaplı, halk hekimliğinde romatizmaya, mafsal ağrılarına, kanamaya vb. Çeşitli hastalıklara karşı kullanılan dalayıcı bitki. [=2]	1.+larda 012b/7, 050b/10
1.013a/1, 032b/2	1.+yla 033a/9
ışıtma: Sıtma hastalığı, malarya. [=1]	ıyş: (Ar.) Yaşama, yaşayış. Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme, zevk u safâ. [=1]
1.+sın 008b/7	ı1.+de 007b/5
ışla -: bk. ışla-. [=2]	İ
1.-dub 028b/1	ı-: Aslı Eski Türkçede ermek iken irmek >imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sadece “şu veya bu durumda bulunmak” anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan, eklendiği isimlere yargı görevi yükleyen fiil, ek fiil, cevher fiil. [=22]
1.-dub viresin 060a/6	ı.-di 002a/2, 002a/3, 006b/1
ışla- Islanmasına sebep olmak, ışlak duruma getirmek. [=6]	
1.-da 039b/4	
1.-dalar 043a/1, 046b/6, 050b/4	

i.-ken 003a/9, 004a/5, 006b/10,
010a/3, 011a/10

i.-se 018a/1, 018b/9, 022a/4,
026b/2, 026b/3, 026b/5,
038b/10, 040b/5, 047a/5,
047a/8, 048a/5, 051b/9,
061a/11, 063a/8

iblik: bk. ip. [=3]

i.062a/10, 062b/1

i.+leri 062b/3

ibtidāiyyāt: (Ar.) Tayın doğduktan sonra on gün içinde aşağıdan ve yukarıdan ikişer tane çıkan ilk dişleri; orta kesici dişler. [=1]

i.014b/11

iç: Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil. [=58]

i.031a/1, 031a/8, 032a/1,
035b/7, 042a/7, 044a/11,
045a/3

i.+erideki 015a/4

i.+erisinde 002b/8

i.+i 015a/10, 029a/5, 037a/4,
048a/5

i.+i geçene 058b/3

i.+i geçse 030b/7

i.+inde 002a/4, 003a/9, 003b/9,
004a/1, 004a/8, 006b/2,
008b/4, 017b/11, 029a/4,

030a/9, 031b/5, 031b/9,
037a/8, 056b/5

i.+inden 023a/1

i.+ine 003a/4, 017b/3, 022a/4,
026b/6, 027a/5, 028a/7,
028b/6, 029a/11, 029b/8,
030b/5, 031a/11, 032b/5,
034a/5, 037b/10, 039a/2,
043a/4, 043a/5, 043b/11,
044b/4, 047a/11, 047b/7,
049b/11, 062a/1, 062a/2

i.+ine koyub 066a/5

i.+ini 043a/3, 044b/6, 049b/2

iç-: Bir sıvıyı ağza alıp yutmak. [=14]

i.-di 006a/5

i.-er 048a/9

i.-erek 026b/2

i.-erken 002a/11

şu i.-erken 026a/11

i.-erse 057b/1

i.-ersin 003b/11, 004a/10

i.-ilen 054b/11

i.-mekden 050a/8

i.-mez 049a/11

i.-se 057a/11

i.-üreler 025a/4, 051b/10

için: bk. içün. [=2]

i.027a/4, 027b/1

içün-: e ayrılmış,-e özgü,-e has,-e mahsus. [=11]

i.005b/5, 006b/11, 054b/7,
054b/8, 054b/10, 058b/5,
061b/10, 066a/1, 005b/4

id-: Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil. [=97]

i.-e 056b/10

defi^c i.-e 057b/8

fayda i.-e 057b/3, 057b/4

helāk i.-e 043b/2

işāret i.-e 010a/4

pāk i.-e 040b/6

sakin i.-e 057a/7

i.-eler 016b/11, 017b/6,
018a/10, 018b/1, 018b/4,
020a/1, 020a/11, 021a/8,
021b/3, 021b/8, 021b/9,
022a/6, 025b/4, 027b/4,
028a/9, 031b/1, 037a/7,
040a/2, 040b/1, 044b/11,
046a/3, 046a/10, 046b/8,
047a/2, 047b/8, 048b/9,
051b/1, 051b/4, 052b/3

fitil i.-eler 034a/11

ḥacamāt i.-eler 025b/3, 049b/5

ılıcağ i.-eler 049a/4

ihtiyat i.-eler 020a/4

isti^c māl i.-eler 024b/3, 044a/5,
047a/5, 053a/11

izāfāt i.-eler 049b/8

merhem i.-eler 043b/11

pāk i.-eler 046a/7

saḥḥ i.-eler 044a/4, 046b/7

tam i.-eler 051b/8

tağ i.-eler 033a/3

i.-elüm 023b/8

beyān i.-elüm 008a/9, 008a/10,
008a/11, 008b/2, 008b/3,
008b/4, 008b/5, 008b/7,
008b/8, 008b/9, 008b/11,
011b/6, 015b/11, 029a/4,
051b/11

zikir i.-elüm 056a/11

i.-er 003a/8, 021a/4, 043b/1,
048b/10, 056a/9

beyān i.-er 032a/7, 040a/10

fayda i.-er 043a/10

ḥarāb i.-er 045b/6

helāk i.-er 056a/10

kifāyet i.-er 045b/2

i.-erler 016b/9

murād i.-erse 063a/3

i.-esin 016a/8, 016b/4, 022b/9, 022b/11, 023a/3, 060b/5	011a/6, 011b/11, 012a/4, 013b/4, 014a/5, 014a/10, 014b/9, 014b/10, 014b/11, 015a/2, 015a/3, 015a/4, 016a/2, 016a/4, 016b/6, 017b/4, 018a/2, 018b/3, 018b/6, 018b/8, 019a/6, 019b/3, 020a/10, 020b/5, 021b/10, 022a/9, 022b/8, 023a/8, 023b/4, 025b/4, 026a/8, 027a/3, 027b/4, 028a/5, 028b/5, 029a/9, 030a/2, 031a/8, 031b/7, 032a/8, 032b/1, 033b/9, 034a/8, 034b/4, 034b/11, 035b/7, 036a/9, 036b/2, 036b/9, 037b/2, 037b/9, 038a/9, 038b/7, 039a/7, 039b/1, 040a/1, 040a/4, 040b/9, 041a/2, 041b/8, 042a/6, 042b/7, 042b/11, 043a/9, 045a/7, 046a/3, 046b/2, 046b/5, 047a/1, 047a/6, 048a/11, 048b/6, 049a/3, 049a/5, 050a/5, 050b/3, 051a/6, 051a/11, 052a/6, 053b/11, 054b/1, 055b/1, 055b/5, 059b/8, 062a/11, 063a/11
i.-üb 023b/6, 029b/1, 032a/3, 035a/9	
hacamat i.-üb 061b/5	
tıraş i.-üb 061b/4	
yaşşı i.-üb 061b/6	
yaş i.-üb 030a/5	
igen: Çok, gayet, pek, ziyade, daha ziyade. [=1]	
i.011a/7	
iger: (Far.) bk. eger. [=2]	
i.012a/9, 040b/3	
igne: (?) Bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, dikmeye yarayan ince çelik alet. [=2]	
i.024a/9, 047a/11	
ihlâş: (Ar.) Kur'an-ı Kerim'de geçen bir sure. [=2]	
i.062b/2, 063b/1	
ihtiyat: (Ar.) Herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma, sakinme. [=1]	
i. ideler 020a/4	
iki: Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı. [=105]	
i.002b/6, 002b/8, 010a/2, 010a/4, 011a/1, 011a/5,	i.+nci 007a/9, 008a/9 i.+si 010a/7, 035b/6 i.+sini 017b/2, 066a/1

i.+siniņ 053b/9

i.+şer 016b/6, 036a/11

iklīm: (Ar.) Ülke, diyar. [=1]

i.+e 008a/1

‘**ilāc:** (Ar.) Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere İçilmek, herhangi bir yolla vücûda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim. [=64]

‘i.016a/7, 017b/1, 018a/5,
019a/9, 019b/8, 021a/6,
022a/3, 022b/6, 023b/3,
023b/8, 024a/7, 025a/1,
026a/6, 026b/1, 027a/2,
028a/5, 029a/10, 030a/10,
030b/8, 031a/8, 031b/10,
032a/11, 033a/7, 036a/2,
036a/9, 037a/2, 037b/5,
038a/3, 039b/3, 040b/1,
040b/3, 041a/10, 042a/10,
042b/10, 044b/1, 045a/6,
045b/6, 045b/10, 046a/6,
047b/11, 048a/11, 048b/6,
050a/9, 051b/1, 066a/1

‘i.+ı 019b/11, 023a/4, 033b/9,
034a/1, 034b/4, 040b/10,
041b/1, 041b/4, 041b/10,
044b/10, 045a/9, 046b/5,
049b/4, 050b/11, 051a/4,
062a/7, 063a/10, 066a/4,
041a/1

‘i.+larınıņ 008b/8

ile: 1. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar. [=137]

i.004b/11, 005b/7, 012a/11,
015a/4, 016a/9, 016a/10,
017a/2, 017b/2, 018a/8,
018b/3, 018b/10, 019a/6,
019b/2, 019b/3, 019b/4,
019b/9, 020a/3, 020a/9,
020b/1, 020b/4, 020b/6,
021a/7, 021a/10, 021b/11,
022a/4, 022a/9, 022b/8,
023a/10, 024a/9, 024a/11,
024b/2, 024b/11, 025b/11,
026b/4, 027a/9, 027b/6,
028a/7, 028b/8, 028b/11,
029a/1, 030a/9, 032b/3,
032b/5, 032b/10, 033a/8,
034a/1, 034a/4, 034a/5,
034a/8, 035a/8, 035a/10,
036a/5, 036a/8, 036a/10,
037a/5, 037b/6, 037b/8,
037b/11, 038b/1, 038b/9,
039a/1, 039a/2, 039a/3,
039b/1, 040a/4, 040b/4,
040b/10, 041b/4, 041b/7,
041b/8, 042a/5, 042a/11,
042b/4, 042b/5, 042b/7,
043a/1, 043a/5, 043a/7,
043a/8, 043b/3, 044a/2,
044a/4, 044a/7, 044b/4,
046a/6, 046a/11, 046b/1,
046b/6, 046b/8, 047a/2,

047a/3, 047a/6, 047a/10,
047a/11, 047b/2, 047b/7,
048a/3, 048b/1, 049b/4,
051a/9, 051a/10, 051b/4,
051b/9, 052a/11, 055a/8,
055a/9, 055b/1, 055b/2,
055b/4, 055b/6, 055b/9,
056a/11, 056b/4, 056b/5,
056b/8, 057a/1, 057a/6,
057a/7, 057a/8, 057b/7,
060a/7, 060b/11, 061a/1,
062a/6, 062b/1, 062b/5, 062b/7

2. Birlikte.

i.+dür 053b/9

ilet-: Götürmek veya getirmek,
ulaştırmak, eriştirmek. [=1]

i.-eler 054b/5

ilik: Kemiklerin içini dolduran yağlı
madde. [=3]

i.022a/6, 020a/9

i.+in 038a/8

‘**illet:**(Ar.) Hastalık. [=12]

‘i.016a/1, 016b/3, 017a/5,
018a/1, 018a/2, 034b/9,
042b/1, 059a/2

‘i.+dür 024a/4, 026b/11,
033a/7, 046b/4

İlyās: Özel isim. [=1]

i.002b/9

‘**imāret:**(Ar.) Bir yeri bayındır ve
mamur etme, bayındırlık. [=2]

‘i. eder 007b/11

‘i.+liği 007b/8

imdi: Bunun için, bu sebepten, bundan
dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh.
[=6]

i.007a/6, 008a/2, 008a/5,
009a/10, 025b/1, 053a/11

in-:1. Bulunduğu yerden aşağıya doğru
gelme. [=12]

i.-di 005a/7

i.-e 017a/5

i.-er 026b/11, 032a/10, 035b/6,
035b/8, 035b/9

i.-esin 052a/3

i.-işde 010b/1

i.-mez 053b/11

2. Akmak.

қан i.-erse 023b/8

şu i.-se 033b/8

in: Yabani hayvanların kendilerine
barınak edindikleri kovuk. [=1]

i.+ine 057a/9

ince: Kendi cinsinden olanlara göre
kalınlığı az olan. [=9]

i.009b/2, 010b/4, 010b/7,
024a/9, 033b/1, 047a/3

i. olmaya 011a/4

i. olur 037a/1

i.+rek 043b/6

incir: (Far.) Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, geniş ve dilimli yapraklı, sütlü, bâzıları tırmanıcı olan ağaç veya ağaççık. Bu ağacın etli ve tatlı, içinde küçük çekirdekler bulunan meyvesi. [=6]

i.027b/5, 031b/11, 039b/3,
041b/2, 066a/1

i.+de 038a/5

incük: (?) Bacağın diz kapağından topuğa kadar olan kısmı. [=1]

i.+ünün 038a/8

incüklü: (?) Herhangi bir özellikte ya da bir nitelikte inciğe sahip olan. [=1]

yoğun i.009b/7

inek: (?) Sığır türünün dişi. [=1]

i.032a/4

ins: (Ar.) İnsan. [=2]

i.003b/5, 054b/7

inşā'llāh: (Ar.) Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse, anlamında dilek sözü. [=1]

i.059a/4

intişār: (Ar.) Sinirlerin gerilmesi, kasılması sonucu, özellikle ayak ve

başta görülen bir tür hastalık, tutulma. [=2]

i.028a/3, 033a/5

ip: Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim, iplik. [=1]

i.+iyle 043b/7

ir-: Belli bir yere, bir noktaya varmak, vâsıl olmak, erişmek. [=4]

i.-di 004b/6, 005a/4, 008a/4

i.-işür 008a/2

îrāc: Özel isim. [=2]

i.004b/7, 004b/9

iriñ: Cerahat. [=8]

i.016a/4, 022a/2, 035b/10,
036b/9, 039a/10, 041a/4

i. tolar 039a/8

i.+lüce 018a/4

iriñlen-: Yara için cerahat toplamak, irin peyda etmek, işlemek. [=1]

i.-ür 035a/6

irte: Bir günün veya belli bir zamanın hemen arkasından gelen gün veya zaman. [=6]

i.+si 018a/10, 020a/8, 028a/11,
045a/8, 053b/10, 053b/11

isfidāc: (Ar.) Boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat, üstübeç. [=1]

i.021b/7

isfiyāc: (Ar.) bk. isfidāc. [=1]

i.018b/6

isken:bk. İskender. [=1]

i.+den 003b/7

İskender:Özel isim. [=9]

i.002b/11, 004a/4, 004b/4,
004b/6, 005a/8, 006a/5, 002a/1

i.+e 005a/1, 005b/1

İskenderriye: Özel isim. [=1]

i.002a/8

İslāmbol: İstanbul. [=1]

i.002a/6

issi: Sahip. [=5]

i.+ne 014b/7, 053b/1

i.+ni 007b/7, 013a/9, 053b/3

iste-: Dilemek, talep etmek. [=2]

i.-dügi 063a/4

i.-rse 063a/1

istidaç: (Ar.) bk. isfidāc. [=1]

i.037a/11

isti‘māl: (Ar.) Kullanma.[=4]

i. ideler 024b/3, 044a/5,
047a/5, 053a/11

iş: Bir maksatla yapılan faâliyet, ç alışma, amel. [=1]

i.+lerine 002b/10

işāret: (Ar.) Bir şeyi, anlatılmak istenen bir mânâyı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme. [=2]

i. ide 010a/4

i. vire 054a/11

işe-: İdrar kesesinde toplanan idrarı dışarı akıtmak, çiş etmek, su dökmek.

[=1]

қан i.-yen 057a/1

işit -: Duymak. [=2]

i.-di 002b/1, 003b/7

işle-: İçine kadar girmek, nüfuz etmek.

[=8]

i.-deler 026b/3

i.-r 046b/5

i.-ye 033a/4, 034a/6, 035a/3,
039a/10, 041a/4

i.-yeler 043b/7

it-: Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil. [=5]

i.-dügünden 049a/7

i.-düresin 016a/11

i.-esin 059b/9

i.-meyeler 047b/6

i.-meyince 056a/3

it: Köpek. [=7]

i.010a/1, 014a/8, 031b/1,
046a/11, 055a/4

i. tılasa 049a/6

i. tılayana 057b/3

i' tıbār: (Ar.) İbret alma. [=3]

i.+ca 007b/9, 008a/2, 009a/10

iz: Yol. [=6]

i.+de 005b/6, 011a/10, 011b/8,
012a/11, 012b/9

i.+de kalmış 052a/1

izāfāt: (Ar.) İzafetler; ekleme,
karıştırma. [=1]

i. ideler 049b/8

K

ķab: İçine sıvı veya katı herhangi bir
madde konan şey. [=3]

ķ.025b/7

ķ. tıtalar 052b/4

ķ.+a 052b/4

ķaba: Hafif olduğu halde kalın veya
hacmi büyük olan. [=1]

ķ.014a/9

ķabak: Kabakgillerden, birçok cinsi
bulunan, sürüngen gövdeli bitki. [=2]

ķ.+ın 015a/6

ķ.+ını 022b/2

ķabar- : Ağırılığı artmadan hacmi
büyüme, şişmek, şişkin bir durum
almak. [=1]

ķ.-dır 047a/10

ķabıķ: Bir şeyin üstünü kaplayan,
kendiliğinden meydana gelmiş az veya
çok sert tabaka. [=8]

ķ.+ı 030b/11, 038b/4, 043b/10,
045a/1, 045b/10

ķ.+ınıñ 039b/11

ķ.+ınun 040b/7

ķabul- : (Ar.) Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek peki deme, râzı olma.
[=1]

ķ. kılıb 006a/8

ķaç- : Süratle uzaklaşmak.[=1]

ķ.-mağdan 007b/4

ķaç: Ne kadar olduğu kesin olarak
bilinmeyen az sayıdaki şeyleri
belirtmek için kullanılır, üç beş tane
kadar, az sayıda. [=10]

ķ.027b/8, 032b/7, 034a/6,
035b/2, 037b/11, 040a/8,
051b/10, 052a/4, 061b/11,
062a/3

kaçan: Ne vakit, ne zaman ki. [=1]

ķ.011a/11

ķadar: (Ar.) Ölçüde, derecede. [=6]

ķ.018a/1, 042b/1, 053b/2,
061a/11

ķ.+1 004a/1, 016b/1

ķafa: (Ar.) Baş. [=1]

ķ.+sın 022b/7

ķāfūr: (Ar.) Hindistan ve Çin'de yetişen kafur ağacının zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanabilen ıtırlı madde. [=4]

k.016b/3, 060b/11, 061a/4

k.+ī 016a/8

ķāhel: (Ar.) Gayretsiz, tembel. [=9]

k.010a/11, 012b/10, 013a/8,
048a/9

k. olur 050a/9, 053a/1, 059b/11

k. yir 048b/4

k. yüritmeyeler 053a/1

ķal-: 1. Var olmaya devam etmek, bitmeden sürmek, sürüp gitmek. [=14]

ķ.-a 005a/8, 017b/4

ķ.-maya 057a/9

ķ.-an 015a/4, 019a/5

mürekkeb ķ.-mıdır 006b/7

ķ.-ursa 043b/9, 053b/1

ķ.-ınca 016b/8

ķ.-mış 059a/9

izde ķ.-mış 052a/1

2. Bir bütünden artmak.

yādigār ķ.-a 005b/11

kār ķ.-maya 058a/9

ķaldur-: Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.[=4]

ķ.-alar 022b/2, 026a/7, 024a/10

ķ.-ub 062b/10

yuķaru ķ.-ur 038b/1

ķalıņ: Kendi cinsinden olan şeylere göre iki yüzü arasındaki uzaklığı büyük olan. [=8]

ķ.023a/2, 026a/2, 029b/2,
031b/6, 048a/2

ķ. olursa 022b/9

ķ.+ca 029a/1

ķ.+lığı 038b/4

ķalk-: Kabarmak, ayrılmak. [=2]

ķ.-ar 029a/9, 040a/11

ķalya: (Ar.) Deniz otları ya da çöven yakılarak elde edilen bir madde, potasyum hidrat, kalya taşı. [=3]

ķ.018a/6, 020a/1, 021a/9

ķamçı: Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibaret vurma aleti, kırbaç. [=3]

ķ.054b/1	ķ.+1 023b/4, 028b/2, 044b/3, 045a/9
ķ.+yla 054a/11, 055b/9	ķ.+1 aķa 049b/5
ķamıř: Kulakları dik, ince ve dūzgūn olan at. [=1]	ķ.+ın 028b/11, 038a/4, 039a/1, 058b/1, 061b/11
ķ.061a/1	ķ.+ını 024a/8, 057b/2
ķamū: (Far.) Būtūn, hep. [=1]	ķ.+ıyla 023b/5
k.056a/3	ķ.+lu 056b/10
ķan: Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vūcut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı. [=45]	ķana-: Vūcudun herhangi bir yerinden dıřarıya kan akmak. [=2]
ķ.023b/7, 023b/11, 024a/1, 031a/4, 031a/7, 043a/9, 044a/5, 058a/6	ķ.+050b/3
ķ. aķınca 026a/10, 027a/9	ķ.+ar 019b/8
ķ. alalar 016a/8, 027a/3, 028a/6, 031a/9, 032b/1, 034b/5, 034b/11, 042b/11, 048a/11, 051a/11	ķanat: Burnun yan kısımları. [=3]
ķ. almadan 034b/8	ķ.+ları 025a/1, 029a/9, 051a/2
ķ. alsın 033b/1	ķ.+1 016a/6
ķ. ıķa 026a/9, 039a/1	ķanđı: Hangi. [=1]
ķ. ıķub 022b/5	ķ.038b/1
ķ. gelse 023b/2	ķanıķ-: Kana susamak, kan dōkmeđe istekli olmak. [=1]
ķ. gelūr 045a/8	ķ.-mış 054a/3
ķ. inerse 023b/8	ķapak: Bazı organları ōrtmeye yarayan zar. [=1]
ķ. işeyen 057a/1	ķ.+da 020a/5
ķ. olarsa 022b/1	ķapu: Giriř ıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta yahut demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır dūzen. [=1]
	ķ.+ları berkitdi 005a/6

kār: Bir iş sonucunda elde edilen fayda, çıkar. [=1]

k. kıalmaya 058a/9

ķar: Havadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yağmur gibi yağın hafif beyaz taneler. [=2]

ķ.+da 012b/11, 040a/5

ķar-: Toz ve sıvı hâlindeki maddelerden meydana gelen bir karışımı elde etmek için gerekli maddeleri birbirine katıp karıştırmak.

[=4]

ķ.-alar 036b/2, 046a/9

ķ.-ub 034a/9

k.-ınca 034a/9

ķara: Siyah.[=20]

bi-medineti ķ.-hişārī 066a/10

ķ.010a/1, 012b/4, 012b/11,
013a/5, 013a/9, 013a/10,
018a/6, 021a/8, 024a/1,
026b/7, 031a/10, 034a/9,
042a/4, 042a/5, 045b/11,
052a/8, 060a/2, 066a/1

ķ.+sı 012a/7

ķaraca: Renki siyaha benzer olan. [=1]

ķ.015a/10

ķaraca ot: Bir çöpleme çeşidi olan ve kara çöpleme denen bitki. [=3]

k. ot 024b/7, 034a/10, 042a/11

ķara dut: Siyaha yakın mor renkte bir dut. [=1]

k. ağacı 045b/10

ķarahar: (?) Karacaotu. [=1]

ķ. ot 042a/11

ķaranfil: (Far.) Kırmızı, pembe, alaca ve çeşitli renklerde çiçekler açan, düğüm düğüm ince saplı otsu süs bitkisi. [=1]

ķ.022b/9

ķaranlık: Işıklı olmama durumu. [=2]

ķ.004a/1, 053b/6

ķarar: (Ar.) Ölçü, derece, miktar, tarz. [=2]

ķ.+da 033a/2

ķ.+ına 054b/4

ķardaş: Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri ya da babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu. [=1]

ķ.023b/4

ķarha: (Ar.) Çıban, yara. [=1]

ķ.016b/5

ķarın: İnsan ve hayvan vücudunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mide, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim,

dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın. [=11]

ķ.+a 057a/5

ķ.+ı 030a/1, 035b/7, 050b/6

ķ.+ı şişer 029a/7, 050a/9

ķ.+ında 042a/8, 057a/10

ķ.+ını 029b/3, 053a/8

ķ.+ıña 054a/10

ķarınca: (?) Zar kanatlılardan, birçok türü bulunan böceklerin genel adı.[=2]

ķ.005a/4, 057a/8

ķarişdur- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak. [=32]

ķ.-alar 040a/4, 041b/7,

050b/10, 026b/5 018b/7,

019b/3, 020a/3, 020a/10,

020b/5, 026a/1, 032b/11,

034a/10, 038a/9, 042a/5,

042b/6, 045b/8, 046b/1,

048a/2, 048b/8, 049a/1,

049b/2, 050a/4, 051a/10,

056b/1, 056b/8, 057a/1, 066a/2

ķ.-asın 039b/6, 040a/1

ķ.-ub 039a/3

ķ.-unca 027b/9

ķarişuk: Aynı nitelikteki şeylerden oluşmuş. [=1]

ķ.055b/6

ķarî: (Ar.) Aygır devesi. Yaşlı [=1]

ķ.015b/9

ķarşu: 1. Karşılık olarak, mukabil, karşılığında, sırası gelince. [=12]

ķ.021b/11, 032a/4, 037b/2,

039a/1, 041a/8, 043b/11,

050a/6, 055b/2, 059b/9

2. Muhalif, tersi.

ķ. çıkdı 004b/8

3. Bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi.

ķ.+sına getirüb 063a/5

ķ.+sında 063a/7

ķaşd: (Ar.) Niyet, istek, amaç, gaye.[=1]

ķ. etse 008a/1

ķasıran: (?) Sıklıkla.[=1]

ķ.+lık 003b/9

ķaşkatı: Çok katı, çok sert. [=1]

ķ. 029a/8

ķaşnanî: (?) Maydanozgiller familyasından, şeytanti, çadıruşağı otu gibi bitkilerden elde edilen bir nevi zamk.[=1]

ķ.032b/4

ķasuk: (?) Vücudun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.[=1]

ķ.+ı 055a/9
ķaş: Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar. [=2]

ķ.+ı 009b/2, 011b/11

ķaşığı: bk. ķaşığı. [=1]

ķ.+la 059b/2

ķaşığı: Hayvan tımarında kullanılan dişli, madenî alet. [=2]

ķ.+sın 053b/11

ķ.+sını 052b/5

ķaşan- : Büyük baş hayvanlar için durup işemek. [=9]

ķ.-a 029b/3, 029b/9, 029b/10, 030a/5

ķ.-amaz 029a/8

ķ.-caķ 052b/3

ķ.-ıcaķ 011a/6, 011a/9

ķ.-sa 031a/4

ķaşım-: Kendi kendini kaşımak. [=1]

ķ.-maya 042a/6

ķat: Huzur, yan, ön. [=3]

ķ.+ına 056a/7

ķ.+ında 003a/2, 019b/6

ķat-: Bir şeyin içine, üstüne veya yanına miktar veya niteliğini değiştirecek bir şey koymak, ilâve etmek, eklemek. [=55]

ķ.-alar 031b/5

ķ.-alar 016b/9, 017b/5, 019a/6, 021b/9, 022a/8, 022a/9, 025b/11, 026a/1, 026a/3, 026b/6, 026b/8, 027a/6, 027b/1, 027b/2, 027b/7, 028a/8, 028b/11, 029b/1, 029b/8, 030b/5, 031a/2, 032a/1, 032a/2, 032b/6, 034a/5, 034a/10, 035a/10, 037b/10, 038a/9, 042a/2, 043a/2, 044a/3, 044a/6, 046a/1, 047a/3, 047a/4, 049b/8, 051a/7

bevin ķ.-alar 034a/5

tuz ķ.-alar 034a/1, 042b/4, 050b/8

ķ.-arlar 024b/8

ķ.-asın 023a/9, 033a/9, 039b/11

birbirine ķ.-asın 033b/3

ķ.-salar 058a/4, 058a/5

ķatı: Çok, pek, pek çok. [=44]

ķ.002b/1, 009b/4, 011a/9, 012a/1, 012a/5, 012a/9, 012a/10, 012a/11, 013a/1, 013a/3, 013a/11, 013b/3, 014a/8, 017a/7, 026a/9, 029a/9, 029b/2, 030a/5, 030b/3, 031a/5, 031b/8, 031b/9, 037b/9, 038b/2,

038b/6, 047b/5, 047b/10,
052b/8, 053a/5, 054a/4,
059b/3, 060a/2, 060b/3,
060b/9, 061a/5

ķ. çiyner 056a/1

ķ. olmaya 048a/5

ķ. olur 044a/10, 051a/2

ķatla-: Düzgün bir şekilde birbiri üstünde katlar meydana getirecek şekilde kıvrırmak. [=1]

ķ.-ya 036a/3

ķaṭī': (Ar.) Şüpheli ve tereddüde yer bırakmayan, kesin. [=1]

ķ. ola 057a/2

ķaṭran: (Ar.) Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imâlinde kullanılan madde. [=8]

ķ.028b/9, 039a/3, 039b/1,
044b/4, 066a/2, 066a/3

ķ.+1 035b/2, 036a/9

ķavak: Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları uzun saplı ve dişli, 125 boyu düzgün ve bazı türlerinde 30-40 metreyi bulacak uzunlukta, kerestesi için dikilen, odunu gevşek ve

kof, kabuğu kavlayıp dökülen bir ağaç.
[=2]

ķ.025a/9, 055a/2

ķaval: Baldırda olan iki kemikten kalını. [=1]

ķ.+1 032a/10

ķavıķ / ķavuk: İdrar torbası, sidik torbası, mesâne. [=1]

ķ.056b/9

ķavın / ķavun: İki çenekliler sınıfının kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bitki ve bu bitkinin içi sulu ve etli, güzel kokulu, pembeye kaçan sarı renkli, kabuk rengi yeşilden sarıya kadar değişen meyvesi. [=1]

ķ.045a/5

ķavī: (Ar.) Güçlü, kuvvetli.[=9]

ķ.007a/11, 041b/2, 044a/2,
046a/9, 046b/7

ķ. ola 032b/6, 033a/8, 035a/9

ķ. olsun 033a/9

ķay-: Bulunduğu yerden ayrılmış başka bir yere doğru gitmek. [=1]

ķ.-maya 059b/10

ķayd: (Ar.) Bağlayıcı husus, tahdit edici şart ve insanı sınırlayan davranışların ona göre ayarlamasını gerektiren bağ. [=1]

ķ. yimez 012b/8

ķaydat-: (Ar.) Kaygı, endişe, tasa.
[=1]

ķ.-maz 052b/9

ķaygın: Düzgün, parlak, kayıcı. [=1]

ķ.062a/5

ķayış: Bağlamak, sıkmak vb. işlerde kullanılan, şerit gibi dar ve uzun kösele parçası. [=1]

ķ.+ına 040a/7

ķaynat-: Bir şeyin, pişirmek veya belli bir işleme tâbi tutmak maksadıyla su veya bir sıvı içinde kaynamasını sağlamak. [=40]

ķ.-alar 017a/2, 017b/2, 017b/4,
018a/1, 018b/2, 018b/4,
025b/7, 026a/3, 026b/8,
027a/4, 027b/6, 028a/7,
029b/11, 030a/4, 030b/5,
031a/10, 031b/11, 032b/3,
032b/5, 032b/6, 033a/8,
034a/1, 034a/4, 038a/6,
040b/3, 041b/2, 042b/4,
043a/7, 044a/2, 044b/10,
046a/1, 047a/9, 050b/7,
051a/7, 051a/9, 051b/4, 055b/6

ķ.-sın 016b/7

ķaynar: Çok sıcak. [=40]

ķ. 035a/1, 044b/4

ķayur-: İlgilenip korumak, gözetmek, himâye etmek. [=1]

ķ.-maz 014a/6

ķaz ayak: Kazayağı şeklinde, çok kollu çengel. [=1]

ķ. ayacı 028a/10

ķaz-: Toprağı herhangi bir şeyle yarıp eşerek yerinden çıkarmak. [=3]

ķ.-a 061a/3

ķ.-alar 053b/8

ķ.-ıyalar 046a/7

ķazā: (Ar.) Hüküm, yargı, karar, yetki.
[=1]

ķ.+sın 002b/1

ķazan: İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap. [=3]

ķ.+da 051b/3

ķ.+ı 051b/5, 051b/6

ķeç-: Bir yerden başka bir yere gitmek.[=2]

k.-e 039a/7

k.-üre 011a/6

ķeçe: Dokuma yoluyla değil yapağıyı dövmek veya ayakla tepmek suretiyle yapılan kaba kumaş. [=1]

k.039a/3

ķeçi: Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen,

çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan. [=2]

k.024b/2, 030b/11

kefe: At tımarında kullanılan kıl kese, ince gebre. [=1]

k.059b/1

kel: (Far.) Bir mantarın yol açtığı, sarı kabuklu yaralar şeklinde beliren ve vücutta kılların bir daha çıkmamak üzere dökülmesine yol açan bulaşıcı hastalık. [=2]

k.046a/5, 057b/8

kelebek: Kurtların gelişmiş şekli olan, vücutları ve kanatları rengârenk çok ince pullarla kaplı, dört kanatlı böceklere verilen ortak isim. [=1]

k.+de 049a/8

kelef: (Ar.) Çok ince pullanmayla karakterize edilen ve pulların kalınlığı buğday kepeği inceliğinde olan cilt hastalığı. [=1]

k.046a/4

kelem: (Far.) Birçok çeşidi bulunan, sebze ve hayvan yemi olarak yetiştirilen, iri ve kalın yapraklı bitki; lahana. [=1]

k.043a/3

keler: Kertenkele, bukalemun gibi yerde sürünerek ilerleyen, beşer

parmak ve dörder ayaklı, çok uzun kuyruklu sürüngenlerin ortak adı. [=2]

k.+i 061b/10, 062a/1

kelşek: Kertenkele, bukalemun gibi yerde sürünerek ilerleyen, beşer parmak ve dörder ayaklı, çok uzun kuyruklu sürüngenlerin ortak adı. [=1]

k.014b/1

kemer: Kavis. [=2]

k.012a/8

k.+lenür 021a/4

kemük: İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücudun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı. [=2]

k.034a/7, 034b/1

k.+e 034a/8

k.+ini 058b/2

kendi: bk. kendü. [=1]

k.+nin 066a/3

kendir: Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki; kenevir. [=1]

k.043b/6

kendü: Kişinin öz varlığı. [=17]

k.019b/10, 023b/5, 028b/11, 053a/3, 054a/7

k.+ni 024b/9

k.+nün 001b/3, 003a/5,
006b/11, 019a/11, 052b/2

k.+si 062b/3

k.+ye 020a/7, 053b/2

k.+yi 010a/4, 042a/6

k.+zü 056a/3

kepek: Öğütülüp elenen tahıl tanelerinden eleğin üstünde kalan kabuk kırıntıları. [=6]

k.032b/2, 034a/1, 035a/1,
040b/3, 041b/3, 046a/5

k.+i 031b/10, 042b/4

kerdime: (?) Kuzey yarımkürede, nemli yerlerde yabancı olarak yetişen ve tereliklerde de yetiştirilerek çiğ ya da pişmiş olarak yenen otsu bitki; tere otu [=1]

k.+si 030b/4

kerefüs: (Far.) Maydanozgillerden, kökleri veya yaprakları sebze olarak kullanılan, uyarıcı ve idrar söktürücü hassalara ve tıbbî nitelikteki maddelere sahip, kokulu, ılık bölge bitkisi, kereviz. [=1]

k.017a/1

kerîm: (Ar.) Kerem sahibi (kimse), cömert. [=1]

k.003a/7

kernüb: (Far.) Birçok çeşidi bulunan, sebze ve hayvan yemi olarak yetiştirilen, iri ve kalın yapraklı bitki; lahana. [=1]

k.043a/3

kerre: (Ar.) Defa, kez, sefer. [=1]

k.027b/8

kes-: Bulunduğu yerden ayırmak, çıkarmak. Parçalara ayırmak, bölmek, doğramak.[=21]

k.-e 032b/6, 058a/1, 061a/9

k.-eler 018b/9, 024b/1, 045a/7,
053b/7, 053b/10, 055b/3

k.-er 027a/2, 040a/8k.-erken
044a/5

k.-esin 060b/6

k.-ib 021b/3

k.-ik 009b/10

k.-ilen 018b/11

k.-ilicek 057a/3

k.-ilmezse 031b/1

k.-ilse 028b/2

k.-ilürse 044a/6

k.-meyeler 062b/3

kesbî: (Ar.) Sonradan kazanılan veya edinilen, doğuştan olmayan. [=1]

k.022a/10

kestür- : (Ar.) (Akarsu, ırmak vb. için) Geçişini veya akışını durdurmak, geçiş yönünü değiştirmek. [=1] k.-di 003a/3	020b/5, 021b/10,022a/9, 022b/3, 022b/8, 025b/4, 027a/8, 032b/7, 034a/11, 035b/2, 036a/9, 036b/2, 037a/9, 037b/3, 037b/9, 037b/11, 038a/9, 039b/1, 040a/1, 040a/4, 040b/9, 041b/8, 045a/7, 045b/1, 046a/3, 046b/2, 047a/6, 049a/5, 050a/5, 051b/10, 052a/4, 052a/7, 052b/6, 053b/11, 054a/11, 060a/11
keş: (Far.) Yağsız peynir.[=1] k.+in 046a/8	
Keşân: Yer adı. [=1] k.002a/10	
Keşmir: Yer adı. [=1] k.002a/7	
ketebe: (Ar.) Kâtipler.[=1] k.066a/9	Ḳıbrısî: (?) Kıbrıs'la ilgili; Kıbrıs'a özgü. [=1] ḳ.045a/10
ketm: Saklamak, gizli tutmak. [=1] k.001b/2	Ḳıbrızî: (?) Kıbrıs'la ilgili; Kıbrıs'a özgü.[=1] ḳ.063a/10
keten / kettân: (Ar.) Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki. [=1] k.+ın 041b/10 k.037a/7	Ḳıç: (?) Dört ayaklı hayvanlar için arka ayaklar. [=16] ḳ.035a/7, 044a/10 ḳ.+ı 010a/7, 011a/5, 013b/4 ḳ.+ından 010a/6, 014a/10, 032b/1, 042b/11 ḳ.+ını 010a/8 ḳ.+ınıḡ 009b/11, 010a/2, 031a/8, 035b/7, 042a/7 ḳ.+ları 012a/4
keyleme-: (Ar.) Yarayı veya vücûdun hasta bir yerini tedâvi maksadıyla kızgın demirle yakma. [=1] k.-ye 050b/5	
kez: Defa, kere, sefer. [=43] k.017b/5, 018b/3, 018b/8, 019a/6, 019a/10, 020a/10,	Ḳığır-: Çağırarak, davet etmek.[=5] ḳ. etdiler 005b/3

ķ.-dı 002b/4, 003a/9, 004a/5,
006a/7

ķıl-: Etmek, eylemek, yapmak. [=12]

bünyād ķ.-dı 006b/10

yırāğın ķ.-dı 002b/11

helāl ķ.-dılar 006a/4

yarāķ ķ.-dılar 004a/1

taż' if ķ.-du 006a/9

te' accub ķ.-du 003a/6

ķ.-duğımı 013a/2

yaz ķ.-duķ 023b/9

taż' if ķ.-duğ 005b/5

ķabul ķ.-ıb 006a/8

ķ.-uram 005a/2

'amel ķ.-urdu 005b/7

ķıl: İnsan ve hayvan vücûdunda biten sertçe ve kalınca tüy. [=7]

ķ. bitmiş 010b/5, 014a/4

ķ.+ı 045b/3

ķ.+ın 041a/3

ķ.+ıyla 019b/1, 019b/10

ķ.+lar 045b/4

ķılıç: Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah. [=4]

ķ.028b/2, 047a/7, 053b/2,
053b/3

ķımas: (?) Pseudomonas malle basilinin yol açtığı ruam hastalığının bir türü; deri ruamı. [=1]

ķ.017a/8

ķına: (Ar.) Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz. [=4]

ķ.021a/11, 026a/1, 040b/7,
046a/9

ķırķ: Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı. [=4]

ķ.004a/9, 015a/4, 021b/7,
050a/6

ķır: Şehir ve kasaba dışındaki işlenmemiş geniş, boş arazi.

ķ.+lu 025a/10

ķırmuzı: (Ar.) Al renk. [=2]

ķ.055b/1, 055b/3

ķısa: İki ucu arasında az mesâfe olan, boyu uzun olmayan. [=2]

ķ.010b/11, 014a/10

ķışa: bk. kısa. [=1]

ķ.009a/5

ķısaç: Kısaç, çekiç. [=2]

ķ.038b/1, 038b/9

ķısraq: Dişi at. [=7]

ķ.010b/4, 013b/8

ķ.+ı 063a/2, 063a/3

ķ.+uņ 063a/5, 063a/7, 063a/8

ķıŝa: (Ar.) Kısa hikâye, ibretli hikâye, fikra, rivayet. [=1]

ķ.005a/8

ķıŝ: 22 Aralıkta başlayıp 21 Martta sona eren, sonbahar ile ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi. [=8]

ķ.052a/3, 059a/8, 059a/10, 059b/1

ķ.+da 052a/5, 052a/9, 059b/6, 060b/10

ķıŝın: Kış mevsiminde, kış aylarında. [=2]

ķ.012b/10, 040a/5

ķıt: İhtiyâcı karşılamayacak kadar az, gerektiğinden daha eksik. [=1]

ķ.+lık oldu 005a/10

ķıymet: (Ar.) Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer. [=3]

ķ.+lü 010a/10

ķ.+lü olur 012b/6, 013b/4

ķız: Dişi cinsten olan evlat. [=1]

ķ.+ını 004b/5

ķız-: Isınmak, sinirlenmek. [=6]

ķ.-a 017a/7

ķ.-ınca 030b/6

ķ.-maya 052a/4

ķ.-mış 052a/2, 059a/6, 059a/10

ķızar-: Rengi kırmızı olmak, kırmızıya yakın bir renk almak. [=1]

ķ.-ur 049a/9

ķızdur-: Kızmasını sağlamak, kızmasına yol açmak. [=2]

ķ.-ub 062b/11

ķ.-ur 052a/8

ķızgun: Kızmış haliyle. [=1]

ķ.+la 059a/5

ķızıl: Parlak kırmızı renk. [=12]

ķ.024a/2, 027b/4, 028b/3, 038a/4, 039a/11, 040a/3, 041b/5, 044a/6, 045a/5, 051a/4, 056a/9

ķ. olursa 043a/1

ķi: (Far.) İki cümleyi sebep, sonuç ve çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getirir. [=14]

k.004b/5, 008a/4, 009a/9, 009b/8, 014a/4, 018a/5, 021a/2, 050a/9, 052b/10, 053a/5, 062a/8, 062b/9, 066a/1, 066a/4

kibrit: (Ar.) Bir ucuna, sert bir şeye sürüldüğü zaman tutuşan bir ecza sürülmüş çöp parçası. [=2]

k.037a/11, 038a/3

kiçi: Küçücük. [=1]

k. rek olur 010a/10

kifâyet: (Ar.) Yeter miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma.[=1]

k. ider 045b/2

kik: (İng.) Iskarmozları küpeşte dışında olan çok dar ve uzun bir yarış kayığı.[=1]

k.009b/2

kil: (Far.) Çanak çömlek yapımında kullanılan, ıslanınca kolay şekil verilebilen, yeşilimtrak, yağlı ve yumuşak toprak. [=1]

k.042b/5

kilim: (Far.) Zemîne veya sedir, divan vb. yerlere serilen, çeşitli renklerde motif ve çizgilerle süslü, halıdan daha ince, havsız, kıl veya yün dokuma.[=1]

k.021b/5

kim: İlinti zamiri, ki. [=156]

k.001b/2, 001b/6, 001b/8,
002a/1, 002a/5, 002b/2,
003a/6, 003a/7, 003b/2, 004b/3,
005a/2, 005a/4, 005b/11,
006b/2, 006b/5, 007a/1,
007a/6, 007b/6, 007b/9,

008a/5, 009a/1, 009a/4,
009a/7, 009a/11, 009b/1,
011a/10, 013b/7, 013b/9,
013b/11, 014a/5, 014a/6,
014a/10, 014b/5, 014b/9,
015b/3, 015b/6, 015b/11,
016a/4, 017a/4, 017a/5,
017a/10, 017b/1, 017b/4,
017b/11, 018a/4, 018b/9,
019a/9, 019b/9, 020a/7,
020a/11, 020b/11, 021a/7,
022a/3, 022a/11, 022b/6,
023a/4, 023b/8, 024a/4,
024a/7, 024a/11, 024b/5,
025a/6, 025b/8, 025b/10,
026a/6, 026a/11, 026b/11,
027a/1, 027a/2, 027a/11,
028a/3, 029a/7, 029a/10,
029b/3, 030a/1, 030a/11,
030b/2, 031a/5, 031a/7,
031b/9, 031b/10, 032a/8,
032a/10, 032b/1, 032b/6,
033a/6, 033a/7, 034a/7,
034a/8, 034b/3, 034b/10,
035a/5, 035b/4, 036b/10,
036b/11, 037a/9, 038b/2,
038b/4, 038b/5, 038b/6,
038b/8, 038b/11, 039a/1,
039b/9, 041a/1, 041a/7,
042a/2, 042a/6, 042a/9,
042b/10, 043a/4, 043b/1,
043b/6, 044b/6, 045a/3,
045a/6, 045b/3, 046a/5,

046b/4, 046b/6, 047b/1,
047b/8, 049a/9, 050b/9,
050b/11, 052b/1, 052b/8,
053a/6, 053a/10, 053b/6,
053b/8, 054a/2, 054a/3,
054a/6, 054b/8, 054b/9,
055a/8, 055b/7, 055b/8,
056a/1, 056a/4, 056a/7,
056a/8, 056a/11, 057b/5,
059a/2, 059b/9, 060b/3, 060b/4

k.+i 019a/1, 054a/2, 055a/6

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs. [=3]

k.063a/1

k.+ye 004a/3

k.+yi 066a/4

kimyon: (Yun.) Maydanozgillerden, beyaz ve pembe çiçekli yaprakları dar ince şeritler hâlinde, 15 – 20 santim boyunda bir yıllık ıtırılı otsu bitki. [=1]

k.030a/3, 031b/11

kireç: (Far.) Kireç taşının bu işe mahsus ocaklarda kavrulmasıyla elde edilen, kalsiyum oksitten ibâret taşımsı beyaz madde. [=1]

k.018a/7, 020a/1, 021a/10,
036a/3, 037a/7, 039b/5, 045b/8

kiremit: (Yun.) Yağmurun içeriye girmesini önlemek için binâların çatılarına döşenen, kızıl toprak

renginde ve aynı büyüklükte parçalar hâlindeki pişmiş balçık. [=2]

k.036a/7, 040b/7

kiriş: Kasların ucunda bulunan ve onları kemiklere ya da diğer anatomik öğelere bağlamaya yarayan, beyazımsı renkte, lifsi kordon ya da demet. [=1]

k.055a/11

kirpik: bk. kirpük. [=1]

k.+leri 009b/11

kirpük: Göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri. [=4]

k.+i 012b/4, 012b/8, 013a/7,
014a/3

kişi: (?) İnsan, kimse, şahıs. [=15]

k.009a/1, 009a/4, 009a/7,
029b/3, 056a/7, 057a/11

k.+ler 015b/5, 056a/4, 057b/4

k.+nüñ 007b/9, 058a/1

k.+ye 056b/2, 056b/7, 056b/10,
059a/3

kişne-: At için ses çıkarmak. [=2]

k.-meye 013b/8

k.-ye 010b/5

kişniç / kişnir: (Far.) Maydanozgillerden, yaprakları maydanoza benzeyen, boyu 30 – 50 santim, beyaz çiçekli, tüysüz, parlak,

bir yıllık otsu bitki. Bu bitkinin likör ve çeşitli eczalarda, yemek, pasta ve şekerlemelerde koku ve çeşni vermek için kullanılan tohumu ve meyvesi: [=2]

k. tohumı 051a/5

k.027a/4

kitāb: Herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser. [=8]

k.-ı baytārname 001b/7

k.001b/1, 005b/7, 006a/8

k. düzeydiñ 005b/5

k.+1 006a/7, 006b/3

k.+nı 006a/11

ko-: 1. (Bir yere) Bırakmak, yerleştirmek. [=15]

ķ.-madan 017a/9

ķ.-mağdan 028a/2, 029a/6

ķ.-mayalar 052b/2, 052b/7, 059a/8, 059a/8

ķ.-mayasın 039b/9

ķusur ķ.-mayasın 060b/1

ķ.-salar 058a/1, 058a/3

ķ.-yub 062a/2

2. İzin vermek, serbest bırakmak.

ķ.-maz 015b/4, 055b/11

ķ.-mazsa 051a/11

ķ.-mışlar 006b/2

ķocın-: Çekinmek. [=1]

ķ.-ur 038b/2

ķoçak: Yün ipliğı çilesi. [=1]

ķ.+1 043b/8

ķoğar- Ses gürültü vb. meydana getirmek. [=1]

ķoğma-:(?) Kaçan birini veya bir şeyi yakalamak için arkasından koşmak. [=1]

ķ.-gan 007b/4

ķoku: Cisimlerden yayılan zerrelere burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiğı duyu, koku. [=2]

ķ.+sı 017b/10, 061a/10

ķol: Hayvanlarda ön ayağın üst kısmı. [=3]

ķ.+a 035b/6

ķ.+ından 028a/5

ķ.+unı 063a/8

ķolañ: Atın eğer ve semerini bağlamak için karnın altından geçirilerek bağlanan yassı bağ. [=1]

ķ.010b/5

ķon-: Yurt edinmek, yerleşmek. [=2]

ķ.-dılar 003a/1

ķ.-mışdur 007a/7

konak: Araba ve hayvan yolculuğunda geceyi geçirmek için inilen yer, durak. [=1]

ķ.053a/2

ķop-: Vücuttaki yerinden ayrılmak. [=5]

ķ.-araķ 026b/4

ķ.-ınca 022a/6

ķ.-sa 026a/5

ķopar-:Kopmasına yol açmak, bağı bulunduğ yerdan ayırmak. [=1]

ķ.-a 018a/11, 026b/2

ķo-: Bırakmak, koymak. [=1]

ķ. r 013a/9

ķork-: Endişe etmek, kaygı duymak, tasalanmak. [=1]

ķ.-mayalar 045a/7

ķoru-: Gerekli tedbirleri alarak zarar görmesini önlemek.[=2]

ķ.-nı 004a/11

ķ.-r 038b/3

ķovar-: Kurumak. [=1]

ķ.-ur 019a/11

ķoy-: 1. Bir yere bırakmak, yerleştirmek. [=49]

ķ.-a 061a/5, 061a/6, 061a/9

ķ.-alar 017a/3, 017b/3, 017b/9, 018a/10, 020a/7, 021b/1,

024a/2, 025b/8, 028b/7,

029a/2, 029b/9, 030a/1,

030a/11, 031b/6, 037a/7,

037a/9, 039a/7, 042a/2,

043a/4, 043a/5, 046a/2,

047a/11, 047b/1, 047b/3,

047b/7, 048a/3, 049b/5,

050b/3, 051b/8, 055b/2,

057a/5, 062a/3

delügcek ķ.-alar 055b/4

ķ.-ub 061b/6, 061b/7, 062a/10

içine ķ.-ub 066a/5

2. İzin vermek, serbest bırakmak, ellememek.

yağmurda ķ.-alar 050b/11

ķ.-ıvurular 033a/3

ķ.-virmeye 054a/11

ķ.-virmeyeler 023b/7

3. Katmak.

ķ.-ucaķ 011a/3

ķ.-unca 036a/6

ķ.-asın 033b/4, 055b/8, 060b/6

4. Ses gürültü vb. meydana getirmek. [=37]

ķoyu: Akışkanlığı az olan, kesif. [=1]

ķ.038a/7

ķoyuver-: Artık tutmamak, bırakmak, salıvermek. [=1]

ķ. 054a/11

ķoyun: Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan. [=3]

ķ.020a/11, 025a/10, 055a/3

ķoz: (Far.) Ceviz. [=6]

ķ.027a/6, 043b/6, 049b/2

ķ.+ı 037b/7, 045a/11, 045b/11

ķk: Bitkilerin, toprağın altında kalan ve topraktaki besi maddelerini emmelerine yarayan kısmı. [=3]

k.+i 043b/9

k.+ni 019a/1, 055a/4

ķkkat: (?) Asma, zm kütüğü. [=1]

k.017b/7

ķmr: Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde. [=1]

k.037b/8

ķrkķi iğnesi: (?) Krkķlkte kullanılan bir tür iğne. [=1]

k.+yle 055b/3

ķuduz: Kudurmuş köpek, kedi, kurt, çakal, tilki, kokarca gibi ehli veya vahşî hayvanların ısırmaları sonucunda, salyalarında mevcut virüslerin insana veya hayvana bulaşıp

kanla beyine taşınması ve beyne yerleşmesiyle ortaya çıkan, bu ısırmadan en az 12 gün sonra kendini gösteren, baş ağrısı, şaşkınlık, uyuşukluk, uyuklama, en küçük ses ve gürültüde irkilme ve korkuya kapılma, bilhassa su ve sulu besinler karşısında yutak ve gırtlakta ani acılı kasılmalarla kendini gösteren ve yaygın felçlerle seyreden, kısa sürede öldüren hastalık. [=5]

ķ.049a/5, 049a/6, 057b/2

ķ.+dur 049b/3

ķh: (Far.) Dağ. [=1]

ķ.-i dimāvatda 005a/6

ķul: Hizmet için para ile satın alınmış insan, hürriyetine sahip olmayıp başkasının hükmü altında olan kimse. [=7]

ķ.004b/1, 005a/2

ķ.+ına 003a/7

ķula: Al ile kır arasında bir at rengi. [=1]

ķ.013a/4

ķulak / ķulak: Başın İki yanında bulunan işitme organı. [=11]

ķ.026a/5

ķ.+ı 035b/4, 062a/11, 062b/5

ķ.+ına 054a/1, 058a/5

ķ.+ında 062b/8
ķ.+ını 062b/6
ķ.+ının 009b/2
ķ.+ları 009b/1
ķ.+larının 048b/5
ķ.+ıyla 010a/4
ķ.+ları 051a/1
ķ.014a/2
ķulun: Yeni doğmuş at veya eşek yavrusu. [=2]
ķ.+un 015a/5, 015a/7, 015a/6
ķ.+nun 014b/9
ķum: Silisli kütlelerin, bazı kaya ve maden parçalarının tabii tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tanecikler ve bunlardan oluşan kütle. [=2]
ķ.+ının 053a/10
ķ.+la 017b/7
ķumsal: Kumluk arazi. [=1]
ķ.055a/2
ķur-: Parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, çatmak. [=1]
meclis ķ.-ub 002a/10
ķurbağa: Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve

yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan. [=3]

ķ.053a/7

ķ.+nuñ 060b/5, 060b/7

ķurt: Uzun ve yumuşak gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı, sürünerek hareket eden küçük hayvan.[=9]

ķ.013a/4, 049a/6, 055b/11

ķ.+a 049a/7, 054a/4

ķ.+cuğazlar 045a/4

ķ.+ı 024b/7

ķ.+ın 056a/5

ķ.+ları 007a/4

ķurı: bk. ķuru. [=2]

ķ.041b/9, 058a/6

ķurı-: Suyu çekilip hayâtı son bulmak, canlılık durumu bitmek. [=2]

ķ.-ya 042a/3, 035b/2

ķurıd-: bk. ķurud-.[=3]

ķ.-da 057b/9

ķ.-dalar 056b/5

ķurşun: Tabanca, tüfek gibi hafif silâhlarda kullanılan mermi.[=1]

ķ.021b/4

ķurtıl-: Sıyrılmak, uzaklaşmak, selâmete çıkmak, halâs olmak. [=2]

ķ.-ınca 027b/10

ķ.-ur 050a/2

ķurud-: Devamını bırakmayacak şekilde tüketmek, tamamen bitirmek, yok etmek. [=2]

ķ.-alar 052b/3

ķ.-ub 056b/6

ķ.-muş 022a/8

ķuru: Nemi, suyu olmayan. [=2]

ķ.028a/4, 039b/3

ķurum: Dumandan meydana gelen ve tabaka hâlinde ocak bacalarında biriken is. [=1]

ķ.042a/4

ķusur: (Ar.) Eksiklik, noksan. [=1]

ķ. ķomayasın 060b/1

ķuş: Yumurtlayan omurgalılarından gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, vücûdu tüylerle kaplı, uçucu hayvanların ortak adı. [=2]

ķ.+ı 062a/4

ķ.+ları 007a/5

ķutlu: Uğurlu, mübarek. [=2]

ķ. 002a/2

ķ.olur 014b/7

ķuvvet: (Ar.) Güç. [=9]

ķ. virür 057b/10

ķ.+i 007b/2

ķ.+ile 056b/1

ķ.+in 032b/5

ķ.+iyle 007b/1

ķ.+iyledür 007b/2

ķ.+lü 009a/2, 029a/10

ķ.+lü olursa 016b/4

ķuya: Özellikle kol ve bacak derisi üzerinde çıkan, bazen kaşıntılı kırmızımsı küçük kabarcıklarla belirgin, nedeni belirsiz deri hastalığı; temriye hastalığı. [=1]

ķ.020b/9

ķuyruk: Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ. [=22]

ķ.021b/3

ķ.+ı 009b/6, 010b/11, 011b/7, 012a/3, 012a/7, 012b/4, 012b/8, 013a/4, 013a/8, 013a/10, 019b/1, 029b/10, 041b/9, 042a/10, 045b/2

ķ.+ın 011a/8

ķ.+ınu 030b/8, 045a/6

ķ.+ınıñ 010b/11

ķ.+lu 014a/8, 014a/9

ķübr: (Ar.) Yakınlık, yakın. [=1]

k.009b/8

ķüçücük: Çok küçük, ufacık. [=1]

k.009b/8

küçük: Ufak.[=3]

k.012a/2, 012a/3, 047b/4

kül: Yanan şeylerden arta kalan toz hâlindeki madde. [=2]

k.+i 040b/7

k.+ün 058a/11

künced: Susam tanesi. [=1]

k.061b/2

kütük: Ağacın genellikle dikine yükselen, üstü bir kabukla kaplı gövde kısmı. [=1]

k.045b/4

L

labada: (Bulg.) İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, sulak yerlerde, su kenarlarında kendiliğinden yetişen, 135 yaz aylarında yeşilimtrak ufak çiçekler açan, yaprakları sebze gibi kullanılan, çok yıllık otsu bitki.[=3]

030b/4, 038a/6, 041b/5

laden: (Far.) Ladengillerden, beyaz, kırmızı ve pembe çiçekli ağaççık veya çalı (Cistus ladenifolius) ve bu ağacın lavantacılık ve hekimlikte kullanılan, eskiden kadınların yüzlerine taklit ben yaptıkları hoş kokulu reçinesi. [=1]

l.043a/6

lâle: (Far.) Zambakgiller familyasından, Asya menşeli olduğu sanılan, çok değişik türleri bulunan, mızrak biçiminde uzun yapraklı, çok yıllık soğanlı bitki. [=1]

l.+den 027b/8

lañif: Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nâzik, yumuşak. [=3]

l.001b/4, 009a/3, 012a/2

leşker: (Far.) Asker.[=8]

l.002b/4, 003a/1, 004b/7,
004b/11, 005a/3, 005b/1,
008a/1

l.+i 003a/5

leşter / neşter: (Far.) Cerrahların kesmek ve yarmak için kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak bıçak, bisturi.[=5]

024a/11, 027a/9, 032b/10,
042b/7, 043a/8

leylemi: (Ar.) Asma, üzüm kütüğü.[=1]

017b/6

lüle: (Far.) Suyun istenen miktarda akması için çeşme, musluk vb.ne takılan, akacak su miktarına göre muhtelif çapta, içi boş boru parçası.[=1]

l+si 004a/9

M

ma'cūn: (Ar.) Hamur kıvamına getirilmiş şey. [=1]

m.033b/4

madde / mādde: (Ar.) İnsanın dokunma, görme, koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibâret nesne, zaman ve mekânla sınırlı nesne. [=5]

m.032a/9, 033a/4

m.+dür 032a/9, 035b/4

m.+yle 062a/6

maḥbūs: (Ar.) Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş. [=2]

m. etdi 004b/9, 005a/1

maḥkūm: (Ar.) Bir mahkemede yargılanıp hakkında hüküm verilmiş olan, hükümlü.[=2]

m. olmaz 015b/7

m.+unda 003a/8

maḥmūde: (Ar.) [=2]

m.047b/2, 045a/10

maḥşud: (Ar.) bk. maḥşūd.[=1]

maḥşud / maḥşūd: (Ar.) İstenilen şey, amaç, gâye, maksat. [=3]

m.+ına 007b/10, 008a/4

m.+ı 007b/9

m.+ını 007b/11

māl: (Ar.) Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, irat, varlık, servet. [=1]

m.007a/9

ma'lūm: (Ar.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan. [=3]

m.015b/2

m. ola 049a/7

m. olmaz 015b/8

ma'mūr: (Ar.) Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli. [=1]

m.+a 003a/4

maraz: (Ar.) Hastalık, illet. [=1]

m.005b/2

ma'rūf: (Ar.) Bilinen, belli, malūm. [=1]

m.006b/8

masurı / māşura: (Yun.) Dokuma tezgâhında atkı ipliklerinin sarıldığı ağaç parçası. [=2]

m.016a/10, 023a/10

maşlahat: (Ar.) . İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey. [=2]

m.+dür 005b/11

m.+ı 056a/4

maştaķi: Sakız ağacı, fıstık ağacı gibi ağaçların kabuğundan elde edilen sakız, bir nevi reçine. [=6]

m.023b/11, 028b/3, 043b/10,
044b/7, 047a/2, 047b/2

māya: (Far.) Öz, asıl, cevher, yaratılış, seciye. [=1]

m.+sına 038b/8

māyi: (Ar.) İdrar. [=1]

m.+si 050a/3

māzū: (Far.) Servigiller familyasının kozalaklılar takımından, her mevsimde yeşil, yapraklı, yassı dallı bir orman ve süs ağacı.[=4]

m.037a/3, 039a/11, 044b/11,
045a/10

meclis: (Ar.) Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı ve bu toplantının yapıldığı yer, şura. [=1]

m. kıurub 002a/10

mecmū' in: (Ar.) İşlemek. [=1]

m.060a/9

mecnūn: (Ar.) Çıldırılmış, deli, divane.[=1]

m.+a 021a/4

medh: (Ar.) Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini

söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü. [=1]

m. etdiler 002b/1

meger: (Far.) Oysaki hâlbuki anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir. [=3]

m.021a/3, 041a/11, 053b/4

mekān: (Ar.) Yer, mahal. [=1]

m.+ı 006b/6

melceme: (Ar.) Merhem. [=1]

m. vuralar 045a/3

melhem: (Ar.) bk. merhem. [=5]

m.018a/7

m. vuralar 035a/2, 048a/7

m. vurmak 041a/3

m.+i 031b/1

melül: (Ar.) Usanmış, bıkmış, bezmiş, bezgin, bıkkın. [=1]

m.+likeden 004a/3

menevşe / menefşe: (Far.) Menekşegillerden, çiçekleri tek renkli, yaprakları yürek biçiminde olan, bir veya çok yıllık otsu süs bitkisi. [=4]

m. 016a/11, 023b/9, 027a/9,
061a/6

m.061a/1

merāyit / müretteb: (Ar.) Düzene, sıraya sokulmuş, düzenlenmiş. [=1]

m.007a/7, 007a/8

mercamek / mercumek: (Far.) Baklagillerden, ufak boylu, beyaz çiçekli ve pek çok türü olan bir tarım bitkisi. [=1]

m. 046a/7

merhem: (Ar.) İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilaçların ortak ad. [=20]

m.018b/7, 018b/11, 019a/10,
020b/6, 036a/5, 036a/8,
036b/2, 038a/7, 039a/6,
041b/3, 041b/11, 043b/2,
049b/6

m. ideler 043b/11

m. ola 018b/2

m.+i 018b/1, 019a/2, 020a/11,
047a/2, 021a/8

mersin: (Yun.) Mersingillerden, kışın yapraklarını dökmeyen, Akdeniz sahillerinde çok bulunan, eğri büğrü gövdeli, beyaz çiçekli, hoş kokulu, uzun ömürlü ağaç. [=5]

m.030b/10, 040b/6, 044b/10,
045b/11, 051b/2

meşgül: (Ar.) Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan. [=1]

m. olalar 051b/1

meşhūr: (Ar.) Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.[=2]

m.+dur 006b/8, 053a/10

mevīzec: (Far.) Mavimsi yeşil yapraklı ve sert kaba tüylü, sürüngen, olagun meyvelerinde ve köklerinde elaterin ve türevleri bulunduğu için hekimlikte de yaygın kullanılan bir çeşit otsu bitki; eşek hıyarı.[=1]

m.031b/2

mevāne: (Far.) Bir şeyin ortası, orta, vasat. [=1]

m.009b/10

mevdān: (Ar.) Üzerinde bina vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan.[=1]

m.+a 054b/2

meyl: (Ar.) Bir yöne doğru yönelmek, eğilmek, eğik duruma gelmek.

m. eyler 051a/4

m. olmaya 010b/2

mīḥ: (Ar.) Nalı tırnağa çakmakta kullanılan çivi. [=4]

m.022a/6, 038a/10

m. ermişdür 038b/9

m.+dan 038b/10

mīḥ: (Ar.) Yaranın diken gibi ete işlemiş kökü. [=1]

m.018a/11

Mıdır: Yer adı. [=1]

m.002a/8

mısır: (Ar.) Buğdaygillerden, boyu 2 metreye kadar uzayabilen, kalın gövdeli, geniş şerit yapraklı bir tarım bitkisi. [=1]

m.062a/9

mızrāk: (Ar.) Ucunda sivri bir demir bulunan, uzun saplı eski bir savaş aleti, kargı. [=1]

m.062b/11

mi: Soru edatı. [=1]

m.003a/11

mihribānluk: (Far./T.) Dostluk, muhabbet, güler yüzlülük. [=1]

m.007a/10

mikḍār: (Ar.) Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet. [=1]

m.066a/2

mīl: (Far.) Kemik, fildişi gibi şeylerden yapılan ve göze sürme çekmek için kullanılan ince uzun alet. [=1]

m.022b/7

mi‘mār: (Ar.) Binaların projesini hazırlayan, planını çizen ve plana göre güzel bir biçimde yapılması için gerekli her türlü işi yapan kimse. [=1]

m.-lar 002b/5

miṣkāl: (Ar.) Son zamanlarda sadece altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tutmakta kullanılan ve kullanıldığı yere, zamana göre değişiklik gösteren yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 krat ya da 4,009 veya 4,8 gr karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi. [=3]

m.056b/7, 056b/8, 057a/5

miyāne: (Far.) Bir şeyin ortası, orta, vasat. [=1]

m.011a/4

mu: Soru edatı.[=1]

m.007a/2

mu‘azzam: (Ar.) Sıradan olmayan, büyük bir değer ve önem taşıyan, çok önemli, pek mühim. [=3]

m. 002a/5, 002b/3, 003a/3

muḥālif: (Ar.) Uygun olmayan, uymayan, benzemeyen, aykırı, zıt. [=1]

m.006b/10

muḥātara: (Ar.) Tehlikeli durum, tehlike. [=1]

m.+dur 044a/11

muḥkem: (Ar.) İyice, adamakıllı, sağlamca. [=7]

m. 013a/3, 026a/8, 029a/2, 029b/4, 062a/5, 038b/2

m. dögesin 055b/9

muḳayyed: (Ar.) Bir şeye veya kimseye maddî yahut mânevi bir bağla bağlanmış olan, bağlı, kayıtlı.[=1]

m. olur 052b/11

mum: (Far.) Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit bazen de tabiatıta gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı.[=6]

m. 018b/1, 020b/3, 020b/4, 037b/9, 047a/2

m.+ıyla 058b/5

murād: (Ar.) Erişilmek istenen, olması gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç. [=3]

m. iderse 063a/3

m.+dur 007b/6

m.+ına 007b/7

murdār: (Far.) Kirli, pis, iğrenç. [=2]

m.020a/9, 022a/5

mut: (Ar.) Bir tahıl ölççeği. [=1]

m.002b/10

mu' tedil: (Ar.) Orta halde, orta kararda olan, itidalli, orta, vasat. [=1]

m. eyleyesin 060a/5

muttaşıl: (Ar.) Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.[=1]

m.+dur 044b/1

muṭbaḳ: (Ar.) Yemek pişirilen yer. [=1]

m.+a 002b/9

mübārek: (Ar.) Çok saygı değer, hürmete layık, muhterem. [=1]

m.014b/7

mübtedî: (Ar.) Yeni bir şey ortaya koyan kimse.[=2]

m.008a/7

m.+lere 006b/4

mücerreb: (Ar.) Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş. [=11]

m.018a/2, 024b/3

m.+dür 026a/4, 032a/6, 058b/6, 061b/3, 062a/4, 062a/7, 066a/2, 066a/3, 066a/7

mücevvef: (Ar.) İçi boş, oyuk şey. [=1]

m. olur 050a/1

müessir: (Ar.) Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici. [=1]

m. oldı 004a/2

müfid: (Ar.) Fayda veren, yarar sağlayan, faydalı, yararlı. [=1]

m.+dür 049a/3

müfred: (Ar.) Bir taneden ibaret, tek, yalnız (şey) . [=1]

m.+inden 007a/2

münāfi: (Ar.) karşıt, aykırı, uymaz, uyuşmaz, muhalif.[=1]

m.+llerin 056a/10

mürdesenc: (Far.) bk. mürdeseng. [=1]

m.019a/2

mürdeseng: (Far.) Doğal kurşun oksit. [=5]

m.018b/6, 020b/1, 021b/6, 037a/10, 044a/1

mürekkab: (Ar.) Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik. [=1]

m. kalmışdır 006b/7

mürve /mürver: (?) Hanımeligiller familyasından, kabuksuz meyvesi zeytine benzeyen, demet hâlindeki beyaz, güzel kokulu çiçekleri kabızlık giderici, ateş düşürücü, vücuda rahatlık verici, idrar çoğaltıcı hassaları sebebiyle hekimlikte

kullanılan, yaprakları karşılıklı ağaççık. [=1]

m.056b/11

müşkülât: (Ar.) Halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç işler veya meseleler, zorluklar, güçlükler. [=1]

m.006b/2

müştemil: (Ar.) İçine alan, kapsayan, ihtiva eden, şamil olan.[=1]

m. etdüm 008a/7

mütekkaddimîn:(Ar.) Evvelkiler, geçmiştekiler. Eski İslâm allâmeleri. [=1]

m.+den 001b/8

N

nacağ: (Far.) Sapı kısa bir çeşit küçük oduncu baltası.[=1]

n.038b/11

nadir: (Ar.) Az bulunur, az görülür, seyrek, ender. [=1]

n. bulunur 011b/4

nāfi: (Ar.) Faydalı, faydası olan, menfaatli. [=6]

n.023a/3, 027a/8

n. ola 051b/10, 061b/9, 062a/3

n.+dür 061b/10

nāgehān: (Far.) Birdenbire, ansızın.[=1]

n.024b/9
nahîf: (Ar.) Zayıf, çelimsiz, arık.[=1]
n.+i 006a/10
nāḥne / nāḥune: (Far.) Katarakt. [=1]
n.024a/4
naḥş: (Ar.) Zayıflamak. [=1]
n.035b/6
naḳris: (Ar.) Gut hastalığı, damla hastalığı. [=1]
n.057a/7
na'1: (Ar.) At, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının tırnaklarının aşınmasını önlemek için ayaklarına çakılan demir parçası. [=11]
n. vuralar 039a/7
n. vurmağa 060b/4
n.+a 060b/7
n.+ını 038b/6
n.+ın 038b/9, 041a/11
n.+ndan 038b/5
n.+suz 053a/5, 053a/7, 053a/10
na' lla- : (Ar./T.) Hayvanın ayağına nal çakmak. [=3]
n.-nur 038b/3, nur 038b/3
n.-yalar 038b/7
namāz: (Far.) İslâm dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması Müslümanlar üzerine farz

kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet.[=1]

n.+ı 016a/9

nar: (Far.) Nargillerden, düzgün ve parlak yapraklı, canlı kırmızı iri çiçekli, hafif dikenli ağaççık. Bu ağacın, içinde sıra hâlinde dizili ve üzeri yenmeye elverişli kırmızımsı saydam etsi bir kısımla kaplı çok sayıda çekirdek bulunan, portakal büyüklüğündeki sert kabuklu meyvesi. [=1]

n.045a/1, 062a/3

nāşır / nāşūr: (Ar.) Vücutun, özellikle el ve ayakların devamlı sürtünmeye uğrayan yerlerinde üst derinin sertleşmesi ve kalınlaşması sonucunda meydana gelen sertlik. [=2]

n.021a/2, n.046b/3

nażar: (Ar.) Bazı kimselerin bakışlarının bir şey veya kimse üzerinde meydana getirdiği etkiye yorulan ve kötü hadiselerle sebep olan terslik, uğursuzluk, göz, göz değmesi. [=1]

n. uğrasa 063b/1

ne: 1. Hangi şey. [=21]

n.005b/3, , 013a/2, 013b/2, 018a/1, 020a/7, 024a/11, 030a/1, 032b/6, 042b/1,

052b/4, 053b/2, 061a/11,
063a/3, 063a/6, 063a/8

n.+yi 010a/2

2. Bir olayı doğuran başka bir olayı
sormak için kullanılan bir söz; niçin.
[=1]

n.+den 009a/7

3. Aşırılık anlamı katarak bütün, hepsi
vb. anlamlarında kullanılır.

n.+kim 002a/8, 002b/11,
003b/3, 011a/10

nebāt: (Ar.) Bitki. [=1]

n.062a/5

nefes: (Ar.) Akciğerlere hava alıp
verme ve bu yolla alınıp verilen hava,
soluk. [=7]

n. alur 024b/11

n. vire 060b/10

n.+i 024b/11, 048a/10, 051a/2,
051a/3

n.+i çıkacak 051b/7

neft: (Far.) Petrolün benzin ile gaz yağı
arasında damıtılmasıyla elde edilen,
çoğunlukla boyacılıkta çözücü ve
seyreltici olarak kullanılan bir çeşit
mineral yağ, petrol yağı. [=6]

n.016b/9, 017b/4, 028a/8,
037b/10, 042a/4, 044a/3

nesne: Belli bir ağırlığı, maddesi ve
hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.
[=6]

n.018a/2, 019b/8, 022b/5,
060a/7, 062a/1

n.+den 047b/9

Nesterin: Yer adı. [=1]

n.002a/6

nev': (Ar.) Cins, tür. [=2]

n.+idür 036b/9

n.+ine 017a/8

nışadır: (Far.) Hekimlikte balgam
söktürücü olarak kullanılan amonyum
klorür.[=5]

n.020a/1, 021a/9, 036a/3,
048b/6

n.+ı 018a/5

nice: Çok, pek çok, birçok.[=2]

n.054b/8

n.+ler 017b/7

nişân: (Far.) İşaret, belirti, iz, alâmet.
[=26]

n.017a/9, 024b/9, 026a/5,
026a/11, 028a/3, 032a/10

n.+ı 016a/4, 018a/4, 022a/11,
029a/7, 033a/6, 034b/3,
034b/10, 035a/5, 038a/11,
042a/9, 043b/5, 044a/9,

045b/3, 046a/4, 048a/8,
048b/4, 049a/8, 050a/8

n.+ın 004a/3

n.+lar 011b/3

nişāşda: (Far.) Mısır, buğday vb. tahıllardan, mercimek, bezelye gibi baklagillerden ve patatesten elde edilen, besin maddesi olarak ve sanayide kullanılan una benzer madde. [=1]

n.033a/9

nitekim: Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için “gerçekten, hakikaten, nasıl ki ... olduğu gibi” anlamlarında kullanılan bağlaç. [=5]

n.007a/2, 008a/3, 036a/1,
055b/11, 054b/9

nol-: Yalvarırım, çok rica ederim, lütfen. [=1]

n.-a 005b/5

o: Tekil üçüncü şahsı gösterir. [=10]

o.009b/8, 010a/5, 030b/3,
052b/4, 053b/3

o.+ndan 021b/10, 026a/9

o.+nı 003b/8, 003b/10

od: Ateş. [=8]

o.028a/8, 030a/11, 044b/8

o.+a 023a/7, 042a/1, 044b/2,
052a/5

o.+a gömeler 043a/4

odun: Yakılmak üzere kesilmiş ağaç.[=2]

o.018a/10, 019a/10

oğlanaşı: Cavşir ağacı ve bundan elde edilen macun. [=4]

o.+nı 049b/6, 032b/4, 016b/5,
028a/7

oğlancuk: Küçük çocuk, bebek. [=2]

o.+ların 058a/2

o.+lı 056b/2

oğma-: Elini bir şeyin üzerinde bastıra bastıra gezdirmek. [=1]

ayağın o.-k 059b/2

oğul: Erkek çocuk.[=5]

o.005b/4

o.+ı 002a/2, 003b/4

oķ: Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk. [=3]

o.028b/2, 053b/2

o.+u 053b/2

oķu-: Bir yazıda ne yazıldığını sadece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.[=2]

o.-ya 062b/3

o.-yanlar 006b/4

ol: İşaret sıfatı, o. [=95]

o.001b/2, 004a/2, 004a/9,
004b/2, 005b/6, 005b/7,
006a/4, 006a/7, 007b/10,
008a/4, 013b/8, 014a/1,
017a/4, 017a/7, 017a/8,
017b/10, 018b/7,
019a/1, 019a/5, 021a/11,
023b/8, 024a/4, 025a/9,
025a/10, 025b/7, 026a/8,
026b/11, 028a/3, 028b/5,
028b/11, 030b/9, 031a/7,
032a/9, 032b/9, 033a/1,
033a/4, 033a/6, 033b/4,
034a/7, 034a/11, 034b/1,
035a/11, 035b/4, 035b/5,
036a/2, 036b/10, 036b/11,
037a/8, 037a/9, 038b/8,
039a/6, 039a/11, 040a/8,
041a/6, 042a/3, 042b/1,
043b/2, 045b/3, 046a/6,
046b/1, 046b/4, 046b/9,
046b/11, 047a/1, 047a/9,
047b/2, 047b/6, 048a/3,
048a/11, 049b/4, 049b/7,
049b/10, 050a/1, 050a/5,
051a/11, 051b/4, 051b/5,
051b/7, 054a/2, 054a/5,
055b/8, 056a/1, 058a/8,
061b/7, 062b/1, 062b/3,
063a/7, 063a/9, 066a/2
o.+dur 027a/11, 041a/1, 066a/4

ol-: Meydana gelmek, vuku bulmak
[=458]

o.-ur 012b/1
o.-a 006b/4, 009a/1, 009a/10,
009b/2, 009b/3, 009b/4,
009b/5, 009b/6, 009b/7,
009b/8, 009b/9, 009b/10,
010a/1, 010a/2, 010b/4,
010b/6, 010b/8, 010b/9,
010b/10, 010b/11, 011a/2,
011a/5, 011a/8, 014a/4,
014a/5, 014a/11, 014b/6,
018a/7, 018b/8, 018b/11,
019a/10, 023a/3, 023a/7,
027a/8, 036a/5, 036a/8,
036b/2, 038a/7, 038b/6,
039a/6, 039b/5, 041a/7,
041b/3, 043b/2, 048a/1,
048b/9, 049b/7, 050b/8,
052a/3, 052b/9, 053a/6,
053a/7, 058b/2, 058b/3,
060b/3, 061a/5, 062b/8,
062b/9, 063a/9
behak o.-a 062a/3
beraber o.-a 010a/7
defi^c o.-a 017b/5, 041b/8,
045a/2, 046a/3, 061b/9,
062a/7, 063a/11
düz o.-a 009b/5
emin o.-a 058a/3
eyü o.-a 060b/7

ḥalāş o.-a 062b/4, 063a/1,
066a/3

ḥamile o.-a 057a/11

ḥazır o.-a 044b/2

ḥoş o.-a 018b/8, 058a/6,
061a/2, 061b/2

ḥüb o.-a 024a/1

ḫaṭi' o.-a 057a/2

ḫavī o.-a 032b/6, 033a/8,
035a/9

ma' lūm o.-a 049a/7

merhem o.-a 018b/2

nāfi' o.-a 051b/10, 061b/9,
062a/3

şak o.-a 011a/10

şerif o.-a 056b/6

tamir o.-a 047a/1

yoğun o.-a 010b/9

o.-acaḫ 055a/6

meşgūl o.-alar 051b/1

o.-an 008b/1, 008b/3, 008b/4,
008b/5, 008b/6, 015b/10,
029a/4, 032a/7, 034b/1,
040a/9, 061b/4, 061b/11,
062a/11, 063a/4

dıḫ-nefes o.-ana 057b/1

şiş o.-ana 057b/3

o.-dı 021a/3

cemī' o.-dı 002b/6

ḫıtlıḫ o.-dı 005a/10

müessir o.-dı 004a/2

şayru o.-dı 004a/4

vāḫi' o.-dı 005b/2

za' if o.-dı 005a/10

o.-duḡı 015b/8, 040b/1, 043a/8

taşnif o.-duḡına 001b/7

çāre o.-dur 003b/11

üstinde o.-ıcaḫ 052b/10

o.-ırsın 004a/11

helāk o.-maḡa 005a/11

o.-maḫ 063a/3

o.-maya 008a/8, 009b/3,

009b/6, 009b/10, 010a/3,

010a/6, 010b/7, 011a/7,

023a/5, 045b/8

alçak o.-maya 010b/10

daḫı o.-maya 010a/3

ince o.-maya 011a/4

ḫatı o.-maya 048a/5

meyl o.-maya 010b/2

şayru o.-maya 059a/4

tüy o.-maya 009b/11

ḫar o.-maya 009b/9, 011a/2

ḫoḫ o.-maya 011a/7

uzun o.-maya 010a/7
yumrı o.-maya 010a/9,
010b/10, 011a/5
helāk o.-mayaydı 005b/8
tımār o.-mayıcak 035a/6
tımār o.-mayıncağ 021a/2
o.-maz 011b/3
maḥkūm o.-maz 015b/7
ma^ç lūm o.-maz 015b/8
tımār o.-maz 021a/3
o.-mazsa 017b/6, 018b/3,
024a/6, 036b/8, 039a/9, 061a/3
defi^ç o.-mazsa 028a/10,
031a/3, 062a/1
emin o.-mazsa 027b/4
ḥazır o.-mazsa 028b/10
tımār o.-mazsa 036b/5
o.-miş 022a/2, 046b/3
tehir o.-miş 006b/1
o.-sa 007b/10, 009a/3, 009a/5,
018a/4, 019a/8, 019b/6,
020b/9, 022a/2, 022a/10,
024a/3, 026a/5, 028a/1,
030a/7, 033a/5, 035b/3,
036b/3, 038a/2, 039b/3,
040a/11, 041b/9, 042b/1,
043a/11, 043b/5, 044a/9,
046a/4, 046b/3, 047b/11,
048a/8, 053b/3, 059b/1,
059b/8, 060b/10, 061b/3,
063a/10
bıçılğān o.-sa 037b/5
saḫāgu o.-sa 060b/8
sıraca o.-sa 062a/7
şolğan o.-sa 031b/8
tōhme o.-sa 050a/7
uyuz o.-sa 041b/1
vāḫi^ç o.-sa 042a/8
o.-sun 063a/6
helāk o.-sun 024b/6
ḫavī o.-sun 033a/9
şādumān o.-sun 006a/2
o.-ub 047b/5
cemī^ç o.-ub 032b/10
helāk o.-ubun 004a/6
ğavğa o.-ucağ 013a/2
vāḫi^ç o.-ucağ 005b/6
o.-unca 021b/8, 021b/10,
037a/8, 038a/4, 038a/7,
041b/3, 044a/2, 046a/9, 046b/7
ğalīz o.-unca 019a/5, 037b/2,
046a/2
o.-uncağ 015a/5
ferāğat o.-undı 006a/6
ğaflet o.-unmaya 066a/8

o.-ur 009a/4, 010a/11, 011b/7,
011b/10, 012a/2, 012a/3,
012a/4, 012a/5, 012b/1,
012b/2, 012b/3, 012b/5,
012b/6, 012b/10, 012b/11,
013a/1, 013a/3, 013a/5,
013a/6, 013a/7, 013a/8,
013b/2, 013b/6, 013b/7,
013b/8, 013b/10, 014a/1,
014a/4, 014a/9, 014a/10,
014a/11, 014b/1, 015a/4,
015a/5, 015a/10,
015a/11, 015b/6, 015b/9,
016a/1, 017a/9, 019b/7,
019b/8, 020a/8, 020b/11,
021a/5, 021b/5, 022a/11,
022b/3, 024a/6, 024b/11,
027a/1, 028a/2, 029a/7,
029a/8, 029b/5, 030a/8,
030b/2, 030b/8, 033b/1,
033b/4, 033b/9, 034a/7,
034b/9, 035a/8, 035b/7,
035b/8, 035b/9, 035b/11,
036b/4, 036b/8, 036b/10,
036b/11, 037a/2, 038b/2,
039a/1, 040b/4, 042a/10,
043b/6, 043b/8, 044b/10,
045a/3, 045a/4, 045a/5,
045b/4, 045b/5, 048a/10,
048b/2, 049a/10, 049a/11,
050a/8, 051a/3, 052b/1,
053a/7, 053a/8, 054b/9,
055a/3, 055a/8, 055a/11,

055b/10, 056a/6, 056a/8,
059a/2
berk o.-ur 011b/9, 012a/9,
012b/7, 013a/4, 013a/6,
013b/3, 013b/7, 015a/8,
047b/9, 053a/9, 053b/5
delü o.-ur 013a/1
dik o.-ur 055a/9
hazm o.-ur 057b/11
helāk o.-ur 025a/11, 055a/4,
055a/5
hızlı o.-ur 011b/2
hüb o.-ur 012a/1
hünerlü o.-ur 012a/2, 012a/10,
013b/1, 013b/5
hünerlüce o.-ur 012a/6, 012b/3
hünersüz o.-ur 013a/9
ıssı o.-ur 052a/8
ince o.-ur 037a/1
kâhel o.-ur 050a/9, 053a/1,
059b/11
katı o.-ur 044a/10, 051a/2
kıymetlü o.-ur 012b/6, 013b/4
kiçirek o.-ur 010a/10
kutlu o.-ur 014b/7
muqayyed o.-ur 052b/11
mücevvef o.-ur 050a/1
‘ayublu o.-ur 014a/8

sağ o.-ur 011b/10, 012a/11

şirin o.-ur 011b/11

vāḳi^c o.-ur 025a/8, 030a/9,
036b/6, 049a/8

vaḳt o.-ur 017a/11

yaḳın o.-ur 020b/7

yoḡun o.-ur 032a/11, 045b/4

yumrı o.-ur 033b/10

yürekli o.-ur 013a/6

ḫarç o.-urdu 002b/10

o.-urlar 014b/4

o.-ursa 011b/8, 011b/11,
012a/4, 012a/6, 012a/7,
012a/8, 012a/9, 012b/4,
012b/9, 013a/5, 013a/8,
013a/10, 013a/11, 013b/4,
014a/6, 019a/11, 020a/5,
020a/6, 022b/6, 023a/2,
025a/5, 038b/6, 039a/8 040a/2,
040a/5, 040b/10, 040b/11,
041a/5, 044a/11, 049b/9,
050b/6, 061a/6, 061a/7, 063a/6

boynı o.-ursa 012a/10

eksik o.-ursa 011b/1

helāk o.-ursa 050a/2

ḳalıḡ o.-ursa 022b/9

ḳızıl o.-ursa 043a/1

ḳuvvetlü o.-ursa 016b/4

yaḳın o.-ursa 020a/4

o.-usar 003b/5

helāk o.-uyorlar 005b/2

omuz: Boynun iki yanında, kolların
gövdeye bağlandığı bölüm. [=8]

o.041a/1

o.+ı 010b/8, 040a/10

o.+u 034b/9, 040a/11

o.+unda 046a/4

o.+undan 054a/8

o.+unıḡ 041a/2

on: Dokuzdan sonra on birden önce
gelen sayının adı.[=36]

o.002b/8, 008a/6, 015a/3,

018b/4, 019a/3, 019a/4,

020b/1, 020b/2, 020b/3,

021b/6, 021b/7, 025b/2,

028b/8, 030a/3, 031b/11,

032a/2, 035a/2, 036b/1,

037a/11, 038b/5, 044a/1,

047b/4, 048a/6, 048b/7,

050a/10, 050a/11, 051a/4,

051a/5, 051a/6, 053a/9,

053b/6, 062a/8

o.+ar 044a/3

o.+ıncı 008b/8

o.+unda 015b/1

oñul-: Hastalıktan, dertten kurtulmak, şifa bulmak, felah bulmak, iflâh olmak. [=2]

o.-maz 040b/11

o.-lur 041a/11

orta: İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer. [=1]

o.+sına 060b/6

ot: Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilere verilen ortak [=50]

o.006b/8, 020a/4, 021b/1,
022a/7, 023a/11, 024b/7,
025a/8, 027a/1, 037b/8,
042a/11, 051b/8, 052a/9,
054b/6, 054b/11, 061a/7

o.+a 025a/9, 033a/3, 045b/1,
058a/8

o.+ı 016b/4, 050a/4,
051b/2,034a/10

o.+lamayıncağ 025a/11

o.+lamazsa 054b/5

o.+lar 028b/9, 041a/8, 044b/6,
054b/8, 054b/11

o.+ları 019a/6, 020b/4, 031b/5,
032b/3, 036b/1

o.+larken 024b/5

o.+layacak 025a/8

o.+lu 010a/1

o.+tan 007a/5

o.+ı 017a/2, 020a/2, 028b/6,
036a/4, 040b/7, 066a/1

o.+ın 019b/3, 035a/10

o.+ını 046b/7

o.+ıñ 017b/10

otur-: Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.[=1]

o.-alar 054a/8

otuz: Yirmi dokuzdan sonra otuz birden önce gelen sayının adı. [=6]

o.002b/6, 019a/3, 025b/3,
060a/9

o.+ar 002b/7

o.+ına 015b/3

ov- Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek.[=3]

o.-alar 037b/11

o.-arlar 045b/8

o.-asın 039b/5

oy-: Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak. [=5]

o.-alar 021a/3, 041a/11, 043a/3

o.-ulmaya 014a/1

o.-ulur 035b/1

oyna-: Oynamasını, hareket etmesini sağlamak. [=2]

o.-dır 037a/2

o.-r 041a/1

Ö

öd: Karaciğerin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, sıvı safra. [=3]

ö.+i 024b/2, 056b/11

ö.+iyle 045b/7

öğret-: Bir konu hakkında bilgi sâhibi etmek. [=1]

ö.-mek 059a/3

ökçe: (?) Topuğun arka bölümü. [=1]

ö.+si 010b/6

öksürük: (?) Genellikle üşütmeyle ortaya çıkan ve öksürükle kendini gösteren hastalık.[=3]

ö.030b/2, 049a/11

ö.+i 030a/7

öl-: (?) [=4]

ö.-memeye 003b/11

ö.-meyem 003b/8

ö.-üme 003b/9

ö.-ürse 049b/3

ön: bk. öñ.[=1]

ö.+inden 015b/1

öñ: Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf. [=15]

ö.011a/3, 011a/5, 011a/6,
032a/8, 033b/10, 034b/4,
034b/11

ö.+i 010a/6, 014a/10, 015a/3

ö.+inden 010a/7, 027a/3,
048a/11

ö.+ine 010a/5, 011a/10

ört-: Bir dokuyu, bir mukozayı, bir organı kaplamak.[=1]

ö.-er 024a/6

öyken: Akciğer. [=2]

ö.+i 031b/10

ö.+inde 030b/2

öz: Gerçek, hakiki, has. [=1]

ö.+i 028b/11

‘özr: (Ar.) Sakatlık, bozukluk, eksiklik veya elverişsizlik. [=1]

ö.+i 057a/3

P

paça: (Far.) [=1]

p.038a/7

pādişāh: (Far.) Büyük hükümdar.[=11]

p.002a/3, 003a/7, 003a/11,
003b/3, 004b/7, 004b/10,
005b/1, 006a/8, 007b/11

p.+dan 007a/10
p.+lık 007a/6
pāk: (Far.) Temiz. [=2]
p. ide 040b/6
p. ideler 046a/7
papadya: (Yun.) Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sâhip bir yıllık otsu bitki. [=2]
p.025b/5, 051b/2
pāre: (Far.) Parça. [=5]
p. 028b/7, 033b/4, 039b/8, 040b/1, 048a/2
p.+siyle 021b/5
Pārsice: (Far./T.) Farsça, Acemce, İran dili. [=1]
p.024a/3
payvansuz: (Far./T.) Bağırsız, bağlamadan. [=1]
p. 052b/2
peleng: (Far.) Leopar, zürafa gibi karışık renkli, alaca, rengârenk, benekli. [=1]
p.014b/2
percem: (Far.) Alna düşen kısa saç demeti, kakül. [=1]

p.+in 062b/10
persiyā: (Far.) Eğrelti otu cinsinden, nemli yerlerde, taşlar arasında biten, yapraklarının sapları saça benzer 149 bitki, baldırı kara. [=1]
p.038a/5
pes: (Far.) Şu hâlde. [=1]
p.008a/2
peygamber / peygāmer: (Far.) Tanrı'nın buyuklarını insanlara bildiren, ileten kimse; elçi, resul, nebi, yalvaç. [=1]
p.002b/8
peyvendle-: (Far.) Bağlamak. [=1]
p.-yeler 051b/6
pirinç:(Far.) Buğdaygillerden, sıcak bölgelerde kökleri bol su içinde kalarak yetişen bir yıllık bitki. [=1]
p.048b/11
R
rabb: (Ar.) Bütün mahlûkâtı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbıhak, Allah, Tanrı [=1]
r.+i 004b/3
rābi': (Ar.) Dördüncü. [=7]
r.015b/9, 019b/5, 026a/10, 034b/2, 042a/7, 047a/6, 056a/10
rastık: (Far.) bk. rasuhit. [=1]

r.021b/6	r.005b/6, 021a/1, 021a/5, 036b/9, 046b/11, 049a/7, 059a/2
rasuhit: (Far.) Antimon tozundan yapılan siyah boya. [=1]	r. girdi 005a/11
r.037a/11	r.+den 004a/10
razi'allāhu'anhu: (Ar.) Allah ondan razı olsun, anlamındaki ifade. [=1]	r.+e 028a/3
r.009a/6	r.+i 004a/7, 061a/11
rāziyān: (Far.) Maydanozgiller familyasından, Avrupa ve Asya'da yetişen, ipliğimsi, parçalı yapraklı, bürgüsüz sarı çiçekli, kalın ve eşit kaburgalar taşıyan, oval meyveli, çokyıllık otsu bitki. [=2]	dai ² -el-şaleb r.+i 057b/5
r.017a/1, 026a/3	r.+in 056b/4
regāyīç: (Ar.) Özellikle atgillerde görülen; fakat hayvanlara ve insanlara da bulaşabilen, Pseudomonas malle basilinin yol açtığı ve biri, mukoza ve parankimalarda yaralar görülen akut ya da süreğen (esas ruam) ; diğeri deri üzerinde sınırlı kalan (deri ruamı) iki klinik biçimi bulunan mikroplu hastalık; sakağı, ruam, mankafa.[=1]	r.+ine 057a/7
r.016a/1	r.+leri 008b/1, 008b/3, 008b/4, 008b/6, 015b/10, 029a/4, 032a/7, 040a/9
remil: (Ar.) Kum üzerine çizilen bazı işaret ve çizgileri yorumlayarak bakılan fal. [=1]	r.+leriñ 008b/5
r. urdı 003b/1	r.+lü 035b/11
renc: (Far.) Ağrı, sızı, acı. [=26]	r.+üñ 004a/7
	renk: (Far.) Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum. [=3]
	r.+i 045a/5
	r.020b/10, 021a/7
	resm: (Ar.) Şekil, usûl. [=2]
	r.+e 052b/7
	r.+e 002a/4
	ri'āyet: (Ar.) Sayma, saygı gösterme, uyma, değer verme. [=1]
	r.007a/10

ru' iyyet: (Ar.) Bir hükümdarın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk. [=3]

r. 007b/01, 007b/02, 007b/03

bā' iyān / rūbā' iyyāt : (Ar.) Tay doğduktan bir ay sonra, orta kesici dişlerin yanından çıkan dişler; orta yan kesici dişler. [=1]

r. 015a/3

S

sā' at: (Ar.) Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dördte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi. [=2]

s.+de 003b/7, 032b/9

şab: Bitkilerde yerden yukarıya doğru başak veya çiçeğe kadar uzayan düz ve dik kısım. [=4]

ş.+1 025b/6, 032b/2, 051b/3

ş.+1n 034a/3

ş. +u 062a/10

şabāh: (Ar.) Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman, sabahleyin, sabah vakti. [=2]

ş.017a/6, 030b/1

sābī' : (Ar.) Yedinci.[=4]

s.032a/6, 035b/2, 043b/4,
048b/3

şabr: (?) Zambakgiller familyasından, tropikal bölgelerde yetişen, küçüklü büyüklü birçok türü bulunan, özellikle sarısabır denen çeşidi tıpta kullanılan bitki. [=6]

ş.-1 saķūṭuri 024b/2, 033b/2,
045a/1

ş.-1 sūķuṭri 046a/2

ş.043a/6, 045b/7

şābūn: (Ar.) Bir alkalinin yağlı bir madde üzerine etki ettirilmesiyle elde edilen, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi. [=11]

ş.021a/6, 021a/10, 029b/4,
029b/6, 037a/5, 037b/6

ş.+1 022a/7, 036a/7

ş.+1n 039a/5

ş.+1a 042a/2

ş.+uyla 038a/3

saç: Başı kaplayan kıllar. [=2]

s.057b/6

s.+1n 024a/9

sāc-1 Kībrīsī: (?) Bitkilerin demir eksikliğinde toprağa karıştırılıp gübre gibi kullanılan madde. [=1]

045a/9

sade: (Far.) İçine bir şey katılmamış.[=4]

s.018b/10, 034b/5, 036b/1,
042b/11

sādis: (Ar.) Altıncı.[=8]

s.022a/1, 027a/11, 027b/11,
029a/3, 031b/8, 035a/4,
043a/10, 048a/7

şaf / şāf: (Ar.) İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, halis.[=3]

ş.021b/9, 041b/2, 041b/7

şafra: (Ar.) Karaciğerden salgılanan safranın on iki parmak bağırsağına doğru aktığı yolun üzerinde, bir kısım safranın depolanması ve gerektiğinde on iki parmak bağırsağına gönderilmesi işini yapan unsur. [=1]

ş.+sından 045a/8

sağ: 1. Katkısız, sade, saf, halis. [=17]

s.025b/10, 029b/8, 046a/8

2. Canlı yaşayan.

047a/8

3. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan yön.

ş.010b/3, 011a/11, 026b/6,
032b/6, 033a/7, 034a/1,
040b/1, 041b/6, 043b/8,
050b/8, 056b/5, 062b/4,
062b/6

şagır: Kulağı duymayan, işitme duyusundan mahrum olan. [=1]

ş.013b/10

sağlık: Vücudun fizik ve psikolojik bakımlardan bütün fonksiyonlarının yerinde bulunması durumu, hasta halde olmama, sıhhat, esenlik [=1]

s.+ı 001b/4

şagra: (Far.) Dörtayaklılarda özellikle atgillerde leğen ve kuyruk sokumu kemikleriyle bunlara bağlı kaslardan oluşan vücut kısmına verilen ad. [=11]

ş.044b/10, 045a/1, 045a/4

ş.+sı 044b/9, 045b/10

ş.+sına 029b/5, 029b/7,
045b/1, 056a/4

ş.+sından 051a/10

ş.+sını 045a/3

saḥḥ: (Ar.) Dövme, ezme; döverek yumuşatma. [=7]

s.021b/9

havanda s.021b/8

s. edeler 019a/4, 037b/1,
046b/8

s. ideler 044a/4, 046b/7

şahrā: (Ar.) Kasaba, köy vb. meskun yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova. Çöl.[=1]

ş.+yı 001b/3

sā' il: (Ar.) Şiddetli öksürük.[=1]

s.030a/7

saç: Uyanık, tetikte olmak. [=2]

s. olur 011b/10, 012a/11

şak: bk. saç. [=1]

ş. ola 011a/10

şakāgu: (Moğ.) Daha çok atlarda görülen ve öksürükle ortaya çıkan bulaşıcı hastalık, ruam. [=2]

s.016a/2

s. olsa 060b/8

şakal: (?) Erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü. [=1]

ş.057b/6

şakar: (?) Hayvanların ve özellikle atların alnındaki uğursuz sayılan beyaz leke, küçük akıtma. [=1]

s.014b/7

şakın-: Kötü sonuç verecek herhangi bir şeyi yapmamak, kaçınmak, çekinmek. [=7]

ş.-alar 021b/1, 039a/4, 055a/5

ş.-asın 023a/11, 052a/6, 060a/5

ş.-ı 010a/5

şakız: (?) Bazı bitkilerin gövde ve dal kabuklarından sızan, çiğnendiği zaman yumuşayan, sarımtrak beyaz renkli, hoş kokulu reçine. [=13]

ş.+ı 018b/2, 028b/3, 031b/4, 036a/11, 040b/8, 043b/10, 044a/7, 044b/4, 044b/7, 047a/3, 055b/2

ş.+ın 022a/8, 039a/5

sākin: (Ar.) Yerinde duran, sabit, hareketsiz [=1]

s. ide 057a/7

şakarāgu: (Moğ.) Pseudomonas malle basilinin yol açtığı ruam hastalığının bir türü; deri ruamı. [=1]

s.017a/8

şakrak / şakağı: (Moğ.) Özellikle hayvanlarda görülen ve insanlara da bulaşan ölümcül bir hayvan hastalığı. [=1]

ş.+lanur 015a/10

Şakūturi: (Ar.) Hint okyanusunda, Guardafui burnunun 250 km ve Arabistan'ın güney kıyısının 400 km açığında; 3580 km² alana sahip ada, Sukutra Ada'sı.[=3]

şabr-ı s.024b/2, 033b/2, 045a/1

şal-: Koyuvermek, serbest bırakmak, gevşetmek.[=10]

ş.-a 011a/1, 011a/2, 011a/3, 054b/1

göge ş.-alar 031b/7, 048b/2

ş.-ar 012b/10

ş.-dılar 004b/2	şāmin: (Ar.) Sekizinci. [=4]
ş.-lar 026b/1	ş.036b/2, 040a/8, 044a/8,
ş.-mayalar 054a/9	049a/5
sal'a: (Ar.) Boyun ya da gövdede şişkinlik şeklinde kendini gösteren tümör ya da sıracı. [=1]	şāmit: (Ar.) Sessiz, susan, konuşmayan. [=1]
s.043b/5	ş.+dür 005b/8
Şalāmāsī: Bir yer adı. [=1]	şān' : (Ar.) Yapma, yaratma. [=1]
ş.034a/10	ş.+ligin 006b/11
şālil: (?) Siğil. [=1]	sana: Sen zamirinin yönelme hali.
ş.019a/9	s.+a 017b/11
şālīş: (Ar.) Üçüncü.[=9]	sancı: Organlarda batar veya saplanır gibi hissedilen şiddetli ağrı. [=3]
ş.014b/7, 019a/7, 026a/4,	ş.+lu 058a/5
028b/1, 030b/6, 033b/7,	s. tütmiş 056a/6
040a/6, 041b/8, 055b/7	s.+ya 057b/1
şalya: (Yun.) Ağızdan akan tükürük.[=1]	şanculan- Ağrımak, sancı duymak. [=1]
ş.+sı aķar 049a/10	ş.-sa 029a/5
şaman: Türlü ekinlerin taneleri ayrıldıktan sonra, harmanda kalan parçalanmış sapları.[=4]	şandal: (Yun.) Sarımtırak renkli, çok dayanıklı, sert ve çok makbul bir odunu olan, çeşitli türlerinden çıkan yağlı ve reçineli esanslar lavantacılıkta, sabunculukta kullanılan, Afrika, Endonezya ve özellikle Hindistan'da yetişen ağaç [=1]
ş.017a/1, 025b/7, 029b/11,	ş.051a/4
051b/3	şānī: (Ar.) İkinci.[=10]
şamg: (Ar.) Bazı ağaçların kabuklarından sızdıktan sonra, renksiz veya sarımtırak renkte katı bir madde halini alan camsı yapıştırıcı bir madde, zamk. [=1]	
ş.023b/3	

ş.011b/5, 018a/3, 024b/3,
030a/6, 033a/4, 039b/2,
041b/1, 046a/3, 046b/2, 055a/5

şar-: Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak. [=6]

ş.-alar 018a/9, 026b/3, 032b/8,
039a/3, 041b/11
ayağına ş.-alar 032b/3

şar^c alu: (Ar./T.) Sara hastası olan. [=1]

ş. 056b/1

şarf: (Ar.) Bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama. [=2]

ş.037b/2, 046b/1

sarı / sâz: (Far.) Silah. [=2]

s.-u silah 007b/2

s.005b/10

şarımşak: Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sâhip, 30 – 100 santim yüksekliğinde otsu bitki.[=12]

ş.025b/6, 025b/10, 028a/8,
032b/2, 032b/5, 034a/3,
034a/4, 051b/3

ş. dögeler 050a/4

ş.+ı 017b/1, 042b/6, 049b/5

şarımşak: bk. şarımşak. [=1]

ş.018b/10

şark-: Aşağıya doğru uzanmak. [=1]

dili ş.-ar 049a/9

şaru: Güneş ışığının ayrışma tayfında yeşil ile portakal rengi arasında olan renk, altının rengi. [=25]

ş.017a/10, 018a/5, 020a/1,
021a/9, 022a/1, 022a/2,
025a/7, 036a/2, 040a/3,
041b/5, 042b/8, 043a/6,
045a/6, 045b/7, 046b/5

ş.+sı 036a/7

ş.+sın 028b/5, 028b/6,
046b/10, 047b/3, 027b/2

ş.+sıyla 020a/10, 032b/11,
033b/3, 058b/3

şat-: Bir değer karşılığında bir şeyin mülkiyetini alıcıya vermek, devretmek. [=3]

ş.-alar 060b/3

ş.-asın 055b/7

ş.-ılacağdur 055b/8

şav-: Geçirmek, atlatmak.[=1]

ş.-ar 022b/3

şavaş: [=1]

ş.+da 007b/5

şayru: Hasta. [=1]

ş.057b/4, 010b/7

ş. oldı 004a/4

ş. olmaya 059a/4

sebeb: (Ar.) Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.[=19]

s.001b/8, 017a/8, 022a/10,

024b/4, 027a/11, 028a/1,

029a/5, 030a/8, 030b/7,

031a/4, 031b/9, 033b/8,

034b/9, 040a/11, 044b/9,

050a/7, 050b/9

s.+iyledür 007b/8

s.+siz 024b/9

sefer: (Ar.) Yolculuk, seyahat. [=2]

s.+de 059a/9, 059b/8

segerek: (?) Ketengillerden, çiçekleri mavi renkte ve beş taç yapraklı, lifleri dokumacılıkta; yağı ve tohumları hekimlikte kullanılan bir bitki; zeyrek. [=1]

s.+i 041b/1

segirt- : Çabuk adımlarla ya da sıçrayarak yakın bir yere doğru yürümek. [=5]

s.-eteler 031a/6

s.-ür 013b/3

s.-mege 052b/8

s.-mekten 031b/9

s.-meye 053b/5

següt: Sögütgillerden, sulak yerlerde, genellikle akarsu kıyılarında yetişen ya da çelikle kolayca yetiştirilen, yaklaşık yüz altmış türü bulunan, yaprakları almaşık dizili ve alt yüzleri tüylü, taçsız ve çanaksız tırtılsı çiçekleri olan bir ağaç.[=1]

s.036a/4

sehel: (Ar.) Az, azıcık, pek basit, kolay. [=1]

s.056a/6

sekāğu: (?) bk. sakrağu.[=2]

s.016a/3

s.+nun 016a/3

sekiret: (Ar.) Sekr, kendinden geçme hâli, sarhoşluk, esrime. [=2]

s. dizmeyesin 059b/4

sekiz: Yediden sonra dokuzdan önce gelen sayının adı. [=2]

s.+inci 008b/6

s.+inde 015a/10

selāmet: (Ar.) Tehlikeden uzak olma, güvenlik, esenlik. [=1]

s.053b/3

selvi: (Far.) Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü,

güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç. [=1]

s.045b/11

Semerķand: Yer adı.[=1]

s.002a/7

semir- : Besili, yağlı bir duruma gelmek, kilo almak, kalınlaşmak, şişmanlamak, semizlemek. [=5]

s.-dür 052a/10

s.-e 057b/1, 060b/2

s.-tmek 060a/3

s.-ür 052a/11

semi' : (Ar.) Duymak, işitmek. [=1]

s.052b/11

sen: İkinci tekil kişi adılı. [=3]

s.+den 003b/4

s.+üñ 003b/3, 004a/7

sendir-: Sarı olmak, rengi sarıya dönmek. Korku, üzüntü, coşku vb. sebeplerle yüzün rengi solmak. Sarsılmak. [=3]

s.-er 050b/11

başını s.-ir 024b/10

s.-irse 023b/7

sekargu: (?) bk. sakrağū [=1]

s.016a/3

seraṭān : (Ar.) Yengeç gibi atın gövdesinde beliren, fındık ya da

yumru büyüklüğünde, ağırlı, etrafı damarlı bir kanser türü. [=1]

s.044a/8

serāy: (Far.) Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli binâ [=1]

s.+ına 003a/11

serv: (Far.) Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç. [=1]

s.045a/10

sev-: Sevgi, şefkat ve bağlılık duymak. [=2]

s.-medigüni 009a/9

s.-se 009a/8

sezāb: (Ar.) Sedefotugiller familyasından, genellikle çok parçalı, almaşık yapraklı olan ve yapraklarında çok kuvvetli koku yayıcı salgı kesecikleri bulunan, yeşilimsi sarıçiçekli, yarı çalı görünümünde otsu bitki; sedef otu. [=2]

s.026b/7, 050a/3

sıçan otu: Arsenik.[=5]

s. otı 019b/3, 020a/02, 035a/10, 036a/4, 046b/7

şıçan: Sıçangillerden, fâreden daha iri, 10–25 santim boyunda, çıplak uzun

kuyruklu, siyahımsı koyu gri tüylü, evlerde ve lağımlarda yaşayan, pek çok türü bulunan memeli, kemirgen, zararlı hayvan. [=1]

ş.013b/5

sıçra-: bk. sıçra-[=1]

s.-mağdan 047b/10

şıçra-: Ayaklarla, birden bire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak. [=3]

ş.-031a/6

dik ş.-r 024b/10

ş.-ya 010a/6

şid: Özel isim. [=2]

ş.+1 004b/9, 005a/1

şifat: (Ar.) Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf. [=3]

ş.+1 001b/2

ş.+ların 008a/11

ş.+ların 011b/6

şığ-: Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek, içine yerleşebilmek.[=3]

ş.-a 043a/4

ş.-ar 011a/2, 015a/11

şığa-: Okşamak, sıvazlamak. [=2]

ş.-yalar 026a/9, 029b/3

şığır: Geviş getirenlerden, boynuzlu büyük baş, evcil hayvanların genel adı. [=23]

ş.020b/2, 022a/7, 025a/2,
025a/10, 025b/11, 030a/10,
030b/2, 030b/5,

036a/8, 038a/8, 042b/6,
042b/9, 045b/7, 046a/8,
048b/8, 049a/4, 049b/8,
050a/4, 050b/1

ş.+uğ 031a/1, 032a/1, 039a/4,
039b/11

şıhhat: (Ar.) Sağlık, esenlik, afiyet.[=2]

ş. bulub 005b/7

ş. buldu 006a/5

şıık-: Basınçla suyunu, yağını, sıvı kısmını çıkarıp akıtmak.

ş.-alar 029b/8

ş.-salar 058a/4

şıkarla-: Sıklaştırmak,yoğunlaştırmak. [=1]

ş.-yu 055b/3

şıklık: Islık, ağızdan çıkarılan düdük sesi gibi ses. [=1]

ş. vireler 054a/2

şına-: Denemek, tecrübe etmek. [=4]

ş.-mişdur 015b/5, 061a/6,
061b/2, 063a/9

şındık: Belli bir cins üzüm veren, dalları çardak üstüne yayılan tırmanıcı küçük ağaççık, üzüm ağacı, asma.[=1]

ş.017b/8

sıraca: Soğuk apse iken sürekli akarcaya dönüşen, sonra nedbeleşen, tüberküloz kökenli süreğen boyun adenitine verilen ad. [=5]

s.035a/4, 058b/5, 066a/1

s. olsa 062a/7

s.+ya 062b/9

şırçasuz: Camsız. [=1]

ş.021b/4

sıtma: Dişi anofellerin sokmasıyla bulaşan plasmodium cinsinden kan asalaklarından ileri gelen, değişik aralıklarla tekrarlanan ateş nöbetleriyle kendini gösteren, dalak karaciğer büyümesinin yanı sıra kansızlığa sebep olan, tedavi edilmezse ölüme yol açabilen hastalık; malarya. [=4]

s.059b/7

s. dutar 059b/1

s. dutmaya 059a/5

s. tutsa 050b/9

şızı: İnce ve hafif ağrı. [=1]

ş.+sını 058a/10

sidik: bk. sidüg. [=1]

s.+in 052b/1

sidük: Böbreklerde kandan süzülerek idrar yollarıyla dışarıya atılan sıvı, idrar. [=2]

s.+i 066a/1

s.+ini 057b/7

sigil: Papovavirus grubundan, DNA'lı bir virüsten ileri gelen iyicil üstderi uru; siğil. [=7]

s.011b/11, 012a/4, 013b/4, 019a/8, 043a/11, 043b/2

s.+e 043b/1

sihr: (Ar.) Büyü. [=1]

s.058a/8

sil-: Sürterek, ovarak, kazıyarak vb. ya da özel bir yöntemle gidermek, yok etmek.[=5]

s.-eler 037a/6, 038a/4, 044b/6, 046b/1

s.-er 015b/1

silāh: (Ar.) Sürterek, ovarak, kazıyarak vb. ya da özel bir yöntemle gidermek, yok etmek. [=1]

sāz-u s.007b/3

sine: (Far.) Göğüs. [=2]

s.+lü 009b/9

s.+si 009b/8

siñir: (?) Kas girişi, kas bağı. [=4]

s.+i 053b/4

s.+leri 033a/5, 033a/7, 034b/3

şapâhi /sipâhi: (Far.) Osmanlılarda tımar sahibi bir sınıf atlı asker. [=4]

s.007a/11, 007b/2, 007b/4

s.+nüñ 005b/9

sirâyet: (Ar.) Yayılma, dağılma. [=2]

s. eder 036a/1

s. edüb 049b/10

siretlü: (Ar./T.) Herhangi bir özellik ya da nitelikte karaktere, ahlaka sahip olan.[=1]

s. 009a/4

sirke: (Far.) Sirkenin, bir ya da birçok ecza maddesi üzerindeki ya da bu sıvıda çözünür özler içeren çeşitli bitkisel eczalar üzerindeki çözücü etkisinden yararlanılarak asetik mayalanmayla elde edilen ilaç [=22]

s.018b/4, 019a/3, 019a/5,

021b/9, 032b/3, 034a/1,

037b/2, 040a/4, 041b/2,

041b/7, 042b/4, 042b/5,

043a/1, 046b/1, 046b/6,

050a/10, 051a/5, 057a/8

s.+de 057a/4

s.+yle 035a/9, 046a/9

sis: Atın tüylerindeki küçük alaca benekler. [=1]

s.013b/2

şoğan: Zambakgiller familyasından, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan ıtırli bitki. [=8]

ş.029b/7, 038a/5, 038b/4,
050a/11, 055b/6, 058a/4

ş.+ı 049b/6

ş.+la 017b/2

şoğuk: Isısı düşük, harâreti az olan. [=19]

ş.022b/2, 027b/10, 030a/6,
030a/8, 031a/3, 032a/3,
034b/7, 036a/10, 040b/4

ş. çekmekden 030b/7

ş. geçse 048b/3

ş. vurmış 048b/10

ş.+da 052a/9, 061a/5

ş.+la 056b/10

ş.+a 017a/9, 028a/2, 029a/6,
060a/1

şok-: bk. şok-[=2]

yılan s.-an 066a/2

s.-sa 066a/4

şok-: İçine veya arasına girmesini sağlamak. Böcek, bitki için iğnesini, dişini, dikenini batırmak. [=17]

ş.-alar 018a/9, 022a/5,
026a/7,026b/3,
027a/7,029b/5,029b/7,029b/10
,042b/1, 045b/1, 046b/9,
051b/5, 066a/6

delüğe ş.-alar 034a/11

ş.-ar 024b/5

ş.-arlar 056a/5

şol: Kalbin bulunduğu tarafta
olan.[=6]

ş.010b/3, 011b/1, 014a/5,
036b/4, 062b/5, 062b/6

şol-:Rengi uçmak, rengi atmak,
parlaklığını kaybetmek. Diriliğini,
tazeliğini, tarâvetini yitirmek,
pörsümek. [=1]

ş.-unca 054b/2

şolğan: Özellikle atların nefes
darlığına tutulması. [=1]

ş. olsa 031b/8

şolu-: Hızlı, kesik kesik ve sık sık
nefes alıp vermek. [=1]

ş.-r 029a/9

şonra: Zamanda art arda gelişi belirtir,-
nın ardından, müteakiben. [=21]

ş.005b/11, 006a/3, 016a/8,
018a/11, 019a/1, 019a/5,
021b/2, 021b/3, 022a/5,
028a/11, 033b/6, 034b/1,
035a/2, 037b/3, 037b/6,

039a/4, 039a/7, 041a/7,
048b/2, 050b/5, 054a/11

şor-: Birine soru yöneltmek herhangi
bir konuda ondan bilgi istemek, sual
etmek. [=1]

s.-dılar 009a/7

şoy-: (Üzerinde bulunan kabuk, deri,
zar vb.ni) Kesmek veya tutup çekmek,
sıyırmak sûretiyle çıkarmak.[=1]

ş.-alar 052b/5

şök-: Çıkması, akması
kolaylaşmak.[=2]

s.-er 018a/2, 060b/7

s.-ile 017a/5

şökellik: Hastalık, sakatlık.[=1]

s.+i 026a/3

şöyle-: Konuşmak. [=1]

s.-meyeler 052b/10

şöz: Bir düşüncüyü eksiksiz olarak
anlatan kelime dizisi, lâkırdı, kelâm,
kavil. [=1]

s.+i 006a/8

şu: [=85]

ş.003b/10, 006b/9, 010a/11,
021a/7, 021a/10, 021b/11,
022a/2, 022a/11, 022b/2,
030a/6, 030a/8, 030b/4,
034a/7, 036a/10, 036b/9,
037a/8, 040b/4, 040b/10,

041a/4, 047a/10, 047b/1,
048a/4, 049a/3, 049a/11,
051b/4

ş. aķar 017a/10, 042b/8, 055a/1

ş. ıķar 055b/5

ş. içerken 026a/11

ş. inse 033b/8

ş. viresin 052a/7

ş. virmekden 029a/6, 030b/8

ş. virmeyeler 030b/10, 059a/6,
059b/8

ş. virüb 033b/8

ş.+da 039b/4

ş.+dan 004a/9, 006a/4, 007a/3,
025a/4, 039a/4

ş.+lar 025a/7, 045a/6, 046b/5

ş.+lı 057b/8

ş.+lıyalar 053a/4

ş.+ya 010b/2, 031a/3, 033b/6,
034b/7, 039b/9, 051a/4

ş.+yı 004b/5, 034b/1, 037a/9,
048a/9, 050a/11, 004b/2,
042a/3

ş.+yıla 027a/5

ş.+yın 029b/8, 045b/9, 058a/4,
060a/10, 061a/5, 030a/6,
034b/6, 053a/3

ş.+yına 050b/7

ş.+yını 054b/3, 027b/10,
032a/3, 050b/4, 053b/10

ş.+yınıuğ 060a/11, 003a/2

ş.+yıyla 018a/7, 035a/1

ş.+yla 037a/5, 039b/7, 049a/2

ş.+yından 003a/3

şubaşı: Şehirlerde kadınların emrinde bulunan, belediye ve güvenlik işleriyle görevli zabıta memurlarının başı. [=1]

s.002b/6

ş.+lara 002b/5

s.+ından 002b/7

şuğra: (?) Hayvanın beliyle kuyruğu arasındaki yuvarlak kısım. [=1]

ş.+sunuğ 011a/1

şultān: (Ar.) Hükümdar. [=1]

ş.005a/4

şüret: (Ar.) Herhangi bir biçimde veya özellikte görünüşü olan. [=2]

ş.+lü 009a/2, 009a/4

şusam: (Yun.) Anayurdu Hindistan ile güney adaları olan, meyvesi kapsül şeklinde, beyaz veya alacalı beyaz çiçekli otsu bitki. [=6]

ş.017b/3, 027a/10, 027b/6,
048b/1, 049a/3, 050b/7

süblama-: (?) Zıplamak. [=1]

s.-yasın 059b/10

süci: Şarap. [=23]

s.032b/6, 033a/10, 047a/9,
050a/10, 051b/3, 051b/9

s.+yle 016b/7, 025b/7, 026b/8,
029a/3, 029a/11, 029b/11,
030a/4, 030a/11, 030b/4,
031a/10, 032b/5, 032b/8,
038a/6, 044b/10, 046a/1,
049b/6, 049b/7

süt: Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı. [=9]

s.030a/10, 033a/8, 037a/8,
048b/1, 048b/11

s.+i 030b/3

s.+in 049b/8

s.+ini 057a/10

s.+iyle 032a/5

süksün: Boyun kökü, ense.[=2]

s.+i 014a/7

s.+lü 009b/5

Sükutri: (Ar.) Hint okyanusunda, Guardafui burnunun 250 km ve Arabistan'ın güney kıyısının 400 km açığında; 3580 km² alana sahip ada, Sukutra Ada'sı.

şabr-ı s.046a/2

Süleymān: Özel isim. [=2]

s.003b/4, 005a/4

sülügen: (?) Boyacılıkta pastan koruyucu ve astar olarak kullanılan, bileşiminde yaklaşık %80 kurşun ortoplumbat ile %20 kurşun protoksit bulunan, kırmızı renkli, çok yoğun ve zehirli pigment. [=4]

s.018b/7, 019a/2, 037a/10,
044a/1

sülük: (Far.) Sülüklerden, tatlı sularda yaşayan, vücudunda 22 sindirim kesesi olduğu için bir kezde, ağırlığının sekiz katı kan emebilen, halk arasında bazı kan hastalıklarının tedavisinde yararlanılan hayvan. [=2]

s.026a/11

s.+ün 021b/7

sümüklen böceği: Karından bacaklılardan, akciğerli, otçul ve kabuksuz yer yumuşakçası. [=1]

s. 036a/06

süñüg: Kemik. [=3]

s.061b/4

s.+i 010b/11, 061b/3

s.036a/6

sünbül: (Far.) Zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 cm yükseklikte, çiçekleri kuvvetli kokulu ve türlü renkli çok yıllık bir süs bitkisi.[=1]

s.056b/11

sünger: (Yun.) Genellikle denizlerde bir yere tutunarak koloni durumunda yaşayan, çok hücreli ilkel hayvan (spongiaria) ın, temizlik işlerinde kullanılan, suyu fazlaca çeken esnek iskeleti.[=2]

s.039a/1

s. vuralar 040b/6

sür-: 1. İnce bir tabaka halinde bir yüzeye, zemine yaymak veya dökmek; serpmek. [=15]

s.-cek 014a/11

s.-e 060b/10

s.-eler 018a/9, 026b/2, 027a/7,
061b/11, 062a/3

burnını s.-er 016a/5

ayağına s. –er 017b/1

s.-üb 059b/4, 066a/2

2. Devam etmek.

s.-er 015a/6, 037a/2, 045b/5

3. Uzamak.

s.-er 036b/5.

4. Bir yere değdirmek.

s. –er 045b/05

sürç-: Yürürken yanlış adım atıp dengesini bozmak.[=2]

s.-er 038a/11, 049b/1

süvri: Ucu keskin ve iğne gibi batıcı olan, sivri. [=1]

s.042a/10

süz-:Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek. [=8]

s.-eler 017b/2, 027b/6, 030a/4,
031a/11, 031b/11, 046a/1,
051a/7

s.-sin 016b/7

§

şab:(Ar.) Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde. [=5]

ş.-ı yemānī 045a/10

ş.042a/4, 044b/1, 039a/11

ş.+ı 037b/7

şādumān: (Fr.) Mesruriyet, sevinçlilik. [=1]

ş. olsun 006a/2

şāh: (Fr.) Padişah, hükümdar. [=1]

ş.-ı cihān 003b/2

şakç: (Ar.) Yarma, yarılma.[=2]

ş.029b/6, 039b/2

şakāk: (Moğ.) Başın yan tarafında gözle kulak arasında kalan, elmacık

kemiğinin üstündeki çukurumsu kısım. [=2]

ş.040a/1

ş.+1 039b/7

şalgam: (Fr.) Hardalgiller familyasından, toprak altı yumruları sebze olarak kullanılan, enerjice zengin, lezzetli; ancak köklerinde ve yapraklarında glikosinolatlar bulunan, etin rengini, sütün tat ve kokusunu bozabilen, tiroit bezinin büyümesine yol açan bitki.[=1]

ş.044a/9

Şam: Özel isim. [=5]

ş.022a/6, 022a/8, 032a/1,
036a/7, 039a/5

şark: (Ar.) Güneşin doğduğu ana yön; doğu. [=2]

ş.+a 002a/3, 003b/6

şayed: (Far.) Eğer anlamında kullanılan bağlaç. [=1]

ş.047a/10

şefkat: (Ar.) Sevecenlik, acıma ve sevgi duygusu. [=1]

ş.007a/10

şefkatlü: (Ar.) Sevecen, acıma ve sevgi duygusuna sahip. [=1]

ş.+lü 007a/9

şehir: (Far.) Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.[=9]

ş.002a/5, 002b/3, 003a/2

ş.+i 002a/5, 003a/5

ş.+ini 006a/3

ş.+iñ 004a/7

ş.+ler 002a/9

ş.+üñ 003a/4

şehvet: (Ar.) Erkek ve dişinin birbirine karşı duydukları cinsel istek. [=1]

ş.057b/9

şeker: (Far.) Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı. [=6]

ş.027b/7, 035a/8, 048b/7,
048b/11, 056b/5

ş.+i 062a/6

şekillü: (Ar.) Herhangi bir nitelikte veya özellikte biçimi olan. [=1]

ş. 009a/3

şerif: (Ar.) Kutsal, şerefli. [=4]

ş.001b/4, 006b/10, 063b/2

ş. ola 056b/6

şey: (Ar.) Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz. [=2]

ş.001b/4

ş.+i 007a/2

şırlağan: (Far.) Haşhaş yağı, susam yağı. [=1]

ş.051a/9

şifâ: (Ar.) Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma. [=2]

ş. bula 022a/9, 066a/2

şikâyet: (Ar.) Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma. [=1]

ş. itdiler 005b/1

şirîn / şirîn: (Far.) Sevimli, cana yakın, tatlı, hoş. [=1]

ş. olur 011b/11

şiş-: Gerilmek, kabarmak, şişkin bir durum almak. [=14]

ş. olana 057b/3

ş.-er 025a/11, 032a/11,
033b/10, 035a/7, 042a/10

şarnı ş.-er 029a/7, 050a/9

ş.-erse 042b/10, 050b/6

ş.-se 024b/4, 025a/6, 026b/10,
034b/9

şiş: Şişmiş olan yer, şişlik. [=1]

ş.043a/6

şişe çek-: Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma. [=1]

ş.049b/5

şol: Şu, o. [=11]

ş.009a/4, 013b/7, 013b/9,
013b/11, 014a/1, 014a/5,
014a/6, 014a/10, 014b/5,
043a/4, 052b/8

şom: (Far.) Uğursuz. [=2]

ş.014a/4

ş.+dur 014a/5

şöyle: Şuna benzer, şunun gibi. Şu şekilde, şu yolda. [=3]

ş.001b/8, 034a/8, 036b/11

şu' arâ: (Ar.) Şairler.[=1]

ş.008a/3

şükr: (Ar.) Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme. [=1]

ş.+i 001b/2

T

tâ: (Far.) Kadar, değin, yeter ki, öyle ki, anlamlarına gelen takı. [=21]

t.004b/5, 017a/4, 017b/4,
017b/10, 019a/7, 020a/11,
022a/6, 024a/2, 027b/10,
030a/11, 036a/6, 037a/9,
038a/4, 038b/11, 039a/1,
046b/11, 053a/3, 059b/9,
062b/3, 062b/9

tabak toynah: Picornaviridae ailesinde, aftovirüs cinsinde yer alan virüsün çift tırnaklı hayvanlarda özellikle ağız ve tırnaklar arasında kabarcıklar görünmesi ve yüksek ateşle beliren, genellikle arıza bırakan bulaşıcı hastalık; dolama, etyaran, kurlugan. [=1]

t. toynah 036b/4

tabalak: Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkarılan bir bitki; topalak. [=1]

t.057a/1

taban: Ayağın alt yüzü, aya.[=1]

t. 057b/04

tabanlı: Herhangi bir biçimde veya özellikte tabanı olan. [=1]

t.+lu 010b/07

tabî'at: (Ar.) İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların hepsi, doğa. [=1]

t.006b/7

tağ: (Far.) Tedavi için vücutta kızgın bir demirle oluşturulan yanık. [=4]

t.031b/7, 034a/6, 028a/10

t. ideler 033a/3

t. vuralar 041a/6

tağıt: Gidermek, izâle etmek. [=1]

t.-ur 042b/2

tağıl: Ortadan kalkmak, kalmamak, zail olmak. [=4]

t.-mazsa 042b/4, 042b/5,
043a/7

t.-ub 034a/7

tağla: Hastalıklı kısımları kurutmak, akan kanı durdurmak için vücudun hasta veya yaralı yerini kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle yakmak. [=8]

t.-mağa 044b/2

t.-mağ 041a/7

t.-yalar 022a/4, 034a/8, 035a/3,
044a/7, 044b/4

t.-yasın 035a/8

tağlağuş: Dağlama aleti. [=2]

t.044b/2, 055b/2

tağan: (Ar.) Koyu sıvı kıvamda öğütülmüş susam. [=1]

t.042b/8

taht: (Far.) Hükümdarın resmi görevlerini törensel bir biçimde yerine

getirirken oturduğu yüksekçe yer,
koltuk. [=1]

t.+ımı 003b/6

tahta: (Far.) Düz, enlice, uzun ve az
kalın biçilmiş ağaç.[=3]

t.055b/3, 055b/1

t.+ya 055b/2

tağ: (Far.) Belli bir cins üzüm veren,
dalları çardak üstüne yayılan tırmanıcı
küçük ağaççık, üzüm ağacı, asma. [=1]

ṭ.017b/7

tağ: Fazla olarak, üstelik, daha, bile,
de. [=1]

ṭ.038b/3

ṭala-: Isırmak, yaralamak, sokmak.
[=2]

it ṭ.-sa 049a/6

it ṭ.-yana 057b/3

ṭalak: Karın boşluğunun sol üst
kısmında kaburgaların hemen altında,
midenin sol arka tarafında bulunan,
kan dolaşımını düzenleyen ve kan
yapan, yaklaşık 200 gr. ağırlığında,
çok damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı
uzunca organ. [=3]

ṭ.+ı 031b/10, 057a/5

ṭ.+ımı 057a/4

ṭalas: Dalga, kasırğa. [=1]

t.013b/11

tam: (Ar.) Gerekli her şeyi kendisinde
bulunduran, eksiği olmayan. [=2]

t.047a/4

t. ideler 051b/8

tamām: (Ar.) Bütün.[=3]

t.015a/3, 015b/1, 016b/7

tamīr: (Ar.) Eskimiş veya bozulmuş
bir şeyi yenileme veya kullanılır
duruma getirme, onarma. [=1]

t. ola 047a/1

ṭamak: (?) [=3]

ṭ.+ı 026a/6

ṭ.+ına 026a/10

ṭ.+ında 026a/5

ṭamar: Canlı varlıkların vücûdunda
kan veya lenf dolaşımını sağlayan
kanal. [=12]

ṭ.028b/2, 028b/11, 033b/1,
033b/4, 058b/1

ṭ.+da 044a/6

ṭ.+dan 035b/5

ṭ.+lar 035b/8

ṭ.+lara 035b/5, 044b/1

ṭ.+larından 023b/11

ṭ.+u 028b/5

ṭamzur-: Damlatmak. [=6]

ṭ.-alar 023b/10, 024a/8,
037b/2, 058a/5

<p>.-dasın 016a/11</p> <p>.-sın 016b/3</p> <p>ne: (Far.) Balı başına bir varlık teşkil eden Şeylerin her biri için kullanılan sayı birimi, adet. [=1]</p> <p>.025b/5</p> <p>ar: Ensiz, genişliği az.[=3]</p> <p>.010a/3</p> <p>. olmaya 009b/9, 011a/2</p> <p>rik: (Ar.) Takip edilen yol, usul.[=1]</p> <p>.+le 060b/2</p> <p>rika: (Ar.) Yol, tarik [=1]</p> <p>.+ların 008b/9</p> <p>arla: Tarıma elverişli, belirli ve sınırlı toprak parçası.[=1]</p> <p>.+ya 037b/5</p> <p>as: Eski bir Türk sazı. [=1]</p> <p>.013b/9</p> <p>si': (Ar.) Dokuzuncu. [=5]</p> <p>t.022b/4, 037b/4, 044b/8, 050a/6, 050b/8</p> <p>anif: (Ar.) Kitap yazma, yazılanları kitap haline getirme. [=1]</p> <p>t. olduğına 001b/7</p> <p>a: Yeryüzünün sertlemi ve katılamı tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleimdeki</p>	<p>ok sert cisimlerden kopmuş veya koparılmış parça. [=8]</p> <p>.023b/2, 048a/3</p> <p>.+1 018a/6, 021b/6, 028b/7, 056b/9</p> <p>.+lu 025a/10, 053a/4</p> <p>aır' av / aırđa-: Bir Şeyi bir yerden başka bir yere götürmek.[=1]</p> <p>.-r 053a/5</p> <p>ara: Dışarı. [=4]</p> <p>.014a/11, 045a/4</p> <p>.+ya 047a/8, 060a/11</p> <p>aırđa-: Ayak, yalın olarak yürümekten yara bere içinde kalması, aşınması. [=1]</p> <p>.-mi 038b/5</p> <p>ava: (Far.) Yağ kızdırmak, yiyecek kızartmak gibi ilere yarayan, uzun saplı yayvan kap. [=2]</p> <p>.017b/11</p> <p>.+dan 039a/2</p> <p>avar: İnek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı. [=1]</p> <p>.034b/9</p> <p>avlundaz: (Ar./Far.) Eyer kaçına bağlanan, avda kuları çağırmaya, askerleri toplamaya, düşmanı rktmeye yarayan, elle alınır, alt</p>
---	---

tarafı kısa bir dümbelek biçimindeki davul.[=1]

ṭ.013b/9

ṭavşan: Tavşangillerden, uzunluğu 70 cm kadar olan, kulakları başından uzun, ön bacakları arka bacaklarından kısa, çok hızlı koşan, dudakları kalın ve çok hareketli kuyruğu kısa, kemirgen memeli hayvan. [=1]

ṭ.050a/3

ṭavuş: (Far.) Sülüngiller familyasından, tiz sesli, erkeğinin kuyruğu çok uzun, süslü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş. [=1]

ṭ.029b/10

ṭāymus: Özel isim. [=2]

ṭ.004b/10

ṭ.+ı 004b/11

tavıḳ: Tavukgillerden, her yerde yetiştirilebilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt evcil kümes hayvanı, tavuk. [=4]

t.026a/1, 049b/7, 050a/1, 050a/2

tavuk: bk. tavıḳ. [=1]

t.+a 049b/2

tayn: (?) Atın cinsel organı. [=1]

t.+ımı 066a/4

taẓ'if: (Ar.) İki kat etme, iki katına çıkarma. [=2]

t. kıldu 006a/9

t. kılduḡ 005b/5

te'accub: (Ar.) Şaşma, hayret etme.[=2]

t.003a/8

t. kıldu 003a/6

te'ālī: (Ar.) Yükselme, yücelme. [=3]

t.006b/6, 054b/5, 059a/4

tebdil: (Ar.) Değiştirme. [=1]

t.006b/1

tedbīr: (Ar.) Bir şeyi sağlayacak ya da olası bir tehlikeyi önleyecek yol, çare; önlem. [=1]

t.+i 053b/6

tegeldü: (?) Yük hayvanlarının semerinin altına konan kaba keçe, eyer keçesi, içlik. [=1]

t.+sin 041a/11

teḥīr: (Ar.) Erteleme, sonraya bırakma, geciktirme.[=1]

t. olmuş 006b/1

tel'īl: (Ar.) Papovavirus grubundan, DNA'lı bir virüsten ileri gelen iyicil üstderi uru; siğil. [=1]

t.043a/11

temir: bk. temür. [=1]

t.+in 062b/11

temiz: (Ar.) Bir yeri kirleten şeylerden arındırmak, temiz duruma getirmek.[=1]

t.052b/1

temür: Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış veri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510 atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element. [=5]

t. 034a/8, 043b/3, 044a/7, 047b/11

temür tiken: Yabanî kimyongiller familyasından, yatık gövdeli, bileşik yapraklı, açık sarı renkte küçük çiçekli biryıllık otsu bitki. Tribulus terrestris. Sabit yağ, rezin ve alkaloit taşıyan kurutulmuş meyvelerinden elde edilen infüzyon taş düşürücü, idrar söktürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır. [=1]

t.+i 031a/10

ten: (Far.) Vücut, beden, cilt. [=1]

t.+dür 004b/4

terazüle-: (Far./T.) Dengelemek. [=1]

t.-yüb 010a/4

terbiye: (Ar.) İstenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye

gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme. [=2]

t.+leri 051b/11

t.+lerin 008b/9

tereyağ: Sütten çıkarılan taze yağ. [=3]

t.+1 048b/11

t.+ın 018a/11, 051a/7

terkî temregi: Özellikle kol ve bacak derisi üzerinde çıkan, bazen kaşıntılı kırmızimsı küçük kabarcıklarla belirgin, nedeni belirsiz deri hastalığı; temriye hastalığı.[=1]

t.020b/10

terle-: Isının, harcanan bir gücün, yoğun bir heyecanın etkisiyle derisinin gözeneklerinden ter çıkarmak; ter dökmek. [=7]

t.-miş 052a/2

t.-mişle 022a/10, 028a/1, 033b/8

t.-ye 029b/3, 030a/1, 030a/5

ters: Hayvan pisliği. [=2]

t.+i 029b/6

t.+in 042b/3

tersele-: Hayvan için pislemek. [=3]

t.-mezse 029b/4

t.-nür 054a/6

t.-rken 045b/9

tîz: (Far.) 1. Görece olarak kısa bir sürede; çabuk, süratli, acele. [=20]

t.010a/2, 010b/2, 011a/4,
017a/10, 024b/11, 030b/8,
033a/8, 044b/2, 044b/3,
048a/10, 053a/3, 059b/8
t.+cek 011a/1, 047b/11

2. (Ses için) İnce, keskin.

t. 010b/4, 012a/3

tezek: (Ar.) İnek, koyun gibi hayvanların dışkısı, tersi. [=5]

t.+in 034a/3, 052b/2, 058a/6
t.+ine 058a/4

tīmār: (Far.) Binek hayvanlarının derisini, kıllarını, tüylerini kaşağı, fırça, tarak, gebre, sünger, tırnak bıçağı veya makasla temizleme. [=8]

t.024a/5, 037b/11
t. edersen 060b/2
t. olmayıcağ 035a/6
t. olmayıncağ 021a/2
t. olmaz 021a/3
t. olmazsa 036b/4
t.+ı 060b/11

tırnak: İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka. [=3]

t.+ları 013b/4

t.+ı 013a/10, 036b/05

tışğur- : (?) Hapşurmak. [=1]

t.-ur 017a/10

tıraş: (Far.) (Sakal, bıyık, kıl için) Dibinden kesme, kazıma, traş. [=1]

t. idüb 061b/4

tilki: (?) Köpekgilerden sivri burunlu, uzun ve çok tüylü kuyruğu ve postu kürk olarak kullanılan, kümeslere zarar veren, sansardan büyük, çok kurnaz, yabancı memeli hayvan; tilki. [=1]

t.+ye 049a/8

tiryāk: (Yun.) Bitkisel, madensel ve hayvansal 50 ile 70 kadar maddenin, özel bir yöntemle bala karıştırılmasıyla hazırlanan ve 166 başlıca etkili maddesi afyon olan; birçok hastalığın tedavisinde ve zehirli hayvan sokmalarında panzehir olarak kullanılan macun kıvamında ilaç. [=9]

t. 029a/11, 031a/11, 049b/7,
051b/9, 054b/8, 054b/9

tiryāk-ı erbā': (Yun.) Gentiana lutea, Laurus nobilis, Commiphora myrrha ve Aristolochia gibi drogları içeren; kalp kuvvetlendirici olarak, sindirim sistemi hastalıkları ve zehirlenmelerin tedavisinde kullanılan tiryak. [=2]

t.025a/3, 025b/3,

tiş: Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri. [=1]

t.+lü 013a/1

titre-: Hızlı hızlı hareketlerle sürekli kımıldamak.[=4]

t.-r 024b/10, 048b/4, 050b/11

t.-rse 051b/1

to bu k: Ayağın toparlakça olan arka kısmı.Ökçe. [=3]

ţ.+ın 040a/6

ţ.+ına 040a/7

ţ.+dan 040a/02

to ğan: Kartalgiller familyasından, küçük kuşlarla, böceklerle beslenen ve dünyanın her yerinde birçok türü bulunan yırtıcı kuş sınıfı. [=1]

ţ.023a/5

to ğra-: (Bir şeyi) Keserek parçalamak, parça parça kesmek.[=1]

ţ.-yalar 017b/8

to ğrı- : Eğikliği ve eğriliği gidip düz duruma gelmek.[=1]

ţ.-ur 028a/4

to ğru: Yönünü değiştirmeden, aynı doğrultuda.[=1]

ţ. ʈuta 054b/1

to ğm: (Far.) Bitkilerde döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tane. [=6]

t.+ı 051a/5

t.+ın 030b/10, 041b/10

t.+u 033b/2

t.+ını 031a/10

to k: Yemek yeme isteği ve ihtiyacı duymayan, yemek yemiş olan.[=1]

ţ. olmaya 011a/7

to k un-: Dokunmak. [=7]

ţ.-durmayasın 060a/1

ţ.-ınca 019b/8

ţ.-sa 023b/2, 053b/3

ţ.-ub 022b/5, 028b/2, 047a/7

to k uz: Sekizden sonra, ondan önce gelen sayının adı. [=2]

ţ.+uncu 008b/7

ţ.+unda 015a/11

to l-: Dolu duruma gelmek, boş olmaktan çıkmak. [=10]

iriş ʈ.-ar 039a/8

қан ʈ.-arsa 022b/1

ţ.-duralar 028b/6, 039a/3, 039a/6, 043b/8, 044b/5, 044b/7

ţ.-durdı 005a/5

ţ.-durur 043a/8

ola-: Etrafında dndrp sarmak. [=1]

bez .-yalar 045a/11

olauk-: Karıık, apraık. [=1]

.010a/8

olu: İi epeyce dolu; kabarmı, Őikin, dolgun.[=2]

.007a/9, 009b/8

omal- : Yusyumru kabarmak, tümsek hle gelmek, yusyuvurlak olmak.[=1]

.-ub 032b/10

omalı: (Gz için) Yuvarlak, ıkık, fırlak. [=1]

.009b/1

omuran: Kesilmiş bir ağacın silindir Şeklindeki gövdesi, kerestelik kütük. [=1]

.+a 058a/11

ouz: İlmiyet'te eti haram olan, kalın derili, eti, yaı ve derisi için beslenen, ağır, hantal, memeli evcil hayvan.[=3]

.009b/5, 037b/10, 045b/3

ouzlan krdı: Kırkanatlılar takımından, baı ve bacakları tula kırmızıı, elitraları koyu mavi bombardıman bcei.[=1]

.+kurdı 056a/5

oprak: Yer kabuğunun, üzerini kaplayan rm organik

maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı. [=2]

.006b/9

.+dan 007a/4

orba: (Far.) İçine yem konularak hayvanların başına takılan torba. [=3]

.+sına 017a/3, 017b/9

.+yı 018a/1

orba: (Far.) bk. orba. [=2]

t.+sın 061b/1

t.+sına 061a/9

orı: Çeşitli tonları bulunan kızıl kahve rengi at rengi. [=3]

.063a/2 , 011b/7, 011b/10

Çoruk: En yüksek nokta. [=1]

.+ını 014a/9

ovica: Sinirlerin gerilmesi, kasılması sonucu, özellikle ayak ve başta görülen bir tür hastalık, tutulma. [=1]

.028a/1

oynah: bk. oynak.[=1]

.036b/4

oynak: At ve eşek gibi tek tırnaklı hayvanların tırnaı. [=2]

.+ları 012b/9

.+ı 010b/6

toz: Ezilen, dövülen, öğütülen katı bir maddenin çok küçük taneciklere bölünmüş durumu.[=6]

t.002b/10, 017a/2, 026b/6,
034a/4

t.+u 018b/10, 025b/7

tök-: bk. dök-.[=1]

t.-eler 031a/2

tuğağ: Ağzın yüze göre daha kırmızı renkteki dolgun ve etlice alt ve üst iki kenarından her biri. [=1]

t.+ın 025b/2

tuğra: Katarakt. [=1]

t.024a/3

tuğulız : (?) bk. tulum. [=1]

t.032b/7

tulme: (Ar.) Hazımsızlık, sindirim güçlüğü, mide dolgunluğu.[=1]

t. olsa 050a/7

tüşe: (?) Atların yüzünde ya da göz çevresinde oluşın, kökü deri altında bulunan, siğilimsi, hassas bir deri hastalığı. [=1]

t.019b/6

tur-: bk. dur-. [=7]

t.-a 017b/10, 032b/4, 037a/9,
043b/9, 044b/6, 048a/4, 048a/6

tut-: 1. Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak. [=4]

t.-alar 027a/8, 050a/2

2. Belli bir durumda tutmak.

ışıcağ t.-alar 032a/4

3. Tutup yapışmak, asılmak, sarılmak.

t.-una 059b/5

tut: (Far.) İki çenekliler sınıfının dutgiller familyasından, yaprakları ile ipek böceği beslenen, odunundan tarım âletleri, araba, mobilya vb. şeyler yapılan, 1 ile 18 – 20 metre boyunda dayanıklı ağaç. Bu ağacın beyaz, kara, koyu pembe renklerdeki yaş ve kuru olarak yenen, şurubu, pekmezi ve pestili yapılan tatlı meyvesi. [=2]

t.019b/7

t.052a/5

tulbazla-: Kamçılmak, kamçı ile vurmak.[=1]

t.-yu 054a/7

tuluk: Bütün olarak çıkarılan ve tulum gibi kap olarak kullanılan koyun, keçi ve sığır derisi, tulum. [=2]

t.+u 033a/2

t.+un 035a/1

tulum: Kimi yiyecek ve içecekleri korumak için kap olarak kullanılan,

önü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş ya da torba biçiminde dikilmiş hayvan derisi. [=1]

ṭ.+ın 033a/10

ṭūmak: Grip, nezle, dumağı, nevazil.

[=1]

ṭ.+ısına 060b/8

ṭur-: 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak. [=36]

ṭ.-a 020a/8, 021b/2, 026a/2,
028b/8, 031a/3, 032b/9,
033b/5, 033b/7, 034a/2,
034b/7, 035a/2, 035a/11,
036a/6, 040b/3, 042b/4,
043a/6, 044a/7, 046b/9,
047b/4, 061b/9, 062b/8

2. Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.

ucunda ṭ.-a 050a/5

ṭ.-duğı 016a/6

ṭ.-durmaya 032b/9, 054b/2

ṭ.-masa 023b/3, 028b/2

dik ṭ.-mayalar 054a/9

ṭ.-mazsa 030b/10, 045a/9,
054a/4

ṭ.-uncağ 033b/11

ṭ.-ur 051a/1

ṭ.-ursa 032b/10, 033a/2

ṭurak ot: Dereotu. [=2]

ṭ.+ıyla 031b/11

ṭ.+un 027a/4

ṭut-: 1. Bedeni veya bedeninin bir bölümünü, belli bir duruşa geçirmek ve o duruşu sürdürmek. [=28]

ṭ.-a 058a/7, 058b/4

ṭoğru ṭ.-a 054b/1

ṭ.-alar 016b/11, 020a/6,
026b/9, 045a/2, 050b/2, 055a/8

berk ṭ.-alar 038b/1

ṭab ṭ.-alar 052b/4

ṭ.-an 014b/1

ṭ.-ar 016a/5, 026b/1, 031b/10,
033a/7, 037a/1, 049a/10,
051a/1

bağlı ṭ.-asın 033b/6

ṭ.-dı 004b/9

ṭ.-maya 056b/2, 056b/8

2. Hastalığa yakalanmak.

sıtma ṭ.-sa 050b/9

sancı ṭ.-miş 056a/6

3. Rahatsız etmek.

ṭ.-sa 034b/3

4. Hareketsiz kalmak.

ṭ.-ılur 033b/11, 034b/4

ṭuṭ-: bk. ṭut-[=2]

.-alar 023b/5	.+ıyla 032b/8
.-ılsa 066a/1	t.+la 045b/7
utk: bk. duda.[=1]	.+lu 021a/7, 042b/10
.+lı 009b/4	.+u 026a/3
uvl: (Far.) Ee talaı. [=1]	tfenk: (Far.) Uzun namlulu, taınabilir ateli silah. [=2]
.+i 048a/1	t.061b/5, 061b/7
tvn: (Far.) G, kuvvet, takat, sertlik. [=1]	tg: bk. ty. [=1]
t. +a 007a/11	t.+n 062b/10
tvar: bk. divar. [=1]	Trk: Trkle ilgili. [=13]
.+a 045b/5	t.+ce 006b/3, 016a/2, 017b/6, 020b/9, 023b/4, 026b/7, 030b/4, 036b/4, 038a/5, 042a/9, 043a/11, 043b/5, 052a/10
tyr: (Ar.) Kular.[=1]	
.003b/5	
tz: Suda eriyen, kokusuz, dili yakan bir tada ship, yiyecekleri korumada ve tatlandrmada kullanılan billur su madde. [=33]	ty: İnsanlarda ve hayvanlarda deri zerinde bulunan ok ince kıl. [=6]
.026a/9, 026b/2, 026b/8, 029b/8, 032b/6, 033a/8, 037b/8, 039a/2, 040a/2, 041b/4, 041b/6, 042a/4, 043b/8, 043b/9, 046a/8, 051b/3, 057a/6, 057b/7, 061b/6, 062b/5, 062b/7, 062b/8, 026b/3	t. olmaya 009b/11
. ekeler 040b/2	t.+i 050b/11
. ktalar 034a/1, 042b/4, 050b/8	t.+in 038a/3
.+1 049b/6	t.+ini 058a/10
	t.+leri 048b/4
	t.+l 013b/5
	U
	ubar-: (?) rpermek. [=1]
	u.-ır 048b/4
	uc: 1.Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası. [=4]

u.+uyla 038b/11

2.Bir nesnenin baş veya son noktası.

u.+una 024a/9

u.+udur 024a/11

u.+unda çura 050a/5

uç-: Rüzgar, hava, hareket hızı vb. etkilerle olduğu yerden ayrılmadan sallanmak, ileriye veya geriye doğru hareket etmek. [=1]

u.-ar 050b/11

uçuk: Deri ya da mukozanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan herpes virüsünden ileri gelen kabarcık. [=1]

u.+lu 056b/7

‘**ūd:** (Ar.) Thymelacaceae familyasından, Çin hindi’nde ve Endonezya adalarında yetişen ağaç; öd ağacı. [=1]

‘ū.-ı 016b/5

ufak: Boyutları gerekenden veya olağandan küçük. [=1]

u.009b/3

uğra-: Kötü bir durum başına gelmek, hoş olmayan bir şeye duchar olmak, maruz kalmak.[=2]

u.-sa 062b/9

nazar u.-sa 063b/1

uğraş- : Savaşmak, mücadele etmek. [=2]

u.-dı 004b/9, 004b/11

uğrama-: Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak. [=1]

u.-yınca 053a/3

‘**uḳūl:** (Ar.) Akıllar. [=1]

‘u.006b/3

Ummat: Yer adı. [=1]

u.002a/7

un: Tahıl veya bazı besin maddelerinin öğütülmesinden elde edilen toz durumundaki besin. [=17]

u.021b/5, 028b/11, 032b/11, 040b/8, 047b/11, 058b/2

u.+ı 033b/1, 037a/3, 046a/7, 048a/1, 048b/7, 048b/11

u.+ın 034a/5

u.+ını 022b/11, 048a/11

unıt-: (Bir kimse veya şeyi) Artık düşünmez, hatırlamaz olmak, ihmal edip terketmek. [=2]

u.-mayalar 006a/1, 006b/5

ur-: 1. Elini ya da elinde tuttuğu bir şeyi üzerine hızla indirmek. [=4]

u.-alar 019a/10

u.-urlar 054a/7

2. Oraya çıkmak, orada görünmek, belirmek.

u.-ursa 057a/8

3. Uygulamak.

remil u.-dı 003b/1

ur: Hücrelerin aşırı çoğalmasıyla dokularda meydana gelen ve büyüme eğilimi gösteren yumru; neoplazma, tümör.[=1]

u.043b/5

‘**uruğ-ı mücevvef:** (Ar.) Sancılı, acılı arter, atar damar. [=1]

‘u. 035b/5

ustura: (Far.) Tıraşta kullanılan çok keskin, açılır kapanır bıçak.[=1]

u.049b/4

uštūhūvah: (Far.) Ballıbabagiller familyasından, hep yeşil yapraklı, koyu mor çiçekli, çalı görünümünde, Batı Anadolu’nun maki bölgelerinde yaygın görülen, ağrı kesici, antiseptik, yara sağaltıcı, sara ve astımı yatıştırıcı, balgam söktürücü, idrar yolları iltihabını giderici, egzama yaralarını iyileştirici, sinir ve kalp güçlendirici zararsız ve etkili bir droga sahip lavanta türü; karabaş lavanta. [=1]

u.+dur 026b/7

ušturlāb: (Ar.) Belli bir anda, gökyüzünü betimlemeyi sağlayan aygıt. [=1]

u.003b/1

uṣākī: (Far.) Amonyaklı. [=2]

u.035a/9, 046b/6

uvacuğ: Çok ufak, küçücük. [=1]

u.010b/5

uvakla-: Küçültmek, parçalamak. [=1]

u. yalar 021b/5

uyan: Dizgin, gem, yular.[=6]

u.+ın 050b/2, 053b/7, 053b/9, 054a/4, 056a/1

u.+sız 052b/7

uyhu / uyku: Organizmada, özellikle sinir sisteminde, uyanıklığın ortadan kalktığı ve uyarılara karşı tepkinin en aza indiği periyotlu işlev durumu. [=1]

u.+da 057b/11

uyluğ: Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmı. [=3]

u.+a 035b/9

u.+ından 053a/2

u.+u 009b/7

uyuz: Uyuzböceği denen bir akarın insanda ve hayvanda deri altına yerleşmesinden ileri gelen bulaşıcı, kaşıntılı deri hastalığı. [=3]

u.036a/1, 038a/2

u. olsa 041b/1

uzağ: Gidilmesi çok süren, çok ötelerde bulunan, irak. [=3]

u.007b/9, 013a/9, 052a/6

uzun: İki ucu arasındaki uzunluk çok olan ya da benzerlerine oranla daha çok olan. [=16]

u.009a/2, 009b/4, 009b/6,
010a/6, 010b/6, 011a/7,
011b/7, 012a/3, 012a/8,
013a/10, 014a/11, 048a/3,
055a/11, 061b/8

u. olmaya 010a/7

u.+lıgınca 036b/11

Ü

üç: İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı. [=37]

ü.005a/9, 015a/5, 016b/8,
016b/9, 017a/6, 018a/10,
018b/5, 018b/7, 019b/4,
022b/8, 023a/1, 023a/6,
025a/3, 030a/2, 031b/7,
034a/11, 035a/3, 037a/6,
037b/3, 038b/7, 042b/3,
044b/5, 047a/1, 048b/6,
050b/5, 051a/8, 052b/6,
054b/6, 055a/6, 055b/5,
061a/2, 061b/8, 063a/11

ü.+er 062b/1

ü.+in 048b/9

ü.+üncü 007a/9, 008a/11

üfür-: Dudakları büzerek hızla nefes vermek, üfleme. [=5]

ü.-eler 062a/6

ü.-esin 016a/10, 016b/2,
023a/10

ü.-sin 061a/1

ülef / yulaf: (?) Buğdaygiller familyasından, başakçıkları gevşek salkım halinde bulunan ve taneleri özellikle at yemi olarak kullanılan, insan beslenmesinde de yer alan, nişasta bakımından zengin otsu bitki.

[=2]

y.052a/11, 060a/08

ülp: Erkek hayvanın cinsel organı. [=6]

ü.+i 042b/10, 043a/4

ü.+in 014a/11

ü.+inde 043a/11

ü.+ini 029b/9, 043a/5

ün: Ses. [=1]

ü.+iñ 012b/10

ürbek: Atın ayaklarında görülen ve diz tüylerini döken, yayılıcı, uyuza benzer bir hastalık. [=1]

ü.038a/2

ürk-: Bir şeyden korkup birden sıçramak. [=1]

ü.-meye 013b/10

üsfünger: (?) Sünger. [=1]

ü.020a/7

üst: Bir bütünün yukarı bölümünde ya da geri kalanın üzerinde yer alan şey; üst yanı. [=19]

ü.025b/2, 033a/11, 049b/10

ü.+inde 014a/3, 019a/7,
020b/9, 028a/8, 042a/11,
059b/10

ü.+inde olıcak 052b/10

ü.+ine 010a/11, 016a/10,
028b/7, 034a/2, 041b/11,
051a/8, 061a/1

ü.+ini 041a/9

ü.+leri 033b/10

üşen-: Bir işi yapmak husûsunda isteksizlik duymak, gevşek davranmak, o işi yapmak kendisine zor gelmek. [=1]

ü.-meyeler 045a/7

üvelek: (?) İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, sulak yerlerde, su kenarlarında kendiliğinden yetişen, yaz aylarında yeşilimtrak ufak çiçekler açan, yaprakları sebze gibi kullanılan, çok yıllık otsu bitki, efelek. [=1]

ü.038a/5

üzeri: Bir şeyin gözle görünen dış yüzü; üstü. [=42]

ü.+nde 013b/11

ü.+nden 033a/3, 055a/10

ü.+ne 005a/4, 007a/7, 008a/6,
016b/2, 019b/4, 020a/3,
021a/11, 022a/5, 028b/4,
028b/7, 028b/9, 028b/11,
029a/1, 030a/11, 032b/11,
033a/1, 033a/10, 033b/5,
034b/2, 035a/3, 035a/10,
039b/8, 040b/2, 040b/8,
041a/3, 042b/8, 043b/2,
046b/10, 047b/2, 047b/3,
048a/2, 048a/6, 051b/5,
055b/10, 061b/4, 061b/6,
061b/7, 062b/11

ü.+ni 041a/6

üzerlik: Sedef otugillerden, acı tohumları susama benzeyen, beyaz çiçekli, çok dallı, halk arasında tütsü olarak kullanılan sıcak bölge bitkisi. [=1]

ü.025b/6

üzüm: Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak taneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin, yetiştiği yere göre pek çok çeşidi bulunan, tâzesi ve kurusu yenen meyvesi. [=3]

ü.027b/4, 045b/11

ü.+i 031b/2

V

vācib: (Ar.) Yapılması gerekli olan, terkedilmesi câiz olmayan husus. [=1]

v.+dür 059a/3

vākī: (Ar.) Olan, meydana gelen, olagelen. [=7]

v. oldı 005b/2

v. olsa 042a/8

v. olucağ 005b/6

v. olur 025a/8, 030a/9, 036b/6, 049a/8

vakt: (Ar.) Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen ve akışı ilerleyişi açısından ele alınan süre; zaman. [=8]

v.019b/7

v. olur 017a/11

v.+e 031b/4

v.+ı 051b/8

v.+in 040b/1, 043a/8

v.+inde 016a/9, 052b/5

var: Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan. [=25]

v.018a/1, 022a/4, 040b/5, 048a/5, 061a/11

v.+dı 002b/8, 004b/1, 004b/7, 004b/10

v.+dur 003b/10, 004a/8, 004a/9, 015b/4, 054a/2, 054a/3, 054b/8,

054b/9,054b/10, 055a/1, 059a/2, 059b/6, 060a/1, 061a/7

v.+sa 002a/9

var-: Ulaşmak, vasıl olmak. [=10]

v.-asın 059a/9

v.-dı 004b/8, 004b/11

v.-ıcağ 054b/2

v.-ınca 022a/5, 054a/5

v.-incak 054a/6

v.-sun 052b/11

v.-ur 020b/11

v.-urdı 003b/7

Vasfi: Özel isim. [=1]

v.066a/9

vāsiāt: (Ar.) Tay doğduktan altı ay sonra, orta yan kesici dişlerin yanından çıkan dişler; yan kesici dişler. [=1]

v.015a/1

vaşak: (Ar.) Amonyak macunu. [=2]

v.019a/4

v.+ı 019a/5

ve: Bağlaç, iki sözcüğü, sözcük öbeğini ve cümleyi birbirine bağlar. [=398]

v.001b/3, 001b/4, 002a/1, 002a/2, 002a/3, 002a/6, 002a/7, 002a/8, 002b/1, 002b/5, 002b/8, 003a/4,

003a/5,	003a/8,	003b/2,	013a/5,	013a/6,	013a/7,
003b/5,	003b/6,	004a/3,	013a/8,	013a/11,	013b/1,
004b/3,	004b/4,	004b/5,	013b/3,	013b/5,	013b/7,
005b/6,	005b/9,	005b/10,	013b/9,	013b/11,	014a/1,
006a/4,	006a/9,	006a/10,	014a/6,	014a/9,	014a/11,
006b/1,	006b/2,	006b/4,	014b/2,	014b/3,	014b/6,
006b/6,	006b/8,	006b/11,	014b/7,	014b/10,	014b/11,
007a/3,	007a/4,	007a/5,	015a/1,	015a/3,	015b/3,
007a/8,	007a/10,	007b/4,	015b/5,	015b/6,	015b/9,
007b/5,	007b/7,	007b/11,	016a/3,	016a/5,	016a/6,
008a/6,	008a/9,	008a/10,	016a/8,	016b/5,	017b/7,
008b/8,	008b/9,	009a/2,	018a/2,	018b/8,	019b/7,
009a/3,	009a/4,	009a/5,	021a/5,	021a/7,	021a/9,
009a/9,	009b/1,	009b/3,	021b/2,	021b/11,	022a/2,
009b/4,	009b/5,	009b/7,	022a/7,	022a/8,	022b/1,
009b/8,	009b/9,	009b/10,	022b/8,	023a/2,	023b/4,
009b/11,	010a/1,	010a/2,	023b/7,	023b/8,	023b/11,
010a/3,	010a/4,	010a/5,	024a/1,	024b/10,	024b/11,
010a/6,	010a/8,	010a/9,	025a/7,	025a/10,	025b/2,
010a/10,	010b/1,	010b/2,	026a/2,	026b/2,	026b/5,
010b/3,	010b/4,	010b/5,	026b/11,	027a/4,	027a/5,
010b/7,	010b/8,	010b/9,	027b/9,	027b/11,	028a/4,
010b/11,	011a/1,	011a/2,	028a/9,	029a/8,	029a/9,
011a/6,	011a/7,	011a/8,	029b/2,	029b/3,	029b/8,
011a/10,	011a/11,	011b/2,	030a/6,	030a/11,	030b/4,
011b/5,	011b/6,	011b/8,	030b/10,	031a/10,	031b/3,
011b/9,	011b/11,	012a/1,	032a/3,	032a/4,	033a/2,
012a/2,	012a/3,	012a/4,	034a/7,	034b/6,	034b/7,
012a/5,	012a/9,	012a/10,	035a/7,	035b/6,	035b/9,
012a/11,	012b/2,	012b/3,	035b/10,	035b/11,	036a/7,
012b/4,	012b/5,	012b/6,	036b/9,	036b/10,	036b/11,
012b/8,	012b/9,	012b/10,	037a/1,	038a/6,	038a/8,
013a/1,	013a/3,	013a/4,	038b/2,	039a/5,	039a/9,

039a/11, 039b/1, 039b/5,
039b/6, 040a/3, 041a/4,
041a/9, 041b/5, 041b/6,
041b/9, 042a/4, 042a/6,
042a/10, 042b/2, 042b/11,
043a/1, 043a/8, 043b/9,
044a/4, 045a/2, 045a/3,
045b/5, 047a/4, 047b/1,
047b/2, 047b/4, 048a/4,
048a/6, 048a/9, 048a/10,
048b/5, 049a/1, 049a/2,
049a/8, 049a/11, 050a/11,
050b/7, 051a/2, 051a/3,
051b/8, 051b/9, 052a/1,
052a/2, 052a/3, 052a/5,
052a/6, 052a/7, 052a/9,
052a/11, 052b/2, 052b/4,
052b/5, 052b/6, 052b/7,
052b/8, 052b/9, 053a/2,
053a/3, 053b/2, 053b/5,
053b/7, 054a/5, 054a/10,
054b/3, 054b/7, 055b/1,
056a/1, 056a/2, 056b/8,
057a/2, 057a/4, 057a/6,
057b/3, 057b/4, 057b/5,
057b/6, 058a/2, 058a/9,
058b/1, 059a/5, 059a/6,
059a/8, 059a/9, 059b/6,
059b/11, 060a/3, 060a/4,
060a/10, 061a/2, 062b/3

vehm: (Ar.) Kötü ihtimalleri düşünüp kurma, evham, vesvese, kuruntu.[=1]

v.005a/10

velâkin: (Ar.) Lakin, fakat.[=1]

v.013b/9

velî: (Far.) Ancak, ama. [=5]

v.003b/3, 003b/9, 006a/10,
009b/2, 054b/11

veyâ: (Ar./Far.) Seçenek, eşdeğerlilik ya da karşıtlık bildiren bağlaç; ya da. [=6]

v.003a/11, 010a/7, 047a/7,
049a/7, 063a/2, 066a/4

veyâhüd: (Ar./Far.) Veya.[=1]

v.061b/8

vezîr: (Ar.) Osmanlılarda ve pek çok Müslüman devlette bakanlık, valilik vb. üst düzey görevlerde bulunan kimselere verilen unvan, paye. [=2]

v.005b/10

v.+i 002b/4

vilâyet: (Ar.) İl, şehir.[=2]

v.+inde 002a/10

v.+iniñ 002a/11

vir-: 1. Bir şeyi bir kimseye iletmek, uzatmak; onun kullanmasını, yararlanmasını sağlamak [=72]

v.-di 004b/7, 004b/11

ad v.-dü 006a/10

işâret v.-e 054a/11

v.-eler 026b/4, 027b/9, 028b/1,
031b/6, 037b/9, 049b/3,
054a/1,
şıklık v.-eler 054a/2
v.-em 004b/6
cevāb v.-ende 002b/2
v.-esin 055b/9, 060a/7, 060a/9,
061a/2
el v.-esin 039b/4
v.-medi 004a/3
v.-meyesin 052a/8, 060a/2
v.-mezin 004b/4
v.-sün 004b/5
v.-ür 008a/2
 kuvvet v.-ür 057b/10

2. Nefes aldıktan sonra geri bırakma.

nefes v.-e 060b/10

3. Artık tutmamak, bırakmak,
salıvermek.

koyu v.-e 054a/11

4. (Hayvan için) Yem, su, ot vb. ile
doyurmak; beslemek.

şu v.-üb 033b/8

yem v.-meyeler 050b/3

şu v.-meyeler 030b/10, 059a/6,
059b/8

şu v.-mekden 029a/6, 030b/8,
022a/11, 030a/8

ısladub v.-esin 060a/6

şu v.-esin 052a/7

su v.-e 052a/7,

v.-dügünde 060a/6

az v.-eler 048a/4, 050b/4,
050b/5, 053b/10, 030a/6,

geç v.-eler 034b/6, 034b/7

haşıl v. – eler 032a/4, 048a/6,

füyu v. –eler 034b/02

arpasın ısladub v. –eler
027b/11

yemin yaş idüb v.-eler 032a/03

v. –eler 034a/6, 040b/3, 054b/3

buğday v.-eler 048a/05

yonca v. – eler 051b/9

v.-sün 052b/4

v.-meyeler 053a/3

v. –esin 060a/10

v.-meyeler 027b/10, 030a/6,
030b/9, 032a/3

ot v.-ürler 024b/7

v.-eler 052b/4

5.Tedavi amaçlı olarak birşeyi
birşeyin içine katmak, sokmak.

kāfūr v.-e 061a/4

sirke v.-eler 042b/5

vur-: 1. Sirtına omuzuna vb.
yerleştirmek, koymak. [=66]

v.-alar 018b/8, 018b/11,
019a/6, 019b/4, 020a/3,
020a/11, 020b/6, 021b/11,
022a/6, 022a/9, 022b/1,
028a/10, 028b/8, 028b/9,
029a/1, 033a/1, 034a/3,
034a/4, 034a/6, 034a/9,
035a/1, 035a/4, 035b/2,
036a/9, 036b/2, 040b/2,
040b/5, 040b/9, 042b/5,
043a/3, 043b/2, 044b/5,
045a/2, 046b/2, 046b/11,
047a/6, 049b/2, 049b/7,
050a/3, 050a/5, 057a/7,
058a/11, 066a/3

2. Takmak, bağlamak.

hırızma v.-alar 046a/6
melceme v.-alar 045a/3
melhem v.-alar 035a/2, 048a/7
na' l v.-alar 039a/7
na' l v.-a 060b/4
sünger v.-alar 040b/6
tağ v.-alar 041a/6
v.-asın 033a/10, 033b/5,
034b/5, 039b/8
yük v.-alar 031a/5
v.-ıcağ 049b/1
v.-salar 058a/7

yük v.-dan 044b/9

3. Sürmek.

melhem v.-mak 041a/3

4. Maruz kalmak.

şoğuk v.-mış 048b/10

v.-mayalar 020b/7

5. Değdirmek.

v.-ur 048b/5

v.-durmaz 053b/2

6. Bir yere atmak fırlatmak.

yere v.-ur 024b/10, 048a/10

vücüd: (Ar.) [=1]

v.+a getürdi 001b/3

Y

ya: Seçenek ya da karşıtlık belirterek
cümledeki eş değerli öğeleri birbirine
bağlar; ya da, veya, yahut. [=39]

y. 014a/2, 014a/3, 014a/7,
019a/8, 019b/6, 023b/10,
024b/7, 027a/1, 027a/10,
028a/5, 028b/2, 029a/6,
029b/5, 030b/7, 031a/5,
031a/6, 031b/10, 034b/3,
034b/9, 037b/9, 041a/11,
042a/8, 042b/9, 043b/3,
044a/10, 045b/8, 046a/4,
046a/6, 048a/8, 049a/6,
050b/10, 052b/6, 055b/6

yā: (Ar.) Coşkulu seslenme sözü.[=9]

y.003a/10, 003b/2, 008a/7,
026a/7, 026b/11, 029b/10,
031a/5, 034a/4, 034b/9,
037b/10

yaban fesilik: (?) Sütleğengiller familyasından, bütün ve karşıt yapraklı, biryıllık ya da çokyıllık, dik saplı, tazesı zehirli, küçük yeşilimsi çiçekli, tarlalarda yetişen ve zararlı sayılan otsu bitki; yer fesleğeni, sultan otu. [=1]

y. +ni051a/9

yabraq: bk. yapraq. [=6]

y.+ı 025a/9, 040b/6, 055a/2

y.+ın 051a/9

y.+ına 025a/9, 055a/2

yacan- : Tiksinmek. [=1]

y.-ur 034b/10

yādigār: (Far.) Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yâhut onlardan kalan şey. [=1]

y. kıala 005b/11

yağ: Hayvanlardan ya da bitkilerden çeşitli yöntemlerle elde edilen, besin maddesi olarak tüketilmesinin yanı sıra tıbbi olarak da kullanılan, yumuşak ya da sıvı madde. [=78]

y.017b/4, 019b/10, 024a/5,
030a/11, 034a/9, 035a/4,
035a/11, 036a/6, 046a/11

y. çalalar 047b/4

y.+a 039b/10

y.+ı 016b/9, 017b/5, 018b/10,
020b/2, 020b/3, 021b/3,
025a/2, 025b/10, 030a/10,
036a/11, 036b/1, 037b/11,
041a/9, 042b/9, 048b/1,
048b/8, 049a/4, 050b/1,
051a/10, 053b/1, 061a/6

y.+ı 036a/8

y.+ıla 021b/8, 022a/7

y.+ın 016a/11, 017b/3, 019b/5,
021b/2, 023b/9, 027a/6,
027a/10, 027b/1, 027b/6,
027b/7, 029a/11, 030b/5,
031a/2, 037b/4, 038a/8,
042b/11, 043a/2, 047a/4,
050b/7, 058a/5, 061a/1,
061b/2, 062a/2

y.+ından 032a/2

y.+ını 023b/10, 058a/9, 060b/7

y.+ıyla 026b/5, 027b/8,
028a/11, 039a/5, 039b/11,
042b/6, 044a/2, 047a/9, 050a/4

y.+ları 020b/4

y.+nun 034b/5

yağır: 1. Atın omuzları arasında kalan yer. [=8]

dārü'l-ğarbda y.+a 053b/1

y.+nı 010b/9

y.+uñ 014a/2, 040b/4

2. Yük ve binek hayvanlarının, özellikle de atların sırtında eyer vurmasından açılan yara

y.040a/11, 040b/4, 063a/10

y.+ı 041a/10

yağmur: Atmosferdeki su buğusunun yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı.[=5]

y.059b/7

y.+da 059b/6

y.+da koyalar 050b/11

y.+dan 052a/6, 060a/4

yâhūd: (Far.) Veya. [=18]

y.017b/3, 019b/9, 024b/5,

026b/4, 029b/9, 030a/8,

032b/7, 034a/3, 038a/4,

041b/7, 042b/5, 043a/3,

043b/11, 049b/3, 049b/5,

050a/8, 063a/2

yağ-: 1. Kına, yakı, merhem vb. şeyleri bedenin bir bölümüne uygulamak, koymak, sürmek. [=17]

y.-alar 021a/11, 026a/2,

043b/3, 046a/10

y. – ar 046a/10

y.-asın 039b/8

2. Şu ya da bu sonucu elde etmek için ateşin etkisine bırakmak.

y.-a 019a/1

y.-alar 036a/2, 037b/7, 042b/7, 058a/11, 058b/2

y.-ar 026a/2

3-Canını acıtmak.

y.-ar 039a/8,

4-Kavurmak.

y.-ar 043b/9, 052a/8

yağa: Tedavi maksadıyla vücudun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa halinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczalı parça. [=1]

y. 031b/6

yağarat / yağazet: Uyanıklık uyanık olmak. [=1]

y.048b/10

yağın: Önemli bir uzaklıkta olmadığı düşünülen şey. [=6]

y.020b/11, 026b/2, 026b/5, 052a/5

y. olur 020b/7

y. olursa 020a/4

yalı-: Dili üzerinde gezdirmek sûretiyle yemek. [=3]

y.-duğça 066a/3

y.-nur 026b/1, 056a/1

yalhı: Doğada serbest olarak dolaşan atlar. [=1]

y.005a/9

yalıncağ: Çıplak, açık, kapsız, örtüsüz. [=1]

y. 050b/10

yan: Bir şeyin alt üst, ön arka ya da ortasına karşıt olarak sağı veya solu.[=26]

y.058a/9

y.+a 020b/10, 023a/7, 038b/2

y.+ı 011a/1, 015a/8

y.+ın 041a/2, 061a/9

y.+ına 035b/11, 054b/1

y.+ında 033a/11, 035a/6

y.+ından 015a/1, 015a/2,

016a/7, 028a/6, 028b/5,

031a/8, 034a/8, 035b/7,

036b/4, 042a/7, 047b/1,

049b/10, 054a/7, 055b/4

ya' nî: (Ar.) Ardından gelen bir açıklamayı belirten bir bağlaç. [=15]

y.005a/2, 016a/1, 017a/8,

019b/7, 020a/2, 026a/5,

030b/11, 033a/5, 034a/9,

036b/3, 039b/3, 042a/11,

043a/3, 044a/9, 066a/4

yapış-: 1. Bir şeyin üstüne çok sıkı ve ayrılmayacak, çıkmayacak biçimde

tutunmak, orada sabitleşmek, kalmak. [=3]

y.-duralar 048a/2

y.-sa 026a/11

2. Hastalık için, bulaşmak.

y.-ur 036a/1

yaprağ: Bitkilerin solunum, özümleme, terleme vb. olaylara yarayan, genellikle klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı. [=4]

y.021a/11, 032b/1, 061a/8

y.+ı 017a/1, 024b/8, 025b/6,

041b/6, 041b/11, 044b/10,

045b/11, 051b/2,

066a/1

y.+ın 025b/11, 039b/10,

050b/7

y.+lı 009b/2

yar-: Kesici bir şeyle ikiye ayırmak, üzerinde yarık oluşturmak, kesip açmak. [=7]

y.-alar 053a/8, 055a/10

y.-ılsa 039b/3, 045b/10,

047b/10

y.-ım 036a/3

y.-ulur 045a/5

yara-: Bir iş için uygun, yararlı olmak, kullanılır olmak. [=8]

y.-maya 060b/4

y.-maz 012b/9, 014a/9,
014a/10, 014b/4, 025a/8,
026b/11, 040b/11

yara: Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çiban. [=8]

y.047b/4

y.+nuş 047b/6

y.+ya 046a/6, 050a/3, 058b/1,
060b/8

y.+y1 046b/1

yarāk: Hazırlık, donanım, teçhizat.
[=2]

y.002b/4

y. kıldılar 004a/1, 002b/11

yarakan: (?) Delice. [=1]

y.+lu 007a/11

yarat-: (Allah için) yoktan var etmek.
[=6]

y.-dı 001b/5, 006b/11, 007a/3

y.-mışdur 007a/6, 054b/6

y.-tı 007a/2

yarıl-: Üzerinde yarık açılmak. [=1]

y.-duğına 057b/5

yarım: Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.[=4]

y.016b/3, 022b/10, 046b/7

y.+şar 027a/6

yarış: Bir amaca ulaşmak için diğer yarışmacıları ya da rakipleri geçmeye çalışma işi. [=3]

y.054a/3, 054a/5

y.+a 054a/6

yarpuz: (?) Ballıbabagiller familyasından, sulak çayırarda ve dere kenarlarında yetişen, az ya da çok tüylü yapraklı, yaprakların koltuğunda toplu bulunan, leylak rengi çiçekli, 10-40 cm boyunda, sindirimi kolaylaştırıcı, balgam söktürücü ve adet getirici etkiye sahip, çokyıllık otsu bitki. [=3]

y.017a/1, 025b/5, 051b/2

yaruk: Yarılarak açılmış, aralık duruma gelmiş yer, geniş çatlak, rahne. [=1]

y.019b/7

yaşduk: Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder. [=1]

y.+1 029a/1

yaşşı: Kalınlığı az, yayvan, alçak, düz olan. [=2]

y.048a/3

y. idüb 061b/6

yaşşırak: Kalınlığı az, yayvan, alçak, düz olan. [=1]

y.028b/7

yaş: Ağlarken gözlerden dışarı akan sıvı; gözyaşı.[=13]

y.024b/11, 032a/3

y. gelür 051a/3

y. idüb 030a/5

y.+ar 015a/5

y.+ı 015b/2, 015b/5, 015b/6

y.+ıgınca 034a/9

y.+ına 015b/4

y.+ların 014b/8

y.+larının 008a/10

y.+lu 015b/8

yat-: Boylu boyunca uzanmak. [=2]

y.-ur 048a/9, 050a/9

yat-: bk. yat-. [=1]

y.-ar 038b/3

yat: Hazırlık, levazım. [=1]

y. u yarāq005a/5

yavuz: Kötü, fena. [=4]

y.008a/11, 009a/7, 011b/6,
035b/10

yay-: 1. Ses, ışık, koku vb. için) Etrafa dağılmak . [=7]

y.-ıla 025b/9, 051b/7

y.-ılur 021a/2, 035a/7, 055a/3

2. Hastalık bulaşması.

y.-ılur 020b/10, 038a/2

yaz-: Yazı ile bildirmek, haberleşmek. [=5]

y. kılduk 023b/9

y.-alar 063b/2, 066a/1

y.-dı 002b/9

biti y.-dılar 004b/2

yaz: Mevsim. [=8]

y.050b/9, 052a/7, 059a/8,
059b/3, 059b/11, 061a/7

y.+ın 012b/6, 060a/3

yedi: Altıdan sonraki, sekizden önceki sayının adı.[=4]

y.036a/9, 037a/9

y.+nci 008b/4

y.+sinde 015a/9

yegit / yigit: Yürekli, gözü pek, kahraman. [=1]

y.007a/11

yigrek: Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir. [=2]

y.037b/11

y.+dür 007b/4

yegrek: Daha iyi.[=1]

y.+dür 038b/5

yele: Aslan, at vb. hayvanların ensesinde veya boynunda gür bir halde bulunan uzun kıllar. [=10]

y.+si 009b/6, 011b/7, 012a/3,
012a/7, 012b/4, 012b/8,
013a/4, 013a/7, 013a/10

y.+sine 058b/5

yem: Hayvan yiyeceği. [=34]

y.030a/9

y. virmeyeler 050b/3

y. yemekden 050a/8

y.+in 026a/6, 030b/7, 032a/3,
034b/6, 050b/5, 053a/3,
053a/4, 055b/8, 056a/8,
060a/10, 060b/9

y.+in yirken 027a/2

y.+inde 026b/11

y.+ine 024b/8

y.+ini 028a/11, 030a/5, 030b/9,
048a/4, 048a/9, 048b/4,
051a/1, 051b/8, 052b/4,
053b/7, 053b/10, 054b/3,
054b/4, 060a/6

y.+iniñ 030a/8

Yemānī: Yemen'e ilişkin, Yemen'le ilgili. [=1]

şab-ı y.045a/10

yemek-: Ağızda çiğneyerek yutmak. [=1]

yem y.-den 050a/8

yengeç: Brachyura takımından, önayaklı kabukluların çoğuna verilen ortak ad. [=1]

y.044a/9

yeñi: Sonradan ortaya çıkan, sonradan var olan, üzerinden çok zaman geçmemiş olan.[=2]

y.002a/8, 041a/7

yer: Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal [=67]

y.010b/7, 047b/1, 048a/9,
051b/8

y.+de 007a/3, 016a/6, 018b/9,
025a/10, 025a/11, 025b/2,
031b/7, 033a/3, 041a/6,
042b/7, 043a/9, 048a/4,
053a/5, 053a/6, 054b/4,
055a/2, 059a/7

y.+den 026a/8, 031a/6, 035a/3

y.+dür 041a/1

y.+e 007b/9, 018b/11, 021a/11,
025a/11, 029a/9, 032b/10,
038a/11, 049b/2, 050a/5,
053b/4, 054a/4, 054b/5,
058a/7, 061b/11, 066a/2

y.+e vurur 024b/10, 048a/10

y.+i 038b/10, 049b/4, 061b/4

y.+in 060a/5

y.+ince 001b/4
y.+inde 009b/11, 010b/5,
014a/3, 060a/10
y.+inden 040b/9, 053a/2
y.+ine 018b/10, 019b/5,
019b/10, 020a/8, 022a/5,
024b/1, 035b/1, 042b/1, 027a/9
043b/8, 045b/7, 054a/5
y.+ini 052b/1
y.+lü 001b/4
yer-: Çekiştirmek. [=1]
y.-eler 044b/1
yeşil: Sarı ile mavi arasında yer alan
renk, yaprak rengi. [=3]
y.023a/5, 061b/10
y.+ce 053a/7
yeyecek: Yenecek şey, azık. [=1]
y.049a/11
yeyni: Hafif, ağır olmayan. [=1]
y.022b/6
yıka-: (Bir şeyi) Su veya başka bir sıvı
ile temizlemek. [=2]
y.-rlar 055a/7
y.-yın 059b/4
yıl: Başlangıç tarihi belli olmayan on
iki aylık süre; sene. [=2]
y.005a/9, 046b/5

yıldur-: Yılmasına sebep olacak tarzda
davranmak, gözünü korkutup
ürkütme. [=1]

y.-mayalar 054a/5

yılan: Omurgalı hayvanlardan,
bacakları olmayan, üzeri pullarla
kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı
zehirli, uzun sürüngen hayvan. [=3]

y.066a/4

y. soğan 066a/2

y.+uñ 054b/9

yılla-: (Yiyecek, içecek için) Uzun bir
saklama, dinlenme süresinden sonra
özel bir tat, özel bir nitelik
kazanmak.[=1]

y.-miş 042b/10

yırtıcı: Beslenmek için içgüdüsel
olarak başka hayvanları parçalayan,
yiyen hayvan. [=1]

y. 007a/4

yıylad-: Kokutmak. [=1]

y.-ur 054a/7

yi-: 1. Ağızda çiğneyerek
yutmak.[=28]

y.-cek 055a/3

y.-dükleyin 030b/7

y.-meye 060b/9

y.-mez 026a/6, 049a/11

ķayd y.-mez 012b/8

y.-mezse 049b/3

y.-ne 056b/10

y.-r 030a/9

az y.-r 051a/1

kāhel y.-r 048b/4

y.-rken 056a/8

yemin y.-rken 027a/2

y.-rlerse 056b/8

y.-rse 055a/4

y.-se 026b/3, 034b/3, 057a/5

y.-seler 056b/4

y.-yecek 025a/10

y.-yüb 002a/10, 049b/3

2. Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.

y.-düreler 056b/2, 056b/7,
057a/2, 058b/4, 066a/7

y.-dürseler 056b/11

yigirmi: On dokuzdan sonraki yirmi birden önceki sayının adı. [=5]

y.021b/5, 021b/9, 025a/2,
036a/11, 048b/7

yigrek: Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir. [=1]

y.018b/9

yil: Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr. [=5]

y.003b/6, 006b/9, 031b/10,
053b/9

y.+den 007a/5

yirmi: bk. yigirmi. [=8]

y.015a/10, 015b/4, 019a/2,
019a/3, 020b/1, 020b/3,
037a/10

y.+sine 015b/2

yoğun: Oylumuna oranla ağırlığı fazla olan; kalın, iri. [=5]

y.009b/7, 035b/8

y. ola 010b/9

y. olur 032a/11, 045b/4

yoğunlan-: Kalınlaşmak, sertleşmek.[=2]

y.-ur 015a/7, 015a/9

yoğur- : Hamur durumuna getirmek için üzerine basa basa karmak.[=9]

y.-alar 018a/7, 021a/11,
028b/11, 031a/2, 036a/5,
037a/5, 037b/8, 039b/1

y.-asın 033b/3

yoğurt: Maya katılarak koyulaştırılmış kıvamlı bir süt ürünü. [=2]

y.041b/7

y. çalalar 048b/3
yok: Bulunmayan, mevcut olmayan (şey) . [=9]

y.+dur 003b/9, 018a/3, 018b/9,
019b/3, 048b/11, 053b/4,
063a/7

y.+sa 004a/5, 053b/4

yokuş: Yukarıya doğru yükselen dik yol. [=1]

y.+da 010b/1

yol: Bir yerden bir yere gitmeyi sağlayan, içinden veya üzerinden geçilen yer; tarik. [=25]

y. bula 039a/10, 041a/4

y. çeküb 029a/6

y.+a 052a/6, 052b/8

y.+cuya 010a/3

y.+da 005b/6, 011a/2, 011a/10,
011b/8, 012a/11, 012b/7,
012b/9, 013a/9, 013b/3,
013b/6, 048a/7, 048a/8,
052a/1, 052a/3, 052b/9,
053a/1, 053b/5

y.+dan 052b/9

y.+ı 012b/1

yonca: (?) Baklagiller familyasından, hayvan yemi olarak yetiştirilen, yaprakları üç dilimli, kazık köklü, başak durumundaki çiçekleri kırmızı,

mor ve menekşe renginde, birçok türü bulunan çok yaygın bitki. [=4]

y.032a/4, 048a/5, 051b/9,
060a/7

yorga: Biniciyi sarsmayan bir at yürüyüşü; rahvan.[=3]

y.012a/5, 012a/9, 013a/6

yu-: Su veya başka bir sıvı ile temizlemek. [=24]

y.-mayalar 047a/10

y.-yalar 021a/7, 021b/11,
026a/3, 029a/3, 029b/6,
036a/10, 037a/6, 037a/9,
037b/6, 038a/4, 040a/4,
040b/4, 040b/10, 041a/8,
041b/4, 042a/2, 044b/11,
046b/1, 049a/2, 052b/5

y.-yasın 039b/7, 060b/1

y.-yub 063b/1

yufka: Oklava ile açılan yuvarlak ince hamur yaprağı. [=1]

y.022b/6

yukaru: Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı. [=19]

y.010b/11, 011a/3, 014a/7,
015a/1, 015a/3, 016b/11,
020a/6, 023b/5, 025a/7,
027b/3, 029b/1, 040a/2,
045a/6, 061a/9

y. kaldırur 038b/1

y.+da 023b/9, 047b/7

y.+dan 014b/10

y.+ya 050b/2

yumak: Yıkamak. [=1]

y.+dur 038a/1

yumrı: Yuvarlak, kabarık, şişkin biçimli. [=10]

y.009b/4, 034a/8, 042a/9,
045b/5, 047b/10

y. olmaya 010a/9, 010b/10,
011a/5

y. olur 033b/10

y.+lanur 026a/6

yumruk: bk. yumruk. [=1]

y.055a/9

yumruk: Parmakları sıkılarak kapanmış el. [=1]

y.011a/2

yumurta: bk. yumurta [=1]

y.020a/9, 027b/1, 048a/1

yumurta: Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılğan bir kabukla kaplı, beyzî biçimde bir besin maddesi. [=10]

y.028b/5, 028b/6, 032b/11,

033b/3, 036a/7, 043a/1,

046b/10, 047b/3,058b/3

y.+sının 062a/5

y.+yı 063b/1

yumurta ağı: Yumurta sarısını saran az akışkan, albümince zengin, saydam madde. [=1]

y. a.48a/1

yumuşa-: Kolayca biçim değiştirecek, bükülebilecek, kesilecek ya da dokunulduğunda hoş bir duygu uyandıracak duruma gelmek; sertliğini, katılığını yitirmek.[=1]

y.-yıcağ 042b/7

yumuşak: Üzerine dokunulduğunda çöken, çukurlaşan, eski biçimini kaybeden. [=3]

y.039a/7, 042a/5, 052b/3

yumuşakrağ: Daha yumuşak. [=1]

y.+rağ 043a/8

yun-: Yıkanmak. [=3]

y.-arlar 038b/2, 038b/6

y.-ulmuş 060b/3

yurğa: bk. yorğa. [=2]

y.012a/1, 012b/5

yurluğan: Picornaviridae ailesinde, aftovirüs cinsinde yer alan virüsün çift tırnaklı hayvanlarda özellikle ağız ve

tırnaklar arasında kabarcıklar görünmesi ve yüksek ateşle beliren, genellikle arıza bırakan bulaşıcı hastalık; dolama, etyaran, kurlugan. [=1]

y.036b/6

yuvalacıq: Bk. yuvalaq. [=1]

y.031a/2

yuvalaq: Top veya küre biçiminde olan, toparlak şey, küre. [=1]

y.048b/8

yuvarlan-: Kendi üzerinde döne döne hareket etmek. [=1]

y.029a/7

yüce: Yüksek, büyük, ulu, mertebesi üstün olan. [=2]

y.001b/2, 009b/7

yügrük: Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. [=9]

y.011b/2, 011b/8, 012a/5,
012a/10, 012b/2, 012b/5,
013a/3, 013a/7, 013a/11

yük: Bir insan, hayvan veya taşıtın yüklendiği, taşıdığı şeylerin tümü. [=5]

y.013b/6, 031a/5, 044b/9

y.+e 013a/3

y.+ün 052b/9

yüksek: Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesâfe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan. [=1]

y.009b/10

yümsek: bk. yüksek. [=1]

y.031a/6

yün: Koyun, keçi, deve vb. hayvanların vücûdunu örten, dokuma sanâyiinde, yatak, yastık ve yorgan yapmakta kullanılan tüylere verilen isim.[=2]

y.030a/9

y.+i 020b/1

yürek: Göğüs boşluğunda, iki akciğerin arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ; kalp. [=1]

y.+ini 056b/6

yürekli: Tehlikeyi korkusuzca karşılayan, koçak, cesaretli, cesur.[=1]

y. olur 013a/6

yüri-: 1. Adım atarak ilerlemek. [=33]

y.-cek 010a/8, 033b/11

y.-gen 012b/2, 013a/11,
013b/2, 013b/7

y.-mege 049b/11

y.-meye 010a/9

y.-mez 033a/6, 033b/11,
034b/4

y.-rken 014a/6

y.-şin 052b/11

y.-ycek 011a/8

y.-ye 010a/5, 010b/1, 013b/11

y.-yeler 051b/6

y.-yişi 011b/4

y.-yişin 010b/1

2. Yürümesini sağlamak, yürümesine yardımcı olmak.

y.-deler 017a/7, 029b/2,
030a/5, 030b/6, 037b/5,
040a/6, 054b/3, 055b/5

ırkūn y.-deler 045a/9

y.-tmeden 033b/9

y.-tmeyeler 041a/5, 053a/5

kāhel y.-tmeyeler 053a/1

yüz: Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı; surat, çehre. [=17]

y.002a/4, 002b/10, 016b/6,
025a/2, 030a/10, 030a/11,
031b/4, 049a/3,

050a/10, 060a/9

y.+i 009a/1, 009b/1

y.+inde 019b/6, 021a/1,
044a/11, 045a/3

y.+ine 061b/1

Z

zāc: (Ar.) Kükürtle demirin bileşimlerinden biri. [=3]

z.028b/3, 037a/3, 046a/8

za' ferān: (Ar.) Safran.[=10]

z.016a/9, 016b/2, 016b/6,
023a/9, 023b/10, 030a/2,
030b/4, 031a/9,

060b/11

z.+1 032a/5

zaḥm: (Far.) Yara. [=1]

z.053b/2

zaḥmet: (Ar.) Sıkıntı, eziyet, güçlük, yorgunluk. [=1]

z. çeküb 008a/8

za' if: (Ar.) 1. Eti, yağı az olan, sıska, cılız, arık.[=5]

z.009a/5, 012b/11, 056b/1

2. Bedensel gücü yerinde olmayan bir canlı, işlevini gerektiği gibi yerine getiremeyen bir organ, yeteri kadar gelişmemiş bir yeti.

z. oldı 005a/10

z.+i 006a/10

zamān: (Ar.) [=11]

z.006a/2, 016b/10, 017b/9,
018b/11, 023b/6, 031a/3,

033b/6, 034b/7, 045a/2,
061a/10
z.+da 063a/4

zar: (?) Bitkilerin çeşitli yerlerini saran
ince tabaka. [=1]

z.+ın 061a/8

zarūrī: (Ar.) Zorunlu, mecburi. [=1]

z.053a/6

zebuh: (Ar.) Boğazlanan bir şey. [=2]

z.062a/8, 062a/9

zehī: (Far.) Ne iyi, ne güzel, anlamında
beğenme bildiren ünlem. [=1]

z.003a/6

zencār: (Ar.) Bakır sülfat; göztaşı. [=6]

z.036a/10, 037a/11, 037b/8,
039b/6, 041b/7, 046a/11

zencebīl: (Ar.) Zencefilgiller
familyasından, Hindistan ve
Malezya'da yetişen, eti kök saplı, saz
duruşlu büyük ot.[=1]

z.031b/2

zencefīl: (Ar.) bk. zencebīl. [=2]

z.016b/5, 040a/3

zeyrek: (Far.) Anlayışlı, akli başında,
zeki. [=1]

z.015b/5

zeyt: (Ar.) Zeytinyağı, yağ. [=14]

z.017b/3, 019a/3, 020b/3,
021b/8, 025a/2, 027b/8,
029a/11, 029b/5,

036a/11, 037b/1, 038a/8,
044a/2, 047a/4, 047a/9

zırnīḡ: (Far.) Doğal arsenik sülfür.
[=9]

z.018a/6, 020a/1, 021a/8,
021a/9, 036a/3, 039b/5,
040a/3, 042a/4, 056a/9

zift: (Ar.) Kömür katranı, odun katranı
ve petrolün damıtılması esnâsında elde
edilen, teknelerin kalafatlanmasında,
çatı ve damlardan, kaldırım taşları
arasından su sızmasını önlemede
kullanılan, biraz ısınınca hemen
yumuşayan, yapışkan, soğukken
kırılgan, koyu siyah renkli madde,
kara sakız.[=6]

z.018b/1, 018b/2, 031b/4, 037b/10,
047a/3, 044a/3

zih: (Far.) Bir nesnenin kenarı kıvrımı.
[=2]

z.+i 015a/8

z.+inden 039a/9

zıkr: (Ar.) [=1]

z. idelüm 056a/11

zingār / zangir: (Far.) Pas, oksit. [=2]

z.018a/6, 018b/5

zīrā: (Far.) İki cümleyi bağlarken bağlı bulunduğu cümlenin açıklayıcı ve nedensel değerini belirtir; çünkü. [=12]

z.007b/6, 020a/7, 024a/10,
039a/11, 041a/1, 044b/1,
044b/2, 049b/11,052b/10,
053b/8, 054b/5, 056a/7

zīreklü: (Far.) Anlayışlı, zeki, uyanık. [=1]

z.008b/11

zīyāde: (Far.) [=2]

z.002b/1, 061b/8

zīyān: (Far.) Maddi ya da manevi kayıp; zarar. [=3]

z.009a/10, 059b/5, 060a/1

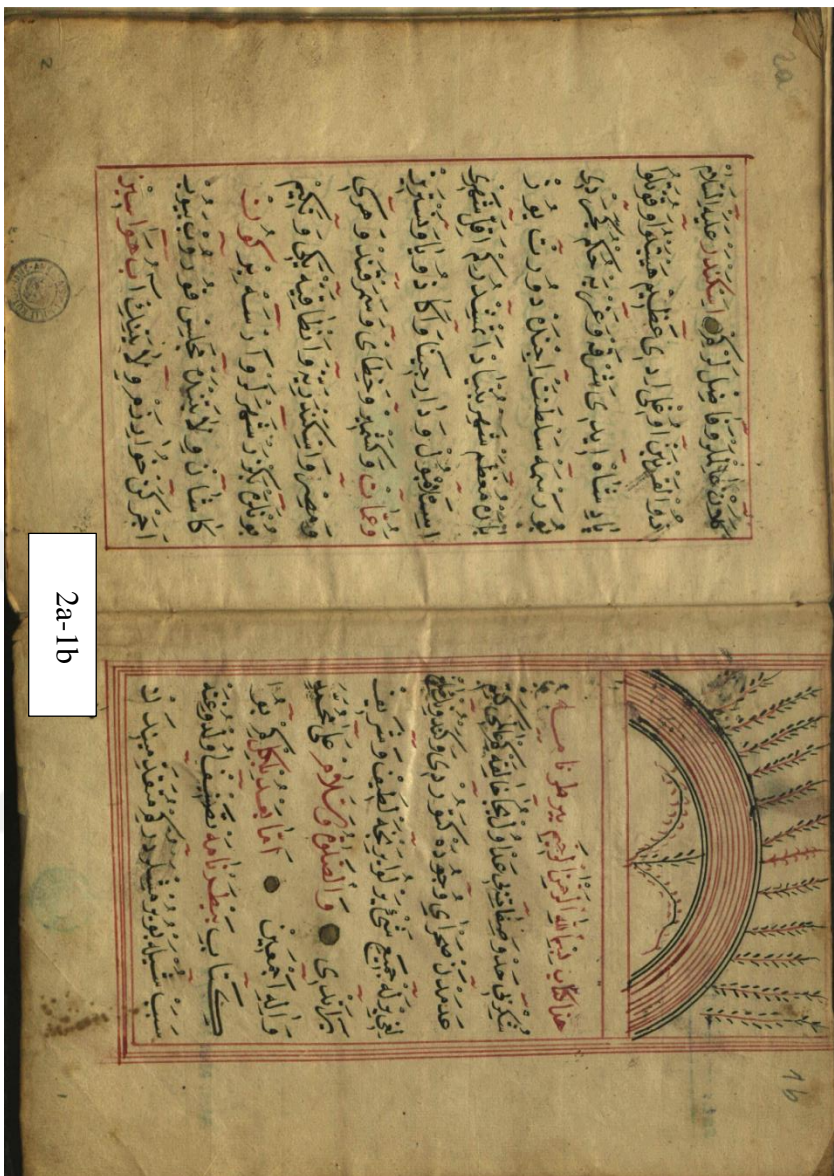
Zülkarneyn: (Ar.) Özel isim. [=1]

z.002a



BÖLÜM VI

TIPKIBASIM



2a-1b

الشکریندی کلد کرخوار آدم حید نه فونندیر
 اصرانده ای شیعیون صومیلیک فائینان یو شکرین
 مویکیم دیلدا داید کرخجیون صومیلدن کسندیر
 شکر و دایچینه اقلندی و معمر ابا امان آنانی
 بو شهر ی و بو لشکری و کسند و ملک
 عظیمی کوردی عقیق قلدی دویکم زهی
 کونم بارشاه کم بر فوله شیخ دنیا سیر فیقلو
 و جمیع خلایقیا اوله حکم مینا اید زبو نجیب
 ایچینه این **آر** **طی** **السن** حکیم و غیر دی ده
 با حکیم حق یما زک و سکا **ایم** **کسی**
 بارشاه دنیا سیرینه کوردی و ایا کورد مایر

3a-2b

و قضا سیرین یعنی ملاح اند کر استندی بیایده
 یکندی و آدم کی کم جواب ورده آناه دجه
 یو معظم شکر دنیا دایله د زحال آر سطلایلو
 و زبیری یغیردی ایتمدی جمیع لشکر **ایر** **هت**
 انسو نکر و معمر کر کسولوردی صومالیایله
 خیرا ندیم بر او نو ز ایکی صومالیایه جمیع اولدی
 هر صومالیایه شکر او نو ز **کر**
 ادرک واردی و او ان ایکی بیگ بیتمی چرسینلو
 یله یوردی حضرت ایامس مطیعنه خدی مشاد زردی
 هر کون بور سیرت طو زانسانایینه سوخ او کونتم
 جو **کسک** **ایکنند** **ز صوم** **ایر** **یغیر** **قلدی**

بجمله کجی میسند بدی **سهر** چاشنگندن آیز دی
ده دیک یعنی قول بیوم کی مضمون لغوی فلو در
آندی جمیع لشکر ز بندری خیر خسترون
ایز دی بدی بکم قویجه او در بند **سغان** **ایمان**
گلو ز بانق آندی حصا ری در بقا صلوات
چا آب آری بو کندی کوه و کما و نمان خیر کند ز دی
چا دوه لاکو ز بندری آد از قضا آندی بچونیم
اینگند ز آرشیدی قلمه و حصا ز آندی لایقه
افح بین بچی آرنیدی کالتیقه جان بولندی
قوی **سغان** و لندی بچی صعیف او لندی هم
انلان رنج کوزی نالان کمالان او لندی بچی

5a-4b

حد صیقل کوز سوزن کوز بکمانیز قلمل کار دی آدی
خسترون کوزی لاند بکلام صا لیز آیز او لندی
وزلی دباو حکایت و بقی خسترون آدی لیدی
اینگند ز بند و ز بو جانند و ز دی و بز مزین بی
آداه آشتون قوی بی کما و بز سوزن ناک بوا صیقل
اکا و بوم خیر **اینگند** آیز دی ضعیف کله بچی
آراخ آد لویز با دیکاه و آد دی کالتک و ز دی
کوند کوزی **سهر** خسترون و کوزی قوی میچید
او غر شیدی آراخ چیلدی طوی ندی بچیس آندی
سهر سوزن آد لویز با دیکاه و آد دی کالانی
لشکر و ز دی و آد دی خسترون ایما و غر سوزن کجی

از غول ابروی بی دستان او منتیگر بکسج آن که اهرم
 در کلاه نشاء زمان او اوسون دو تله نین از زمان
 بچندین در بی اندان صکنج که شهر **نابوب**
شتر قوی هلاک قله بر اول اول صو در سن
استند قهیر **کلام** اید بی صحت بودی چون
 توانست او اندی **آرستقا** **ابن** حکیم
 فیضی در ده بکل اول کسک ایف دوز کلازیر
 در بی ارا شاه سوزی مینول فولت بود کلانی
 تصحیف قندی و اوینه بیضک نام در بی ااد
 ویز دی و الله اعلم و یک **بوصیف** **بج**
ناب **بج** **ناب** **بج** **ناب** **بج** **ناب** **بج** **ناب** **بج**

آنکه **شکند** کلید سیکل است اندک بار بار ساجلی
 اکلاد و در متن موصی واقع او ندی هلاک او اول بود
 پنهان در سینه و دیو **آرستقا** **ابن** حکیم قهیر
 بود حال در بود **آرستقا** **ابن** حکیم قهیر
 فاندون که او بود **آرستقا** **ابن** حکیم قهیر
 بولان و از ده آتیز بیخ واقع او پیلان اول
 کسکنا این بیه عمل فولد دی اول آن صحت
 بولت هلاک او کلا بیدی اگر چه بود رضایت
 دور و یک صرغ فرمان بر د آرد در هم صباحت
 ساری و آنچه کند **آرستقا** **ابن** حکیم قهیر
 مسکت در یک من دن صکنج آگانه بار بار قلا

6a-5b

برفا قلمه و صفه آینه اشک و است از فای سگ و در
 آرزو شو در جانی حرامی و در و سئل بریدی بود افسانه
 بهر حال است از دمه گدازد بر نایم **مستطاب** بر نایم
 بریدنی بود از روی مقصودین او که بنیکنان
 از زکریا که چنان بنید کانت از دی بکل بر
 بوسیطها از نامه او ان باب او در ربه اندوم و عمر
 با اینی بر رخ قطعه مستطاب اند و مر با مبتدی رخت
 چگونگی این خطی از اولتیه **باب اول** آنکه و آن
 آید و کو که جگت علامت منکرتک بیان این که **باب**
 اند و آنکه پیشکرتک و پیشکرتک بیان این که
او منجی باب این که در صفت بر نایم بیان این که

گدازد **اما** حرمین با او که یعنی رحمت قوتیه در و در
 رحمت سیاه قوتیه در و سیاه قوتیه در و در
 سیاه رخ آله در و **اما** حرمین با او که
 سیاه بر نایم در آن است یک گدازد و در نایم
 چنانکه رصوا نشنا و عینت و مکر در لو
 کانت است از دمه گدازد بر نایم مکر در و
 لایمی مرا برینه امر بشد و در و هم در نایم
 عا کر نایمی بود گدازد و سسینه در و
 رضیا زینه هم بر نایم گدازد و در نایم
 اولتیه اول این اول مقصودینه آرسید و در
 مقصودینه این عا رست آید در و **ک** بر نایم

8a-7b

كوكبا ان صفة بكرة در زكفي كهي بو زي فوكجا اول
 و هيتي تلو و موني تلو او او زون بو تلو و صومر
 و ايليف تلو و جوشق او او اولو اوله جهي كوكبا
 او او ز و سول كهي تم ريف صومر تلو و جين سول
 و صيفه بيولو او صيفه انا مئا او حوا او او اوله
 ائدان مزك او بو حوكلا ز حيل و صي الله صومر
 و او كيم ابو با مرز او دهي ائدان اوله و ز ايتيم كهي
 فوز كوز ب فوكل سوسه ائدان فابن بو ليومر
 و فوكل سوسه دو دهي ائدان هر كوز فابن كل كهي
 ز فابن كهر بسا مئد با تلو دهي بو ايتيم ز جوا
 كوز بو ز اما ايلو تم **ايلو ز ابو صلا ستوري**



9a-8b

دور دهي باب ائد موك با شين اولان ز جوا
 بيان ابنه لومر **جيني باب** ائد موك بو هيتي
 او اولان ز جوا بيان ابد لومر **ايتي باب** ائد موك
 ايتي او اولان ز جوا بيان ابد لومر **ايتي باب**
 ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
ايتي باب ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
 بيان ابد لومر **ايتي باب** ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
 و صلا جوا بيان ابد لومر **ايتي باب** ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
 و ايتي او اولان ز جوا بيان ابد لومر **ايتي باب** ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
ايتي باب ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر
 بيان ابد لومر **ايتي باب** ائد موك ايتي ائد موك او اولان ز جوا بيان ابد لومر

بيز صفاك اسفعت صلاه و صغر سبائك كما اني ارايته
 يترقى صغارا او ك طارا اولية و قوله يا صغارا
 صلا كما انك يا صغارا تبارك و ترحمك و تبارك
 بيز يا صغارا برك تصبه بلكر عا يجيه اولية مائة
 اوليا اشغاري بوزن عا اولية و انك يا صغارا
 يا صغارا بوزن عا و صفا بجز انك يا صغارا
 و بلكر اولية و برك بركي انك صغارا اولية
 و بلكر برك او ك و برك برك و برك برك
 و انك سبائك و صغارا و صفا بجز برك برك
 و برك برك انك صفا و لا و برك انك برك
 بلكر برك برك برك برك برك برك برك برك

دور بوزن برك برك برك برك برك برك برك برك
 و برك برك برك برك برك برك برك برك برك
 صغارا يا صغارا برك برك برك برك برك برك
 برك برك برك برك برك برك برك برك برك
 برك برك برك برك برك برك برك برك برك
 اوله و صغارا برك برك برك برك برك برك
 اوله برك برك برك برك برك برك برك برك
 اوله برك برك برك برك برك برك برك برك
 برك برك برك برك برك برك برك برك برك
 برك برك برك برك برك برك برك برك برك
 برك برك برك برك برك برك برك برك برك

11a-10b

حوشیا و لوز قوی استخوان و در پی بود ز صده و ستم
 هیز او لوز **الطیفة** و کجک او لوز
 باشی کوه جنت و یلسی فیض و مرغی و زون و نیزه او لوز
 و یکی غیر کی سیکل او لوز سینه این بیدار او لوز استخوان
 و قوی بکوز او لوز و بعضی در پی بود صده چهار
 هفت لوز جدا او لوز **دوم** **بوزنات** بیلوا او لوز
 قس ای خندان جوش او لوز سینه یلسی و قوی و قوی
 او و ز او لوز سینه بود پی کوز او لوز سینه استخوان
 و قوی بود صده او لوز سینه و بکوز او لوز او لوز او لوز
 بویسی دوز او لوز سینه بکوز او لوز او لوز او لوز
 بولن و از ده فنی سلطان او لوز و در هر کوز او لوز



12a-11b

صوملا یا کسنگ بر پی کسنگ او لوز سینه او لوز
 یکی کوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
 او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
 بو لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
 کوز سینه و الله اعلم **الکتاب** **انها** **ب**
انها و لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
ملود کجک او لوز یلسی و قوی و قوی او لوز
 او لوز سینه خایسته استخوان و بکوز او لوز او لوز او لوز
 بلجین بکوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
 او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز
 شیرین او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز او لوز

دالوا او لورا صيرصن و ديكن نو قنني نيلوا لور
 برصفا او بعي جمانا لور يلز نه قلدر و صني
 اما اشكون و قنن كخكر بيزك او لور و هو بيزك
 يرك او لور **فوزن فركايت** بليسي و غير و يحي
 فن او لور سه اشكون او لور و غايت عصفيت
 بو ز خدا او لور و برك او لور و بو ركلا او لور
 و بعضي برك او لور و اكو بيز برك و بليسي
 و غير و يحي فا و لور سه كا هل و لور سه بيز
 او لور اوزانق بولنه اشني **فوزن جماليت**
 بليسي و غير و يحي و لور او لور سه جبر با يحي
 او لور سه غايت اشكونك و بو ركن و يحي بيزك

او لور بيز لي **صير ايت** كور سه صير بيز لي او لور
 اما اير او لور غايت بوز ركن و هم بيزك او لور
 و يحي هنر لور جدا او لور **بوز ايت** كو بيزك
 او لور بليسي و غير و يحي و ك بوزك و فن او لور سه
غايت كو بيزك او لور اشكونن و بو ز خدا و بيزك
 او لور و هم بها لورا قنن او لور و با بيزك
 استهدده بولنه برك او لور استهدان
 قبياتر و اكو بيز برك و بليسي و غير و يحي
 و ضمنا قلر يحي فا و لور سه هيج بيزك بوز ايت
 كا هل او لور و بليسي ايلن صلا و صينن حور
 فار سه كور سه كلو بهيضا او لور **فوزن ايت**

13a-12b

او بلينه اولان کجه کوزمزا اولور
 ات بغير ن ادرنه يا حاجي اشته بوقلان
 من دن يزد کي نينه يا کينه کي اوستينه پيل
 پيشا وک ا اول کجک کت کتوم اولور
 ات کم صومل کوزي ججه اوشوم اراکي
 کوزي اولور سته جومر وسول کوزي
 بايين بقا روا کوز سته با کجه سته
 بل صو ز سته قبي صيبلا اولور ايت قوز قوما
 وصا قوز قوما ات کت کت اولور
 هسه ات پيلر اولور کوزي کت کت اراکي
 اولور اولور سته جومر اولور ايت صومل

وهر اولور اولور کت کت اراکي
 اولور سته اکلان اراکي
 وقبي سکه دوز يوزان برک اولور
 اراکي کجه طير تغري سکا اولور سته
 اولور وهر اولور اولور
 کوزي حور رقا اولور انا بوبک چکلان بولور
 بولور اولور بولور کوزي اولور انا سول کت
 وصرق کوزي کت سته اولور ديلسوز اولور
 وادي سول کت کت کت اولور
 اولور انا سته اراکي صمبلا اولور
 وسول کت کت کت اولور رينه بولور

14a-13b

يا نبيذ ان چيقل شسته و رعبا و اوله و اسطغان
 و در کوراکي دخی ناله راک با نند ن چيغا ز اشته
 و بيا روا اکت با عيان و در ز تمام اوکی او نیک
 ديش او لو ز قلاون اجوز بيشلا ز پله فرو فاکي
 ديش او کو ز ما مع بشرا و الجاق قون ز نينه
 قبا بيا اچر در ديه سور در بيشنه يوز صولين
 ديشين بر صول قون ديشينک زوي بو صولينک او
 يوز قبعه باک کور اما ز اي دخی بر لدا او کور
 بيا لور بيا بيشنه يوز قبعه دخی کور بيا لور
 اچي قرحه اولور در کور بيا دخی صولينک او
 صلور بيا چيغور او اولور ز آيه صيمس

صلور بيا کشتک او زور عيلا او لور اما
 چينه و بياک و چيغور و جراز و سيمس
 و ترص و قلم و لور بيا سبوق و چو کور
 کور لور ابو نوز چيغور سوز و بر لور او لور
 بو نوز و کي ناله امک چيکي کور اما شول او کور
 آرزنده بر ايف حط چيکش اولور کور ان کور
 سفر ان سینه غاب مبارک و قنل او ز ابا ب
 انقار کور و کور ديش و کور و شيرين بيان
 اينم اما نکلکم هو لور ان اول کور دخی
 اسطغان چيغور و کور ديش دخی بيا زور ديه چيغور
 اول ديشه اينتا با ت در لور کور دخی ان لور

14b-15a

باشند بزیست او لولا کار کا بیخ در ز بیخ
 تو در کجاست سناغرا اما بوا ای در اول در بیخ
 سناغرا و بری سناغرا در کار سناغرا
 نشان بوی در کیم بوز نیش ای و لولا کندن ای بیخ
 امان باشی بشفه طمان و بوز نیش طمان سوز
 و بوز نیش ای قندی کر لور و صورت و بی بی ده
 خیز که علاج بود اول بوز نیش ای یا نیش
 فان اول و اول بوز نیش بوی ای بیخ کا **موردی**
دفعه آن ایله دو کا سبب اختم نمازی و صفه
 ما صریح ایله بوز نیش افه ریش او مستطه
 مستطه یا صریح کوز و سبب کوز سناغرا اندر دین

اوتنه تمام دو بدو ز سناغرا نیش
 اوتنه یا بی معنوم و کل و ز و اوت **بوی سنا**
و اول ز نیش از دو کل عجیب در اما اول **کیم**
 جو هر نیش و از در **بوی** باشنده و کن قوماز
 ز بوی کشید و صفتشید بر اوتک باشی آریه
 در و مع اول ز کیم دوقه دینوا اول ز باشی
 معنوم اول ز و حیرت اوتک دینوا اکا یله
 دوز کر نیشوا اول دوز معنوم اول ز کوز
 حیرت اوت قوی اول ز و اوتک اوتک **آب**
اربع اول ز و اوتک باشنده اول ز ریحوی
 بیان این قوم **مصل اول** **بکرا اول** **اوتک**

16a-15b

يَرْجُو ذَرَفَةً يَبْرَأُهَا رَا زِيَا نَ كَرَمَسَ صَمَانِ
 طَوْرًا كَوْنِيَا كُوْرُو نِي بُوْرُو نِي صَبْرًا يَهْ قَبِيْلًا كَر
 اِيْبِيْعًا قَالَهُ طَوْرًا بَابِيْسَه فَوْرًا كَرَا بَابِيْسَه يَكْرُ
 نَابِيْعٍ اُوْلُ بُوَيْعٍ بُوْرُو نِي دَلُو كَبِيْلًا كَرَا نَابِيْعًا
 عَلِيَّتْ سُوْكَرًا اَبَا نِي دِي كَلِيْرِيْعَه يَهْدِي رَسِيْمَ
 صَوْرًا نَدُوْرًا حِيْمِيْنِ بَرِيْقًا كَرَا اُوَيْجَ صَبَاح
 دَلُوْدَه كُوْسِيْنَه كُوْفِي بُوْرُو دَرُو فَيَرْبِيْعُ **اَنَا اُوْلُ**
 يَرْ بُوْرُو صَبْرًا كِيْمَ فَيَا سَ دُوْرُو كُو يَبِيْعِي سَفَرًا صَوْرًا
 دَرُو كَبِيْلًا كَرَا صَوْرًا يَهْ قَبِيْلًا كَرَا اُوْلُوْرُ **نَابِيْعَ**
بُوْرُو دِي كَرَمَسَ صَارُوْرًا فَا اُوْرُو نِي بُوْرُو نِي
 وَرَبِيْعًا اُوْلُوْدَه دَمِيْعًا يَكْبَلُ كَلُوْرُو بُوْرُو نِي

له

اَلدَّوْمِي دُوْكَ سَبِيْنِي بُوْرُو رَمِي قَدَمِي بُوْرُو
رَصْمًا اُوْرُو نِي بُوْرُو نِي اُوْرُو سَبِيْنِي اُوْرُو سَبِيْنَه
 يَرْبِيْعٍ دَرَمِي كَامُوْرًا اَدَه سَبِيْنِي كَلَمُوْرُو رَسِيْنِي عَلِيَّتْ
 فَوْرًا نَدُوْرًا اُوْرُو سَبِيْنَه بُوْرُو نَابِيْعَ سَبِيْنِي جُوْرًا اُوْرُو
 وَدِيْحِيْسِيْلًا اُوْرُو خَلَا نَ اِيْحِي صُوْرًا قُوْرًا هُوْرُو بُوْرُو نِي
 اِيْكَبِيْرِي دَرَمِي رَصْمًا اُوْرُو رُوْرَمِي بُوْرُو نِي اِيْكَبِيْرِي
 بُوْرُو رَمِي سَجُوْرِي كَبِيْلَه فَيَسِيْلُ سَبِيْنِي سُوْرًا سَبِيْنِي عَمَامَه
 اُوْرُو نِي يَحِيْسِيْلُ بُوْرُو يَحِيْسِيْلُ فَا اِيْحِيْعَه يَرْبِيْعَ دَرَمِي
 اَقِي تَقَسُّتْ يَابِيْعِي فَمَا اُوْرُو اُوَيْجَ يَحِيْسِيْلُ اَدَا كُوْرُو نِي
 يَرْبِيْعِي بُوْرُو نِي نَدُوْرًا دُوْكَ كَرَا اَلْبِيْعَا قَبِيْلًا بُوْرُو نَابِيْعَ
 يَابِيْعِي يَبْرَأُوْرُو اَصُوْرًا اُوْرُو كَبِيْلَه بُوْرُو نِي اَبَا نِي كَر

17a-16b

طوّر باهلی با شنه چکلر نغدر عولت واز ایسه
 سوکر کتور ورو بو ایکی عیانت بو ندن بجزین شنه
 بوقور **الفصل الثانی** آنوک بو ز فایده
 بولسبر او نسه نشان بو در کیم اربیف لویه
 صدار و آفر **علاج** بو در کیم نشان و در کیم
 قلیه ز کلر زوق زیز بیج بیهط کومر هر زیند
 یوز دوزیم کوج صحر ایلم بعد از مکرم کیم ایلم
 کوز کوز نسه بر مالح ایلمه دوز کوز اگر کوز نسه
 یز آغا چه بنیوق صدر کوز و ز کوز صوفی سوز کوز
 اودن فو کوز اوز ایسه یزدی ایلمه کوز ایلمه کوز
 دوز اند نغدر تیغ با خیف دوز نوز صبح فو کوز

آیا عینه سوز **علاج** بو در کیم صر ضعیف و کوز
 اف صوغان الله بو ایکی صیغیر آید قینان کوز
 ایچینه صوم با غیر هو با کوز با خود زینت با غیر
 قینان کوز ناکیم خیر کینه باغ قاه ایکی در معینه
 با ای قندیر تیغ کوز بو زیند آن دوز کوز دوز کوز
او کوز نسه بو خداداد صیغیر بلیکی دوز کوز
 کوز کوز قنار دوز کوز عین طاف دوز کوز و بیج
 صندق دوز کوز آنوک ازلک نزل الاز طهر کوز
 طیر یا سینه فو بکر با شنه چکلر حش زمان
 با شنه طوّر ناول اول اولک قعی صیغیر بوز نسه
 کوز سکلادی کوز کوز یوز دوز کوز بوز کوز ایچینه

18a-17b

دو تا از کوه اول بویا سبب و نه او کوهی بقدر آنکه از صفت کوه
 بویا سبب است که از آنکه سبب است که بویا سبب است که
 او آن در هم زینت او بود و در هم سبب است که بویا سبب است که
 و سبب است که او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که
 خایله او بجهت اول و سبب است که او آن در هم بویا سبب است که
 او کوهی قفا و کوهی ای که کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که
 تا اینجا **الفصل فیما بین** او کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که
 بویا سبب است که او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که
 او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که

آنکه بویا سبب است که او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که
 صلواتی بر او زینت بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 کوهی ای که کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 اینها از سبب در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 بالکوهی بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 استیساخ ای که در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 او آن در هم بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 یکی او آن کوهی ای که کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که
 کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که
 برینه صیقا صفا طوفان ای که بویا سبب است که بویا سبب است که
 دو کوهی بویا سبب است که بویا سبب است که بویا سبب است که

19a-18b

هم بود رخ آدماک بود زنده چکار با سهم بر کوی
 بالید زیتا ز او ایچین کون کرد حالان دهم
 اولدی چیتینجا ز او کمرنگ او سیر چیتا کرد
 آنوک دخی هم چیمین اید و کمرنگ ز او کمر
 بود رخ دلاکده و به ازیق جمع اولور
علاج بود اول اول امده این صافی صابون
 و طوز اول صوا ایل غایت بود کرم ز ناک
 دو ذره آندان بود صمغ ابدان که قش ز نایح
 و صا دو ذره ز نایح قلبیه صمغکی نیشا دو ذره
 بلوط کوهلی کویج بود کرمی صابون صلوا چیم
 بود اول اول بینه کوی صابون او در سینه بود

بودی کوی لیلید کوی قی در زخم مرده سستک اولور
 در زخم کونلک نیش در زخم صغیر با اخی اولور
 در زخم نیش با اخی کوی قی در زخم موم او نیش
 در زخم بود کای غدری موم ایل او کوی بود اولور
 قوشید اولور کوی کونلک اخی کوی استکی بلبلوش
 ایل اولور کوی امانا دخی غایت او نیشجه سر صم
 و ز سیر بود کوی کوی کوی نیش او کوی
الفصل الحامی اولور
 بود قی او سستک قوی ایا اولور کوی کوی
 کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 اولور کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی

21a-20b

الفصل الثاني عشر **أَنَّكَ أَهْلِي** أَلَيْتَ صِرْهُا
 أَوْلَيْتَ جِبْرًا حَتَّى أَوْفَيْتَهُ إِيَّاكَ وَصَارَ وَصَلُو
 أَفْسَهُ **صَلَاةُ** بُوَدُّكُمْ أَوَّلَ جِبْرٍ أَحْسَبُ عَيْتَهُ
 إِيَّاكَ ظَنَنْتُكَ لَوْ كُنِي وَأَدَا بَيْتَهُ دَمُورَ حَايِجِيَّةِ
 صَوَقْتَهُ سِرِّيَّةِ وَأَرَجَمْتُهُ أَنْتَ دَهْلُكُمْ أَوْ ذَرَبْتُمُوهُ
 إِيَّاكَ وَكَرَأْتَنَا مَحْ قَوْصَحَهُ أَنْتَ بُوَدُّنِي إِيَّاكَ نَشَأَ
 صَا بُوَدُّنِي وَصَمِيحْتُ بُوَدُّنِي بِأَيْمَانِهِ دَوْلُورِيَّةِ أَرَأَيْتَ
 لَوْ رَجَعْتُ بِأَلْ فَتَقَرَّ عَمَّا أَنْتَ دَوْلُورِيَّةِ وَنَشَأَ مَصْفُورِيَّةِ
 فَتَقَرَّ كُونَهُ إِيَّاكَ كَرَأْتَسِي بَيْتَهُ لَمْ تُوَدُّرْ شَيْئًا بِيَا
أَكْرَأْتُكَ لَوْ دَرَيْتَهُ كَيْسِي أَوْ لَسْتَهُ سَبِيَّةِ دَوْلُورِيَّةِ
 صَدُورَ بَوْمَكْ دَرَنْ أَوْ لَوْ نَشَأَ إِيَّاكَ بُوَدُّكُمْ

22a-21b

قَوْلِي تَقْبَلِيكَ لَوْ كُنْتِي صَعْبَتَكَ أَوْ لَوْ كُنْتِي بُوَدُّتِي
 بُوَدُّتِي وَيَرْتَجِيحِي صَعْبَتَكَ لِي كَرَأْتَسِي أَنْتَ صَعْبَتَكَ كَلْبَتِي
 خَيْرٌ وَأَبَايِي دَوْلُورِيَّةِ أَنْتَ صَعْبَتَكَ بُوَدُّتِي كَيْسِي إِيَّاكَ كَر
 قَوْلِي صَعْبَتَكَ أَرَأَيْتَ كَرَضْتَهُ سَبِيَّةِ دَوْلُورِيَّةِ
 كَلْبَتِي بِأَنْ سَبِيَّةِ أَوْ وَكَلْبَتِي أَوْ لَوْ كُنْتِي بُوَدُّتِي
 بُوَدُّتِي أَوْ لَوْ كُنْتِي دَوْلُورِيَّةِ سَلْبَتَكَ طَلَبْتِي دَوْلُورِيَّةِ
 أَوْ لَوْ كُنْتِي سَبِيَّةِ بِيَّتِي دَوْلُورِيَّةِ سَلْبَتَكَ قَوْلِي دَوْلُورِيَّةِ
 ذَيْبَتِي بِأَيْمَانِهِ عَمَّا أَنْتَ سَعْبَتِي إِيَّاكَ عَمَّا لَطَبْتِي أَوْلَيْتِي
 صَرَفْتِي سَرَاكَمَ قَنَاءَ سَعْبَتِي إِيَّاكَ لَوْ كُنْتِي دَوْلُورِيَّةِ
 أَوْلَيْتِي أَنْتَ لَوْ كُنْتِي إِيَّاكَ كَرَأْتَسِي بَيْتَهُ
 إِيَّاكَ وَدَوْلُورِيَّةِ سَعْبَتِي أَوْلَيْتِي صَعْبَتِي إِيَّاكَ كَرَأْتَسِي

كوشة جهر سين ايجيدن كونا دوكا سيند
 كونا كونا زينه الكا سين اجه وا كونا كونا
 بون ايد سين نافع او كونا بون دونا دونا
اما بقرط بوعلاحي كل بون زميندكم
 طوعان بونك اصني بيل اولينه اكون
 اوج درهم ك سين بغير او اطين الكا
 جستن او ك اوده برا صين بيه اكن
 اكي درهم ا سين د ك سين حونا نون
 درهم زعفران قنا سين الكا ك ايد
 سين حر كونا كونا زينه مهبين ايا اهور
 اوت صيفا سين الكا ك دونه صفا صفا

ورد ك بيلتو وا كونا فان طولا زينه
 اچار قبعي قالدو ك صوص صوص
 بوسكو ك بون ك اخز ك جيفا او اوصو
الفصحة انا ص اوك كونه
 نسته طوقوب فان جوتوب اق دونه
 بوني يعمه او زينه صلاخ بود دكم
 ادم باشك قنا سين د ك سين بيل
ايد اكي اوج كونه سين اجه وا كونا
 او لونه بون ايد سين بون درهم
 بنا ندر درهم حر دل دونه سين الكا ك
 بيش و در حونا كونا جهر ايد سين بون

23a-22b

بوزن یک قنطاری دویز **علاج** آبی در هم آسی
 صفتی با بی بود در هم خیز بچرخ در هم زینت باقی
 اوج در هم تر باقی از بعبه که که بود زینت و دیگر
 ابله سبز یا طحلی آنک سوزن اجو کر
 اگر خینا و زرا صر ده و صندان او لور سده
 بز و در **لا دخی** بود در هم با بی شیش سه بود سوزن
 و اعزیدن صرا و صولز او و با بی بود فار و لور
 در سوزن او زوت دخی او نلا بیخ و افع او لور
 او را او ناصتخه بیخ دیز بیداری قواقی بیدارینه
 بکوز صفت او کیز او بود به پیر فیه ان و صفتی
 شیش خلا که او لور استغیر ده او نلا صیغی بیدارینه

25a-24b

کورچه گستر برینه بود زینت او کوز صر و زوت
 صیر سفطری کور ناک بیز در هم دو کوز کوز او بود
 آرزو دخی استغیر آل اید از صید بیز **الفصل**
الفانی **سفر** الونک با بی شیش سه سبت
 بود در هم او نلور کن جا کوز صر و با حوز
 دخی کوز آبی خلا که او لور دوی ااصو لور
 اوت و دیز کوز صر او ن کوز با سیکل کوز
 یکی با دو کوز صر صرا بیدار بیخ بیدارینه
نشا ان بود صر سبت سوزن نا کلا ناک کوز و زینت
 و زوت دیک دیک صیر و با بی سوزن دیز کوز
 با سلا به دوز و نسبی او لور و زوت و نسبی او لور

تا بوق بودن فرستید و در آن بودی قوی تر بر پیر و پسته
بنا کردی با پسته قلبت بیا آن تر کون و بر کجی صلوات
ز آن پسته که در کون طرز قنای آن کون تیرا را سکن
کین ما بیت مجتهد بر **الفصل الثالث عشر** آن بود
طاعتی فالوخی اولی **عینی** آن بیسته **نشان** بود
بیت بر صفا می بود کون **علاج** بود در کیم آن تر
آفاق صوفای با شفی قالد و کون **کون** و از آن کون
یا بیخ بود تا آن کون کون **کون** و از آن کون کون
دلاقی آن چینه صوفای و کون **عینی** کون کون
کون **الفصل الرابع** کون کون کون
صوفای کون کون کون کون کون کون کون

دخی آن کون کون **کون** کون **کون** کون کون کون
کون و کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون

26a-25b

بوسه ز می بر بکسری صورتان دگر صورت و انداخ
یاغین فکرت فرمود که بو الجینی از بوغیا زینت دگر
دفع اولمسه مومون صومچه چکا کر ز ما طوره
الفصل الخامس آت فان وقتئذ **سب**
بودیم آصبر یونک و ر کر با هجی بیارک با هجی
سکرتی که با یونسک بر دنا صحرایه بلا سین
کیم ملی کوشیویوب دو روز اول فال بکینت نکله
ص اول مره ایکی عینک ابع با ایندنا
الا که هجی آفتیا از کونک سین زینت و صورا
موز دکی و تن چکنو از هجی بوزری سچیل فکله
سور اول ایچینه بر زرع خاص زینت آن کر

اربعین ایچاقا آنک بوغیا زینت صباح دگر
یکلیم او نسورک اولک او بکیندن او ز هجی
سودهی هجی فایان اید زینت سوزی **دج** اولک
دیمی فو ایچا کین و بر تو و سو کره سسی عطر ایچا
قیما از ایچینه صیبه هجی فانا اولک بوغیا زینت دگر
یکلیم فو هجی بوزر کر **الفصل الثانی** اولک
ایچ کینه **سب** صغون چکندن با بکین بند و کلین
تور صو و بر مکدن او کور **ص** اولک ایچینه
دیندن اولک بکیندن اول کونک و اول ایچینه هجی
وصلا و بر صو و فاکر طور زینت مومون هجی
یکلیم مودا بکونک ایچا جینت قینی حست و ب هجی

31a-30b

علاج کبک سیر که ابله قنبد که صنایع مژده و قنبد بید
 او شسته دو کرا سوخته بزد بقیه بوی کبک بوی طوی با
 با هو را دم تو بید و در آن با هو در صند سف صابون
 قنبد ز طوی بوی ابله و در آن با اق خرد آن صابون
 ابله و در کرا بید ادم بولین قنار آن کبک کرا
 ابعق اید و ب و ب کبک سینه بوی طوی و در آن سفینه
 و هم اول در دم اول صول غلوز بقیه کون که بوی
 ابله بوی موم ابله ابله با سفید آن مابقیه سفید کبک

بزایچه کبک او لوز آن کرا قنار کبک بوی ابله و در
 صبر سف موی حطی نیم کبک کبک بوی ابله و در
 بز بوی قنار سفینه **سب** بوی در صلا و سفید بوی
 بوی کبک کبک او لوز بوی ابله و در بوی ابله
 او در بینه و در سفینه بوی ابله بوی ابله و در
 ابله بوی ابله ابله سفینه صوی بوی کبک بوی ابله
 طوی **اکتشاف القاری** آنک ابا سفینه
 صلا اینه سبب بود در **کبک** کبک او لوز

34a-33b

طرد من قیون گران مویله سینه سیکر ایسیغان و کرک تیلید
یوچیه ملون صکن مکنه و در آن ملون کون ملون کچینه
اونجه زدن طغلاکدر در سیه اشکته ادر در یه باغ
ورک **افسوس انشا و مس** ایقدر تکرار
بلور سته نشان یو در کیم باش بیوطان کچی چکان
در یکنلور زجه از اولما یقین باشینک یزدی چکیان
بابله در ابعی شینش آفصر و هم بیع ابا فیضیه
دوچا اولور سنگر آید طغلاک اسین آکر اولور کورسه
اوشقی سینه کیکله کل ایدوب قورجا اولور کورسه
سبحان اوشق قنار اسکرتیون ابله اولور کورسه
ملیکیز یزگیه طغلاک اچا کرک مع دور تکر اول

اول کونک کچی اولان مویله ایدور و کرک اندک کچیک
اودر یه قیون و دره **افسوس انشا و افعی** اقلی اقلیه
طونسه باشی بهکلی نیسته نشان یو در کیم سیکر
بدر حال طغلاک یو در بهتر **علاج** علی اولور ابا فیضیه
فان آکر زلسا اولور بیلدیز ایتلمه مویله تکرار ایلدی
ایا فلزیه دور تکرار کیم و نکل و صور یون دمی کیم
ورک و هم صمغ صومجک اکر یوزمان ملون آکر
فان انلار کچا **افسوس انشا و مس** اولور
اگر و اشقی سینه سبب باغکله اولور انا طهار
دور نشان یو در کیم آفسر بار مینله ابا سینه بیجیز
علاج اکی اولور ابا فیضیه فان اولور کچر کورسه بیور

35a-34b

تهنه اول بچا ز سیرتتا اید ز بایست ز شاکم اوموز اومه
علاج اول چقا ز حیرت بی کله یقا ارضه اولو
 زوزنج قلیقه نشا بز کرج بون برزد رسم بریم
 بزیم بجان اوق بز نلکی دو کله سکت کلی
 ایله بیدر او رسم کبی او کهر حیرت دوز بکر
 بز کجه طمان ایاز باخ بز نکر نا قیغه شومکم
 بز بچی و کرمیت شام صبا بون بز بر طر صبا دوس
 صحنه باخی ایله عوانه دو کله رسم بجا اولو
 ایکی زوز کر **علاج** فصل ان بیدی کر
 صمغ صق ایله بز بکر زنجار صند زوز کله
 حاتم صغنی ایله کیش بز رسم بیت باخی بز بریم

حیرت او بو کوز دوسه اندک بزیمه از دوع
 وطران وکر بزیمه کوز فوزیمه کله **آمست**
الشیخ انک آبتکر نه شتام اولسه
 اول بزیمه ده بز کیم اوزک فو لاجی از دوع
 صلتر دن دو کوز اول طیر کله صوم بچوف
 بز ز کولکته از کبسی فو کوز کبسی اندک بز
 اولر قوزن آفتنده ای قیغی که اناج یا سینه نایینه
 از بز صون طیر کر اولور بنبا کولکته اولور
 از با خفا تر و اوله بصره چیمن باش اولور
 دشلموز از ریلک آفا ز و جو بی باور کوز دوز
 اولور و رسم اولور کبی ز بخله اولورک با شنه

36a-35b

تا به قان چینه اول در کم تو سوا سینه ایله فایز
 الا از مودن آرید کرا ایینه اسجافی طوز ایله
 قسطان فرسید و رب طوله و کر کجه ایله سارا
 صودان صافتر سبیل ایی کولده نشکن صهره و
 بهر کی باغیله جام صافون و شام صابون
 صافه و کهر صهم کچی اول اول اول اول اول
 ای کولده نشکن کجه فو بهر بو سق اعل و را را کر
 آر نیجاق اولور سسه اریک صلور بکار
 ویز تیق ز صند آن بهار اولور سسه بو بهر ایی مو سوز
 ایی ده جی جاکر اریک استقا بول کله ایستکه
 اول دریم حرا حینه سقاب و ما در و او فو زین بویم



39a-38b

میا و افا لادو در دستاخ ایلم ترک طوز نا کوفی
 بلا سه چینه ر اولور کم عقی بوکا و کر و حکم
 مندو ز با مالز نعل لومر بو بهر نا ایی فو رور
 دستند و کر کم صمغان فیعی فاکلی بو کرا و
 اول نقابان بکر دو ر خصو صا کیم طیز غایه
 اوله فی بو تر کرا کر بو یله اولور سسه کیم بلی
 چکار کولر شک نقاب کر کولر ایی فوج کولر کجه
 قیلا کجه سسه کله کیم اول دیز نا غفک ما یسه
 منیع آرو سید و ز غفین کید کر و قساج ایله بو یله
 دو کرا کر غمدن آینه بو یی و بیجاق جبالو
 آفی بیجاق او سیه اسجاکر

توسند و رسین گننه ای گز دورده سین اگر نشاق
طوسند ن یوقا رو او اولوزسه بو یلاید اولوز
و زنجیل و فریبیل بو نیه صلا دروازی بیج تکرری بوکله
سیرگر آیه بال آیه قفسند و دره گننه ای گز یلاید
دور تکرر کر قفسین او لوزسه قازده یجند
بو دربد ز **الفصل الثانی** غزوات طویون
جلسا کیت قانیه شفق بوین ز طویونیه
یعلیگر بیج بو ن بو نوز اول حوی کتیر آید
الفصل الثالث اول اول اول امری
سیلان ایدز **الفصل الاول** اول اول امری
بیضا اولسه سبب در لیک آید اول اول اول امری

و فصل اول ابو ذر گننه ای گز دورده سین
الفصل الثانی غزوات طویون
اولسه بوئی لار لسه صلاح قوردی ایجند
صوده اصلا بو کوز کجه آل و نه سین
اولا سین هر سینه کی اولوز بیج کرخ و بو
و زنجیل بو نوزی دو کلا سین قوسند و رسند
شفاق ایچان صولایه بو با سینا سندن
یز لانه بیچ بقا سین او درینه و رسین
قوسما ستم ابا عین صوتیه بصیه بز دور
دخی بکوزنن بو عین دو کلا سین با صه
قیغیدک کلایه فنا سین صیر و نه بکر کلایه

40a-39b

اچیلو ز بول اموزا او بو بو تودرد **علاج** او آردوم
 ابق من و زینک اکی با نینک ایشینک آلایو و کور
 نینک آلایو آن فایین کور کور او در بنه مایه م و م
 کور آلایو و صرا ایشینک بول بول کور ایشینک
است بو زینا او کور فایین ایشینک او کور
 بو زینک و کور او آل جراح او او زینک
 فایین کور فایین کور جراحی او او زینک
 بو زینک او کور کور فایین او او زینک
 فایین کور او کور فایین او او زینک
 او کور کور او کور فایین او او زینک

علاج او کور و موی و فایین او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک
 او او کور او او زینک او او زینک او او زینک

41a-40b

او ده گزیده نشسته این دخی دو کوزه بود که یکی زیر پینه
 ممانا که این عطرق صا بود که غایت بود با که فو کوبیدیم
 او را صوفی بود ریه آندون دوز کوزه **بزرگ**
دخی فرم و سنان و طوز و هر وقت و بویخ
 به سنان دو کوزه هم جامه ز یک فرستید و اگر آندون بود
 که دست با شنی بپندیدیم کند و بی ضمیمه و اگر
 بچو آن را بیخ با سندان الا که **الفصل فی علاج**
 انون که گوشت با کورینین بر که واقع او لسه
 نوز کجیه جرمه بود که **نشانی بود و کوز بود**
 و سوزان او که شنبلیله **علاج او** لمره آندون
 او سندان بود که اول که قوه حریری یعنی صحر جارد

الفصل فی علاج انون که اول که قوه حریری یعنی صحر جارد
 که میبندد که اگر استکی انجیر صرف سیر که قیما آندون
 او لویه صحر آندون دو کوزه هم یکی او که اول که کجیه
 ای که طوز ای که بود با که بود نوری **بزرگ علاج**
 صا و آفاق و کینه دوی و بون و فو آندون
 و صاخ طوز و آغوا ای که بی صحر جرد علی بود
 زنجبیه و کوزه صرف سیر ای که مرستند و در با حود بود
 ای که بود و نوز ای که بود دفع او که **الفصل فی علاج**
 انون که ری کجیه او لسه و صحر و فو و ری
 کجیه انون که لسه **علاج** بود و در انون یعنی ای که
 صحر یکی با لده انون یعنی با شنی و سینه صحر که

42a-41b

استی و صحرای او ز سره گهی و سر گه با صند کز بر سر
اخصین فنا کورین دودن آران کل با خیزن ز دودن
اندازن و در کار با خود گزین یعنی آفتو کم اچمی با او
سفر کنم ای صغیر ایچنه بریزه فیا کز او ده کار
دینه ایقله ایچی ایچنه فیا کز او ایچنه سار
ز کجیه طون نیشین گزینسه لاکان صحرای
بریزه ایچ قینت کز ایچ قینله دوزن و طغیر سینه
طولدار دین معترف اولد و منی و فیا ایچنه ایچ
بیر ایچ بر ده کجا مست کجی جین کز فانا ن دین جیانه
دین فاقان ایچنر **انفس اللطیفه** اولد
الینن نالیل اولسنه نوز کجیه سیکیل دوزن

و تر آری اول بریزه برینه صوفان کز نفاک ز علیک و نینه
کجه نیشین همین چکر گور و طغیر و در کار
دودن کون کیش سنه آم تر سنین دوزن کجیه
طون کاهلتر سنه کجی سر کز ایچ قینت کز اولد ز قنار
وزن با خود کجیل ایچ سر کز و نوز طغیر سنه
صحرای ایچ دوزن کز صحرای صحرای و بریزه
ای کون سنا کز نیشا ایچ بزک بر ده کاهلتر ایچ
دودن صحرای صحرای آقا ز او درینه طاحن و نوز
با دوزن با صغیر لایچی **انفس اللطیفه** اولد
ایچ نیشین سنه علاج بود کز لایق طون کز اول
سار کجیه نیشین کز ایچ قینت کز فانا آران کز

43a-42b

مرزستك او ن رويم مسكون ان بيت يومك اليتيم
زيت يا عيلة قيتك آرا حاج ايد يوز كو فوي اوجي
كلكت زويت او من يومم اف تفتق يا يومم تا
وهو انك سحن ايد آرا اسكي بيوق ابا شعلا
ايد آرا كو كسكن فان جوق اوسسه الجوبه
وز يوبه قتا اوز برك بكتيا كرسه كسوز سه
تور اياه جام صافون ي ايل كسلا برك طون
الافعه **المناجى اول كود سينه سئل**
اوسسه بوي بيكيجي **فشان** بو در شام كي
فخ اوز دوز بوز آرا اوزك درين با فوج ابا
ايچ بو زين او ن سسكسكسسي شام كي بو

مرم هم كجا اوله اول سكيل او زينه ودر كو حاله
ابن دوشن يا تومو ايله با قور ايل جيا آرا
الافعه **المناجى اول كود سينه**
سئل او اوسسه قور كجه اوز بوز **فشان**
بود وركيم قور بيكي اوز اول بركنو ريجو
ايله زينه ن برك بكتيا اذ كن اسكلا ريجيه
قور جاي اولوز بويه صاع طوز طوز اوزو
لوكي قاوز سه طوز بيز كو ن بو كجه كوز
اجا كركلك يقين جام موعن آردوخ صافون بيكي
دوكا آرا بويه قرسو اكل باحو دوز هم ايل نو

44a-43b

نار قوی صبره مغز طری بو نلری در و کلر صبره انجمله
 در کویز ز مان طلو نکر وضع او ز و صبره کینه علیه
 و را او و هم او نکر کم صفت سفک رایج بو زین
 طم ز بجع ز او او ز این بچک صبره صبره صبره
 بو بو ز فاون کوی و لوز در کوی فونل در و نجاق بو لوز
 صا و و صا او آقا و **علاج** بو در کوی و صبره نجاق
 کوی ز و ز بندن ککتر فونیا او او صبره کوی ز کوی
 صبره سفک ن فان کلور و صا او ز صبره سفک او فون
 از فون بو زید کو **علاج** فان طلو و صبره کایج
 قوی صبره سفک مانی مان و صبره و صبره کوی و صبره
 فونری در و کلر ز قاق رایج بو لوی لوی کای مال بو زید

زبوا ککتر کک مشعلد و ز **علاج** آن فاونیه بو لوز
 مشلا مصلح او ده عالیز او کویز طلقیه زبوا
 او لوز فان نجی آقا ز کویز در صا ز فاونیا جام
 صا فونری اید طلقیا او ایچینه فونیا ز صلا ز
 طلو و و ز او اسکی بنیون و کویز بربک بنیون او رایج
 کویز صون او او او ایچنی سفلا او نلوز کوی آت بو لوز
 طلو و و ز صبره ز و ز ککک جام صا فونری و صبره
 او و کویز ماسش مال کوی **الفصل الثانی**
 او لوز ککتر صبره سفک سفک ایچید بو لوز و ز سفک
 او لوز **علاج** مر سفک بو کوی صبره کوی و صبره
 چیخیاق بو لوز او لوز بو کوی ایچید او لوز ماسش سفک



45a-44b

میسکینه فینه کر مسو کن لری بزیز فنا کر کر و ما بوینده کر
عایط او نینه صبر مسو لری شو لار دخی دوز دیر
یو ای کر این کو دفع اولر **انفسنا انفسنا**
اولر او مزینده یا از فاسینه کاشا اولسه **نفسنا**
بیر کریم کل باش ای دکولا اوجنی کیمه یکی
دو کله **علاج اولر** اولر آلا یخیز زما و نه کر با کله ایله
قویله یا ایله یو یصاف اولر مرصک اولر
سناخ طوز نلاج بو تری دکولا صغیر کسین
سینگیلر زکر قویله و نینه بو تری قویله اوسته
بنار کی بنار کله نسه بول اید لار کله
زنجار آق این بو تری بو تری دکولا ای کله

46a-45b

بیر او نه بو کیم صغیر سینه مسو فنا کر نوز کله ایله
ایله **انفسنا** **انفسنا** اولر قویله دینه
طو کر ز قیل بو نسه نیشان بو دکیم اول
قیل کر یو صون اولر زکر کونک اولر ز کیمک
دایق قویله اولر زکر قویله طو نه کا طو نه شور
این حراب اید زکر قویله **علاج این**
جکلا کر یو نینه صغیر طو زکر صغیر و بیک
قشید و زکر زکر اولر زکر اولر زکر کله
صغیر دوز قله **انفسنا** **انفسنا** **انفسنا**
صغیر یا ایله **علاج** قویله دوز افه جینه قویله
سکله قویله قویله اولر زکر صغیر بو تری

او که در این سخن گویند که او را جز احسنه در برین
 نوشته اند توین هلاک او را رسه فور نیوز بونی
 برت و در آن طوشتان ما ایسی سکناب جوراک
 او فی صریح سقا و در کور ضعیف با عیله صلوات فی
 بیاری بر او ازین و در آن ایتر او ایچین صلوات
 هر کسی گوید که درین نوشته **الفصل**
التابع است که است ختمه او رسه **سب** جوف
 ایچکدن با حردی بی بیکنان او لو زنیان
 بر او در قدری نشینت بیوز کا کل او لو زنیان **علاقه**
 بود بر وجه ایسی مسیحی که در بر هم ستر او زنیان
 که در جوبی بودی و او در موصوفان صوی ایی در بر هم

غیر ستر و در بیان چکنتر علامتندی بود در صبر برین
 برت و در اینجی مراد آنکه مرشد و مرکز نا و وضعه
 و در کور که بر رسه و با هو در بیوت او لو رسه بود در
علاج کور آن برده او ای نوی او رسه که ایچکات
 ایچک شینت بیچاکر با حردی قیافه ایی در صریح
 موصوفان او غزالان ایسی صلوات و کور ستر
 یکی بود او را جز احسنه و کور که باقی چکنتر کور کور
 بود قیافه ای صبر سو در این اصاحت ایچک کور کور
 بود زنیان و کور که ایچک زنیان او رسه جوف
 او رسه با زنیان کور بعینا کور رسه ایچک ایچک
 اصوات ایچک بود رسه **زیر** الوک در ایچک
 او در کور برین ایچک
 در کور رسه

50a-49b

و خوراک ملوک بکن ایله و قیسه و دروفا انا سنا بن اده
 بزنجوش دکنف بد و کر و قطع او کر و صورت
 حضرت عوفی لوز سینه عذری کسلا بچک **آئولک**
 کلایمی اسکی سر کده دینه کر کر بز کوز و بز کجه
 فیما ز خورون ایچ قورنه بکن سینه کلایمی
 کیه **آئولک** حایه سینه و ملوزیکه دو کلر
 هفتی رجه و کر با ال ایله دوز تو سا ایله
 هم ون قریجا او درسه بز سر یک
 از اینه دولا کر آتری فالیه **آئولک**
 سوردی قرینه جو ایچ کلکو صورت دورت
 بش کون ایسه حایه او کر آروق کچی

کورشد و کر صغیف کون چکاره فزایه و کلر
 کینه بز و هم کده کر آروق اجوف ملو مجیه
 بیوف بز هم **آئولک** دلی یو آن الکلر
 بال ایله یسه کر افنان ریحی کیده **آئولک**
 صاع کوزین سکر ایله قورید کر افکلیه
 شریف اوکر **آئولک** یوزه کچی مؤد و وب
 دکر بز میقال اجملو اکینه بد و کر اوز
 صغینه و با ال ایله قریشه و روت بز میقال
 قورفنی ملی حایه بر آن **آئولک** چکر
 پیشبرد سمنه قدرین فان لوانه فاله کلیمه
 بد و سکر کید **آئولک** او دی مرو سینه

57a-56b

حور ربهن كيشيك ابني آينه فوسا ان كسه
 پروقا آينه و او فلا ن چنگل ورك ديشيكين
 باشي آينه فوسا آل امين اوله **اوك**
 تركيه صوغان صوفين فاشكر مفسكل كل
 لايقين فوسا اول ايجان آه صغيد فولا صغيد
 ورك حوس اوله **اوك** فوري تركين فان
 اقان بين ورسكر بيليا طونه **اوك** دوزاخ
 اوله فوسا اوله اوله اوق سيجره و سها ايلان لار
 فليها **اوك** باشي بيل انضسته و با انضسته
 دوز مسكر ينز يسيه كينه **اوك** فوسا
 بشار كلور اوله اوله اوله اوله اوله اوله



58a-57b

اجزسته سمي كه كيز كنه ذيق فاش اوله و سمي
 فانيه سمي فوسا اوله **اوك** فانيه فوسا اوله
 كلابيه دوز مسكر فانيه ايه و انضسته سيني اوله
 فانيه ايه و سها كينلو انضسته كيدن و طين اوله
 بولد و عينه دوز مسكر سوني و ذاه انقلب ايج
 ساج و صقل دوز مسكر سوني دوز مسكر سوني
اوك سيد و كجي بونه يله طون ايله ايه
 دوز مسكر دافع ايه صول كل سها اوله اوله
 فوسا ايه **اوك** ايني سها اوله اوله اوله
 سها اوله اوله اوله اوله اوله اوله
 اصير عا اوله كنج سها اوله اوله **اوك** ديشي اوله

سوز اوله

يَا ذَا نَا اللَّهُ لَسْتَ تَزِيلُنَا عَنْ قَدْرِنَا حَتَّىٰ وَجَّهَ مُحَمَّدٌ
 سَيْدَنَا إِلَىٰ سَبِيلِنَا **مضيا** **بِكْر** أَنْزَلَهُ وَهُوَ مَرْدُودٌ
 تَخَّيَّرَ خَلْقَ كَيْفِ أَوْ لَوْلَا رَحْمَةُ رَبِّنَا لَمْ نَكُنْ وَوَالِدٌ
 أَيْتَمُّ بَيْنَ كَيْفِيَّةِ بَلَوْتِ أَوْ كَرْتِكَ وَأَجْهَدُ زَانِشَاءَ
 اللَّهُ تَعَالَىٰ لِي بَلَدٍ وَرَبُّرُزْ آتِ صَمِيرًا وَهَلَا أَوْلِيَّةَ
 وَسَمِعْتَهُ دَوَّعِيَّةً دَرَمَانٌ ذَابَهُ لَوْلَمْ أَتَيْتُ فَبَدَّضْنَا
 صَوْرًا وَرَمَاكَ وَدَحَىٰ فَبَدَّضْنَا أَنْ وَحَسْبَتْ لَيْتُ
 الْخَيْرُ بِرَبِّهِ دَوَّعِيَّةً وَرَبُّرُزْ سَبَاكَ كَرْتِكَ دَوَّعِيَّةً وَجَوَّعِيَّةً
 فَوَيْفِيَّةً حَوَاتٍ بَارَ وَفَيْفِيَّةً حَوَاتٍ وَفَوَيْفِيَّةً
 أَنْدَانِ الْجَهَنَّمَ وَرَأْسَيْنِ سَمْرَدَةٍ فَكَيْفِيَّةً وَحَسْبَتْ لَيْتُ
 وَرَبُّرُزْ أَوْ كَرْتِكَ لَيْتُ سَمْرَدَةٍ فَكَيْفِيَّةً وَحَسْبَتْ لَيْتُ

وَكَمْ فَانِئَاتٍ تَعْلِيكَ أَوْ بَارِيَّةً أَوْ كَرْتِكَ وَجَوَّعِيَّةً
أَوْ كَرْتِكَ كَمْ كَيْفِيَّةً بَارَ أَوْ كَرْتِكَ أَوْ كَرْتِكَ
 كَيْفِيَّةً أَوْ كَرْتِكَ بَارَ كَرْتِكَ وَجَوَّعِيَّةً كَيْفِيَّةً
 بَارَ كَرْتِكَ وَجَوَّعِيَّةً كَيْفِيَّةً بَارَ كَرْتِكَ
بَابُ سَمْرَدَةٍ أَجْوَدُ بَيْنَ مَوْجِيَّةً أَوْ كَرْتِكَ كَيْفِيَّةً
 أَصْلًا كَرْتِكَ وَجَوَّعِيَّةً وَرَبُّرُزْ / ١٠٠٠٠٠ شَاءَ كَرْتِكَ
 و لا ومن حسن ما اوت وصفت فوق خطو
 وصلبت فوق سبع فقط شع جزك وعاين
 غلط ما اوت ردا و صا د ميم فل الوسط
مَوْجِيَّةً **بِكْر** هَلَيْتُ **ح** اللَّهُ أَوْ كَرْتِكَ كَيْفِيَّةً
 مَا وَطَعْتُمْ مِينَ لَيْتِيَّةً أَوْ كَرْتِكَ هَلَيْتُ عَلَى الْأَمْرِ كَرْتِكَ

59a-58b

صومعه طوقند و ز صبا سینه را با آن و کرده
 آینه فرخ آردیه و بر مینه سینه چنی استید و رس
 لایه بر روی در و دخی آن سمومتک دیکر سکت با زمین
 چو آن چو آن کرد و غیره سینه بچو در آن و گشتند
 صفت سینه برین منتهیل آید سینه ~~صفت~~ ^{صفت} ~~صفت~~
 چنی سینه و بر سینه خود را فریونی و زو در آن
 پس در آن گشته آید و سینه بری پو چیه
 او کف آردیه بیکای آردی بری پو کوی
 صفت سینه بری پو کوی پو کوی سینه چو کوی
 الله و ب و سینه صوبون و کوی بولان و کوی
 هر که گشتند آید چنی و سینه سینه گشتند چو کوی

او گشته در حال سینه و در آن آینه فیش گویند که
 صفت سینه با عین او صفت آید سینه غیره سینه
 با آن گشتند در سینه او که غایب است اما چیه
 سر و ب سکت در صبا سینه آن او در سینه
 بیا چو ب بود نه دخی و غیره سینه گویند
 و از در و حران و قشقه آن بچو ب بکلیه سینه
 خزان بچو ر سینه گویند در ریات پو گشته و در
 او گشته آید پو صو و بر سینه دبد و سینه با کیم او کوی
 گویند و سینه آید سینه دبد و سینه با کیم او کوی
 قیسه دخی گویند او گشته چو کوی سینه سینه
 آن گشتند او گشته آید با آن گشته و گشتند

60a-59b

SONUÇ

Tıbbın modern dünyadan önceki durumunu atlar ve insanlar özelinde görebilmek adına yarar sağlayacağını düşündüğümüz metnimiz 17. yüzyılda yazılmış olup Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini içerir. Metnin imlâ özelliklerine bakıldığında düzenli ve kurallı bir imlâdan söz etmek zordur. Metinde hem Uygur hem de Arap- Fars imlâsının olduğu görülür. Harekeyle yazılmış olan metinde yer alan alan Türkçe kelimelerin okunması hareke olduğu için zor değildir ancak yabancı kökenli kelimelerin okunuşunda birtakım zorluklar yaşanmıştır.

Metinde kullanılan ünlü ve ünsüz seslere bakıldığında ünlüler için Türkçede de kullanılan a,e,i,o,ö,u,ü sesleri kullanılmıştır. Bazı metinlerin okunuşunda sorun olan kapalı e “é” sesinin ise metinde kullanılmadığı görülmüştür. Uzun ünlüler ise yabancı kökenli kelimelerde kullanılmıştır.

Metindeki Türkçe kelimelerin yazımında b, c, ç, g, ğ, h, ħ, ĩ, k, k̄, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, t, t̄, v, y, z, ünsüzleri kullanılmıştır. Ayrıca bu seslere ek olarak Eski Anadolu Türkçesini Türkiye Türkçesinden ayıran ŋ ve ħ sesleri de kullanılmıştır. Metinde “c” ve “ç” ünsüzlerinin kullanımı düzensiz olup kelimelerin dönemin imlâsından hareketle düzensiz olduğu söylenebilir. Metin içerisinde Türkçe sözcüklerde c sesi “ج” harfiyle belirtilmiştir. Arapçada “ç” sesi olmadığı için metin, latin asıllı Türk alfabesine transkribe edilirken “ç” sesinin kullanımı tercih edilmiştir. “t” sesinin kullanımında ise sözcük kalın veya ince sıradan olsun ت harfi kullanılmıştır. “s” sesinin kullanımında ise ص ve س harflerinin kelime ince veya kalın sıradan olsun karışık olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Metinde kullanılan ekler Arap-Fars yazı geleneğinin etkisiyle bitişik yazılmıştır. İçün, iken ve ile gibi edatlar kendilerinden önceki kelimelerle bitişik yazılmıştır ve “i” sesi bazen harekeli bazen harekesiz şekilde belirtilmiştir. Ünlü değişimleri kapsamında düzleşmeler incelendiğinde Eski Türkçede de olan düzleşme olayının metindeki kelimelerde de devam ettiği görülmüştür. Kalınlaşma olayı ise Farsça kökenli kelimedede meydana gelmiştir.

Kelimeyi genişleten ve yabancı kelimeleri Türkçenin ses yapısına uygun duruma getiren ses türemesi olayı ve iki sözcüğün kaynaşarak yeni bir kelime meydana getirdiği ünlü birleşmeleri metinde oldukça azdır. Türkçenin eski dönemlerinden beridir sağlam olan kalınlık-incelik uyumları metinde yer alan kelimelerin kök, gövde ve ek gibi unsurlarında incelenmiştir ve kalınlık- incelik uyumunun sağlam olduğu görülmüştür. Düzlük yuvarlaklık

uyumu da kelimeler aynı unsurlar gözetilerek incelenmiş ancak bu uyumun sağlam olmadığı tespit edilmiştir. “t” ile “d” seslerinin kullanımına bakıldığında kelime başında her iki sesin kullanıldığı görülmüş ancak metinde bazı kelimelerin hem “t” hem de “d” ile yazıldığı ikili kullanımların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde birkaç kelimenin içseslerinde “t” ile “d” sesleri ikili şekilde kullanılmıştır.

Tonsuzlaşmada b- ile p- değişiminde Eski Türkçeye bakıldığında “b” sesi korunur ancak metindeki bir kelimedede “b” ile “p” karışık olarak kullanılmıştır. “b” ile “v” seslerinin değişimine dayanan süreklileşme örnekleri sayıca azdır. Tonlu ile biten kelimeye tonlu ünsüz, tonsuz ile biten kelimeye tonsuz ünsüz gelmesi olayına dayanan ünsüz uyumu metinde yoktur. Ünsüz türemesine bakıldığında ise kelime başında “y,n,v” seslerinin türediği görülmüştür. Ünsüz düşmelerinde bol- fiilinde “b” sesi düşerek ol- olmuştur. Ayrıca metinde Eski Türkçe ile Orta Türkçede olan ve kelimelerin içseslerinde olan “l” düşmesinin örneklerine rastlanılmamıştır. Eski Türkçede kelime başında olan “y” sesi metinde ikili bir kullanıma sahiptir bazı örneklerde kelime başında iken bazılarında kelime başında değildir.

Eski Türkçede kelime sonunda olan “ğ” sesi metindeki kelimelerde düşmüştür. Ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz tekleşmesi oldukça azdır. Hece düşmesi ise –durur ve –turur yardımcı fiilleri vasıtasıyla yapılmıştır.

Şekil bilgisinde çokluk eklerine bakıldığında Türkiye Türkçesindeki +lAr eki ve olarak +an ekinin kullanıldığı görülmüştür. İyelik eklerinde 1. ve 2. teklikler kullanılmamıştır. Sözcükler arasında ilişki sağlamaya yarayan ilgi hâli ekleri metinde oldukça fazla kullanılmış olup ünlülerinin hep yuvarlaktır. Belirtme hâli eklerinde ise en çok ekli belirtme hâli kullanılmıştır. Eski Türkçede +ğa ve +ge olan yönelme eki metinde +A ve +(y)A şeklinde kullanılmıştır. Bulunma, ayrılma ve eşitlik hâli ekleri günümüz Türkçesinde olduğu şekilleriyle kullanılmıştır. Eski Türkçede +GARU şeklinde olan ve Eski Anadolu Türkçesinde +ArU ve +rA olan yön gösterme ekleri metinde hâl ekleri almıştır.

Eski Türkçede +(I)n şeklinde olan olan vasıta eki metinde ile, birle, ile edatları ve +(y)la ekiyle karşılanmıştır. Metinde isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil yapım ekleri kullanılmış olup bu eklerden en çok kullanılan isimden isim yapım ekidir.

Fillere bakıldığında ise kişi ekleri içinde zamir kaynaklı kişi eklerinin içersinde 3. tekil ve 2. çokluğun fazla olduğu görülmüştür. İyelik kökenli kişi eklerinde 1. ve 2. çokluk yoktur. 3. çokluk oldukça fazladır. Emir kipinde 2. çokluk dışında bütün kişiler için ek vardır. Fiil çekimlerinde görülen geçmiş zamanda 3. çokluk ve 3. teklik kullanımı sayıca

çoktur. Anlatılan geçmiş zamanda sadece 3.teklik ve çokluk vardır. Gelecek zaman ekinin anlamı 3. teklkte istek kipinin kullanılmasıyla sağlanmıştır. Geniş zaman eki ise 3. teklk ve 3. çokluk dışında kullanılmamıştır. Şimdiki zaman Türkiye Türkçesinde kullanılan –yor zaman eki vasıtasıyla karşılanmıştır ve bir örneği vardır.

Dilek tasarlama kiplerinde ise istek eki en fazla 2. teklkle yapılmış olup 2. çokluk ile yapılmamıştır. Metinde gereklilik eki için sabit kullanım yoktur. Bu ek “gerek” sözcüğüyle karşılanmıştır. Emir eki kişilere göre farklılık göstermiştir ve 2.çokluk için kullanımı yoktur. Dilek- şart eki ise 3. teklk ve 3. çokluk dışında kullanılmamıştır.

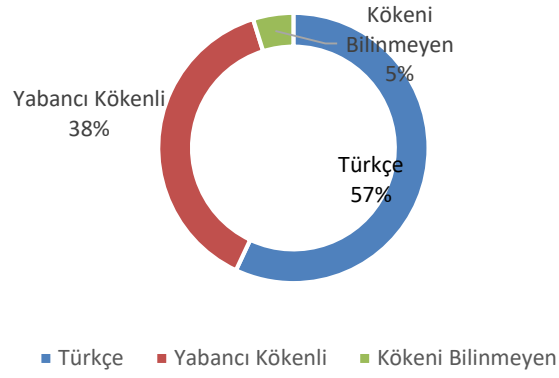
Fillerin birleşik çekimlerine bakıldığında geçmiş zaman ve şimdiki zaman için birleşik çekim yoktur. Geniş zaman ve istek kipinin hikâyesiyle ilgili örnekler vardır. Rivayet birleşik çekimin de ise geniş zamanın çekiminde bir kelime vardır. –i yardımcı fiili ve +sA eklerinin birleşiminden oluşan şart birleşik çekim duyulan geçmiş zaman ve geniş zamanın şartı şeklindedir. Duyulan geçmiş zaman için bir kelime varken en çok kelime geniş zamanın şartındadır.

Fiille isim veya fiilin birleşimine dayalı olarak ortaya çıkan birleşik fiiller metinde isim+fiil ve fiil+fiil şeklindedir. İsim+fiil şeklinde olan birleşik fiiller et-, ol-, kıl- gibi yardımcı fiiller vasıtasıyla meydana gelmiştir ve oldukça fazla kullanılmıştır. Fiil+fiil şeklinde olan fiiller sayıca azdır. Birleşik fiiller süreklilik, tezlilik ve yeterlilik şeklinde ayrılır. Süreklilik fiilleri gel- ve git- yardımcı fiilleriyle yapılmış olup üç örneği vardır. Metinde tezlilik bildiren fiil yoktur. Yeterlilik ise bil- yardımcı fiiliyle meydana gelmiştir 1 örneği vardır. Ayrıca metinde yeterlilik anlamının u- yardımcı fiili kullanılarak sağlandığı da görülür.

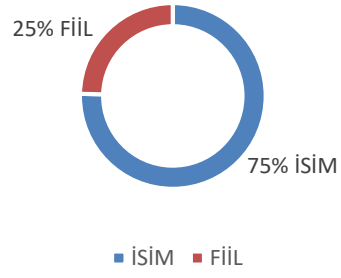
Eserin metin bölümünde yer alan toplam kelime sayısı 10164’tür. Toplam kelimelerden 1637 tanesi madde başıdır. Madde başı olan bu kelimelerden 933 tanesi Türkçedir. Bu kelimelerden 14 tanesi Türkçe ekler almış ve Türkçe olmuştur. Türkçeleşen kelimelerin dağılımı şu şekildedir: Arapça + Türkçe (5), Farsça + Türkçe (8), Ermenice + Türkçe (1).

Türkçe olmayan kelimelerin sayısı 625’dir. Kökeni bilinmeyen kelimelerin sayısı ise 79’dur. Metinde en çok Arapça (397) ve Farsça (205) gibi yabancı kökenli sözcükler kullanılmıştır. Diğer diller ise Yunanca (17), Moğolca (4), İtalyanca (1), İngilizce (1) şeklindedir. 1637 madde başından 272 madde başı fiil ve 1365 tane madde başı ise isimdir. Toplam fiil sayısı 2485, toplam isim sayısı 7679’dur.

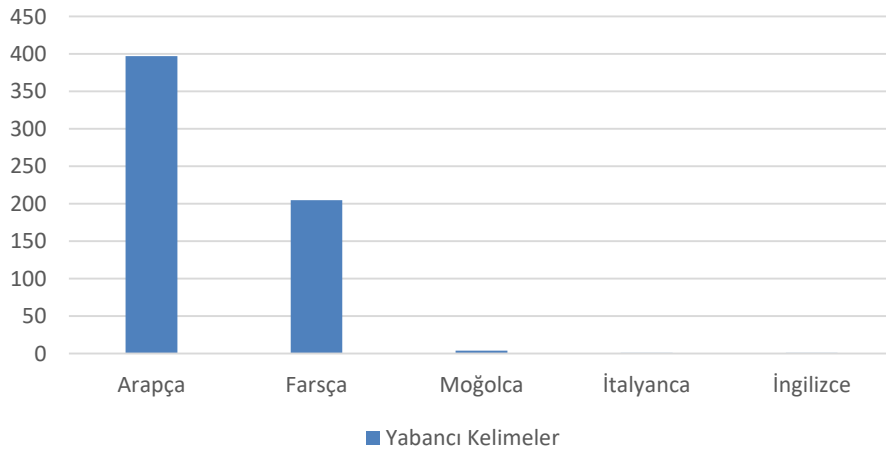
Madde Başlarına Göre Kelime Oranları



İSİM-FİİL ORANLARI



Yabancı Kelimeler



KAYNAKÇA

Yazılı Kaynakça

- Ağar, M. E. (1986). *Baytaratü'l-Vâzih (İnceleme-Metin-İndeks)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- AK, M. (2008). *Mehmed b. Çerkes'in Kitabı Baytarnâme Tercümesi (60b-109a, Giriş-Metin-Dizin)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Argunşah, M. (2016). *Karahanlıca, Harezmece Kıpçakça Dersleri*. İstanbul: Kesit.
- Aslan, N. (2015). *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme (Vr. 1b-47b) (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Bekki, S. (2016). *Dedem Korkut Kitabı*. Elazığ: Manas.
- Bilgin, O. (1995). "Türk Edebiyatında Rahşiyeler" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 276-280.
- Bulut, Tahir.K. (2009). *Mehmed b. Çerkes'in Kitabı Baytarnâme Tercümesi (60b-109a, Giriş-Metin-Dizin)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Buran, A.(1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri*. Ankara: TDK.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Çalışkan, Z. (2013). *Anonim Bir Baytarnâme'nin Transkripsiyon Ve Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Çınar, A. (1995). "Divanu Lügati't- Türk'te At Kültürü" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 147-156.
- Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Boğaziçi.
- Ercilasun, A.(2014). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Ergin, M. (2015). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi.

- Erk N. , Dinçer F. (1967). “XV. ya da XVI. Yüzyıla Ait Olduğu Sanılan Bir Baytarname İncelemesi”. *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 117-137.
- Erk, N.(1961). Dokuzuncu Yüzyıla Ait “Kitab Al-Hayl Val-Baytara” Üzerinde Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*.
- Geyikoğlu, N. (2010). *Hâcî ‘alî Bin Hâcî Muhammed Aşşarayî’nin Kitābu Baytarnāme Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Göksu, E. (2009). “Ömer Hayyâm’ın “Nevrûznâme”sine Göre At ve At Türleri”. *Gazi Türkiyat / Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 21-34.
- Gökyay, Orhan, Ş. (2013). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Kabalcı.
- Gülensoy, T. (1995). “At Damgaları” *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 95-120.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara. TDK.
- Gülsevin. G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK.
- Günergun, Feza (2007). “Ottoman Encounters with European Science: Sixteenth-and Seventeenth-Century Translations into Turkish”, in Burke, Peter; Hsia, R. Pochia (vd.), *Cultural Translation in Early Modern Europe*. Cambridge, Cambridge University Press, 192-211.
- İlhan, N. (2009). *Eşref bin Muhammed Hazâ’inus- Sa‘ādât (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük)*. Malatya: Öz Serhat Yayıncılık.
- İlhan, N. (2009). *Türk Dilinde Çokluk*. Elazığ: Manas.
- Korkmaz, Z. (1971). “Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (Vocal) Uzunlukları”, *DTCF Dergisi*, 49-66.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK.
- Kunul, B. (2010). *Belğrâdlı Ken‘ân’ın Baytarnâmesi (Metin- İnceleme-Sözlük)*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Küçükaya, B. (2016). *Kitabu Baytarname (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, A. (2014). *Türkmen Türkçesi Ve Türkiye Türkçesindeki At İle İlgili Atasözleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özen, A. (1999). *Milli Kütüphanede'ki Yazma Baytarnameler Üzerinde Tarihsel İncelemeler*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgür, C. (2002). *Kitâbü'l Hayl (Memlûk Kıpçakçasıyla Yazılmış İlk Türk At ve Atçılık Eserinin Paris Yazması)*, İstanbul, Çanta Yayınları.
- Özkan, M. (1995). *Türk Dilinin Gelişme Alanları Ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz.
- Öztopçu, K. (1993), *A Fourteenth Century Mamluk Kıpçak Treatise on Veterinary Sciences: Kitâb fi-Riyâzeti'l Hayl*, Türklük Bilgisi Araştırmaları, Vol. 17.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Redhouse, S. J. W. (1986). *Türkish and English Lexicon*. İstanbul: Elif Ofset.
- Sakaoğlu, S. (1995). "Türk Masallarında At Motifi" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 282-289.
- Sami, Ş. (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı.
- Seyidoğlu, B. (1995). "Mitolojik Dönemde At" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 91-95.
- Şahin, H. (2007). "Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesinde Bulunan Bir Baytar-Name", *Kebikeç*, 24, 131-156.
- Şahin, H. (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ.
- Şçerbak, A. (1995). "At Kelimesi Üzerine Bazı Düşünceler" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 31-34.
- Şen, M. (1987). *Haza Kitabu Baytar- Name*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, M. (1995). "Baytarnameler" *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*. Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık, 177-192.

Şimşek, Ş. (2012). *Baytarnâme (Karşılaştırmalı Gramer İncelemesi-Metindizimli Sözlük)*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Timurtaş, F. K. (1981). *Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl Gramer-Metin- Sözlük*. İstanbul: Enderun.

Uğurlu, M. (1984). *Münyetü'l Güzat Metin- İndeks*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yiğit. A. (2011). *İlm-i Fûrusiyet İsimli Baytarnamenin Veteriner Hekimliği Tarihi, At Yetiştiriciliği Ve Hastalıkları Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Elektronik Kaynakça

[URL 1] (<https://sozluk.gov.tr/>). (E.T 20.07.2022)

[URL 2] (<https://islamansiklopedisi.org.tr/baytarlik>) (E.T 20.07.2022)

[URL 3] (<http://lugatim.com/s/baytar>) (E.T 20.07.2022)

[URL 4] (<https://sozluk.gov.tr/>) (E.T 22.07.2022)

[URL 5] (<https://sozluk.gov.tr/>) (E.T 23.07.2022)

[URL 6] (<https://sozluk.gov.tr/>) (E.T 12.02.2022)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Bengü DURMAZ

Eğitim Durumu

Ön Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilgisayar Programcılığı.

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı.

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

